

ПРОПОВІДІ — БЕЗПЛАТНИЙ ДОДАТОК ДО „НИВИ“ Ч. 1 — 1936о. Михайло Кравчук**ПРИПОВІСТІ ІСУСА ХРИСТА**

Ч. 12./К.

Позволяється печатати.

Від гр. кат. Митрополичого Ординаріату

Львів, дня 26 січня 1934.

† Іван, Епп. Пом.

Передмова

Ця невелика книжечка в не однім нагадує наші давні Учительні Євангелії, цебто виклади євангельських текстів, що, починаючи з другої половини XVI століття аж під кінець XVIII віку, служили за проповіді у церкві й за читання для освічених верстов народу. А що ті Євангелії були писані здебільша народньою мовою, то доходили вони у великій — як на тодішні часи — кількості й до простолюддя, діставались до рук грамотних селян і міщан, що їх вони прочитували в своїх родинях або й серед гуртків сусідів і знайомих. Через те Христове благовістя йшло між вірних не тільки в церкві з уст твященика, а й розходилося по їх хатах. Тому маси народу стояли твердо в вірі батьків і часто зо здвоеною силою відбивали ворожі наступи. То був час, коли ніхто з них не подавався перед напором сил, супротивних Церкві й ворожих нашому народові. Наші предки немов відчували, а хто з них знав бувальщину, то й розумів, що після суспільно-державних невдач минулих часів тільки віра та й церква зможуть стати найкращою основою дальшого життя й відродження народу.

В теперішніх часах лихоліття у нашім народі немов би пригасло світло Христової науки та й захитався ідеал християнського життя. На місці цих високих напрямків намагається стати грубий і безоглядний матеріалізм, що робить життя не легчим, а щораз тяжчим. Тому багато людей повертається на призабуті шляхи, що почали були вже терням заростати; пригадується, як би визволитись із сучасної неволі й допустити миру й спасіння. А що нема під небом іншого ймення, даного людям, що в нім люди могли б осягнути спасіння (Діян. 4, 12), крім імени Христа, то чимало звертається знову до Нього та Його спасенної науки. Бо тільки Христос може зділати, що у віруючих у Нього буде одне серце й одна душа (Діян. 4, 32) й не буде між ними нікого в недостатку, а кожному буде дане, скільки кому буде треба (Діян 4, 34).

А ця книжечка має хоч у маленькій частині причинитись до того і стати для сучасних тим, чим для наших предків були Учителні Євангелії.

Негівці біля Калуша в січні 1934 р.

Введення

Слідом за традицією й найбільше зближеною до правди наукою вчених біблістів треба прийняти, що Ісус Христос ділав і навчав прилюдно три роки. Та в першому році Своєї діяльності вісім місяців пробув Він і хрестив із учнями в Юдеї. А як вернувся в Галилею, то проходив по ній і спіляв недужих та й проповідував по божницях царство Боже, так що всі горнулися до Нього, дивуючись Його словам ласкавим. Аж у другому році, як Ісус по великодніх святах, проведених у Єрусалимі, знову вернувся в Галилею і споміж Своїх учнів вибрав дванадцять апостолів, почав Він навчати не тільки їх, а й народ, що юрбою круг Нього зібрався, на горі недалеко Капернаума. Докладний виклад того навчання, поминаючи натяки на жидівські звичаї, записав євангелист Лука для навернених поган та євангелист Матей для своїх земляків, Жидів, даючи їм вірний образ Ісусової науки. А та наука чинила переворот в неоднім релігійнім понятті й ломала чимало дотодішніх моральних основ, що їх Жиди держалися. Бо вони вірили, що багатство — це нагорода від Бога за чесне життя; нужда й терпіння — це Божа кара за гріхи; звідки погорда до нещасливих, калік і вбогих, а пошана для багатих. Завданням Месії, по їхніх сподіваннях, було визволити жидівський народ із чужої неволі й відновити незалежну державу і повернути їй давню велич і славу. А Ісус звіщав убогим щастя, а царство небесне тим, що терпіли переслідування. Ісусова наука була для слухачів така смілива й нова, що Жидам могло здаватися, що Ісус прийшов на те, щоб зломити Старий Закон. Та Ісус заявив, що прийшов доповнити його, не нівечити. А проповідь на горі мала бути наче посівом чистого зерна в душах численних слухачів, ломання пересудів, що серед них Жиди, замкнені в собі, до того часу жили.

Правди нової науки, проповідуваної на горі, одну за другою, нанизував Ісус як дорогоцінні перли, й перетикав їх немов самоцвітами, приказками й приповідками, щоб незабаром, пристосовуючись до умового стану й круга понять своїх слухачів, головню в той спосіб виявляти Своїм учням і тим, що Його наук слухали, таємниці Божого царства.

Приповіді — притчі — це короткі видумані, зближені до казки, оповідання, тільки з позначками правдоподібності.

Образки до тих оповідань брав Ісус із природи або з людського життя, особливо в родині й у громадянстві, з відносин міжнародніх, товариських і господарських серед рілників і пастухів, виноградарів і робітників, рибарів і купців. У приповідях унагляднював Ісус якусь таємну правду про Бога Вітця і про Себе, про царство Боже та й про тих, що його учасниками мають стати, за поміччю зображення дійсного або схожого з життям випадку.

Приповіді — це розширені порівняння, що в них порівнявчий образ розмальований в ціле оповідання, а образ порівняний наведений у численних подробицях, звичайно на самім початку приповіді, як у приповідях про царство небесне, або й промовчаний, якщо його можна легко догадатись, особливо в коротких приказках, або представлений у кінцевім заключенні, як у приповіді про розумні й необачні дівчата.

У приповідях, як у вельми приступній формі навчання, бажав Ісус переломити засліплення Жидів, що через провіщену пророком Ісаїєю закамянілість серця, не могли, а багато й не хотіло, зрозуміти всієї науки про царство Боже та й, хоча слухали, то мов не чули, і хоч дивилися очима, наче не бачили. Однак говорив Ісус і приповіді, що їх без особливого пояснення не розуміли не тільки звичайні слухачі, а й апостоли. Коли ж Ісус не всім пояснював, то це тому, що не всі слухачі були достойні покликання вибраного народу, не всі були гідні стати першими в царстві Божім, а zostали останніми. Бо Ісус нераз і Сам держався проголошеної в проповіді на горі приказки, щоб не кидати перел між безрог.

Релігійні павди унагляднював Ісус не тільки в приповідях; з них одні розведені в повні оповідання, як Сівач, Милосерний Самарянин, Блудний Син, Велика Гостина; інші ж становлять звичайні, довші або коротші, порівняння, подobenства, як город на верху гори, Добрий пастир, а то й короткі приказки чи пословиці, що в короткій формі висказують життєве правило, оперте на досвіді, як приказка про Лікаря, Стерво та й Вірлів.

Найбільше Христових приповістей записав євангелист Лука, по нім Матеї, вкінці Марко. У євангелиста Івана находимо тільки дві приповіді, а саме: Добрий Пастир й Виноград та три коротенькі приказки чи подobenства. Отож деякі приповіді записані тільки в одного євангелиста, особливо в Луки; найбільше знані з них, це приповіді: Блудний син, Митар і фарисей, Нерозумний багати́р, Несправедливий суддя, Багати́р і Лазар, Милосерний Самарянин, Велика гостина і Загублена драхма. Опісля в Матея, як приповіді: Пять талантів, Царське весілля, Розумні й необачні дівчата, Розумний управитель та й коротенькі приповіді:

Закопаний скарб, Дорогоцінна перлина й Сіть, закинена в море — та й одинока приповідь у Марка: Кукіль на ниві. Приповістей, записаних у Івана, немає ні в одного євангелиста, крім приказки про Слугу та й пана, що її находимо ще й у Матея.

Інші приповіді записані або у двох євангелистів, здебільша в Луки і Матея, як приповіді: Будівля на скелі й на піску, Залукана вівця, Скалка в оці, Злодій у ночі, Химерні діти — або в Матея і Марка, як приповіді: Дійсне опоганення, Діти й щенята — або й у Марка та й Луки, як приповідь: Сторожкі слуги. Девять приповістей, між ними подобенство: Сіль землі й коротеньку приказку: Лікаря, записали всі три синоптики, як також приповіді: Сівач, Зерно гірчиці, Жених і вільні гості, Люті виноградарі.

В цій книжечці приповіді, коли їх подають два або три євангелисти, зображені не зокрема, а згармонізовані, якщо вони відносяться до тих самих обставин. Бо бувало, що Ісус деякі Свої приповіді говорив більше як один раз, і тоді модифікував їх зміст чи заключення відповідно до обставин, серед яких промовляв. Це приповіді: Роздор у царстві сатани й Переможець, Сіль, Світло, Учень, Добре й лихе дерево, Сліпий проводир та й інші. В цій книжечці вони й поміщені на відповіднім місці або в приписках.

Переклад приповістей зладжено на основі грецького тексту по найновішому виданні Аврустина Мерка (*Novum Testamentum graece et latine, edidit Augustinus Merk, Romae 1933. Institutum Biblicum Pontificiale*).

Приповіді

Як Ісус мав зо тридцять років, то прийшов із Назарету в Галилеї над Йордан до Івана Хрестителя, щоб від нього прийняли хрещення. Охрестившись, пішов у пустиню та й постив там сорок днів, спокушуваний від діавола. Відти вернувся знову над Йордан, де Іван зустрів Його як Агнця Божого, що бере на себе гріхи світа.

Там приєднались до Ісуса перші Його учні і з ними Він вибрався в дорогу до Галилеї. Запрошений на весілля, пішов Ісус із учнями до Кани й там, перемінивши воду у вино, дав початок своїм чудам; і увірували в Нього учні Його. Потім прийшов Він у Капернаум; та в ньому пробув не багато днів, бо наближався великдень, та й Ісус пішов до Єрусалиму. Там повиганяв Він із святині міняйлів і купців, бо журба про дім Божий зідала Його, то й ділав чуда, що їх ніхто не міг творити. А Никодимові, членові Найвищої Жидівської Ради, що прийшов до Нього в ночі, говорив

Про світло світа.

Бог так полюбив світ, що Свого Сина Єдинородного дав, щоб кожен, що в Нього вірує, не загинув, а мав вічне життя. Бо Бог не на те післав Свого Сина

у світ, щоб Він осудив світ, а щоб через Нього був спасений світ. Хто в Нього вірує, того не осуджується, а хто не вірує, вже є осуджений, бо не увірував в імя Єдинородного Божого Сина. А присуд є в тому, що Світло прийшло на світ, та люди більше полюбили темряву, ніж світло, бо діла їх були лихі. Бо кожен, що творить лихе, ненавидить світло і не йде до світла, щоб не виявилися його лихі діла. А хто чинить правду, той іде до світла, щоб виявились діла його, бо їх зроблено в Бозі¹⁾.

Як у видимім світі від соняшного світла й тепла залежить життя усіх органічних тварин, так і від правдивого Світла, що просвіщує кожну людину — а тим Світлом є Той, що мав прийти на світ, Христос — усі розумні творіння, люди, можуть приймати за благодаттю благодать, щоб при її допомозі доступили вічного життя.

Після великодніх свят ходив Ісус разом зі своїми учнями по Юдейській землі й зібрав біля себе більше учнів, ніж Іван Хреститель, і хрестив, хоч сам Ісус не хрестив, тільки Його учні. У той час Ірод Антипа, володар Галилеї й Перей, а йому Іван докоряв за те, що взяв до себе Іродіяду, жінку свого брата, й за все, що він зробив лихого, за намовою жидівської старшини посадив Івана в темницю. А Ісус, боячись більше жидівської старшини, ніж Ірода, покинув Юдею, де пробув вісім місяців, і вертався до Галилеї. В дорозі через Самарію, утомившись, сів біля криниці Якова; до неї прийшла незабаром жінка Самарянка набрати води. Почувши від Ісуса, що Він Месія, Христос, і може їй дати води, що тече у вічне життя, побігла в город і закликала людей, подивитись на Нього. І йшло їх чимало з города до Ісуса гурмою, пошкою на ниву, що вже доспіла на жниво.

У Галилеї почав Ісус проповідувати євангелію, кажучи: Сповнився час і наблизилось царство Боже. І прийшов до Назарету, де був вихований. Та тому, що ніякий пророк не милий у своїм родиннім місці, Ісус покинув Назарет і поселився в надморськім городі Капернаумі. Там Він навчав у суботу в божниці; і всі подивлялися Його науку, бо Він учив їх, як той, що має владу, а не як книжники. Та треба було Ісусові й іншим містам благовістити царство Боже, бо на те Його післано. Тому часто покидав Він Капернаум і ходив по всій Галилеї, проповідуючи євангелію царства й сціляючи всякі недуги у людей, поки другий раз у Свійому прилюдному житті не пішов до Єрусалиму на великодні свята.

Там при саджавці біля овечої брами сцілив Ісус у суботу недужого від тридцять вісім років. Напастований Жидами відповів, що Він ділає те, що робить Його Отець.

¹⁾ Ів. 3, 16—21.

Іншої суботи Ісус, пробуваючи в одній божниці у Юдеї, сцілив чоловіка, що йому була всохла права рука. Це так розлютило присутніх там фарисеїв, що зараз почали радитися з іродіанами, якби Ісуса звести з цього світа. Та Ісус знав про це й відійшов звідтіля і прийшов зо Своїми учнями над Галилейське море, де споміж численних своїх учнів вибрав дванадцять апостолів, щоб вони з Ним пробували і щоб Він міг посилати їх проповідувати. А бачучи багато народу, що з усіх сторін сходився до Нього Ісус, вийшов на гору недалеко Капернаума та й там, оточений апостолами, почав навчати народ. І мовив Він, що щасливі вбогі духом і чисті серцем, та й ті, що сумні й милосерні, та й жадні на справедливість і переслідувані за неї, бо вони досягнуть царства небесного. А до апостолів сказав

Приказку про сіль землі.

Ви сіль землі. Та як сіль звітріє, то чим їй повернути солоність?

Вже ніщо на не придасться, хіба щоб її викинути геть і щоб потоптали її люди¹⁾.

Як сіль захищає органічні речовини перед гниттям і додає смаку стравам, так апостоли й учні Христові мають праведних людей берегти перед гріховним упадком, а грішних навертати до Бога. У тій праці ніхто їх не заступить; а як вони того не зроблять, то втрачуть царство Боже й загинуть, як це опісля сталося з Юдою.

І вказуючи на ясне сонце, що світить і гріє по всій землі, й на город, що його сірі мури майоріли на обрії голубого неба, линув Ісус думкою до вбогих хат, куди мали розійтись Його слухачі, як настане вечірня година і сказав апостолам

Про світло й город на верху гори.

Ви світло світа. Не може заховатись город, що стоїть на верху гори. Та й ніхто, засвітивши свічку, не ставить її під посуд, а на свічнику; і вона світить усім, що в хаті. Так нехай світить ваше світло перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла та й прославляли Вашого Вітця, що на небі²⁾.

¹⁾ Мт. 5, 13. Пор. Мк 9, 50: Сіль добра річ; та як сіль втрачить солоність, то чим її поправити? Майте в собі сіль і живіть в спокою між собою. Лк 14, 34—35. Сіль дійсно добро; та як і сіль звітріє, то чим її поправити? Ні в землю, ні в гній не годиться; геть її викидають.

²⁾ Мт 5, 14—16; Пор. Мк. 4, 21: Чи на те приносять свічку, щоб її поставити під посуд або під ліжко? Чи не на те, щоб поставити її на свічнику? Лк 8, 16: ніхто, як засвітить свічку, не накриває її посудиною, ні не кладе її під ліжко, а ставить на свічнику, щоб ті, що входять, бачили світло. Лк 11, 33: Ніхто, як засвітить свічку, не ставить її в закритім місці, ні під посудом, а на свічнику, щоб ті, що входять, блиск її бачили.

Апостоли та й учні Христові мають вести своє життя так, щоб стати взірцем для всіх і не ховатись із ним перед людьми, а бути їм добрим приміром.

І велів молитися на самоті, маючи на думці тільки Вітця небесного; наказував любити не тільки ближніх, а й ворогів своїх і бути милосерними, як милосерний є Отець небесний. Навчав, не осуджувати інших людей, щоби не бути осудженим; а кожен повинен робити людям так, як хоче щоби йому люди робили. І сказав до них

Про сліпого проводиря та й учня.

Чи може сліпий сліпця водити? Чи ж не упадуть обидва в яму? Не є учень над свого вчителя; та навчившись, кожен буде, як його вчитель¹⁾.

Коли хто має вести інших до спасіння, то перш усього мусить сам іти дорогою праведного життя. Та й учень учителя, що блудить, звичайно теж блудитиме, наслідуючи в тім свого вчителя. І хто б, що сам блудить, хотів остерігати інших перед їх блудами, щоб їх навести до поправи, той перше мусить подумати про свою поправу.

Про скалку в оці.

То й сказав Ісус приповідь: Чого ти бачиш скалку в оці твого брата, а поліна в своїм оці не видиш? Або як можеш казати до свого брата: Брате, дай і я виїму скалку з твого ока; а ось поліно в твоїм оці. Лицеміре! перше викинь поліно зо свого ока й аж тоді будеш глядіти, як виїняти скалку з ока твого брата²⁾.

А щоб зобразити апостолам і учням, що і євангельські правди треба вельми обережно проповідувати, то говорив Ісус

Про безчещення святощів.

Не давайте святощів псам і не кидайте ваших перел перед безроги, щоб не потоптали їх своїми ногами й, відвернувшись, не порвали й вас³⁾.

Перли, це дорогоцінні скарби царства Божого; пси й безроги, це безстыдні грішники; вони зустрінуть євангельські правди з насмішками й глузуванням і ще збільшать свою ненависть до справ Божих. Життя таких людей

¹⁾ Лк 6, 39—40. Пор. Мт 10, 24—25: Учень не більший від свого вчителя, ні слуга не більший від свого нана. Досить із учня, щоб він став, як його вчитель, а зі слуги — як його господар. Коли ж пана дому прозвали Велзевул, то скільки скоріше — прозвуть так — його домашніх? Ів 13, 16: Істинно, поправді кажу вам, слуга не більший від свого пана, ні післанець не більший від того, що його післав.

²⁾ Мт. 7, 3—5, Лк 6, 41—42.

³⁾ Мт 7, 6.

не знає між своїм грішним бажанням, що їх ведуть до вічної загибелі.

Щоб остерегти перед нею Своїх слухачів, мовив Ісус: Вхідть вузькими ворітьми; бо просторі ті ворота й широка та дорога, що ведуть на загибель, і багато таких, що йде нею. А тісні ворота й вузька та дорога, що веде до життя, й мало є таких, що її знаходять. А остерігаючи Своїх слухачів перед ложними пророками, що приходять до людей в овечій шкірі, хоч у нутрі вони вовки хижі, навязав ще до слів псалма, що в нім праведна людина порівняна до урожайного дерева, що росте над потоком¹⁾, і до осторог, що їх давав Іван Хреститель народові над Йорданом. І дивлячись на покриті рясним овочем корчі терну та глогу, що росли на узбіччях гори, сказав Ісус приновість

Про добре й лихе дерево.

Їх пізнаєте по їхніх плодах. Бо нема доброго дерева, що давало би поганий плід, ні теж поганого дерева, що родило би добрий овоч. Бо всяке дерево пізнається по його овочах: бо ж не збирають із терну смокви, ні не зривають винограду з глогу. Так то всяке добре дерево родить добрий овоч, а дерево погане родить і плід поганий. Не може добре дерево дати плід поганий і дерево погане дати добрий овоч. Усяке дерево, що не дає доброго плоду, зрубають і кинуть у вогонь. Ото ж по їхніх плодах пізнаєте їх. Добра людина з доброго скарбу свого серця виносить добре, а лиха людина з лихого скарбу свого серця виносить лихе; бо з повноти серця промовляють її уста²⁾.

Людина з добрим і чистим серцем так у щастю, як і в нещастю, в добрі чи в горю, буде завсіди жити чесно. А лиха людина, йдучи за грішним бажанням свого серця, не всилі щонебудь доброго й чесного зробити; а що серце такої людини повпе погані й лихих гадок, то вона й не може нічого гідного сказати. Така людина, якщо й славить Бога, то тільки устами, бо її серце далеко від Нього³⁾.

¹⁾ Пс. 1, 3: І буде він — щасливий чоловік — як дерево, посаджене при березі потоку, що дасть свій овоч своєчасно і листя його не облетить, і все, що він буде робити, пощаститься.

²⁾ Мт 7, 16—20; Лк 6, 43—45. Пор. Мт. 12, 33—35: Або признайте, що дерево добре, то й овоч його добрий; або признайте, що дерево погане, то й овоч його поганий. Бо по овочах пізнається дерево. Роде гадючий! Як можете говорити добре, коли ви самі лукаві? Бо з повноти серця промовляють уста. Добра людина з доброго скарбу виносить добре, а лиха людина з лихого скарбу виносить лихе.

³⁾ Іс. 29, 13—14: І промовив Господь: Зближаються до Мене ті люди своїми устами й губами своїми почитають Мене, серце ж їх далеко від Мене. Та даремне почитають Мене, навчаючи людських заповітів і навчання. Через те я постановлю переселити цих людей і переселю їх і погублю мудрість премудрих і розум розумних закрию.

Тому то не всякий, що каже: Господи, Господи, увійде в царство небесне, а той, хто чинить волю Вітця, що на небі.

Свою науку на горі закінчив Ісус прекрасною приповідстю, образом, що немов стояв перед очима Його слухачів. З гори, що на ній Він приповідував, було видно яри, завалені на дні піском і каменюками; їх нанесла була вода в часі зливних дощів. Може не одного зо слухачів — а між ними було найбільше рільників — особливо тих, що, одружившись, хотіли заложити власне хазяйство, манило збудувати собі дім у такому яру, де каміння й піску, потрібного до будови, було доволі. Та кожний із них, що умів будувати, добре знав, що будинок, покладений на самій землі або піску, нанесенім водою, не встоїться перед повинню під час осінніх дощів, що висохлі у літі русла потоків замінювали у рвучі ріки. Тому кожний розумний будівничий, починаючи будову дому в гірським яру чи над потоком, мусів би найперше у верстві піску викопати рови аж до твердої глини або до скельного підложжа, вимурувати в них основу й аж на ній класти дім, що його не зрушить ні повінь, ні не завалять вітри.

Та й сказав Ісус приповідь

Про будівлю на скелі та й піску.

Так кожний, що приходить до Мене і слухає цих Моїх слів та й по них чинить, скажу вам, до кого він подібний. Я прирівняю його до розумного чоловіка, що будував свій дім і копав глибоко й положив основу на камені. А як прийшла злива й розлилися ріки й настигла повінь і повіяли вітри та й налягли на той дім, то не могли його зрушити і він не впав, бо був оснований на камені і добре збудований. А всякий, хто слухає Моїх слів, та не чинить по них, прирівняється до нерозумного чоловіка, що збудував свій дім на пісковій землі без основи. А як прийшла злива й розлились ріки й наперли води на той дім та й повіяли вітри й ударили на нього, то він зараз упав і завалився й руїна того дому була велика.¹⁾

Так буде з кожним, що тільки слухає Ісусових слів, але не живе так, як Ісус навчав; він не встоїться перед Божим присудом, а уляже Божій карі. Устояться і не впадуть тільки ті, що слухають Ісусових слів і ведуть по них своє життя. І як дому, збудованого на камені, не зрушить ні злива, ні повінь, ані сильні вітри, так і життєві невгоди й терпіння, ані спокуси не доведуть до упадку людини, що своє життя оснувала на підвалині, а нею, по словам апостола

¹⁾ Мт 7, 24—27; Лк 6, 47—49;

Павла, є Христос. На ній кожний християнин, як мудрий будівничий, має будувати своє життя, пильно глядячи, як буде.¹⁾

По Божій ласці, що мені дана, як мудрий будівничий положив я підвалину, а другий буде на ній. Кожний же нехай глядить, як на ній буде. Бо іншої підвалини ніхто не може положити, крім тієї, що положена, а нею є Ісус Христос.

Як Ісус скінчив усі свої мови, то вернувся в Капернаум, звідкіля згодом вибрався до місточка Наїн, де воскресив єдиного сина вдовиного. Вістка про те чудо розійшлась по всій жидівській країні й дійшла до увязненого Івана Хрестителя, що вислав до Ісуса двох зо своїх учеників, бажаючи перед смертю впевнити їх у Його Божім післанництві. Колиж післаниці Іванові побачивши чуда й діла Ісуса, що по пророцтву Ісаї²⁾ мав творити Месія-Христос, відійшли, то Ісус звеличав Івана Хрестителя як найбільшого пророка, зродженого з жінки, що від його днів здобувається царство небесне. А всі, що прийняли хрещення від суворого Івана, славили Бога, тільки фарисеї, не прийнявши хрещення, відкинули Божі наміри супроти них, щоб їм навернутись до Бога. Ісус же може й полинув гадкою аж до своїх діточих літ, коли то Він ще в Назареті бавився з товаришами, наслідуючи похорон із сопілками й весілля із танцями. Може й пригадував Собі, як химерні товариші Його діточих літ нераз не могли ніяк погодитися з собою й через те псували собі забаву. А добачуючи в поведенні Жидів, передусім їх старшини, супроти проповідованого Ним царства Божого подібність до нерозумного поведення дітей підчас забави, розказав Ісус приповідь

Про химерних дітей.

До кого ж прирівняю людей цього роду? до кого вони подібні? Вони подібні до хлопят, що сидять на майдані та й гукають до своїх товаришів і кажуть: Ми грали вам на сопілках, а ви не танцювали; ми голосили сумно, а ви не плакали. Бо прийшов Іван Хреститель, що не їв хліба, ні не пив вина, а ви кажете: має злого духа. Прийшов Син Чоловічий, що їсть і пє, а ви кажете: Ось чоловік, що любить попоїсти й напиться вина, приятель митарям і грішникам. Та оправдалась премудрість від усіх своїх синів.³⁾

Ніхто не годен народові вповні догодити. Ні Іванова суворість, ані Ісусова ласкавість не нахилили жидівської старшини й більшости народа до Ісуса. Тому, як відвертаються

¹⁾ 1 Кор 3, 10—11.

²⁾ Іс. 35, 56: Тоді прозрять очі сліпих та й почують уші глухих. Тоді каліка підскачуть, як олень, а язик німих промовить.

³⁾ Мт 11, 16—19; Лк 7, 31—35.

люди від химерних дітей, так відвернеться й Бог від жидівського народу й відчинить ворота до царства Божого поганам. Та всежтаки Божа премудрість виявилася й через Івана Хрестителя й Ісуса Христа у їх запросинах до участі у Божім царстві на землі й найшла собі прихильників у апостолах та й учнях Ісусових і серед тих людей, що прийняли Іванове хрещення й ходили за Ісусом, щоб слухати Його Божого слова.

Після цього був Ісус в гостях у фарисея Симона, де грішниця, припавши до Його ніг, облила їх слізми та й обтерла своїм волоссям; і цілувала Його ноги й мастила їх пахучим миром. А фарисей, що був запросив Ісуса, бачучи те, сказав сам до себе: Якби Він був пророк, то знав би, що то за жінка, що доторкається до Нього; що вона грішниця. А Ісус у відповідь на те сказав до нього: Симоне, маю тобі щось сказати. Симон відповів: Скажи, Учителю. Ісус же, даючи маленьку картину громадянського життя, сказав приповідь

Про двох довжників.

В одного вірителя були два довжники. Один був винен п'ятьсот динарів, а другий п'ятьдесят. Коли вони не мали звідки віддати, він подарував обом. Отож хто з них більше полюбить Його? Симон відповів: Гадаю, що той, котрому більше подаровано.¹⁾

Ісус же сказав до нього: Добре ти розсудив. А звернувшись до жінки, говорив до Симона: Чи бачиш цю жінку? Я прийшов до твого дому, а ти не дав Мені води до ніг; а ця слізми облила Мої ноги й обтерла волоссям голови своєї. Поцілунку ти не дав Мені; а вона, відколи Я ввійшов, не перестала цілувати Моїх ніг. Моеї голови не помастив ти й оливою; а вона пахучим миром намастила Мої ноги. Тому кажу тобі: Прощається їй багато гріхів бо вона багато полюбила. А кому мало прощається, той мало полюбив. І сказав до жінки: Прощаються тобі гріхи. А гості почали говорити між собою: Хто це, що й гріхи прощає? Він же сказав до жінки: Віра твоя спасла тебе; йди в спокою.

Всі люди є довжниками супроти Бога. Та многомилостив Господь довго терпить і прощає людям їх довги — провини, якщо вони на подобу грішниці з вірою й любов'ю прощення благають.

Потім Ісус знову проходив з апостолами по містах і селах Галилеї, благовістнуючи царство Боже. Колиж вернувся до Капернаума та й через натовп людей не мав навіть часу й напоїсти, то прийшла по Нього Його рідня, кажучи, що Він не при собі. Якже Ісус прогнав злого духа

¹⁾ Лк 7, 41—43.

зо сліпого немови, то книжники, що прийшли сюди аж з Єрусалиму, обвинувачували Його у спілці злим духом й казали, що Він має в собі Велзевула і що силою володаря злих духів проганяє чортів. Тоді Ісус, навіязуючи до знаної вже в той час пословиці, що згода буде, незгода руйнує, то й до розбійничих ватаг, що ховались по вертепах по власних загородах при торговельнім шляху з Єгипту до Дамаску й нападали не тільки на подорожніх, але й одні на других, озвався до них у приповіді:

Про роздор у царстві злого духа.

Як може злий дух проганяти злого духа? Таж коли царство стане проти себе, то не може встоятися те царство. І як дім стане проти себе, то не може встоятися той дім. І як володар злих духів став проти себе й розділвся, то не зможе встоятися, а кінець йому.

Та й ніхто не може, увійшовши в дім сильного, рознести його добро, як перше не зв'яже сильного, й аж тоді розграбить його дім.¹⁾

Якби Ісус проганяв злих духів силою їх володаря, так тоді злий дух проганяв би злого духа й повстав би роздор в його царстві, а слідом за ним і його упадок. Та царство злого духа ще не впало і він як князь цього світа, держить ще людей у гріховній неволі. Та вже прийшов на світ сильніший від злого духа, Спас, — Христос, і на Ньому спочив дух кріпости,²⁾ що Своєю Божою силою перемагає злого духа й приміром Свого життя й наукою багато людей відводить від злого духа й приводить їх до Бога.

В часі довшої відсутності Ісуса в Капернаумі, як Він було ходив по Галилеї, жидівська старшина зуміла багато людей відвернути від Нього та й від Його науки про царство Боже, бо вони не такого царства ждали. Через те зростав роздор між тими, що починали ненавидіти Христа, і Його прихильниками, що ставали завязком Божого царства на землі. То й Ісус постановив тим, що горнулись до Нього, зобразити повстання й розвій того царства у приповідях; чейже вони зрозуміють таємниці Божі, що їх хотів Він захищати перед Своїми ворогами. Тому Ісус покинув Свій город і пішов на беріг Галилейського моря, недалеко Капернаума, і там почав навчати. А як кругом Нього зібралося з сусідніх сіл і городів багато народа, що вже вибирався в дорогу до Єрусалиму на великодні свята, треті в прилюдному житті Ісуса, то Він увійшов у човен, а весь народ стояв на березі.

Перед Ісусовими очима видніли на узбіччях примор-

¹⁾ Мк 3, 24—27.

²⁾ Іс 11, 2: Й спочине на Ньому дух Божий, дух премудрости й розуму, дух ради й кріпости, дух знання й побожності.

ських гір і пригорбків загони дозріваючої пшениці й ячменю. Денеде між ними сторчали кам'яні скелі та й зеленіли корчі тернини, найбільше на обніжках при стежках і доріжках, що вилися між збіжжям. Поля ті обсіяли були рілники перед чотирма місяцями, в листопаді, розкидаючи зерно по стерні й приорюючи його опісля мілко плугом, або розсівачами його на зрушенім мотиками стернисту, що зараз заволочували боронами.

Примістившись у човні, почав Ісус навчати в приповідях і в Своїй науці сказав до людей приповідь

Про сівача.

Слухайте! Ось вийшов сівач сіяти своє зерно. І як він сів, то одно впало при дорозі й потоптано його; та й прилетіли небесні птахи й видзьобали його. А друге впало на камінистий ґрунт, де не мало багато почви, й зараз зійшло, бо не було глибоко в землі. Та як піднялось сонце, то воно привяло й посохло, бо не мало ні кореня, ні вогкості. А деяке впало поміж терен; і підріс терен і заглушив його, так що воно не дало плоду. А інше впало на добру почву й зійшло й росло та й принесло плід і вродило одне в сотеро, друге в шістьдесятеро, інше тридцятро.¹⁾

Сказавши це, Ісус покликнув: Хто має уші слухати, то нехай слухає. Та було видно, що ніхто з Його слухачів не розумів тієї приповіді. Однак Ісус говорив далше і сказав приповідь

Про засів на ріллі.

Із царством Божим є так, як із чоловіком, що посів зерно на ріллі. Та й чи він спить, чи встає — у ночі і в день, то зерно сходить і росте, хоч він не знає, як. Рілля сама з себе родить, спершу стебло, потім колос, опісля повно зерна в колосі. А як зерно доспе, зараз бере він за серп, бо надійшли жнива.²⁾

Як сівач засів зерно на ріллі, так Ісус, прийшовши на землю, кинув між людей цього світа добру вістку про царство Боже. Опісля відійде з цього світа, полишаючи Своє царство його власній долі. Воно, у виді Христової Церкви, власною, від Бога даною йому силою, буде рости та й розвиватись і приносити плоди, поки Ісус знову не прийде на жнива в останній день страшного Суду.

Та Церкву Христову в її розвою будуть зустрічати перепони й гонення і переслідування. Оце й представив Ісус апостолам і народові в іншій приповіді

¹⁾ Мт 13, 3—8; Мк 4, 3—8; Лк 8, 5—8.

²⁾ Мк 4, 26—29.

Про кукіль на ниві.

Царство небесне подібне до господаря, що посіяв добре зерно на своїй ниві. Та як люди стали, то прийшов його ворог і насіяв куколю між пшеницю та й відійшов. Коли ж засів підріс і почав колоситись, тоді показався й кукіль. Тоді приступили до господаря слуги й сказали до нього: Господарю! Чи не добре зерно посіяв ти на своїй ниві? Відки ж узявся кукіль? А він сказав до них: Це зробив ворог. А слуги сказали йому: Може хочеш, щоб ми пішли та й випололи його. Та він відповів: Ні, щоби припадком, вириваючи кукіль, не поворивали ви разом із ним і пшениці; Дозвольте, нехай ростуть обое разом аж до жнив. А в жнива скажу жінцям: зберіть перше кукіль і звяжіть його в снопи, щоб його спалити, а пшеницю зложіть до моєї стодоли¹⁾.

Та щоб образ переслідуваного царства Божого, що його, як це виходить із приповідки про сівача, і так багато людей із власної провини не допустить, не тривожив слухачів, то Ісус протиставив йому образ небувалого розвою Свого царства з незначного початку. І додав їм іншу приповідь

Про зерно гірчиці.

До чого прирівняємо царство Боже? до чого маю його прирівняти? або в якій приповіді зображу його? Царство небесне подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв у своїм городі. Воно, як його і сіють у землю, менше від усіх зерен на землі. Та як воно посіяне зійде, то виростає й буває більше від усякого яринного зілля; стає деревиною й пускає такі великі віти, що й небесні птахи прилітають і гніздяться на його тинистім гілліу.²⁾

Як у малім зерні гірчиці, киненім у землю, пробуджується сила кільчення й буйного зросту, так і мале й незначне стадо Христових визнавців стане по волі Вітця небесного завязком царства, і в нім засядуть народи зо сходу й заходу, з півночі й полудня.

Між Ісусовими слухачами було чимало жінок. Ісус, маючи на увазі те, що кожна жінка вміє розчиняти хліб на кваснім тісті, а хліба Жиди щоденно поживали, сказав ще й іншу приповідь

Про квасне тісто.

До чого прирівняю царство Боже? Царство небесне подібне до квасного тіста, що взяла жінка й положила в три мірки муки, поки все викисло³⁾.

¹⁾ Мт. 13, 24—30; Мк. 4, 30—32; Лл. 13, 18—19.

²⁾ Мт. 13, 31—32; Мк. 4, 30—32; Лк. 13, 18—19.

³⁾ Мт. 13, 32; Лк. 13, 20—21.

Як на примірі зросту гірчиці Ісус дав образ розвою Церкви назверх, так у приповіді про квасне тісто зобразив Він переміну, що буде відбуватися в нутрі Церкви, в душах її вірних. А та переміна буде вельми слідна й найбільше замітна на жіноцтві та й у тих ділянках духовного життя, що в них жінка буде працювати.

Всі ті науки проповідував Ісус народові в приповідях; поза приповідями не промовляв до них. Та Своім учням на самоті усе вияснював, щоби справдилось слово, сказане пророком:¹⁾

Відкрию в приповідях уста Мої,
Розкажу загадки предвічні.

І, відпустивши людей, вернувся в Капернаум, до Петрового дому.

— Там приступили до Нього Його учні разом із дванадцятьма та й запиталися Його: Чому промовляєш до людей у приповідях? Він же відповів їм: Вам дано розуміти тайни царства Божого, а їм не дано. Бо хто має, тому дасться, і він буде мати подостатком; а хто не має, у того й те, що має, заберуть. Тому говорю до них у приповідях, бо вони, дивлячись, не бачать, і, слухаючи, не чують та й не розуміють.

На них справджується пророцтво Ісаїї, що мовив:²⁾

Слухом будете слухати, та не зрозумієте,
і будете дивитися, та не побачите.
Бо тверде стало серце людей тих:
і вони ушима тяжко чують
та й свої очі прижмурили,
щоб часом не доглянути очима
та й недослухатись ушима
й щоб не зрозуміти серцем і не навернутись.
А Я їх сцілив би.

А ваші очі блаженні, бо бачать, і уші, бо чують. По правді кажу вам, що багато пророків і праведників бажало бачити, що ви бачите, та не бачили; та й чути, що ви чуєте, та не чули.

Отож послухайте приповіді про сівача, що ви її не розумієте. Як же зрозумієте всі приповіді?

Сівач сіє не зерно, а слово Боже. А що при до-розі, де падає слово, це всі ті, що слухають науки про царство, та не розуміють; та й зараз приходить диявол і забирає слово, що було засіяне в їх серцях, щоб, віруючи, не спаслися.

¹⁾ Пс 77, 2.

²⁾ Іс 6, 9—10.

А що посіяне на каміністім ґрунті, це ті, що зараз із радістю приймають слово, як лиш його почують; та не мають у собі корена, то й не постійні та й до часу вірують. Тому, як прийде горе або напасть за слово, то зараз соблазняються і відпадають.

А інше, що посіяне між терням, це ті, що вправді слухають слова, та приходять журби цього світа, омана багатств, життєві розкоші й бажання інших річей і приглушують слово, так що вони стають безплідні та й не приносять овочу.

А те, що посіяне на добрій почві, це ті, що з ширим і добрим серцем слухають слова і його розуміють і задержують і в терпеливості приносять плід одні стократний, другі шістьдесятькратний, а інші тридцятькратний.¹⁾

Дорогою, що нею можна прийти до царства Божого, є слухання Христового слова.²⁾ Та із тим словом маєтся так, як із зерном, засіяним на ріллі. Одні, що мають серце, тверде як убита дорога, не приймають його до себе, бо байдужі до нього, як мешканці Витсаїди й Хоразину. Це невірні й погибаючі і для них закрита євангелія, бо князь цього світа — диявол — осліплює їхні думки, щоб не засяло їм світло євангелії слави Христової.³⁾ Інші слухають Божого слова поверховно, немов тільки з цікавості; Ісус мав багато таких слухачів; тому, ніж прийшлося Йому терпіти й умирати, то вони відвернулись від Нього й покинули Його. Інші знову, хоч і послухають Божого слова, та справи цього світа для них важніші, ніж справи Божі. Одних турбують недостатки, що їх може й ніколи не покидають; інші без устанку клопочуться тільки своїм багатством, як би його ще побільшити; інших, особливо молодь, неволять думки й бажання, як догодити пристрастям свого тіла. Тільки ті, що мають чисте серце, є способні прийняти і зрозуміти слово Боже й жити так, як те слово навчає. І лиш вони, при Божій помочі, хоч нераз із великим зусиллям, зможуть принести плоди своїх життєвих трудів, бо їх не будуть надто тривожити щоденні недостатки, ані манити туземні розкоші й багатства.

(Продовження буде).

¹⁾ Мт 13, 14—23; Мк 4, 14—20; Мк 8, 11—15.

²⁾ Рим 10, 17: Отже віра через слухання, а слухання через слово Христове.

³⁾ 2 Кор 4, 3—4.

о. Михайло Кравчук

ПРИПОВІСТІ ІСУСА ХРИСТА

(Продовження)

І сказали учні до Ісуса: Розясни нам приповідь про кукіль на ниві. А Він озвався і сказав:

Сівачем доброго зерна є Син Чоловічий. А рілля — це світ; а добре зерно — це сини царства, а кукіль — це сини лукавого. А ворог, що його посіяв, — це диавол; жнива ж — це кінець віку, а жencями — ангели. То ж, як збирають кукіль і палять на вогні, так буде при кінці віку цього. Пішли Син Чоловічий своїх ангелів і зберуть із Його царства всі спокуси і тих, що чинять беззаконня, й кинуть у піч огненну; там буде плач і скрегіт зубів. Тоді праведники засяють як сонце в царстві їх Вітця¹⁾.

Передсказаний пророком Даниїлом Син Чоловічий²⁾ зійшов на землю, щоб між живучими на ній людьми заложити Своє царство. Учасниками того царства стають ті, що в них сходить і закорінюється зерно — слово про царство. Та разом із ними будуть жити й люди, що в них закоріниться слово верога Сина Чоловічого, злого духа. Учасники Божого царства розстаються з синами лукавого в годині смерті; та повний розділ і відділення добрих від лихих настане аж при кінці світа, в день страшного суду. Тоді ті всі, що були спокусою до гріха, і ті, що переступали закон Божий, будуть плакати й з одчаю скреготати зубами. А праведні, діти царства Христового на землі, будуть на віки прославлені³⁾ в царстві Вітця небесного і Йому Божий Син передасть усіх⁴⁾, що в часі туземної життєвої мандрівки шляхом Його заповідей ходили.

З давен давна, чи то у воєнних часах, чи то з боясти перед злодіями, закопували люди свої скарби в землю та й бувало, що до своєї, нераз несподіваної, смерті, не зрадили таємниці, де скарб закопаний. Тому часто траплялося,

¹⁾ Мт 13, 37—43.

²⁾ Дан 7, 13. Я бачив в нічному видінні; Ось це на небесних хмарах ішов ніби Син Чоловічий і дійшов аж до Предвічного й привели Його до Нього.

³⁾ Дан 12, 3. А праведні сятимуть як світила на небі та й много споміж справедливих як зорі по вічній віки та й ще.

⁴⁾ 1. Кор 15, 24: А потім буде кінець, як передасть царство Богу й Вітцеві, як знищить всяке начальство і всяку владу та й силу.

що й новий власник землі, де був схований скарб, не знав, яке багатство посідає, і винаймав ріллю державцям. Маючи це на увазі, сказав Ісус апостолам приповідь

Про закопаний скарб.

Царство небесне подібне до скарбу, закопаного в полі, що його найшов чоловік і закопав і, радіючи з того, йде та й продає все, що має, й купує те поле ¹⁾.

Царство небесне таке дорогоцінне, що, як зайде потреба, варта задля нього позбутись усього, що вяже людину з цим світом: батька й матері, жінки й дітей, брата й сестри, а навіть і свого життя.

Вже за часів Ісуса Христа з далеких країв приїздили до Жидів продавці перел, що служили за прикрасу багатому жіноцтву й цінилися дорожче золота. Траплялося, що купець, найшовши у ловців дуже гарну перлину, не мав при собі стільки грошей, скільки у нього знахідники перел жадали; тоді вертався до свого дому й продавав, що міг, щоби набути ту перлину, бо знав, що на ній добре заробить. То й розповів Ісус апостолам приповідь

Про дорогоцінну перлину.

Царство небесне подібне також до купця, що пошукує гарних перлин. Якже найшов він одну дорогоцінну перлину, пішов, продав усе, що мав, і купив її ²⁾.

Царство небесне, хоч воно маловартне перед очима нетямущих людей, у тих, що його розуміють, є таке вартісне, як у розумного купця найдорожча перлина. Воно має стати останньою метою всіх людських намагань на землі.

Шість апостолів Христових, Андрій і Петро, Яків Старший та й Іван, Тома й Натанаїл, були рибарями, а сьомий Филип був родом із рибачкої оселі Витсаїди. Та й інші апостоли й ученики часто стрічалися з рибарями над Генезаретським озером, незвичайно багатим на рибу. То ж риба разом із хлібом з ячменю чи пшениці, що їх Жиди управляли на узбіччях гір, були щоденно поживою жидівського простолюддя. Ідучи ловити рибу, рибарі сідали в човни і з них закидали в воду сіті; як сіті вже були повні риби, то рибарі, пливучи човнами, тягнули їх на берег; опісля сідали на прибережнім камінню, вибірали добрі риби і складали їх звичайно в коші, а негодящі викидали геть на берег або і в воду. І сказав Ісус до Своїх апостолів, таку приповідь

¹⁾ Мт 13, 44.

²⁾ Мт 13, 45—46.

Про сіть закинену в море.

Царство небесне походить теж до сіті, що закинена в море ловить усякі роди риби. Її, як стала повна, витягли на берег та її, посідавши, перебрали добрі риби в посудини, а негодящі повикидали. Так буде й при кінці світа: вийдуть ангели, спосеред добрих людей відлучать лихих і кинуть їх у піч огненну. Там буде плач і скрегіт зубів ¹⁾.

Як на ріллі разом із пшеницею росте й кукіль, а в морі плавають добрі риби разом із негодящими, так і в царстві Божім на землі живуть праведні з грішними. І як господар відділяє кукіль від пшениці аж у жнива, а рибар добрі від негодящих після ловитви, так і Син Чоловічий відділить праведних від грішних аж при кінці світа в день страшного суду.

І запитав Ісус апостолів: Чи зрозуміли ви те все? Відповіли Йому: Так. А Він сказав до них подobenство

Про второпного господаря.

Тому то кожен книжник, навчений про царство небесне, подібен до господаря, що зо своєї скарбниці виносить нове й старе ²⁾.

Так то й Христові учні й апостоли сполучать давно вже знані правди про Бога з новими правдами про Бога і Його царство, що їх об'явив їм Ісус.

Як Ісус докінчив ті проповіді, то пішов звідтіля, сів у човен і разом з учнями поплив на другий берег Генезаретського озера в країну Геразинців. Там прогнав із двох біснுவатих леґіон злих духів, що покинувши біснуватих, увійшли в стадо безрог і воно зараз кинулося з берега в озеро й потонуло у його хвилях. Після цього Ісус на просьбу Геразинців залишив їхній край і вернувся у свій город Капернаум. Там апостол Матей у своїм домі справив Ісусові й решті апостолів і своїм давнім товаришам, митарям, гостину. А як на це надійшли книжники й фарисеї та й ремствували, що Ісус гоститься з грішниками, то Він їм відповів приказкою

Про лікаря.

Здоровим не треба лікаря, а тим, що нездужають. Нарешті навчіться, що значить: Милости хочу, а не жертви. Бо я не прийшов звати праведних, а грішних до покаяння ³⁾.

¹⁾ Мт 13, 47—50.

²⁾ Мт 13, 52.

³⁾ Мт 9, 12—13; Мк 2, 17; Лк 5, 31—32.

Коли ж ще й ученики увязненого Івана побачили, що Ісус і Його учні їдять і п'ють із грішними митярями, то з докором спиталися Його: Чому то ми і фарисеї постимо часто, а Твої учні не постять? Ісус же відповів їм приповідстю

Про жениха й весільних гостей.

Чи ж можете жадати, щоб постили та й сумували весільні гості, поки жених із ними? Доки мають жениха з собою, не можуть постити. Та прийдуть дні, коли заберуть їм жениха, тоді й вони поститимуть у ті дні ¹⁾.

В Старім Завіті піст, себто здержання від їди й напиту до заходу сонця й молитва побіч милостині були ознакою побожного життя. Та й Ісус після хрещення постив у пустині сорок днів і не був противний тим, що постять; Він теж без сумніву разом з Своїми апостолами заховував пости приписані Мойсеєм і пророками ¹⁾. Та постити належало в час смутку й жалоби. А що Іван Хреститель прирівняв Ісуса до жениха, то Ісус, немов пригадуючи Івановим учням ті порівняння сказав: Чи можете домагатись посту від весільних гостей, поки жених із ними? Тепер апостолам не сумувати, а радіти. Бо ж і сам Іван радів, слухаючи голосу Ісуса. Та прийдуть дні, коли від них візьмуть жениха й тоді вони поститимуть. Аж як між апостолами нестане Ісуса, тоді вони будуть не тільки постити, а й сумувати; житимуть не лиш у горю, а й життя своє віддадуть за Христа.

Гості Матея, зодягнені, як звичайне з гостині, в нові святочні одежі, поживали смачних страв та запивали старим виноградним вином. Бо за часів Ісуса Христа в Галилеї й Юдеї соняшні горбки покривали зелені виноградники. Під осінь виноградарі зривали спілі виноградні грозна, скидали їх у кам'яну виноток, ногами витискали з них сік і спустили до великих посудин. В посудинах молоде вино ферментувало, поки не злили його до глиняних збанків або до дерев'яних бочілок, а то й до бордюгів, зладжених зо шкіри домашніх звірят. Та молоде вино, що ще мусувало, легко розсаджувало бордюги, якщо вони були старі. Оце послужило Ісусові за основу сказати до запрошених гостей приповідь

¹⁾ Мт 9, 15; Мк 2, 19—20; Лк 5, 34—35.

²⁾ 4. Кн. Мойс 29, 7: Також десятий — судний день — того сьомого місяця буде для вас святий і святочний і буде впокорювати ваші душі. Зах. 8, 19: Піст в четвертому, піст у п'ятому, піст у сьомому й піст у десятому місяці переминаяться Юдиному домові в радість й веселість і в розкішні празники радості; тільки ви полюбіть правду і мир.

Про стару одежину й старі бордюги та про старе й молоде вино.

Ніхто не видирає латки з нової одежі, щоб її пришити до старої одежини; а то й нову подре та й не годиться до старої латка з нової одежі. І ніхто не латає старої одежини новим сукном; а то відірветься від неї шев, нове від старого, та й діра зробиться ще більша.

І ніхто не вливає молодого вина в старі бордюги; а то молоде вино прорве бордюги та й вино витече і бордюги пропадуть. А нове вино треба вливати в нові бордюги та й так одно і друге збережеться.

І ніхто, що пив старе вино, не схоче молодого; бо скаже: старе краще ¹⁾.

Стара одежина та й старі бордюги це Старий Завіт; нова одежа, чи сукно, й молоде вино це Новий Завіт, завіт милости, що приходить на місце Мойсеєвого закону жертви. А годі причепити той завіт милости до Мойсеєвого закону; годі замкнути нового, Христового духа в старі форми, так як не годиться зливати молоде вино у старі бордюги. Бо кожен визнавець Христового закону мусить відложити давнього чоловіка по передньому житті, що винищується через блудні похоти, й відновитися духом розуму і зодягнутися в нового чоловіка, що створений по Богу в справедливості і святості правди ²⁾. А це буде особливе тяжко тим, що жили по старому закону.

Просто з гостини у Матея пішов Ісус до Капернаума, до наставника божниці Яїра, щоб воскресити його дочку, що була померла. Звідтіля удався Він до Назарету, де Його прийняли як сина теслі. Там не зділав Ісус ні одного більшого чуда та й покинув Свій родинний город на завсіди й почав у третє проходити по селах і городах галилейських, спіляючи всяку недугу і проповідуючи євангелію царства Божого усім знеможеним, що численно збиралися кругом Нього, як вівці без пастиря. Починалося велике жниво, а робітників не було багато. Тому й сказав Ісус до Своїх учнів

Про жниво й робітників.

Жниво велике, та робітників мало. Тому просить владика жнива, щоб він післав робітників на своє жниво ³⁾.

І прикликав дванадцять апостолів і вислав їх по двох, щоб вони, не беручи з собою нічого в дорогу, йшли й про-

¹⁾ Мт 9, 16—17; Мк 2, 21—22; Лк 5, 36—39.

²⁾ Еф. 4, 22—24.

³⁾ Мт 9, 37—38; Лк 10, 2.

повідували царство Боже і спіляли всякі недуги, бо робітник заслугоє на свій прожиток. Ісус остався сам. Тоді саме звістили Йому Іванові ученики, що Ірод Антипа казав стратити їх учителя, що від року був у темниці. Та смерть Івана Хрестителя не давала Іродові спокою, і він почувши про Ісусові вчинки, гадав, чи то не Іван воскрес із мертвих, і бажав побачити Ісуса. В той час вернулися апостоли з дороги й Ісус, бажаючи схоронитись перед Іродом і дати апостолам хоч трохи відпочати, всів у човен і поплив морем на північ до Витсаїди Юлії, що лежала на області четвертовласника Филипа. Там серед зеленого степу — а було це перед великоднем на третьому році Ісусової діяльності — зібралася кругом Ісуса багатотисячна юрба народу, що, забувши про їду, до вечора слухала Його науки про царство Боже. А що не було де купити їсти, то Ісус поблагословив п'ять хлібів і дві риби та й ними в дивний спосіб наситив увесь народ. За це вони хотіли Ісуса, як пророка, що мав прийти на світ, настановити своїм царем. Щоб цього уникнути, Ісус після нічної молитви над ранком вернувся в Капернаум, по морі йдучи. Там у божниці об'явив апостолам і народові, що хлібом життя, а хліб той зійшов із неба, є Його тіло. І хто поживає Його тіла і п'є Його кров, той буде мати вічне життя. А що ті слова навіть многим Ісусовим учням були за жорстокі, то вони покинули Його.

Небавом після цього фарисей спостерегли, що Ісусові учні всупереч жидівському звичаю їдять невмитими руками й дорікали Йому за це. Тоді Ісус озвався до народу і говорив

Про дійсне опоганення.

Нема нічого поза людиною, що входячи до її уст, могло б опоганити її; а що виходить з уст людини, це те, що опоганює людину¹⁾.

Як же він відійшов від народу й увійшов до хати, то приступили до Нього Його учні й озвалися до Нього: Чи знаєш, що фарисей згіршилися, почувши ті слова? А Він відповів і сказав проповідь

Про вирвану рослину.

Кожна рослина, що її не засадив Мій небесний Отець, буде вирвана з корінням. Покиньте їх; вони сліпі проводирі сліпих; а як сліпий сліпця веде, то обидва у яму впадуть²⁾.

Ростиною, не засадженою небесним Вітцем, за часів Ісуса Христа була жидівська старшина та й фарисей й са-

¹⁾ Мт. 15, 11; Мк 7, 15

²⁾ Мт. 15, 13—14, Пор. Лк 6, 39: Чи може сліпий сліпця водити? Чи ж не упадуть обидва в яму?

дукеї. А в Христовій Церкві такою рослиною є всі ті, що супротивляються Христові і Його науці, що її Церква проповідує. Вони самі виключають себе з Церкви за свого життя; а в день страшного суду будуть на завісді відкинені від вічного царства Божого. А однак вони, не знаючи ні правд, ні заповітів Божих, що серед життєвої темряви вказують дорогу до вічної мети, й будучи немов сліпими через те, що зажмурюють свої очі перед правдивим Світлом, перед Христом, беруться вести народ за собою, щоб разом із ним упасти в яму, в пропасть вічного прокляття.

У звязку з тим сказав Петро: Виясни нам цю приповідь. А Ісус відповів:

Чи й ви також безрозумні? Хіба не розумієте, що все, що зосторонь входить в уста людини, не може її опоганити? Бо не до серця входить, а в живіт, а потім у природний спосіб відходить, очищуючи всяку страву. А що через уста виходить, то йде із серця й воно плюгавить людину. Бо з середини, з людського серця, походять злі гадки, забивства, прелюбодійства, розпуста і безстыдність, крадіжжі, кривоприсяга, хула, заздрість, ласкотиство та лукавство, зрада, гордощі й безумство. Те все з середини походить та й опоганює людину. А їсти невинними руками не опоганює людини¹).

Страва, що належить тільки тілу, зовсім не нарушує людської душі. А тіло, як прийме страву, зуживає частину її до піддержання свого росту й удержання себе при житті, а решту видалює поза себе немов очищаючи страву від складників, що тілу непридатні. Та саме тіло, якщо дух не животворить його, нінащо не придатне, бо не може довершити ніякого людського ділання. Тому то джерелом моральної погані й лиха є найвища душевна виява, людська воля; а серце уважали давно за її осідок.

Після того, як Ісус був у дорозі до Тиру, хананейська жінка просила Його сцїлити її дочку. Та Ісус, післяний в першу чергу до загублених овець дому Ізраїля, не хотів спершу вводити її волю, кажучи приповідь.

Про дітей і щенят.

Дай перше наїстись дітям; бо негодиться забрати хліб у дітей, щоб кинути його щенятам. Та жінка відповіла: Так Господи! Але й щенята їдять під столом кришки від дітей, що падають зо столів їх господарів.

Тоді Ісус промовив до неї: О, жінко! велика твоя віра. Іди! За це слово нехай станеться тобі, як бажаєш²).

¹) Мт 15, 16—20; Мк 7, 18—23.

²) Мт 15, 26—28; Мк 7, 27—28.

Жиди не тільки супротивлялися Ісусові, але й наставали на Його життя, так що наступного великодня обступлять Його як пси²⁾ й доведуть до розп'яття Його на хресті. Через те, головні правлячі верстви народу, передові священики, книжники й фарисеї, виявлять себе негідними Христового царства на землі. Та проте Жидів, вибраний народ, що мав стати першим завязком царства Божого на землі, прирівняв Ісус до дітей; аж після них прийде черга на інші народи, прирівняні Ісусом до псів, що на Сході є в найбільшій погорді у людей. Та ті, що мають таку кріпку віру, як її мала ханайська жінка, зможуть перенести й найбільше упокорення, що на них зішле Христос.

Вертаючися незабаром з Тиру до Галилеї окружною дорогою через Сидон і Ливанські гори, Ісус вдруге наситив чудесним способом у пустині тисячі народу. А як прийшов в околиці Кесарії Филипової, то запитав апостолів, за кого мають Його люди. На те заявив Ісусові Симон Петро: Ти є Христос, Син Бога живого. У відповіді на це сказав Ісус до Петра: Кажу тобі: Ти є Петро — камінь — і на тім камені збудую Мою Церкву та й пекельні сили не переможуть її. І дам тобі ключі царства небесного. І з того часу почав Ісус виявляти Своїм учням, що Йому треба піти до Єрусалиму, щоб там терпіти й бути вбитим і третього дня воскреснути. І мовив до учнів і народу: Хто хоче йти слідом за Мною, нехай відречеться себе й несе свій хрест щодня і йде за Мною. А за тиждень під час молитви на горі перемінився Ісус перед Петром, Яковом та й Іваном, так що Його обличчя стало ясне як сонце, а одежа біла як сніг. Тоді явилися побіч Ісуса старозавітні пророки, Мойсей та й Ілля і говорили про Його смерть, що її мав понести в Єрусалимі; а з хмар розлягся голос: Це Мій Син любий і вибраний; в Ньому Моє благовоління; Того слухайте! Після переміни на горі знову почав Ісус ходити, але потай, по Галилеї і другий раз провістив апостолам свою смерть і воскресення. А як прийшли в Капернаум, то приступили до Петра збірачі податків і спитали: Чи Ваш Учитель не платить податку на святиню? Він відповів: Так. Коли ж Петро увійшов до дому, то Ісус перший заговорив до нього і сказав подobenство

Про царського сина.

Як тобі здається, Симоне? Від кого беруть царі цієї землі данину чи поголовне? Чи від своїх синів, чи

²⁾ Пс 21, 17; Бо як тічка собак обступили мене,
як товпа лукавників облягли мене;
пробили мої руки й мої ноги.

від чужих? А як той відповів, що від чужих, сказав йому Ісус: То сини вільні. Та щоб збірщиків не гіршити, то йди над море, закинь вудку й возьми першу рибу, що спіймаєш, і, відчинивши їй рот, найдеш статир; вийми його та й дай за Мене і за себе¹⁾.

У давнину податки й поголовне належали цареві та його родині від чужих, а не від своїх; царські діти лиш користали з податків, а не платили. Так і від данини, складаної на удержання Божої святині, як окуп за душі²⁾, вільний Син Всемогучого Бога.

А як апостоли сперечались, хто з них буде більший у царстві небеснім, то Ісус покликав до себе дитя, пригорнув його до Себе і сказав до апостолів, що не ввійдуть вони до небесного царства, як не будуть чисті серцем, як діти. І пішов Ісус третій раз до Єрусалиму, але аж в половині свята кучок, та й там у святині заявив народові, що Його наука не Його, а Бога Вітця, що Ісуса на світ послав. І мовив подobenство

Про Світло світові.

Я світло світові. Хто Мене наслідуює, той не ходитиме в темряві, а матиме світло життя¹⁾.

Вийшовши із святині, Ісус дарував зір сліпому з роду, бо Він прийшов на світ видати присуд, щоб невидючі бачили, а видючі, закам'янілі на слово Боже, стали сліпими на душі. Та жидівська старшина тому, що уздоровлений обороняв Ісуса перед її напаєю за сцілення Його в суботу, виключила його з божиці. Так фарисеї, лихі пастирі свого народу, укарали невинну людину. У звязку з цим Ісус протиставив лихим пастирям доброго пастиря та й виявив, що Він є такий пастир, що й життя Своє дає за вівці.

Мешканці Юдеї й Галилеї за часів Ісуса Христа побіч рільництва й управи винограду трудилися випасом овець. Звичайно сам господар або його син був їх пастирем; тільки власники більших маєтків держали найнятих пастухів. Стада овець увесь день паслися на пасовиську; наніч нераз і кількох господарів заганяли свої стада до спільної кошари, обведеної низьким кам'яним муром, забезпеченим вгорі терновим гадузям. При воротах до кошари лишався один пастух, що всю ніч разом із псом сторожив овець, підчас коли решта пастухів спала під голим небом, або в печері, а їх є чимало в юдейських горах. Вранці пастухи входили ворітьми до кошари і кожен з них скликав до себе свої вівці,

¹⁾ Мт 17, 25—27.

²⁾ 2. Кн. Мойс 30, 12: Як будеш списувати всіх ізраїлевих синів по числу, то кожний нехай дасть викуп за свою душу Господеві.

³⁾ Ів 8, 12.

неодну й по імені, та й ідучи попереду овець, виводив їх на пасовисько, звичайне на узбіччя гір і пригорбків. Бувало, що в день на пасовисько, або й у ночі до кошари, підкрадалися голодні вовки. А що вівці дуже полохливі й перед ворогом зовсім безборонні, то пастухи, обороняючи їх, нерозкладали своїми головами. Крім диких звірів нападали на овець кошари й розбійники та злодії, вдираючись до них не ворітьми, а через кам'яну огорожу. І розказав Ісус фарисеям і народові, що горнувся до Нього, проповідь

Про доброго пастиря.

Істинно, поправді кажу вам, хто не входить у кошару до овець ворітьми, а вдирається куди інде, той злодій і розбійник. А хто входить ворітьми, той пастир вівцям. Йому воротар отворає ворота й вівці слухають його голосу; він скликає своїх овець по йменні й виводить їх. А як усі свої випустить, то йде поперед них, а вівці йдуть за ним, бо знають його голос. А за чужим певне не підуть, а втечуть від нього, бо не знають чужого голосу.

Таку приповідь сказав до них Ісус; та вони не зрозуміли, що б це було, що Він їм говорив. Тому Ісус говорив далше:

Істинно, поправді кажу вам, що Я ворота до овець. Всі, скільки їх приходило перед Мною, це злодії й розбійники; та вівці їх не слухали. Я ворота; коли хто через Мене увійде, спасеться; та й увійде і вийде й найде пашу. Злодій приходить тільки за тим, щоб украсти й убити та й погубити. Я прийшов, щоб мали життя і то мали подостатком. Я пастир добрий. Пастир добрий душу свою кладе за вівці. А наймит, і хто не пастир, що не його власні вівці, як побачить, що вовк надходить, то покидає вівці та й утікає; а вовк їх хапає й розпуджує. Бо він наймит і байдуже йому про вівці. Я пастир добрий і знаю Моїх, а Мої знають Мене. Як знає Мене Отець, так і Я знаю Вітця. І життя Моє кладу за вівці. Та й маю інші вівці, що не з цієї кошари; та й ті маю привести й вони почувуть Мій голос і буде одне стадо то й один пастир¹⁾. Жидівська старшина й фарисей, що виключили сліпця з божниці, не пастирі, а злодії й розбійники, що не дбають про душевне добро народу, а нищать і рабують його, дбаючи тільки про свою славу та й про свої справи. Правдивим пастирем є Христос, що за Його голосом, на подобу сціленого сліпця, йдуть ті всі, що вірують у Нього як Бо-

жого Сина. Та Христос є не тільки пастирем і зразком для усіх пастирів, а й ворітьми, якими входить до кошари кожен правдивий пастир, що його покличе Ісус. Наймитами є ті пастирі, що дбають лише про власне добро, а вовками ті люди, що настають на своїх ближніх і підривають їх віру, спокусуючи їх до гріха й відводячи їх від зв'язи з Богом. А ту зв'язь, що її становить посвячуюча ласка Божа, осягають люди за ціну Ісусового життя. Бо через Його смерть, добровільно прийняту з рук ворогів, можуть вони визволитись від гріха й поєднатися з Богом. Та й Ісус є пастирем не тільки жидівського народу, бо наблизилася пора, що до Христового стада, до Його Церкви, що її позасвітнім пастирем є Христос, належатимуть люди з усіх народів.

Після свята кучок вернувся Ісус до Галилеї, звідки розіслав сімдесят двох учеників на велике жайво, як ягнят проміж вовків; між ними вони мають бути мудрі, як змії, і тихі, як голуби. Колиж учні, вертаючись, стрічали Його, як Він через Перею, четвертий раз, ішов до Єрусалиму на свято обнови храму, та й із радістю звіщали Йому про успіхи своєї праці, то Ісус, бажаючи, щоб усі, передусім люди праці, раділи радістю Його учеників, закликав: Прийдіть до Мене всі стружені й знеможені, а я вас покріплю. Возьміть Мое ярмо на себе й від Мене вчіться, бо Я тихий і покірний серцем; і знайдете спокій вашим душам. Бо Мое ярмо солодке та й тягар Мій легенький. А як Ісус перейшов Йордан, то в дорозі між Єрихоном і Єрусалимом, серед безлюдної й гористої околиці, що в ній бушували й нападвали на подорожніх розбійники, книжники, що запитався Його, хто його ближній, розказав таку пріповідь

Про милосерного Самарянина.

Один чоловік ішов з Єрусалиму до Єрихону й попався розбійникам, що й обдерли його й поранили та й пішли, покинувши його ледви живого. А випадком переходив тією дорогою один священик і, споглянувши на нього, пройшов мимо. Так само й левіт, прийшов на те місце, споглянув на нього та й пройшов мимо. Аж якийсь подорожуючий Самарянин наблизився до нього й, подивившись на нього, змилосердився. І приступив та й обв'язав йому рани, поливаючи їх оливою й вином; і посадив його на свою скотину й завіз його до гостинниці та й заходивсь коло нього. А другого дня, як від'їздив, вийняв два динарії, дав їх власникові гостинниці та й сказав: Доглядай його, а якщо більше видаш, то я, повертаючись, зверну тобі. Хто ж із тих трьох, по твоїй гадці, був ближній тому, що попався

розбійникам? А він відповів: Той, що змилосердився над ним. А Ісус сказав йому: Іди й чини так само ¹⁾.

По науці рабів для Жидовина ближніми були тільки його споріднені й приятелі. Решту земляків і всіх чужинців Жиди не вважали за ближніх. А Ісус, даючи образ, як Самарянин рятує Жидовина — Жиди були завзятими ворогами Самарян — вказав, що ближніми є собі не тільки споріднені й приятелі, та й не лише люди одного народу, але й усі люди, що живуть на землі.

Після гостини у Марії і Марти в Витанії Ісус на просьбу одного з Своїх учнів навчив їх слів молитви, кажучи: Отче наш, що еси на небі! Нехай святиться ім'я Твоє; нехай прийде царство Твоє; нехай буде воля Твоя, як на небі, так і землі. Хліб наш насущний дай нам на кожний день; і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим; і не доводи нас до спокуси, а визволь нас від лукавого. А щоб заохотити Своїх учнів ревне молитися, сказав до них приповідь

Про друга в потребі.

Якби хто з вас мав друга й прийшов до нього о півночі й сказав до нього: Друже, позич мені троє хліба, бо мій приятель зайшов до мене з дороги, а я не маю що йому поставити. А той із хати озветься і скаже: Не турбуй мене! Двері вже замкнені та й мої діти на постелі зо мною. Не можу встати й дати тобі. Кажу вам, якби він не хотів встати й дати йому через те, що він його друг, то через настирливість його встане й дасть йому, чого тому треба ²⁾.

Коли настирливий просьбі улягають люди, то тимбільше Бог вислухає ревної молитви. То й мовив Ісус подobenство

Про тих, що просять.

Просіть, і дасться вам; шукайте, та й найдете; стукайте, і відчинять вам. Бо кожний, хто просить, одержує; і хто шукає, наводить; і тому, що стукає, отворять. Чи є між вами такий батько, що, як би в нього син просив хліба, дав би йому камінь? Або просив би риби, а він замість риби, дав би йому гадюку? або просив би яйця, а він дав би скорпіона. Отже коли ви, хоч лукаві, умієте давати добрі дари своїм дітям, то скільки більше Ваш Отець із неба дасть добрі дари й Святого Духа тим, що в Нього просять ³⁾.

¹⁾ Лк 10, 30—37.

²⁾ Лк 11, 5—8.

³⁾ Мт 7, 7—11; Лк 11, 9—13.

Хліб і риба, а у дітей ще й яйця, були щоденною стравою у Жидів. Ісус протиставить хлібові неужиточне каміння, що його повно валялося не тільки по дорогах, а й по полях; рибі — їдовиту гадюку, що її діти вельми бояться, а яйцю — скорпіона. Коли ж добрий батько не дасть своїй дитині ні каменя, ні гадини, ані скорпіона, а постарается про хліб, чи рибу, або яйце, то тим більше не зробить цього Отець небесний, що у Нього любов до людей безмежна й могутність безмірна.

В той час спілив Ісус біснுவатого немову. А як фарисей посуджували Його перед людьми, що Він прогання чортів силою Велзевула, то Ісус вдруге відпер той закид, кажучи, що Він не силою Велзевула, а в Божім Дусі проганяє чортів і що вже дійсне надійшло царство Боже. І сказав приповідь

Про переможця.

Усяке царство, коли розділиться в собі, запустіє; і всякий город або дім, що розділиться в собі, не може встояти, та й дім на дім упаде. Коли ж сатана сатану проганяє, то він розділвся проти себе; якже встоїть його царство? Бо кажете, що Я силою Велзевула проганяю злих духів. Як же Я силою Велзевула злих духів проганяю, то чиею силою проганяють ваші сини? Тому вони будуть суддями вашими. Коли ж Я духом Божим виганяю злих духів, то для вас настало вже царство Боже. Коли сильний, узброївшись, стереже своєї оселі, то його маєток у спокою. Та як зявиться дужчий від нього та й переможе його, то возьме від нього всю зброю, що він на неї покладався, та й роздасть свою добичу. Хто не зо Мною, той проти Мене; і хто не збирає зо Мною, той розтрачує¹⁾.

Переможцем сильного, злого духа, є Христос, а добичю люди, що їх Христос увільнив спід його влади. Свою перемогу над злим духом незабаром запечатає Ісус хрестною смертю, що через неї зійшло спасіння на людей. Та Ісус не знищив у злого духа сили спокушувати людей і доводити їх до загибелі, бо бажав, щоб кожний став борцем за своє спасіння, як добрий воїн Христа проти затії диявола²⁾, що ходить і як лев реве, шукаючи, кого б пожерти³⁾.

Велика частина вибраного народу слідом за покайними проповідями Івана Хрестителя стала відвертатись від

¹⁾ Мт 12, 25—30; Лк 11, 17—23.

²⁾ Еф 6, 11.

³⁾ 1. Пет 5, 8.

гріха і впливів злого духа й була би навернулася до Христа; та старшина й фарисеї не дали Ісусові заволодіти душами, що їх злий дух покинув. То ж Ісус, щоби вказати Свійому народові його хиби й недалекий упадок, розповів приповідь

Про нечистого духа.

А як нечистий дух вийде з чоловіка, то вештається по безводних місцях, шукаючи спокою; а що його не знаходить, то каже: Повернуся до свого дому, звідки я був вийшов. І приходить та й знаходить його пустим, виметеним і прибраним. Тоді відходить, бере з собою сім інших духів, ще лютіших, ніж він, і вони входять і живуть там; та й буває останнє тому чоловікові гірше від попереднього. Так буде й із дим лукавим родом¹⁾.

Не довго треба було ждати Жидам на сповнення тих слів. Після того, як вони не тільки не прийняли, а й на хресті розпiali Богочоловіка, підпали вони ще більше, як було ранше, впливам злого духа і всупереч своїм бажанням і сподіванням, наново стати незалежним народом, затратили й останки самостійності, проливши в її обороні перед Римлянами море крові.

Небавом після цього, як Ісус був на полуденку у фарисея, то в прияві багатьох людей наказував апостолів, щоб вони не боялись тих, що убивають тіло, але потім більш нічого зробити не можуть, і не турбувались, що мають казати, як їх поведуть на суд перед правителів. Тоді й просив Ісуса якийсь Жидовин споміж народу, щоб Він розсудив його з братом у маєткових справах, як це робили рабини. Та Ісус, хочаби остерегти людей перед лакіємством та й надмірною журбою про дочасні справи й достатки, промовив: Глядіть і бережіться всякого лакіємства, бо в надмірі того, що хтось має, лежить його життя. Та й розказав їм приповідь

Про нерозумного багатиря.

Одному багатиреві дуже зародила нива. І він міркував собі, кажучи: Що мені робити тому, що не маю де зібрати свого врожаю? І сказав: Ось що зроблю: Розкину мої стодоли й побудую більші та й там зберу весь мій урожай і мій достаток; і скажу моїй душі: Душе! Маєш чимало добра, зібраного на багато років; спочивай, їж, пий і веселися. Та сказав йому Бог: Без-

¹⁾ Мт 12, 43—45; Лк 11, 24—26.

умний! Цієї ночі душу твою возьмуть від тебе; кому ж буде те, що ти наготовив? Так буває з тим, що собі збирає скарби, а не для Бога багатіє¹⁾.

Ісус не забороняє людям старатися про те, що їм потрібне у житті, ні чесною працею добувати достатки. Уживаючи їх не для гріховних розкошей і не тільки для свого власного добра, а й добра потребуючих ближніх, можна багатіти й для Бога та й досягнути вічного щастя. В протилежній випадку легше верблюдові пройти крізь ухо голки, ніж багачеві увійти до царства Божого.

Скінчивши приповідь про багатиря, сказав Ісус до своїх учнів: Не журіться про життя ваше, що будете їсти або пити; ні про ваше тіло, у що вам зодягнутися. Бо чи життя не варта більше від поживи, а тіло від одежі? Сподивіться на небесні птахи, подивіться на гайвороння, що не сіють, не жнуть, ні не збирають до ссипанців, бо не мають ні стоділ, ні ссипанців, а Бог, Отець Ваш небесний, годує їх. Скільки ж ви більше варті від птичок? Чого ж журитесь про одежу? Сподивіться на польні лілеї, як вони ростуть. Не трудяться, не прядуть, ні не жнуть. А кажу вам, що й Соломон у всій своїй славі не зодягався так, як одна з них. Коли польну траву, що нині росте, а завтра кинуть у піч, Бог так зодягає, то скільки більше вас, маловіри! Тому не турбуйтеся і не кажіть: що будемо їсти, або що будемо пити, або в що зодягнемось? Не бійтеся! Знає Отець Ваш небесний, що того всього вам треба. А ви шукайте перше царства Божого і справедливости Його, а те все додасться вам. Тому не журіться про завтра, бо завтрашній день буде турбуватися про себе. Доволі днів свого лиха. І мовив: Не лякайся, мале стадо! Бо подобалось Вашому Вітцеві дати вам царство. Не збирайте собі скарбів на тій землі, де міль і ржа нищать і де злодії підкопуються і крадуть. Продавайте достатки ваші й давайте милостину! Готуйте собі торбини, що не старіються, скарб, що не меншає в небі; там не знищить ні міль, ні ржа; де злодій не прийде й не викопає, ні не вкраде. Бо де ваш скарб, там буде й серце ваше. Та про ці небесні скарби треба старатися невпинно, бо ніхто не знає години своєї смерті; її можна завжди сподіватись. Те й зобразив Ісус апостолам у приповіді

Про сторожких слуг.

Ваші бедра нехай будуть опоясані та й каганці засвічені. Ви ж самі маєте бути подібні до людей, що ждуть свого пана, коли повернеться з весілля, щоб

¹⁾ Лк. 12, 16—21.

як лиш надійде й застукає, негайно йому відчинити. Щасливі ті слуги, що їх пан, як повернеться, найде на сторожі. Поправді кажу вам, що опояшется й посадить їх за стіл і, приступить і буде їм послугувати. І якби він прийшов другій або третій сторожі ночі та й так їх застав, то щасливі вони¹⁾.

Одежа мешканців Сходу довга до самих кісток. Тому, вставши рано, підперезували її на бедрах поясом, щоб вона не перешкождала їм при праці. А без світла годі працювати серед нічної темряви. Люди з підперезаною одежею й за-свіченим світлом це ті, що все готові на прихід Чоловічого Сина по їхню душу в годині смерті. За це жде їх нагорода в царстві небеснім, де сам Бог немов буде їм послугувати. А представляючи нежданий прихід смерті, що неодній людині погрожує вічною карою, як вона не буде на безупинній сторожі, сказав Ісус приповідь

Про злодія в ночі.

А відайте й це, що, якби знав господар дому, в котрій годині ночі прийде злодій, то певне сторожив би й не дав би підкопатися до свого дому. Тому то й ви будьте готові, бо Син Чоловічий прийде тієї години, про яку й не гадаєте²⁾.

На Сході багато людей, особливе менше заможних, будує свої дома з м'якої цегли, висушеної на сонці. В стіні, збудованій з такої цегли, може злодій легко й без гамору зробити діру, влізти до середини дому й винести з нього статки господаря в час, коли він спочиває на покрівлі своєї хати.

А Петро, не допускаючи до себе й думки, щоб Ісус рівняв апостолів, як своїх друзів, з іншими людьми, спитався: Чи до нас приказуєш цю приповідь про сторожких слуг, чи до всіх? А Господь відповів приповіддю

Про вірного слугу.

Хто ж то є той вірний слуга й розумний правитель дому, що його пан лишив над челяддю своєю, щоб їм у пору видавав харч? Щасливий той слуга, що його пан, як вернеться, застане, що так робить. Поправді кажу вам, що настановить його над усім своїм майном.

(Продовження буде.)

¹⁾ Лк 12, 35—38.

²⁾ Мт 24, 43—44; Лк 12, 39—40.

о. Михайло Кравчук

ПРИПОВІСТІ ІСУСА ХРИСТА

(Продовження)

А як би той слуга був лихий і сказав у своїм серці: Мій пан забарився із приїздом — і став би бити своїх товаришів, слуг і наймичок, їсти й пити та й напиватися з паничами, то пан того слуги приїде в день, в який він не сподівається, і в годину, про яку й не гадає, та й зарубає його, а судьбу його зрівняє з облудниками й невірними. Там буде плач і скрегіт зубів. Той же слуга, що знав волю свого пана, та не пригитував, ні не зробив по його волі, буде вельми битий. А той, що, не знаючи, вчинив те, за що треба би бити, мало дістане. Бо від усякого, кому багато дано, багато й вимагатимуть від нього; і від того, кому доручено багато, ще більше вимагатимуть від нього¹).

Ісус зобразив апостолам частину громадянського життя жидів, що витворилося в Палестині під впливом Греків після завоювань Олександра Великого, а саме, що заможніші люди держали у себе невольних слуг, а їхню працю вони винагороджували звичайно збіжжям. Бувало, що такий заможний чоловік на час своєї відсутності настановляв одного найвірнішого невольника правителем свого дому й майна і наставником над рештою слуг. Такими вірними й розумними наставниками в Христовій Церкві мали стати апостоли й їхні наслідники. Та між ними можуть найтися й такі, що, забуваючи про Христову присутність, будуть сповняти вчинки, негідні їхнього стану. Як же вони несподівано відійдуть із цього світа, то їх судьба на другім світі зрівняється з судьбою найбільших грішників; їхня кара буде велика, бо вони знали Господню волю, та її не сповняли.

І мовив Ісус: „Я прийшов кинути вогонь на землю та й чи так чого прагну, як щоби він вже розгорівся. Та маю прийняти хрещення — терпіння; і як Мені тяжко, поки це станеться! Я не прийшов припести мир, а меч і розлуку. Хто любить батька або матір більше як Мене, той Мене недостойний“.

Та народ не знав, що Ісус говорив про Своє недалеке вже терпіння, ба й смерть, ціну їхнього поєднання з Богом і їхнього спасіння. То Ісус, може й докоряючи людям, мовив до них подobenство

¹) Мт 23, 45—51; Лк 12, 41—48.

Про дощ і спеку.

Коли побачите хмару, як іде з заходу, то зараз кажете, що дощ буде; і так буває. А як почувете, що від полудня вітер віє, то кажете, що буде спека; та й буває. Облудники! вид землі й неба вмієте розпізнавати; чому ж не розпізнаєте цього часу? Чому ви по собі не судите, що справедливе? Бо коли йдеш зо своїм супротивником до суду, то вже в дорозі старайся увільнитися від нього, щоб він не потягнув тебе до судді; бо суддя віддасть тебе возному, а возний посадить тебе в темницю. Кажу тобі, що певне не вийдеш відтіля, аж поки не віддаси й останнього шага ¹⁾).

Про своє спасіння треба старатися, йдучи по дорозі життя; бо хто тоді не зовсім поєднається з Богом, то після смерти за присудом справедливого судді, Христа, відлучена від тіла душа піде в чистилище, де пробуватиме доти, аж відпокутує й найменший свій проступок.

В той час принесли Ісусові звістку, що Пилатові воїни повбивали на святиннім подвір'ї чимало Галилейців. А Ісус у відповідь на це сказав: „Чи думаєте, що ті Галилейці були більше грішні від усіх Галилейців тому, що так постраждали? Ні, кажу вам; та як не покаетесь, то всі так згинете“. І щоб наклонити людей до застанови над собою й каяття, поки ще час, Ісус сказав пріповідь

Про неродючу смоківницю.

Один чоловік мав у своїм винограднику посажену смоківницю; і прийшов шукати на ній овочу; та не найшов. То й сказав до виноградаря: Ось третій рік приходжу шукати овочу на цій смоківниці, та не нахожу. Зрубай її; на що вона має ще й забірати місце? А той, відповідаючи, каже до нього: Господарю, zostав її ще на цей рік, аж я обкопаю її довкола й обложу гноєм, то може й вона зродить овоч на другий рік. А як ні, то зрубаш її ²⁾).

Смоківниця, це кожна людина, а особливе кожний християнин, що пробуває в Христовім винограднику й має приносити добрі овочі, сповняючи на землі вчинки по Божій волі. Та у чимало людей даремне їх шукати. Бог у Своїй справедливості повинен їх погубити тому, що вони не лиш самі не приносять доброго плоду, але ще й других тягнуть до гріха. Та Він у Своїй благоді та й терпеливості ³⁾ тому,

¹⁾ Лк 12, 54—59.

²⁾ Лк 13, 6—9.

³⁾ Рим 2, 4. Або погорджує багатством Його благоді і поблажливості й довготерпеливості, не знаючи, що Божа доброта приводить тебе до покавання.

що Христос, що був умер, але воскрес і зійшов на небо, сидючи праворуч Бога Вітця, заступається за них¹⁾ і за молитвами святих угодників і старанням добрих виноградарів, священників, дає кожному грішникові час до каяття й поправи.

Після спілання жінки, скорченої вісімнадцять років, прийшов Ісус до Єрусалиму на свято обнови храму. На запит жидівської старшини, чи Він Христос, відповів Ісус: „Я вам сказав, та ви не вірите; діла, що Я чиню в ім'я Мого Вітця, ті свідчать про Мене. Та ви не вірите, бо ви не з Моїх оведь. Мої вівні слухають Могого голосу і я знаю їх, і вони йдуть слідом за Мною. І Я даю їм вічне життя та й вони не загинуть по віки й ніхто їх не видре з Моєї руки. Те, що дав Мені Мій Отець, більше над усе; й ніхто не може цього видерти з руки Вітця. Я і Отець — одно“. Коли ж жидівська старшина не вірила, що в Ісусі Отець, а Ісус у Вітці, а хотіла схопити Його й укаменувати за те, що Він творив Себе Сином Божим, то Він ухилився від їхніх рук і пішов за Йордан, у Перею, де перше хрестив Іван Хреститель. Там запитався Ісуса один із тих, що увірували в Нього: „Господи! Не вже ж мало таких, що спасаються?“ А Ісус відповів: „Старайтесь увійти через вузькі ворота, бо кажу вам, що багато буде таких, що бажатимуть увійти, та не зможуть“.

Жиди зображали собі радість у царстві небеснім немов гостину; її учасниками будуть вони всі, як вибраний Богом народ. То й Ісус, навіязуючи де їхніх сповідань, сказав приповідь

Про зачинені двері.

Коли господар дому встане й зачинить двері, а ви почнете вистоювати на дворі та й стукати у двері, кажучи: Господарю, відчини нам, то він озветься й скаже вам: Не знаю вас, відки ви. Тоді станете казати: Ми їли й пили разом із тобою та й ти навчав на наших вулицях. Та він скаже: Кажу вам, не знаю, відки ви; відступіться від мене всі, що творите беззаконня. Там буде плач і скрегіт зубів, як побачите Авраама й Ісаака та Якова й усіх пророків у царстві Божім, а ви будете прогнані геть. І прийдуть від сходу й заходу, й від півночі та й від полудня й засядуть у царстві Божім. І ось є останні, що будуть першими, і є перші, що будуть останніми²⁾.

Господарем на вічній гостині в царстві небеснім є Христос. Та багато Жидів сучасників Христа, особливе їх стар-

¹⁾ Рим 8, 34.

²⁾ Лк 13, 25—30.

шина, горді з того, що вони з Авраамового роду, навіть не старалася здобути доступ на ту гостину. Тому, коли безповоротно проминув їх час, то Христос немов зачинив перед ними двері гостинної світлиці, а на місця, що їх мав зайняти жидівський народ, покликав інші народи з усіх сторін світа. Через це багато Жидів, що мали стати першими учасниками Божого царства, zostалися останніми, народи ж, що мали прийти до царства Божого аж після вибраного народу, увійшли до нього перші. А для поодиноких людей часом зачинення дверей є хвилина їхньої смерті.

Коли ж фарисеї, що й за Йорданом напастували Ісуса й бажали позбутися Його звідтіля, донесли Йому, немов би Ірод Антипа хотів Його вбити, то Ісус заявив їм, що за три дні вибереться звідти, бо не годиться Пророкові згинувти поза Єрусалимом. І сама згадка про те невдячне місто, що Його Ісус навертав, та безуспішно, витиснула на Його уста слова гіркого жалю й сумного віщування: „Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і каменуєш тих, що їх до тебе посилено. Скільки разів Я хотів зібрати твоїх дітей, як квочка збирає під крила свої писклята, а ви не хотіли. Отож застається вам дім ваш пустий. Та кажу вам, що не побачите Мене, аж прийде час, що скажете: Благословен, що йде в ім'я Господнє“.

А в суботу зайшов Ісус до знаного фарисея в обідню годину, як до нього сходилися запрошені гості й займали місця за столом. А Жиди за часів Христа підчас обіду не сиділи, а сперті на лікті лівої руки, по троє лежали на мягких лавах з трьох боків стола. Напроти вільного боку стола, куди подавали страви, були перші місця, праворуч останні. Ісус запримітив, як гості спішилися, щоб вибрати собі перші місця, і сказав до них приповідь

Про перші місця на гостині.

Коли хто запросить тебе на весілля, то не сідай на перше місце, щоб випадком, як запросять поважнішого від тебе, той, що запросив тебе і його, не приступив і не сказав тобі: „Дай йому місце“; і тоді доведеться тобі сидати на останнім місці. Але, коли тебе запросять, то, як прийдеш, сідай на останньому місці, щоб той, хто запросив тебе, підійшов і сказав тобі: „Друже, пересядь вище“. Тоді буде тобі честь перед тими, що сидять із тобою. Бо всякий, хто несеться в гору, буде принижений, а хто принижує себе, буде вивищений¹⁾.

Промовив же Ісус і до того, що запросив Його і промовив

¹⁾ Лк 14, 8—11.

Про бідних гостей.

Як справляєш обід чи вечерю, то не клич своїх приятелів, ні своїх братів, ні своїх родичів, ні багатих сусідів, щоб часом і вони й тебе не запросили і була б тобі відплата. Але, як справляєш гостину, клич убогих, калік і сліпих; і будеш щасливий, бо вони не мають чим віддячити тобі, а віддячиться тобі в час воскресення праведних¹⁾.

В туземному житті покірний не тільки що не покритється соромом, а часто доступить почеси й пошани вже на землі. Покора серця, а її бракує гордим, це певна дорога до вічної хвали.

На згадку про нагороду в час воскресення праведних могла у неодного з гостей зродитись гадка про радість у небесному царстві; її вже пророк Ісаія зобразив під видом гостини²⁾. А один із гостей, певен своєї участі в небесній гостині, озвався: „Щаслив, хто буде гоститись у Божім царстві“. А Ісус відповів на це приповідстю

Про велику гостину.

Один чоловік справив велику гостину й запросив многих. І під час гостини післав свого слугу сказати запрошеним: Ходіть, бо вже все готове. Та всі почали разом відмовлятись. Перший сказав йому: Я купив поле та й треба мені піти й оглянути його. Прощу тебе, виправдай мене. А другий сказав: Я купив п'ять пар волів і йду спробувати їх. Прощу тебе, виправдай мене. А інший сказав: Я оженився й через те не можу прийти. І вернувся слуга й розказав про це своєму панові. Тоді розгнівався господар дому й сказав до свого слуги: Йди хутко на роздоріжжя й вулиці города й приведи сюди вбогих, калік, сліпих і кривих. І сказав слуга: Пане, зроблено, як ти звелів, та й ще є місце. І промовив пан до слуги: Вийди на шляхи й загороди та й силуй увійти, щоб повен був мій дім. Бо кажу вам, що ніхто з тих запрошених людей не покоштує нічого на моїй гостині³⁾.

До участі в заповідженій гостині, у царстві Божім на землі, запрошували Жидів найперше старозавітні пророки. А в сам день гостини, в час творення царства Божого на землі, післав Бог Свогого Єдинородного Сина, в першу чергу до провідників народу, що знали про майбутній при-

¹⁾ Лк 14, 12—14

²⁾ Іс 25, 6: І вчинить Господь небесних сил усім народам: на тій горі питимуть радість, вино будуть пити.

³⁾ Лк 14, 16—24.

хід Божого царства зо Святих Книг. Та запрошені гості, що ставили свої справи вище участі в гостині, злегковажили собі запросини. То й майже ніхто зо старшини й фарисеїв не увірив у Христа. Послухала запросин значна частина жидівського народу немов із роздоріжжя і вулиць города; прийшли на гостину ті, що їх проклинали фарисеї за незнання закону та й погани, скликані немов з позагородських шляхів і загород.

А як Ісус вийшов з дому фарисея, то йшло за Ним багато бідного народа, що тільки здалека приглядався гостині у фарисея й чув Ісусові слова про участь убогих і нещасних у гостині в царстві Божім. Та Ісус сказав до них: „Коли хто приходить до Мене та не зненавидить свого батька й матері та й жінки і дітей і братів і сестер, та ще й життя свого, а любитиме їх більше ніж Мене, той не може бути Моїм учнем. І хто не несе хреста свого й не йде за Мною, той не може бути Моїм учнем“.

Жиди були переконані, що вони, як Авраамові нащадки, стануть учасниками Божого царства і не допускали до себе й думки, що Божого царства доступлять тільки ті, що будуть жити по заповідях Христа, а їх навчатимуть після Христа Його учні. Та хто би схотів стати Христовим учнем, а опісля й учителем та проповідником і провідником Христових визнавців, той мусить добре застановитись, чи має досить сили, знання й самовідречення, щоб гідно, як слід сповняти прийняті на себе обовязки. Хотячи зобразити це, розказав Ісус проповідь

Про будову башти й ведення війни.

Бо хто з вас, що задумав будувати башту, не сяде перше й не обчислить коштів, чи має за що її збудувати, щоб часом, як положить основу й не зможе докінчити, усі бачучи це, не почали сміятися з нього й казати: Той чоловік почав будувати, та не спромігся докінчити. Або який цар, маючи йти війною проти другого царя, не сяде й не порадиться перше, чи зможе він із десятима тисячами устояти против того, що йде на нього з двацятьма тисячами? А коли ні, то пішле післанців просити мира, поки той ще далеко. Так то всякий із вас, що не відречеться від усіх своїх достатків, не може бути Моїм учнем¹⁾.

І горнулися до Ісуса всі митарі та й грішники. А Він, як добрий пастир, приймав їх і сціляв їх не лиш на тілі, а й на душі. За це дорікали Йому фарисеї і книжники. А Ісус, немов обороняючи велике Боже милосердя й Свою

¹⁾ Лк 14, 28—33.

безмірну любов до грішників, що були заблудили та каються, зобразив Свої змагання, щоб знов до Бога повернути тих, що від Нього віддалились, у приповіді

Про заблукану вівцю й загублену драхму.

Як вам здається: Хто з вас, що має сотню овець, а одна з них заблудила й згубилась, не покине дев'ятьдесять девять у горах на полонині та й не піде шукати за тією, що заблудилась, аж її найде. А як доведеться йому знайти її, поправді кажу вам, що кладе її на плечі й тішиться нею більше, як тими дев'ятьдесять дев'ятьма, що не заблудились. А як прийде до дому, то скличе приятелів і сусідів і скаже до них: Тіштеся разом зо мною, бо я найшов мою загублену вівцю. Кажу вам, що у небі буде більше радості за одного грішника, що кається, ніж за дев'ятьдесять дев'ять праведників, що їм не треба каяття. Так то не є воля Вашого Вітця небесного, щоб загинув один із тих малих ¹⁾).

Або яка жінка, що має десять драхм, не засвітить свічки, як згубить одну драхму, та й не стане замітати хати й пильно за нею шукати, аж її найде. А як найде, то кличе приятельок і сусідок таї каже: Тіштеся разом зо мною, бо я знайшла загублену драхму. Така, кажу вам, буде радість серед ангелів Божих з одного грішника, що кається ²⁾).

Та й сказав приповідь

Про блудного сина.

Один чоловік мав двох синів. І сказав молодший із них до батька: Тату, дай мені частину маєтку, що мені припадає. І він розділив між них майно. І через небагато днів молодший син зібрав усе те й відійшов у далеку країну і там розтратив своє майно, живучи марнотратно. А в той час, як він усе прогайнував, настав великий голод у тій країні і він почав бідувати. І пішов та й найнявся в одного хазяїна тієї країни, а той післав Його на свої поля пасти свині. І він рад був пожитись ріжковим лущинням, що їли свині, та ніхто йому не давав. То ж, схаменувшись, він сказав: Скільки наймитів у мого батька мають подостатком хліба, а я тут з голоду гину. Встану й піду до мого батька й скажу йому: Тату, я згрішив проти неба та й перед тобою і вже не гіден зватись твоїм сином;

¹⁾ Мт 18, 12—14; Лк 15, 3—7.

²⁾ Лк 15, 8—10.

прийми мене за одного з наймитів твоїх. І встав і пішов до свого батька. І як він був ще далеко, побачив його батько його та й змилювався й побіг і кинувся йому на шию й поцілував його. А син озвався до нього: Тату, я згрішив проти неба та й перед тобою і вже не гіден зватись твоїм сином. Та батько сказав до своїх слуг: Винесіть хутко найкращу одєжу й одягніть його і дайте перстень йому на руку та й обува на ноги. І приведіть годоване теля й заріжте; і будемо гоститись і веселитись; бо цей мій син був мертвий і ожив, був загинув і найшовся. І почали веселитись.

А старший його син був на полі; якже, вертаючись, підійшов до дому, то почув музику й танці. І покликав одного зо слуг та й спитав, що це таке? А той відповів йому: що твій брат прийшов і батько твій казав зарізати годоване теля, бо зустрів його здоровим. Він же розсердився і не хотів увійти; то ж батько його, вийшовши, кликав його. Та він озвався і сказав до батька: Ось я стільки років працюю тобі та й ніколи не переступив твого приказу, а ти ніколи й козеняти мені не дав, щоб я повеселився з моїми приятелями. А як той син твій, що проїв твоє добро з розпустницями, прийшов, то ти казав зарізати йому згодоване теля. А батько сказав йому: Сину, ти завжди зо мною і все моє — твоє. Та годилось порадуватися й повеселитись, бо цей твій брат був мертвий та й ожив, був загинув і найшовся¹⁾.

Як молодший син через легкодущність і бажання жити по своїй волі покидає рідного батька, так і грішник відвертається від Бога, бо вважає тільки на себе самого та й на своє туземне щастя. І як син, не маючи над собою батьківського ока, розтрачує весь свій маєток і попадає в нужду й недостаток, так і людина, відвернувшись від Бога, тратить усі природні Божі дари й живе, дуже часто без мети й без внутрішнього вдоволення, як невольник своїх пристрастей. Та нужда, в якій найшовся син, відкрила йому очі й розбудила в його серці жаль за втраченим щастям у батьківськїм домі та й навела на дорогу каяття. І він заглушив у собі гордість і самопевність та й постановив вернутися до батька й визнати перед ним свій гріх-провину та й просити у нього прощення. А батько, почувши тільки кілька слів, сказаних у жалю і каятті, прощає йому минуле й не тільки без докору приймає його знову за рідного сина, а ще й справляє йому, щойно зодягненому в найкращу одєжу, гостину. І грішник, коли в ньому серце ще не стало каменем, затужить за Богом і навернеться до Нього, не раз

¹⁾ Лк 15, 11—32.

і на смертній постелі. Тоді то Бог обдарує його найкращою одежею, посвячуючою. Своєю ласкою, й допустить його до великої радості, приймаючи його з любов'ю за причасника Святого Таїнства хліба і крові, що стануть йому на сцілення душі і тіла. А любов Божа до грішника така велика, що й праведні, як і старший син, завсіди послухний батьківській волі, жалівся на батька, що він не справив йому ніколи такої гостини, як своєму молодшому, блудному синові, так і вони будуть мати до Бога жаль через те, що за своє побожне життя часто не осягають на землі ні бажаного щастя, ні слави, ні багатства.

Та й остерігаючи Своїх учнів перед багатством, що дуже часто віддаляє людей від царства Божого, Ісус нав'язав до випадку, що міг приключитися в маєтку багатого землевласника. Бо в Палестині власники великих маєтків звичайне давали свої поля й олівні сади людям на спілку; їм відбирав від них наставлений власником управитель. Він то й продавав опісля зібрані плоди, а гроші віддавав своєму панові. Та бували управителі, що, крім умовленої заплати, задержували собі трохи грошей, щоб так і для себе придбати дещо маєтку; інші розтрачували їх на марнотратне життя, або й неодне залишали тим, що брали поле на спілку. І в прияві митарів і фарисеїв розповів Ісус апостолам приповідь

Про несправедливого управителя.

Був один багатир, що мав управителя; і на нього наговорено йому, що розтрачує його статки. То ж покликав його і сказав до нього: Що це таке чую про тебе? Здай звіт зо свого правління, бо вже не зможеш довше управляти. А управитель сказав сам до себе: Що мені робити, коли мій пан відбирає від мене правління? Копати не маю сили, а йти просити милостині соромлюся. Знаю, що мені робити, щоб прийняли мене до своїх хат, як буду відставлений від заряду. І покликав довжників свого пана, кожного з особна, та й сказав до першого: Ти скільки винен моему панові? А той відповів: Сто бочівок оливи. І сказав йому: Возьми свій запис, сідай і пиши хутко: п'ятдесят. Потім сказав до другого: А ти скільки винен? Той відповів: Сто бодень пшениці. Каже йому: Возьми свій запис і пиши; вісімдесят. І похвалив пан несправедливого правителя, що хитро поступив. Бо сини віку цього хитріші від синів світла у зносінах з подібними до них. А я вам кажу: Чиніть собі приятелів з несправедливої мамони, щоб вони, як вас нестане, прийняли вас у вічні оселі. Хто вірний у найменшому, той і в ве-

ликому вірний; а хто несправедливий у найменшому, той і в великому несправедливий. Так коли ви у несправедливім багатстві не були вірні, то хто завірить вам правдиве? І коли ви в чужому не були вірні, то хто завірить вам наше? ¹⁾).

Багатир — це Бог, що ще більше має, як роздав людям; завідуючий — це кожна людина. І люди цього світа, часто лихі та й грішні, уміють краще дбати про свої часні справи, як дбають про вічне щастя люди добрі, що намагаються жити по Божих заповідях. Вони, бажають досягнути царства Божого, та не все йдуть до нього прямою дорогою покаяння, як блудний син; такі моглиб дійти до нього немов манівцями, як ось митарі й багаті фарисеї, що свої статки вважали нагородою від Бога, однак давали й зо своїх достатків і маєтків убогим і потребуючим помочі, щоб так зєднати собі приятелів між ангелами Божими. Приміром може їм бути несправедливий управитель. Та не його нечесний і хитрий поступок, а його проворність у добуванні собі приятелів, щоб після розумного завідування малим, річами цього світа, стати достойним великого, дібр духових.

І говорив Ісус

Про служення двом панам.

Ніякий слуга не може двом панам служити; бо або одного зненавидить, а другого полюбить; або одного буде держатися, а другого занедбає. Не можете служити Богові й мамоні. ²⁾

Коли ж фарисеї, що були грошолюбами й не мали у своїм серці місця на правдиву любов до Бога, а славили Його тільки устами, насміхалися з оцих Ісусових слів, то Ісус промовив до них: „Ви являєтесь перед людьми як праведні; та Бог знає ваші серця; бо що у людей величне, те гідота перед Богом. Закон і пророки до Івана; від того часу царство Боже благовістнується, та кожний бере його силою. Одначе легше минуться небу та й землі, як загинути одній букві з закону“.

А щоб зобразити гордим фарисеям, яка страшна кара жде їх за те що все своє щастя покладали в багатствах і життєвим розкошах, розказав Ісус приповідь

Про багатиря й Лазаря

Був один чоловік багатир, що зодягався в кармазини й тоненьку льняну тканину і забавлявся щодня

¹⁾ Лк 16, 1—9.

²⁾ Мт 6, 24; Лк 16, 13.

розкішно. Один же вбогий, на ім'я Лазар, увесь у струпах, лежав при його воротах і хотів пожитися кришками, що падали со стола багатиря та й пси приходили й лизали його рани. І сталося, що вмер убогий, та й ангели занесли його на Авраамове лоно. Помер же й багатир і поховали його. І в аді, терплячи муку, підніс свої очі й побачив Авраама здалека та й Лазаря на його лоні. І, він закликав і сказав: Отче Аврааме! Зглянься над мною та й пішли Лазаря, щоб замочив кінець свого пальця в воду й прохолодив мій язик, бо я тяженько мучуся в цім полум'ї. А Авраам сказав; Сину! згадай, що ти зазнав свого добра у своєму житті, а Лазар так само лиха; та тепер він тут радіє, а ти терпиш муку. Та ще й до того всього між нами й вами утвердилась велика пропасть, так що не можуть ті, що хотіли б, звідси до вас перейти, ані відтіля до нас не переходять. А той сказав: Так прошу я тебе, отче, пошли його до дому мого батька; бо є у мене пять братів; нехай їм певне засвідчить, щоби й вони не прийшли у це місце муки. Та Авраам відповів: Мають Мойсея і пророків; нехай їх слухають. Він же сказав: Ні, отче Аврааме, а як би хто із мертвих прийшов до них, то покаються. Та Авраам відповів: Коли не слухають Мойсея ні пророків, то не повірять, хочби хто й воскрес із мертвих¹⁾.

— Люди, що живуть у багатстві й розкошах, звичайне глухі на Божі заповіді; їх серпе закамяніло, так що вони не послухали б і воскресшого з мертвих; що приніс би їм звістку з другого світу. Вони, розкошуючи гріховно все своє життя, немов самі вже взяли собі плату й підуть по смерті на вічну муку. А ті, що живуть у нужді й горю і їх терпеливо переносять, як бідний Лазар, досягають небесного царства.

— І мовив Ісус до Своїх учнів: „Неможливе, щоб не лучалися спокуси — згіршення; то горе тому, через кого вони приходять. Лекше було б йому, коли б млиновий камінь причеплено йому до шиї й кинено його в море, ніж щоб мав спокусити одного з малих, дітей чи чистих серцем. Вважайте на себе! Коли згрішить твій брат, то йди докори йому й згани в чотири очі. І коли б він сім разів у день провинився супроти тебе й сім разів звернувся до тебе, кажучи; каюся, — то прости йому“.

— Хто не простить братові його провини й не буде мати серця, щоби з ним поєднатись, той не зможе досягнути царства небесного, тому що й Бог не простить йому провин його. Це й зобразив Ісус учням у приповіді

¹⁾ Лк 16, 14,—31.

Про немилосерного вірителя.

Тому то царство небесне стало подібне до царя, що захотів розрахуватися зо слугами своїми. Коли ж почав розраховуватися, то привели до нього слугу, що був йому винен десять тисячів талантів. А що не мав звідки віддати, то пан звелів його продати й жінку та й діти і все, що він мав, і сплатити довг. Тоді той слуга, припавши до ніг, поклонився йому і просив: Потерпи мені, і все тобі віддам. І змилосердився пан над тим слугою і відпустив його й подарував йому довг. А як той слуга вийшов, то зустрів одного зо своїх товаришів, що був йому винен сто динаріїв. І він схопив та й дусив його, кажучи: Віддай, що ти винен! Тоді його товариш упав йому в ноги й просив його, кажучи: Потерпи мені, а я віддам тобі. Та він не схотів, а відійшов і казав посадити його в темницю, аж поки віддасть довг.

Коли ж товариші служби побачили, що сталося, то вельми зажурились і пішли та й розказали своєму панові все, що сталося. Тоді його пан призвав його до себе й сказав до нього: Лукавий слуго! увесь той довг я подарував тобі, бо ти просив мене; чи ж не годилося й тобі змилюватись над своїм товаришем, як я змилювався над тобою? І розгнівався його пан і віддав його мучителям, аж поки зверне йому весь довг. Так і Отець Мій небесний учинить з вами, коли хто з вас від серця не простить своєму братові ¹⁾.

Цар — це Бог, а довжник це кожен грішник. Бог готов простити провини й найбільшому грішникові, як що він кається та й прощення просить. Одначе укарає вічними муками тих, що не хочуть прощати тим, що супроти них чим небудь провинились, хоч ті прощення просять.

Хоч Ісус у приповідях і в своїм поведенні вельми ви-вишав убогих, та проте не понижав і багатих, бо кожен за Божою волею, чи за Божим допустом знаходиться на своїм місці і там має сповняти свою працю й совісно виконувати свої обов'язки. Це й представив Ісус апостолом в картині з життя заможного господаря, розказуючи приповідь

Про непотрібних слуг.

Хтож з вас, що має слугу, а той оре або пасе, як же повернеться з поля, чи скаже йому: Ходи зараз і сідай до стола? Чи радше не скаже йому: Прилагодь

¹⁾ Мт 18, 23—35.

мені що вечеряти і підпережися та послугуй мені, поки наїмся і напюся, а потім ти будеш їсти й пити. Чи має дякувати слугі за те, що той зробив, що йому було приказано? Не думаю. Так і ви, коли зробите все, що вам приказано, кажіть: Ми слуги непотрібні; що мали зробити, те й зробили¹⁾.

Коли сповнимо наші обов'язки чи то супроти Бога, чи супроти ближніх, чи й супроти себе самих, так ми, крім повинности, нічого незвичайного не вчинили і годі нам домогатися від Бога чи від людей особливої нагороди. А якби хто й учинив що небуденне, то його серцем має заволодіти покора й свідомість, що він довершив того з Божої волі. А коли б і довелось кому при сповнюванні свого обов'язку знемогтися і впасти, то жде його хвала й заплата від Бога.

Опісля Ісус, на звістку про недугу Лазаря, брата Марії й Марти, що мешкали в Витанії, вибрався туди; та поки прийшов до них, Лазар був умер і вже чотири дні лежав у гробі. Одначе Ісус на очах людей воскресив його з мертвих. Через це чудо чимало увірувало в Ісуса. Тоді зійшлися члени Найвищої Ради на нараду і сказали: „Як Ісуса так залишимо, то всі увірують у Нього і прийдуть Римляни й заберуть наш край і народ“. А первосвященик Каяфа радив, що краще, щоб один чоловік умер за людей, а не увесь народ загинув. І не тільки за народ, але щоб розсіпані діти Божі в одно зібрати.

Тоді Ісус відійшов із Витанії до містечка Єффраїму, щоб осторонь від ворогів пробути ще кілька тижнів з учнями своїми. А кілька тижнів перед великоднем Ісус покинув Єффраїм і через Самарію йшов востаннє до Галилеї. По дорозі сділив десяткох прокажених. Те чудо звернуло на Нього увагу галилейських фарисеїв, що, не могучи діждатися обнови жидівського царства, спиталися Ісуса, коли надійде царство Боже. Ісус розуміючи під царством Божим Свою працю над спасінням людських душ, відповів: „Царство Боже не приходить так, щоб його можна спостерегти. Воно вже є посеред вас“. А щоб остерегти Своїх учнів перед прийдешнім горем, то сказав до них: „Прийдуть дні, коли багатимете побачити один із днів Чоловічого Сина. Та як будуть говорити до вас: Син чоловічий тут, або там, то ви не виходьте, ні не ганяйтесь“. Бо як раптовно заблисне блискавка на небі, як несподівано прийшов потоп, як нагло сірчаний вогонь спалив Содому, так ненадійно прийде й Син Чоловічий по душу кожної людини в годині її смерті, а вкінці в день страшного Суду. Та хто не забуває про Бога й до Нього все звертається, той не має чого лякатися. А що треба завсіди молитися й не переставати, то розказав їм приповідь

¹⁾ Лк 17, 7—10.

Про несправедливого суддю.

В одному городі був такий суддя, що Бога не боюся і людей не стидався. А була в тім городі вдова й вона приходила до нього й говорила: Оборони мене від мого супротивника. Та він якийсь час не хотів; а потім сказав сам до себе: Хоч я і Бога не боюся та й людей не соромлюся, а що та вдова навприкрюється мені, то я розсуджу її, щоб вона вкінці не прийшла й не напала на мене. Та й промовив Господь: Слухайте, що сказав несправедливий суддя. А хіба Бог не оборонить Своїх вибранців, що кличуть до Нього день і ніч, і буде зволікати для них? Кажу вам, що хутко оборонить їх. Тільки Син Чоловічий, як прийде, чи найде віру на землі? ¹⁾

Уперта просьба зневолює навіть несправедливу й лиху людину, вволити волю тому, що просить. А милостивий і справедливий Бог мав би відвертатись від Своїх вибранців, коли вони і в щастю і в лютім горю будуть перед ним молитви проливати? Та в час другого приходу Христа буде чимало людей, що занедбають свої молитви і відвернуться від Нього.

Та й іншим, мабуть фарисеям, що були певні своєї праведности й зневажали других, сказав таку приповідь

Про митаря й фарисея.

Двоє людей прийшло до святині помолитись: один фарисей, а другий митар. Фарисей став і так про себе молився: Боже! Дякую Тобі, що я не такий як інші люди, грабіжники, несправедливі, прелюбодії, або й як цей митар. Пощу два рази в тиждні й даю десяту часть з усього, що придбаю. А митар, стоячи здалека, навіть не смів звести очі на небо, а бився в груди, кажучи: Боже, будь милостив на мене грішного. Кажу вам, що цей пішов до свого дому оправданий, не тамтой; бо кожний, що себе виносить, буде принижений, а хто принижує себе, буде вивисшений ²⁾.

Людей, що стояли, молячись, можна було щодня бачити в єрусалимській святині. Ісус зобразив двох представників багатурів, одного поміж загальною шанованих фарисеїв, другого поміж зненавиджених митарів, що були на службі Римлян; вони, як побірали мито і збирали податки, дуже часто кривдили людей. Фарисей, що його побожність спіралася тільки на заховуванні постів і даванні десятини, не молився, а вихваляв себе; митар же впокорі й жалю, по-

¹⁾ Лк 18, 2—8.

²⁾ Лк 18, 10—14.

І прийшли найняті коло одинадцятої години і взяли чуваючись до гріхів, просив у Бога милосердя й прощення провин. І доступив оправдання він, не фарисей, бо Господь гордим противиться, а покійним дає благодать¹⁾.

Опісля Ісус на все попращався з рідною Галилеєю, щоб через Перею востаннє піти до Єрусалиму страждати і вмерти. В дорозі спиталися Його фарисей, чи годиться розводитися з жінкою. Ісус же відповів, що „Створитель на початку створив чоловіка та й жінку. Тому покине чоловік батька й матір і зєднається з жінкою своєю і будуть обое як одно тіло. А що Бог злучив, нехай людина не розлучає“. Потім пригортав до Себе й благословив малих дітей, що їх апостоли не хотіли до Нього допустити. А як Ісус відходив звідти, то прибіг до Нього юнак і питався, що йому робити, щоб мати життя вічне. Ісус відповів, що треба йому заховувати заповіді, а як що хоче бути звершений, то треба йому продати свій маєток, роздати вбогим і йти слідом за Ісусом. А коли юнак засмутився й відійшов, бо був багатий, то Ісус сказав до учнів, що легше верхоблюдові пройти крізь ухо голки, ніж багатому, що тільки на багатство покладається, увійти в царство небесне. А як Петро спитався Ісуса, що їм, апостолам, буде за те, що вони все покинули й пішли слідом за Ним, Ісус сказав, що вони в день страшного суду сядуть на дванадцяти престолах судити дванадцять поколінь Ізраїля. Та що вони в наслідуванні Христа видержать аж до смерті і з перших не не стануть останніми, то це буде не тільки їх заслуга а й діло Божої ласки. Це й зображено в приповіді

Про однакову плату.

Бо царство небесне похоже на господаря, що вчасним ранком вийшов наймати робітників у свій виноградник. І згодившись з робітниками по динарі в день, післав їх у свій виноградник. А як він вийшов коло третьої години, побачив других, що стояли на майдані без роботи, і сказав до них: Ідїть і ви у виноградник, і що буде належати, я дам вам. А ті пішли. А як знов вийшов коло шостої й девятої години, то зробив так само. А як вийшов коло одинадцятої години й застав інших, що стояли, то сказав до них: Чого стоїте тут увесь день без роботи? Відповіли йому: Ніхто нас не найняв. Він сказав до них: Ідїть і ви у виноградник. А як настав вечір, то сказав господар виноградника до свого управителя: Заклич робітників і заплати їм, починаючи від останніх аж до перших.

¹⁾ Кн. Прип. Сол. 3, 34.

по динарі. Як же, прийшли перші, то гадали, що дістануть більше. Але й вони дістали по динарі. А як взяли, то злостилися на господаря й казали: Ці останні працювали одну годину, а ти зрівняв їх з нами, що терпіли тяготу дня і спеку. А господар відповів і сказав до одного з них: Товаришу, не чиню тобі кривди. Хіба не за динаря згодився ти зо мною? Візьми своє і йди! Я й тому останньому хочу дати так, як тобі. Чи ж не вільно мені чинити зо своїм, що хочу? Чи око твоє злосливе тому, що я добрий? Так будуть останні першими, а перші останніми; бо багато є званих, а мало вибраних.¹⁾

Господар — це Бог, що кличе людей служити Йому, та не всім на однаковий час. Та коли тут на землі не всім і праведним людям однаково ведеться, так і їхня нагорода, як скінчиться їх туземний труд, буде ріжна і залежна не тільки від їх заслуг, а й ласки Божої. Бо й сам Бог, що немов всіх людей закликає до звичайного служення Йому, тільки нечисленних споміж них призначає до надзвичайної служби.

Як же Ісус, ідучи до Єрусалиму, проходив Йордан, то жах обняв апостолів. Тоді Він третій раз провістив їм свої страждання і сказав: „Сина Чоловічого засудять на смерть і розпнуть Його й убють; та третього дня Він воскресне“. Та учні того не розуміли, бо були пройняті гадкою, що наближається заповіджене місійне царство. Тому Іван і Яків устами матері своєї просили Ісуса, щоб їм дозволив у Його царстві сидіти побіч Себе. Коли про це дізналась решта апостолів, то ремствували на них. А Ісус заявив їм, що в Його царстві буде противно, як у царстві цього світа, де вельможі володіють над підвладними; бо хто між апостолами схотів би бути перший, має бути для всіх слугою.

— Опісля Ісус, виходячи з старого Єрихону, спілив двох сліпців; а як увійшов до Єрихону нового, то вступив до дому грішного митаря Закхея, що половину свого майна постановив віддати вбогим, а коли кого скривдив, то віддасть йому в четверо. За це сплило спасіння на його дім, бо Син Чоловічий прийшов шукати й спасти те, що загинуло. У Єрихоні всі гадали, що вже настане царство Боже, таке, як його собі Жиди вимріяли.

(Докінч. буде)

¹⁾ Мт 20, 1—15.

о. Михайло Кравчук

ПРИПОВІСТІ ІСУСА ХРИСТА

(Докінчення)

Тоді Ісус, може й переходячи біля замку Архелая, колись із ласки кесаря Августа володаря Юдеї — та Жиди йому супротивлялися, за що опісля Архелай мстився над ними — щоби розвіяти надії Жидів на дочасну велич, сказав приповідь

Про десять срібних мін.

Один чоловік знатного роду вибірався в далеку країну, щоб одержати царство й вернутись. І він покликав десяткох зо своїх слуг, дав їм десять мін і сказав їм: Орудуйте ними, поки повернуся. А його громадяни ненавиділи його й післали в слід за ним післанців, кажучи: Не хочемо, щоб він царював над нами. І сталося, що він одержав царство й повернувся й велів прикликати до себе тих слуг, що їм дав гроші, щоби довідатись, скільки хто придбав. Прийшов же перший і сказав: Пане! Твоя міна придбала десять мін. І сказав йому: Гаразд, добрий слуго; за те, що ти у малому був вірен, будеш мати владу над десятьма городами. Прийшов же другий і сказав: Міна твоя, пане, придбала п'ять мін. Сказав же тому: Та й ти володітимеш п'ятьма городами. Прийшов же й інший і сказав: Пане! Ось твоя міна; я зберігав її в хустці; бо я боявся тебе тому, що ти суворий чоловік, береш, чого не клав, і жнеш, чого не сіяв. Сказав йому пан: Із твоїх уст судитиму тебе, лукавий слуго. Ти знав, що я жорстокий чоловік, беру, чого не клав, і жну, чого не сіяв. Чому ж ти не віддав моїх грошей до щадниці, а я, вернувшись, був би їх відобрав із відсотками? А до тих, що стояли сказав: Возьміть від нього міну й дайте тому, що має десять мін. А йому відповіли: Пане! Та ж має десять мін! Кажу вам, що всякому, хто має, дасться, а від того, що не має, возьметься й те, що має. А тих моїх ворогів, що не хотіли, щоб я царював, над ними, приведіть сюди й повбивайте передо мною.¹⁾

Чоловік знатного роду, це Ісус, що зійшов на небо, де засів праворуч Бога Вітця, щоби по довгім часі знову прийти на землю судити праведних і грішних; а потім царству Його вже кінця не буде. Десять слуг — це ті, що вірують в Ісуса й одержують від Нього ласку, щоби спаситися; і коли ласка Божа в них не марнується, але вони працюють і трудяться

¹⁾ Лк 19 12—27.

для свого спасіння й ласка Божа з ними пробуває, то вони доступлять вічної нагороди. Горожани, що не хотіли, щоб чоловік знатного роду царював над ними, це в першу чергу ворожі Ісусові Жиди; вони перед Пилатом заявили, що крім кесаря не хочуть мати іншого царя, та й ті всі спосеред різних народів і верстов, що за весь час існування Христової Церкви не хочуть, щоб Христос був володарем над ними. Розрахунок з царем—це хвилина смерті кожної людини, а опісля день страшного суду, коли то праведні дістануть вічну нагороду в царстві Вітця небесного, а грішні підуть на вічні муки.

Як Ісус скінчив ту приповідь, то йшов далше в сторону Єрусалиму й прибув до Витанії, де на другий день, суботу, справили йому гостину; там Лазарева сестра, Марта послугувала, а друга сестра, Марія, злила пахуче миро на голову Ісуса й намастила ним Його ноги й отерла їх своїм волоссям. Коли ж деякі з обуренням говорили, що краще було б продати те миро, а гроші роздати вбогим, Ісус сказав: „Убогих завсіди будете мати між собою і коли схочете, зможете їм добро творити. Мене ж не все маєте. А виливаючи миро на моє тіло, вона наперед намастила Його на Мій похорон“.

На другий день, в неділю, Ісус всіх на осля і їхав до Єрусалиму серед радісних окликів учнів і юрби народу, що вийшла Йому на зустріч і свої одежі клала перед ним на дорозі й величала Його:

Слава, Синові Давида!

Благословен, що йде в ім'я Господне;

Він цар Ізраїля.

А як Ісус приїхав до Єрусалиму, то увійшов до святині. Там Андрій і Филип сповістили Ісуса, що погани хочуть Його бачити. А Ісус відповів подobenством

Про зерно пшениці.

Надійшла година прославлення Чоловічого Сина. Істино, поправді кажу вам, як зерно пшениці не впаде в землю, то позістається одне, а як умре, то чимало зерен приносить.¹⁾

Зерно, що Його рілник, сіючи, кидає в землю, під впливом вогкості пічнявіє й трупішіє, але не пропадає марно. Бо тепло почви будить у ньому життєвий принцип, що дрімає в зародку кожного здорового зерна, й воно кильчиться. І черпає з запасу поживи, що нагромаджена в кожному зерні так довго, доки слабеньким бильцем не добудеться з землі, до воздуха й до сонця, а в глибину землі не пустуть корінчика. Отак зерно немов жертвує себе, щоб дати почин новому життю. Зерно—це Христос. Він через Свої страждання

¹⁾ Ів. 12, 23—25.

й смерть принесе людству нове життя й насіння, як це прорісав пророк Ісаїя: Так було вгодно Господеві Його стратити й віддати на страждання, щоб він приніс своє життя у жертву й побачив своє потомство довговічне та щоб рука Його Господню волю довела до щастя.¹⁾ І кожна людина мусить неодноразово, ба й нераз своє життя жертвувати, коли хоче принести плоди у своєму житті. Бо хто понад усе любить своє життя на цій землі, стратить його; а хто не дбає про своє життя на землі, той збереже його на життя вічне.

Як настав вечір, Ісус вернувся до Витанії. А в понеділок прийшов знов до святині й повиганяв із неї купців і міняйлів, щоб вони не робили з дому Вітця небесного яскині розбійників. І коли старшина народу шукала способу, як би Ісуса згладити зо світа, увесь народ слухав Його й подивлявся Його науку. На другий день, переночувавши ніч знов у Витанії, Ісус ішов до Єрусалиму біля смоківниці, що проклята попереднього дня Ісусом, всохла від коріння. А як апостоли дивувалися, що вона на приказ Ісуса так хутко всохла, то Він сказав до них: „Поправді кажу вам, як би ви мали віру, а не сумнівались у своїм серці, лиш вірили, що станеться, то не тільки могли б ви таке зо смоківницею зробити, але могли б ви й до гори сказати: Двигнися й кинься в море, то станеться“.

А в святині, як Ісус навчав, спитала Його старшина й передові священики, хто дав Йому владу навчати. Та замість відповіді Ісус запитав їх, чи хрещення Іванове було з неба, чи від людей. Одначе вони на це не відповіли, бо коли б признали післанництво Івана, то в слід за цим треба б признати й Боже післанництво Ісуса. А заперечити було годі, бо весь народ мав Івана за пророка. Та, зневоливши їх до мовчанки, Ісус хотів, щоб вони самі видали осуд про своє поступовання й почав говорити до них і до народу в приповіді

Про двох синів.

Як вам здається? Один чоловік мав двох синів. Приступивши до першого, сказав: Піди сьогодні, сину, працювати у винограднику. А той озвався і сказав: Не хочу. Опісля надумався й пішов. А приступивши до другого, сказав так само. А той озвався і сказав: Іду, пан-отче! Та не пішов. Котрий із двох вчинив батькову волю? Відповіли: Перший. Ісус же сказав до них: Поправді, кажу вам, що митарі та й блудниці попередять вас у царство Боже. Бо прийшов до вас Іван дорогою справедливости, та ви не йняли йому віри; однак по-

¹⁾ Іс. 53, 10.

вірили йому митарі й блудниці. А ви це бачили та й після цього не схаменулись, щоби повірити йому.¹⁾

Виноградник — це царство Боже; його всі можуть доступити, вповняючи Божі заповіді. Та серед жидівського народу Бог має немов двох синів і до них відзивався перше устами Івана Хрестителя, а опісля устами Свого Єдинородного Сина. Одні — це грішники, що не слюняли Божої волі; та слухаючи слів Ісуса, каялись своїх проступків і приносили плоди, достойні покаєння, як митарі Матей і Закхей, Самарянка та явногрішниця. Другі — це старшини жидівські й фарисеї, що тільки на зверх побожні, і хоч вони кличуть до Бога: „Господи, Господи“, то серце їх далеко від Нього. Вони не повірили Божому посланцеві Іванові та й Ісуса хочуть погубити. І цей їх злочинний намір зобразив Ісус у притовісті.

Про лютих виноградарів.

Один чоловік, батько родини, засадив виноградник, обгородив його плотом, викопав у нім виноток, збудував башту й винайняв його виноградарям і поїхав у чужину на довгий час. А як надійшов час збирати плоди, післав до виноградарів свого слугу, щоб взяв від них спілку з плодів виноградника. Та виноградарі схопили його й побили та й відіслали ні з чим. І знов післав до них другого слугу, та вони й того побили й пробили йому голову і зневажили та й відіслали до дому ні з чим. Тоді післав ще третього: та вони й того поранили, викинули й убили. Тоді знову післав інших слуг, більше ніж перше; та вони й з ними так саме поступили: одних побили, других убили, інших укаменували. Тоді сказав господар виноградника: „Що мені робити? А мав він ще єдиного любого сина. Його то остаточно післав до них, кажучи: Пішлию мого коханого сина; може посоромляться могого сина. Та ті виноградарі, як побачили сина, почали радитись між собою, кажучи: Це наслідник; ходім убиймо його та й заберемо його наслідство. І спіймали його і викинули геть із виноградника й убили.“

Щож зробить власник виноградника тим виноградарям, як прийде? Відповіли Ісусові: Прийде й лютих виноградарів скарає смертю, а виноградник винайме іншим виноградарям, що віддаватимуть йому плоди в свою пору. А як фарисеї це почули, сказали: Борони Боже!

Ісус же споглянув на них і сказав: Чи ви ніколи в Писанні не читали? Що значить оце написане:

¹⁾ Мт 21, 28—32.

Камінь, що його відкинули будівничі,
той став головою угла.
Від Господа це сталося
і дивне воно в очах наших.

Тому кажу вам, що відніметься від вас царство
Боже й дасться народові, що приноситиме його плоди.
І кожний, що впаде на той камінь, розібеться, а на кого
він упаде, того роздавить.¹⁾

Як же передові священники й фарисеї вислухали Його
приповісти, то зрозуміли, що Він про них говорив ту при-
повідь. То ж тієї самої години хотіли спіймати Його й на-
ложити на нього руки, та боялися народа, що мав Ісуса за
пророка.

Виноградник Господа сил небесних — це дім Ізраїля.²⁾
Виноградарі. — це вибраний Богом народ разом з своїми
провідниками. Їм Бог дав закон на Синайській горі й опісля
землю, а на ній мед і молоко текли, щоб на ній жили, спов-
няючи Божі закони та й ждучи Спаса світу. А що Жиди
часто відвертались від Бога й немов забували про своє
призначення, то Бог остерігав їх через пророків; та Жиди
зневажали й убивали їх, а вкінці, як прийшла повнота часу,
післав Свого Єдинородного Сина й Його настановив на-
слідником усього.³⁾ Та й Його за три дні убють поза му-
рами святого міста. Через те самі себе осудять і стягнуть
на себе прокляття Боже й Господь відбере від них їх землю
і царство Своє осуне серед інших народів, бо Жиди відки-
нули призначений до будови царства угодний камінь, а тим
каменем є Христос. І кожний, хто об той камінь споти-
кнеться, розібеться; для кого Христос, Його життя, наука
й чуда будуть згіршенням, той загине; і хто в своїй упер-
тості й грісі буде пробувати, того Христос, як справедливий
Суддя немов роздавить, бо нема під небом, іншого імени да-
ного людям, в котрім ми мали би спастися.⁴⁾

А щоб Жидам, народові і його старшині зобразити
жахливі наслідки їх ворожого відношення до прозябаючого
вже царства Божого на землі та й прихід на їхнє місце по-
ганських народів, розказав їм Ісус Христос приповідь

Про царське весілля.

Царство небесне подібне до царя, що справляв
весілля своєму синові. І післав своїх слуг кликати про-
шених на весілля; та ті не схотіли прийти. Знову пі-

¹⁾ Мт 21, 33—46; Мк 12, 1—12; Лк 20, 9—19.

²⁾ Іс. 5, 7.

³⁾ Євр. 1, 2.

⁴⁾ Діян. 4, 12.

слав він інших слуг, наказуючи: Ось гостина у мене готова; мої воли й згодована худоба порізана й усе готове. Приходьте на весілля. Та вони, не журячись про те, порозходилися: один на своє поле, другий до своєї крамниці; інші ж схопили його слуг і знущалися над ними й повбивали. А цар розгнівався, післав своє військо й вигубив тих душогубців і город їх спалив. Тоді сказав до своїх слуг: Весільна гостина приготувана, та запрошені не були достойні. То ж вийдіть на роздоріжжя і кличте всіх на весілля, кого зустрінете. А ті слуги вийшли на дороги й привели всіх, кого зустріли, і злих і добрих; та й була світлиця повна гостей. А як цар увійшов подивитись на гостей, то побачив там одного чоловіка, не одітого у весільну одежу. І промовив до нього: Товаришу, як ти увійшов сюди, не маючи весільної одежі. А той мовчав. Тоді цар звелів слугам: Зв'яжіть йому руки і ноги та й викиньте його на двір у темряву; там буде плач і скрегіт зубів. Бо чимало прошених, а мало вибраних ¹⁾.

Цар — це Бог, що немов справляє весілля Своїм Синові, Христові, з обручницею, Церквою, і скликає устами апостолів увесь жидівський народ. Та Жида не слухають поклику Божого слова. Одні байдужі до Нього, другі відкидають проповідуване їм Боже слово і показують себе недостойними вічного життя ²⁾, зневажають і вбивають Божих посланців. Тому Господь знищить їх і їхній город Єрусалим руками римських воїнів, а ряди учасників Церкви Христової почнуть заповняти погани. Та кожний правдивий член Церкви мусить стати людиною, сотвореною Богом у справедливості і святості правди ³⁾, зодягненою в одежу Божої ласки. Хто її не схоче мати, чи не буде про неї дбати, той, хоч до Церкви належатиме і в ній поживатиме Господнього хліба й питиме чашу Господню, але недостойно ²⁾, стане учасником не вічного щастя, а погибелі.

Опісля на запит одного з фарисейських учнів, чи треба платити кесареві податок, чи ні, відповів Ісус: „Віддайте кесареві те, що кесареве, а Богові, що Боже“. А коли й Садукеї, що не вірили у воскресення після смерті, немов на глум спиталися Ісуса, котрому із сімох чоловіків, що їх мала жінка за життя, вона належатиме після смерті, відповів Ісус, що діти цього світа женяться та й віддаються, а ті, що воскреснуть із мертвих, не будують ані женитись, ані віддаватись, бо не можуть знову вмерти, а як Божі діти й учасники воскресення будуть подібні до ангелів. Після цього

¹⁾ Мт. 22, 2—14.

²⁾ Діян. 13, 46.

³⁾ Єф. 4, 24.

⁴⁾ 1. Кор. 11, 27.

один учений в Писанні спитався Ісуса, котра заповідь у Законі велика й із усіх перша. Ісус відповів: „Люби Господа Бога Твого з усього серця твого та й усієї душі твоєї, усіми думками і із усіх сил твоїх“.

Коли ж Ісус на свій запит до фарисеїв про Христа, чий він Син, одержав від них відповідь, що Давидів, то спитав, як це може бути, коли сам Давид у псалмі ¹⁾ мовив: „Сказав Господь до Господа Могого“. Оставалось жидівській старшині відповісти, що Христос — це Син Давида по тілу, а Господь його по божеству. Та вони замовкли. Тоді Ісус, нап'ятував їх як учителів народу, що назверх наче справедливі, а в серці повні облуди і беззаконня, подібні до побілених гробів, зверху гарних, а в середині повних костей трупів і всякого плюгавства, зачинають перед людьми небесне царство.

Це були останні слова Ісуса, сказані в святині до народу і жидівської старшини. І немов для відпочинку сів ще Ісус напроти скарбони і дивився, як знатні Жиди вкладали до неї немалі жертви; а за ними й убога вдова поклала два шаги, усе, що мала. Після цього Ісус, будучи в останнє у святині, вийшов, з учнями Своїми на Оливну гору.

По дорозі апостоли звернули Ісусові увагу на красу єрусалимської святині. Ісус же сказав на це: „Надійдуть дні, коли з того, що тут бачите, не зостанеться камінь на камені“. А на Оливній горі запиталися учні Ісуса: „Учителю, коли ж це збурення буде? І який буде знак Твогого приходу і кінця світа?“ А Ісус почав говорити до них: „Настануть війни і повстане народ проти народу, і царство проти царства. Брат брата віддасть на смерть, а батько дитину. Тай діти повстануть на батьків і вбиватимуть їх. Та й вас — апостолів — ваші батьки, і браття та й рідня й приятелі видаватимуть на муки і убиватимуть. І тоді багато соблазниться і повстане чимало ложних пророків, що облестять многих. Та хто витерпить до кінця, той спасеться. А як побачите військо кругом Єрусалиму, то знайте, що наближилось збурення його. Тоді одні поляжуть від меча, других поженуть у неволю між усі народи, а Єрусалим топтатимуть невірні. А в дні — перед другим приходом Христа — буде таке горе, якого не було від початку світа. І як би Господь не вкоротив тих днів, то б не спаслась ні одна людина. Та через вибранців будуть скорочені ті дні. Тоді всі люди ждатимуть Чоловічого Сина, що з'явиться так нагло, як блискавка, і зберуться перед Ним. Бо де є стерво, там

¹⁾ Пс. 109, 1. Господь — Бог Отець, Творець всесвіту; до Господа Могого — до Христа, що, як чоловік є нащадком Давида по тілу, а як Бог є Господом Давида.

зберуться й вірли¹⁾. І будуть в той час знаки на сонці і місяці і звіздах. Сонце померкне, місяць не дасть свого блиску і зорі падатимуть з неба; а на землі буде тривога через шум морських хвиль. Бо люди омертвіють від жаху і дождання того, що прийде на весь світ. Тоді зявиться на небі знак Чоловічого Сина; тоді ударяться в груди всі племена землі і побачать Чоловічого Сина, що вишле ангелів Своїх із голосною трубою й вони зберуть Його вибранців від чотирьох вітрів, від краю землі аж до краю неба²⁾.

А щоб зобразити апостолам, що зараз після тих днів горя і жаху настане час їх спасіння, як по холодній зимі приходить тепла весна, то розказав їм приповідь

Про смоківницю на весні.

Гляньте на смоківницю та й на всі дерева і від смоківниці навчіться подібности. Як вже її галузка мякне й пускає листя, ви бачучи це, пізнаєте, що вже весна близько. Так і ви, як побачите, що те все починає сповнятись, знайте, що царство Боже близько, немов при дверях³⁾.

А про день і годину страшного суду ніхто не знає: ні ангели, що в небі, ні Син, щоб міг людям звістити, лиш сам Отець. І говорив Ісус

Про нежданий прихід.

Вважайте і пильнуйтеся і моліться, бо не знаєте, коли прийде той час, котрого дня зявиться Ваш Господь.

Як чоловік, відїжджаючи, покинув свій дім і дав своїм слугам владу й кожному його роботу, та й воротареві велів пильнувати — так і ви пильнуйтеся; бо не знаєте, коли прийде пан дому, чи вечером, чи опівночі, чи як заспівають півні, чи вранці, щоби, як несподівано прийде, не застав вас сплячих. А що до вас говорю, то кажу всім: Пильнуйтеся!³⁾.

Чоловік, що покидає свій дім і відїжджає, це Христос, що незабаром покине землю й взійде на небо. Слуги — це вірні християни, що все мають бути готові вмерти і стати на суд Божий. А щоб увійти до царства небесного, то треба було за життя сповняти вчинки по волі Вітця, що на небі. Це зобразив Ісус апостолам в картині весільних обрядів у Жидів.

¹⁾ Мт 24, 28. Пер. Лк 17, 37: І запиталися Його: Де, Господи — розділяться люди в день страшного суду? — А він відповів: Де стерво, там зберуться й вірли.

²⁾ Мт 24, 32—33; Мк 13, 28—29; Лк 21, 29—31.

³⁾ Мт 24, 42, Мк 13, 33—37.

Після заручин наречені належали вже до себе. Та їх спільне життя починалось аж після заключення подружньої умови, коли то молодий приходив з друзями, приятелями й запрошеними гістьми до дому молодої, що дожидалася його разом із друзьками й свахами. Під вечір серед співів і музики гості йшли до дому молодого, де відбувалася весільна гостина. Та як молода була сторонська, то на зустріч молодій, як похід наближався до дому молодого, виходили дівчата з його села. І розказав Ісус приповідь

Про розумних і необачних дівчат.

Тоді — в день страшного суду — царство небесне стане подібне до десяти дівчат, що взявши свої каганці, вийшли на зустріч молодому і молодій. Пять з них було необачних, а пять розумних. Бо необачні, взявши свої каганці, не взяли з собою оливи. А розумні разом з каганцями взяли й оливи в посудини. Коли ж жених забарився, то всі здрімалися й поснули. А опівночі розлягся голос: Ось жених! Виходьте йому назустріч. Тоді зірвалися зо сну всі дівчата й приготували свої каганці. А необачні озвались до розумних: Дайте нам вашої оливи, бо наші каганці гаснуть. Та розумні відказали: Могло би нам і вам не стати; краще йдіть до продавців і купіть собі. А як вони пішли купувати, прийшов жених і ті, що були готові, увійшли з ним на весільну гостину, та й зачинено двері. Потім надійшла й решта дівчат, кажучи: Пане, пане, відчини нам! А він озвався і сказав: Поправді кажу вам, не знаю вас. Тому пильнуйтеся, бо не знаєте дня, ні години¹⁾.

Жених — молодий — це Христос, суджена — молода — це Церква. Дівчата розумні й необачні — це люди, добрі й лихі, що аж до дня страшного суду, його то й зображає весільна гостина, будуть разом жити під крилами Церкви. Та як Христос другий раз прийде людей судити, то треба буде здати Йому рахунок не тільки зо своїх вчинків, а й із того, як хто орудував одержаними від Бога дарами. Щоб те зобразити Своїм учням, додав їм Ісус приповідь

Про пять талантів.

Це так, як один чоловік, що відїжджаючи в дорогу, покликав своїх слуг і доручив їм своє добро. І дав одному пять талантів, другому два, третьому один, кожному по силі його, та й відїхав. І зараз той, що взяв пять талантів, відїшов і орудував ними й заробив других пять. Так само й той, що два, приобрів

¹⁾ Мт 25, 1—13.

других два. А той, що взяв один, пішов, викопав яму в землі та й сховав гроші свогого пана. Через довший час вернувся пан тих слуг і почав зводити з ними розрахунок. І прийшов той, що був взяв п'ять талантів і приніс других п'ять талантів і сказав: Пане, ти дав мені п'ять талантів; ось я придбав других п'ять талантів. Сказав до нього пан його: Гаразд, добрий слуго і вірний! У малому був ти вірен, над многим тебе поставлю; увійди в радість твогого пана. Прийшов і той, що був взяв два таланти, і сказав: Пане, ти дав мені два таланти; ось я придбав других два таланти. Сказав до нього пан його: Гаразд, добрий слуго і вірний! У малому був ти вірен, над многим тебе поставлю; увійди в радість твогого пана. Прийшов же й той, що був взяв один талант, і сказав: Пане, я знаю тебе, що ти суворий чоловік, жнеш, де не посіяв, і збираєш, де не розсипав. Та я побоявся й пішов і сховав твій талант у землі; ось тобі твоє. А його пан озвався і сказав до нього: Лукавий слуго і ледачий! Ти знав, що я жну, де не сіяв, і збираю, де не розсипав. Тому треба було тобі віддати мої гроші купцям і я вернувшись, бувби відібрав своє з відсотками. Возьміть же від нього талант і дайте тому, що має десять талантів. Бо всякому, що має, ще дасться і передається; а в того, що не має, відбереться й те, що здається мати. А цього непотрібного слугу викиньте геть у темряву; там буде плач і скрегіт зубів¹⁾.

Хто до Божої ласки байдужний і закопує дари, що їх від Бога має, й не робить того, до чого Бог дав йому сили, той згодом тратить і ласку й Божі дари і через своє ліниство затрачує спосібності добро творити й працювати. І хоч би не творив злого, так стає гідний вічної кари за те, що не зділав нічого доброго. А хто з Божої помочі й ласки користує, той від Бога все нові ласки-благодаті приймає й за свої туземні добрі вчинки по страшнім суді стане учасником Господньої радости й слави.

А як Син Чоловічий зявиться у Своїй славі, то перед Ним зберуться всі народи і стануть перед Ним, як вівці й козли перед пастирем, добрі по Його правиці, а лихі по лівиці. Тоді Цар небесної слави озветься до тих що поправиці: Прийдіть, благословенні Вітця Могого, й наслідіть царство, приготоване вам від сотворення світа, бо що ви зробили одному з найменших братів Моїх, а своїх ближніх, Мені ви вчинили. А до тих, що по лівиці, скаже: Ідіть від Мене, прокляті, у вогонь вічний, приготований діяволові й післанцям його, бо, коли ви нічого доброго не вчинили

¹⁾ Мт 25, 14—30.

одному з найменших, то й Мені не вчинили. І підуть ті на вічну муку, а праведні на життя вічне.

І хоч Ісус довершив чимало чудес, то не увірила в Нього жидівська старшина, а в домі первосвященника Каяфи радила в середу раду, як би Ісуса потайки спіймати і стратити, поки не прийшов один із дванадцятьох апостолів, зрадник Юда, й не згодився за тридцять срібняків видати їм в руки Ісуса осторонь від народу.

А як настав четвер, перший день опрісноків, то Ісус зійшовся з учнями Своїми в світлиці на Сіонській горі, щоби в останнє пожити з ними пасхального ягняти. І як вони вечеряли, то Ісус встав від стола, вмив апостолам ноги та й сказав

Про слугу і пана.

Ви називаєте Мене Учителем і Господом та й долбре кажете, бо Я Ним є. То ж коли Я, Господь і Вчитель, умив вам ноги, то й ви повинні один одному вмивати ноги. Бо Я вам приклад дав, щоб ви так чинили, як Я вам учинив. Істинно, поправді кажу вам, слуга не більший від свого пана, ані не більший післанець від того, що його післав. Щасливі ви, як що це знаєте й коли так будете робити¹⁾.

Опісля заявив Ісус апостолам, що один із них Його зрадить. Коли ж Юда після Ісусових слів: „Що ти задумав робити, роби чим скорше“, вийшов, то при кінці вечері Ісус взяв хліб, хвалу віддав, поблагословив, переломав і дав Своїм учням, кажучи: Прийміть, споживайте, це є Тіло Моє. Та й чашу взяв, хвалу віддав і дав їм, кажучи: Пийте із неї всі, це Кров Моя Нового Завіту, що за вас і за многих проливається на прощення гріхів. Це творіть на спомин про Мене.

Опісля, прошаючись з апостолами, велів їм любитися посполу й обіцяв їм післати Утішителя, Духа правди, що апостолам пригадає все, чого їх Він навчав. І мовив до них: „Мир оставляю Вам, мир мій даю Вам, не як світ дає, я даю вам“. Небавом після цих слів Ісус вийшов із світлиці і йшов з одинадцятьма апостолами до Гетсиманського саду. Година розлуки з апостолами наближалась. Та хоч Ісус розставався із ними, то духовий зв'язок між Ним і апостолами й усіма вірними через Його смерть не перервався, а по віки має остатись. Це з образив Ісус в останній Свій приповіді:

Про виноград.

Я правдива лоза, а Мій Отець виноградар. Кожну галузку на Мені, що не приносить плоду, Він

¹⁾ Ів 13, 13—17.

відтинає, а кожну що редить овоч, обчищує, щоб більше плоду приносила. Ви вже є чисті через слова, що Я вам говорив. Пробуйте в Мені і Я у вас. Як галузка сама з себе не може видати плоду, як не росте на винограді, так і ви, як не будете в Мені пробувати. Я лоза а ви галузки. Хто в Мені пробуває, а Я в ньому, той чимало овочу приносить, бо без Мене не можна нічого зробити. Коли хто не буде в Мені пробувати, того викинути геть, як галуззя та й зів'яне; і позбірають його й у вогонь кинуть і воно згорить. Коли будете в Мені пробувати й Мої слова у вас будуть, то, чого схочете, просіть і буде вам. Тим прославився Мій Отець, що ви чимало овочу даєте і стаєте Моїми учнями¹⁾.

Кожна людина, що хоче творити добрі вчинки, що отвирали б їй ворота до небесного царства, мусить бути в тісній сполуці з Ісусом, щоб на неї спливала ласка; а вона так оживляє людину, як соки оживляють виноградні галузки. А та ласка найбільше спливає в тайні любови, що її Ісус установив на останній вечері. За тайною любови слідує молитва, просьба до Бога про силу добро тверити, і через це могли вже на землі славити Бога. Бо хто не буде добра творити, той, позбавлений Божої ласки і зв'язку з Ісусом, пропаде для вічного щастя й підпаде вічній карі.

А в Гетсиманському саду після молитви, щоби, коли можливе, минула Його чаша безмірного страждання, Ісус добровільно віддався в руки ворогів. А вони серед ночі Його на беззаконний суд повели, а присудивши на смерть, в руки поган віддали, що Його скатували й терновим вінцем увінчали й на хрест прибили. А як Ісус сконав, то благородний Йосиф Його у своїм гробі поховав, звідки Він третього дня по Писанні воскрес із мертвих.

¹⁾ Ів 15, 1—8.

о. Анд. Галандюк.

Зіслання Святого Духа

„Виллю Духа Мого на всяке тіло“. Д. А. 2, 16.

Зелені Свята нагадують нам гарну й радісну подію історії відкуплення людського роду. Сею подією є зіслання Святого Духа на Христових учеників. Сталося се в неділю, п'ятдесятого дня по воскресенню Ісуса Христа. Звідси також зовемо Зелені Свята П'ятдесятницею. Околи 9. год. рано дався чути великий шум, мовби повіяв буйний вітер, і з неба зійшов Святий Дух та наповнив цілий дім, в яким перебували Христові ученики. Над головами Христових учеників явилися огняні язики, бо в таким виді показався їм Святий Дух, що ввійшов в їх серця й замешкав у них.

Та не лиш Христові ученики й апостоли отримали в день Зелених Свят Святого Духа, але також усі ті, що на слова апостола Петра увірили в Ісуса Христа, покаїлися й далися охрестити. А було їх зо 3000 душ. Від того святого дня виливається Святий Дух і Його дари на мільони й мільони людей.

Сьогоднішній празник хочемо розглянути як празник виляння Святого Духа на ціле людство.

Подібно як Ісус Христос пролляв Свою Кров на хресті за всіх людей і примирив людей з Богом, таксамо зіслав також з неба Св. Духа на освячення всіх людей, бо всі люди мали бути відкуплені спасаючою й освячуючою силою Ісуса Христа й Святого Духа.

Зіслання Святого Духа належить до найвеличавіших божих діл, до найбільших тайнств нашої релігії, до найбільше величних й спасенних правд нашої релігії. Воно є враз сповненням найвеличавіших обітниць зі сторони Бога й задоволенням найсвятіших потреб зі сторони людства.

Щоб ті величні правди могли глибоко запастися в нашу душу, скріпити її в надії на божі обітниці й наповнити її потіхою небесних радощів, послухаймо сьогодні, як зі слобання Святого Духа на людство сповнилися всі величні обітниці, які Бог дав через пророків та Ісуса Христа, нашого Господа й Спасителя.

Зіслання Святого Духа на весь людський рід не є нічим іншим як духовим відродженням людського роду. Се відродження наступило завдяки примиряючій смерті Ісуса Христа на хресті, а здійснив його Святий Дух у день Зелених Свят. Тому смерть Ісуса Христа і зіслання Святого Духа були головними моментами в плані відкуплення

людського роду й враз також предметом пророцтв у Старім Завіті.

Три пророки, просвічені і натхнені Святим Духом, пророкували про зіслання Святого Духа на людський рід.

Першим з тих пророків був Йоїль, син Фатуїла. Він жив на яких 800 літ перед приходом Христа в царстві Юди. Друга частина його пророцтв відноситься до часів Месії. В тім місці бачив пророк загальне вилляння Святого Духа. Бог сказав через нього: „На всякого зіллю Мого Духа і будуть сини ваші і дочки ваші пророкувати; старим людям у вас будуть сни від Мене снитись та і молоді у вас будуть видава бачити. Бо і на раби і рабині Я того часу злию духа Мого“. Йоїль 2, 28—29.

Другим пророком, що пророкував про зіслання Св. Духа, був Ісаїя, син Амоса. Він виступив як пророк у 759. році в царстві Юда за панування царя Манасії. Його пророцтва, що відносяться до Месії, є такі ясні й докладні, що прозвано його „старозавітним євангелистом“. У своїх пророцтвах він говорить особливо про безконечне блаженство відкуплення. Тоді вийшло велике слово з його уст: „Слухай, рабе Мій, Якове і вибраний Мій, Ізраїлю. Так говорить Господь, що тебе вибрав і зобразував, та допомагав тобі, відколи мати на світ народила. Не бійся, мій рабе Якове, любий, вибраний Ізраїлю; бо я виллю води на жадібне, пущу потоки на те, що висхло; виллю Духа Мого на твоє насіння і благословення моє на твоє потомство. І будуть рости, якби в зільнику, як верби над водою“. Іс. 44, 1—4.

Третім пророком, що пророкував про зіслання Святого Духа, був Єзекиїл. Він був сином священника та разом з царем Єхонією дістався підчас другої облоги по здобуттю Єрусалиму до вавилонської неволі. На пророка покликав його Бог у п'ятім році неволі. Серед найбільшого гнету, якого зазнав нарід у ворожім краю, він проповідав покайання і віру в живого Бога та потішав нарід, що плакав за святим містом, та вказував на новий, звершений Єрусалим, який збудує Месія, на величає Царство, яке Він заложить, і на ліпший нарід, який Він збере довкола Себе. Бог сказав через Єзекиїла: „І заберу вас поміж народів, позбиравши вас із усіх земель, і переведу вас у вашу рідну країну. І виллю на вас чисту воду і станете чисті від усіх ваших нечистот і від усіх ваших ідолів очищу вас. І вложу вам нове серце й дам вам серце м'яке. І вдихну в нутро ваше Духа Мого і учиню, що будете ходити в заповідях Моїх та хоронити і виповняти постанови Мої... І будете Моїм народом, а Я буду вашим Богом“. Єзек. 36, 24—28.

А що Бог обіцяв, се також сповнив і надаліше сповнятиме.

Він обіцяв Свого Духа виляти на всяке тіло. Се почав Він сповняти в день Зелених Свят, коли Господній Дух зійшов на Христових учеників. Тоді промовив Петро: „Покайтесь і нехай охреститься кождий з вас в ім'я Ісуса Христа на оставлення гріхів, і приймете дар Святого Духа“.

Бог обіцяв через Святого Духа очистити нечисті душі, скріпити слабих, потішити зажурених і вляти в них нове, духове життя. Також і се почалося сповняти, коли в день Зелених Свят зійшов Святий Дух на Христових учеників. Вони були доси грішними, нетямущими, недовірчивими, боязкими й по земному думаючими людьми, а Святий Дух зділав з них наймудріших і найблагородніших божих післанців.

Бог обіцяв подати також через Святого Духа надзвичайні дари, як дар пророцтва. Також ту обітницю сповнив, коли в день Зелених Свят зійшов Святий Дух на Христових учеників, а нановнені Ним ученики почали славити великі Господні діла на всіх мовах. І також та обітниця сповнялася по невислідимому божому Провидінню через усі століття на Його святих.

Але перейдім до обітниць Ісуса Христа, що відносяться до події зіслання Святого Духа.

2. Найліпший перегляд обітниць Ісуса Христа про зіслання Святого Духа будемо мати, якщо зіставимо їх так, щоби дали відповідь на питання: Нащо обіцяв нам Ісус Христос Святого Духа? На як довго обіцяв Ісус Христос зіслати Його? Кому обіцяв Його зіслати?

Ісус Христос обіцяв Святого Духа, щоби освятив людей до Божого Царства, просвітив їх, зділав їх бадьорими та потішив їх. Про потребу освячення людей до новотвореного Божого Царства сказав Ісус Христос у розмові з Никодимом: „Коли хто не народиться з води й Духа, не може увійти в Боже Царство“. (Ів. 3, 5). Про потребу просвічення людей, яке дасть їм Святий Дух, сказав Ісус Христос до Своїх учеників: „Утішитель, Дух Святий, якого пішле вам Отець в ім'я Моє, Той навчить вас усього і нагадає вам усе, що Я казав вам“. (Ів. 14, 25). „Він Дух правди, то наставить вас на всяку правду“. (Ів. 16, 13). „А коли поведуть вас, щоб видати, не клопочіться задалегідь, що вам казати, і не розумуйте; а що дасться вам у той час, то й кажіть, бо не ви казатимете, а Дух Святий“. (Марк. 13, 11; Мат. 10. 19—20). Про бодрість і відвагу, що їх ученики отримають від Святого Духа, сказав Ісус Христос до них: „Колиж прийде Утішитель, що Я пішлю вам від Отця, Дух правди, який від Отця походить, Той посвідчить за Мене. І ви свідчите, бо ви спочатку зо Мною“. (Ів. 15, 26—27). „І Він, прийшовши, докорить світові за гріх і за правду і за суд“. (Ів. 16, 8). Вкінці обіцяв їм Святого Духа,

щоб потішив їх, оживив їх серце та щоби в Ньому найшли мир, якого світ не може дати.

Духа обіцяв Ісус Христос не лиш на кілька днів, на означений обмежений час, але на все. Він сказав: „Я ублагаю Отця й іншого Утішителя дасть вам, щоб був з вами во віки“. (Ів. 14, 16).

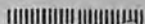
Всі ті гарні обітници сповнилися в зісланню Св. Духа.

Ісус Христос обіцяв, що Святий Дух впровадить людей до Божого Царства, просвітить їх, зділає їх бадьорими і потішить їх. Якже гарно сповнилося се вже на Його учениках і всіх правдивих христіянах. Через Святого Духа стали вони членами Його тіла, стали просвічені світлом життя, огріті огнем святої любови, підбадьорені до боротьби за чесноту, потішені в кождім терпінню.

Ісус Христос обіцяв, що Святий Дух на все позістане при Його вірних. І та обітница сповнилася на Христових учениках та на Його вірних. На Апостолах спочив Його Дух, поки не ввійшли в радість Свого Господа, а тепер спочиває на їх наслідниках в уряді, щоби Його діло звершилося. Але також усі вірні, які співділають з ласкою Божого Духа, можуть надіятися на Його поміч, як се доказують життя Святих і досвіди побожних людей.

Ісус Христос обіцяв Святого Духа не лиш ученикам і апостолам, але всім, які проситимуть о Нього. І се слово сповнилося завдяки дійствам Святого Духа, які по всі часи й на всіх місцях загально справджувалися. В ріжний спосіб ділає Святий Дух у кождому зокрема, але всіх веде до спасення.

Тому прославляймо Бога за Його мудрість, любов і вірність та з глибини серця дякуймо Йому за всі дари, якими Святий Дух обсилав апостолів і Христових учеників, якими заєдно обсипує нас і весь світ, освячує й закликає нас до Божого Царства, щоби там разом з небесними силами заспівати Йому величну, славословну пісню: „Свят, свят, свят Господь сил небесних, повні небо й земля слави Його“. Амінь.

о. Йосиф Проць

Збірка проповідей^{*)}

І НАУКА

Про конечність пізнання і розуміння християнської віри в розумінню католицької Церкви

Сеж є життя вічне, щоби пі-
знати тебе єдиного правдивого Бога
і того, що ти післяв, Ісуса Христа
(Йоа. 17, 3).

Так маленько, як здається, домагається Ісус від людей, щоб могли досягти вічного життя! Домагається знати і держати за правду тільки дві догми: одну про правдивого Бога, другу про Ісуса Христа. Та як ми уважніше розміркуємо, що значить знати про одного правдивого Бога і посланого Ним Ісуса Христа, то переконаємося, що нам треба до досягнення вічного життя знати і вірити не в дві, а в усі догми і держати їх за правду так, як держить і навчає католицька Церква.

Правдиву науку про Бога і Ісуса Христа подає нам Воже об'явлення. Значить, знає Бога і Ісуса той, що приймає і ісповідує ту саму науку. Щож учить об'явлення про правдивого Бога? Воно вчить, що Бог є найчистіший, найсовершеніший Дух — Дух сам від себе, всюдиприсутний, вічний; Дух всезнаючий і премудрий, найсвобідніший, найсвятіший, найсправедливіший, найдобротливіший, всемогучий. Об'явлення вчить, що сей нависший Дух один по суті, але трістний в особах, які різняються тільки особистими прикметами, але зовсім рівні є собі і односущні. Воно навчає, що сей один у Трійці Бог сотворив усе, що існує, видимий і невидимий світ, ангелів і людей, і по батьківськи дбає про всі сотворіння; що по упадку чоловіка в гріх, Він не лишив його на вічну загибель, але дав йому обітницю про будучого Спасителя, дав закон і пророків, а вкінці дійсно післяв обіцяного Месію в особі Ісуса Христа. Що вчить об'явлення про Ісуса? Вчить, що Він є правдивим Богом і правдивим чоловіком; як Бог зроджений від вічності від Вітця, а як чоловік родився в часі від Пречистої Діви — Богородиці;

^{*)} Сі проповіді не є мої оригінальні. У своїй 33-літній душпастирській службі я збирав їх з різних красивих слов'янських авторів і тільки дещо в них зміняв або переробляв. Думаю, що вони придатуться нинішньому духовенству.

що в Нім є дві природи — Божа і людська, але одна особа; що прийшовши в світ, Він звістив нам правду спасення, приніс самого себе в жертву для нашого спасення, оснував на землі свою Церкву з її спасенними таїнствами; що по своїм вознесенні на небо зіслав відти Св. Духа, заступається там за нами перед небесним Вітцем, судить і дає нагороду або кару кожній умираючій людині і що при кінці світа прийде знову на землю судити добрих і злих і заплатити кожному, як собі заслужить. Чи не бачите, що наука про правдивого Бога і наука про Ісуса Христа обіймають собою християнські догми, увесь склад символу віри, що ці дві науки становлять якби основу і осередок усього християнського віроісповідання, а інші догми є тільки їх подрібним виявленням і виясненням? Той, хто не приймає якихнебудь догм християнської віри, не має всієї науки про Бога і Ісуса Христа і не знає стільки, скільки треба знати по Божому объявленню; значить: не досить знає, щоб міг досягти вічного життя. Для сеї цілі конечно знати і вірити у все, що нам Бог ласкавий був сказати нам про себе і про Ісуса Христа в своїм объявленню.

Але объявленням покористовуємося не ми одні: ним покористовуються схизматики і еретики. Объявленням покористовувався і нечестивий Арій, що його осудили як еретика Отці І-го собора. Недосить знати объявлені правди про Бога і Ісуса Христа, а потрібно ще правильно їх розуміти: неправдиве розуміння — певна річ — не послужить до нашого спасення. Колиж ми можемо правильно розуміти ці правди без небезпеки помилитися? Не тоді, як ми, читаючи Боже слово, самі вияснювати будемо його, кожний по своєму, а тоді, як ми розуміти будемо його так, як розуміє і пояснює його католицька Церква. Найбільше освічені і добре думаючі людські уми, з самої одної своєї обмеженості, можуть помилитися в сім, як і в кожному іншому ділі, як робитимуть без певного проводу, а тим більше можуть помилитися менше освічені і менше добредумаючі уми: відси то і походили всі ереси та схизми. Затим то Господь, переказуючи людям своє объявлення, передав його не особіним людям, а католицькій Церкві, щоб вона берегла його. Її вчинив нашою учителькою в справах віри і дав їй дар, що вона не може в сім навчанні помилитися, бо вона, як каже ап. Павло, є стовпом і утвердженням правди (І Тим. 3, 15). Через що католицька Церква не може помилитися в справах віри? Через те, що головою Церкви, постійно ним присутнім, є самий Господь Ісус; він нею управляє і охоронює її від усякої помилки (Єф. 1. 22 і 23); через те, що в Церкві перебуває самий Дух Святий, Дух правди, що навчає її всякої правди (Йоан. 14, 16 і 26). Знаряддям, через котре Церква викладає людям свою непомильну науку, є пастирі і учителі,

що їх на те й настановляє Ісус Христос, „щоб ми вже не були малолітніми, що хитаються і даються уносити всякому вітрови науки через людську злобу, через хитрість на манівці блуду“ (Єф. 4, 14). Через такий устрій Церкви, по всі часи, як появлялися тільки якінебудь ереси, очі всіх віруючих зверталися до пастирів і учителів Церкви; настоятелі Церкви — Єпископи, як се було потрібно, збиралися на вселенські собори і там спільно виказували ересь і означували, як треба вірити. І рішення вселенських соборів уважалися голосом самого Ісуса Христа і Св. Духа. Як собори не могли зійтися, то рішали наслідники Петрові, видимі голови Церкви, Папи римські, як найвищі учителі Церкви, що і як треба вірувати. Сі рішення соборів і намісників Христових є незмінною основою і нормою для всієї науки католицької Церкви.

Держімся тому, браття, твердо і непохитно науки нашої католицької Церкви; з живою вірою приймаймо серцем і висказуймо устами те, чого вона нас навчає на основі об'явлення про правдивого Бога і післаного Ним Ісуса Христа, щоб ми могли досягти вічного життя. У випадках якогонебудь сумніву в правдах віри звертайтеся до законно поставлених пастирів і учителів Церкви. Назавше відвертаймо свій слух від самозваних учителів і пастирів, що ухилившись від католицької Церкви в ереси або схизму, дозволяють собі поясняти Боже слово самовільно і, будучи самі сліпими, заманюють і других сліпців до вічної загибелі. Амінь.

II НАУКА

Про таїнство вочлнення Божого Сина

В неділю перед Христовим Різдвом читається в церкві євангеліє про родовід Господа нашого Ісуса Христа як чоловіка, а в апостоли читається про віру старозавітних протців в прихід будучого Месії-Спасителя, що його обіцяв Господь ще нашим прародичам в раю тоді, як оповіщував їм кару за їх гріх. Зв'язь між винішнім євангелієм і апостолом дуже тісна. Євангеліє пояснює нам, що Ісус Христос є дійсний чоловік, апостол вказує на те, що Ісус є правдивий Бог, одним словом: Богочоловік.

Таїнство вочлнення Сина Божого, таїнство зєдинення двох природ, божої і людської в одній особі Ісуса Христа, незбагнене для людського розуму; але воно є основою нашого відкуплення і спасення.

Воно незбагнене по своїй суті, та достаточнo яснe для християнина, коли він, ідучи за вказівками Божого слова, роздумує про відкуплення людського роду від гріха, про-

кляття і смерті, що прийшли на нього за гріх перших людей. Колиж відповідніше роздумувати про втілення Божого Сина, як не в дні близькі дні святкування Різдва Христового? Свята Церква нарочно установила на приготування до цього свята шестинедільний піст, щоб скріпити нашу увагу на предмет найбільше важний, щоб просвітити наш розум до роздумування над втіленням Божого Сина і настроїти наше серце по почувань, достойних цього свята.

Як минув означений час, Бог послав свого Сина в світ, щоб ним світ спасся, щоб кождий віруючий в нього не погіб, а мав життя вічне (Йоан. 3, 16 і 17). Який важний предмет до побожного роздумування! Бог Отець посилав свого єдинородного Сина на землю, щоб він, сам Бог, єдиносущний Отцю, прийняв на себе людське тіло і в людським тілі спас людський рід, задоволів Боже правосуддя (справедливість), відбудував людську природу, зіпсовану гріхом і відновив Божий образ, затемнений гріхами.

О, яка глибока мудрість, правда і враз любов Бога до людей! Тому, щоб вернути людині утрачену Божу подобу, Бог уподобився людині, понизив себе і умалив себе, прийнявши вид слуги (Фил. 2, 7). Чи не бачите з цього, який великий є гріх прародичів, збільшений нашими самовільними гріхами? Ні один праведник не міг затерти цього гріха; „в Адамі бо всі згрішили і лишені є слави Божої“ (Рим. 4, 23) і „найправедніший нечистий перед Богом“ (Йов. 4, 17). Навіть ніякий ангел не міг нас відкупити тому, що і ангели сотворені і обмежені істоти і — значиться — не мають сили направити те, чого вони не сотворили. Через те мусів сам Творець — Син Божий, по невідмінній волі Божої справедливості і любові, зійти на землю і прийняти наше тіло; інакше відкуплення не обіймало би всієї нашої істоти і не було би для всіх очевидне. Та чи тямимо ми, браття, про всю велич добродійства, що нам його здійав Божий Син? Чи ви свідомі того, що без Його втілення ми були би тільки дуже нещасними сотворіннями, призначеними на вічне відкинення від Бога? Як ви свідомі того, то хай ся свідомість іде в парі з побожним почуванням вдячності до нашого Спасителя. Ся вдячність хай виявляється не тільки роздумуванням про велич чуда нашого спасення, але над усе постійним змаганням стати достойним відкуплення, інакше ми з неї не матимемо користи. Спаситель відкупив увесь людський рід і тому спасатися можуть через віру в Христа всі люди; але спасуться тільки християни, та й із цих тільки ті, що вірно виконують Його заповіт, тільки виконавці Його слова.

Браття і сестри! З уваги на близьке вже Різдво Христове увійдім глибше в себе самих, роздивімся в своїм духовім стані: чи ми є на дорозі спасаємих, чи стоїмо на

роздоріжжю людей, що тільки розумом холодно вірують, а серцем далеко від свого Спасителя. „Се нині час догідний“ (2 Кор. 6. 2). День нашого спасення близько нас. Будьмо уважні. Амінь.

III НАУКА

Про блага, що їх приніс народжений Спаситель людству

„І сказав їм ангел: Не бійтеся, бо се звіщаю вам велику радість, котра буде всім людям: що народився вам сьогодні Спас, котрий є Христос Господь, в місті Давида.“ (Лук. Г. 10. 11).

Так оповіщена була уперве преславна подія вочеловічення Сина Божого! Кому оповіщено її уперве? Пастушкам — простим, непросвіченим людям. Однак сі люди, не вважаючи на їх простоту, зараз зрозуміли тайну радості, що її обвістив їм ангел, і покинувши все, поспішили натішитися нею. „І говорили пастухи один до другого: Ходім до Вифлеєму і подівімся на се слово, що сталося, котре нам явив Господь“ (Лук. 2, 15). Після сього чи можливо, щоб хтонебудь із християн не захоплювався блаженством, що його приносить на землю вочеловічення Божого Сина? Тим більше чи можливо, щоб сього блаженства не знав хтось із вас присутніх в сій святині, де все стремить до того, щоб віддати славу во вишніх Богу, що приніс мир на землю? І що лишалось би сказати із сього святого місця, як тільки вказати з радісним почуттям на сповнення сих пророчих слів: „Се надходять дні, що в них не вчитиме кожний свого ближнього і кожний свого брата, кажучи: пізнай Господа; бо всі знатимуть мене від малого до великого з них“ (Євр. 8. 11, 12).

Але Церква, браття, не вважаючи на те, повторює добру вістку ангела. Причиною сього з одного боку є те, що блаженство, що його обвістив ангел пастушкам, таке велике, що скільки не поступили би ми в розумінні його, воно все може бути багатим жерелом дуже повчаючих міркувань; з другого боку побоювання Церкви, щоб хтонебудь із вірних чи то з немочі, чи з неслухняности не остав без понук до духовної радості. Тож ідім за покликом Церкви і глибоко вгляньмо в основу радісної вістки, що її обвістив ангел.

Людські уста, браття, багатомовні, але мова ангелів коротка. Коли небесний післанець звіщував пастушкам велику радість, то причину висказав в сих коротких словах: „бо народився вам сьогодні Спас“. Та сі слова багато значать і містять в собі нечислені скарби благодати, як се показують натхнені Богом вчителі — пророки і апостоли.

Щож звіщають нам сі наші ангели? Вони всі звіщають нам: радуйтеся, бо народився пророк, що направлятиме вас на всяку правду; радуйтеся, бо народився священик, що миритиме вас з Богом; радуйтеся, бо народився цар, що хоронитиме вас від видимих і невидимих ворогів. Тож уважайте, християни! Народжений Спаситель вертає нам світло правди, що ми його втратили; вертає вкрадену нам правду, верне втрачену безпечність.

Тяжка, браття, тілесна сліпота; та стократь тяжша духовна сліпота. Перша відбирає можливість тішитися видимим сонцем, що й само щодня заходить, а колись назавжди перестане світити; посліднаж не дає втішатись огляданням невидимого сонця, що не знає сходу і заходу, що в один і тойже самий час освічує світ ангелів і людей, рівно ясно світить тим, що скиглять (стогнуть), як і тим, що живуть на високих горах, в підземних безоднях. Тим сонцем є сам Господь Бог.

Чимже був, браття, увесь людський рід до приходу у світ Божого Сина, як не сліпцем? Чимже були всі народи, як не людьми, що сиділи в темноті і тіні смертній? Ах! Ми ледви можемо уявити собі ті страшні недорічності, що ними переповнена була релігія давних часів. Чи може бути більша глупота, як говорити до дерева: „Ти отець мій, а до каменя: ти зродив мене“. (Єрем. 2, 27)? А всі народи різними та одними устами вимовляли сі нерозумні слова. Бо взагалі, що були їх боги, як не дерево і камінь? Може бути, що під покрівлею сих видимих образів таїлись якісь правди, та значіння сих символів вони загубили були. Впрочім були цілі стада звірят, що були тільки звірятами, а того, що їх убивав, навіть не добровільно, уважали за боговбійника. Якби то тільки сим обмежувалось осліплення людини! Походячи первісно із злочину, воно мусіло і кінчитись злочином. Чеснота приневолена була поділитися з пороком своїм самотнім захистом — Божим домом (святинею). Біля богині справедливости заняв місце бог грабежі. Божкові тілесної нечистоти віддавано такуж почесьть, як і божкові невинности, а невинний не смів поглянути на божество розпусне...

На більше нещастя, людина, не знаючи Бога, безперестанно збогачувалася пізнанням сотворінь. Ми дивуємося тепер освіті давних часів: та сая освіта і відслонювала їх крайнє нещастя. Грецькі і римські святині піднімалися до небес, дивували всіх своєю красою, але божества, що володіли ними, були низькі і грубі. Про рід божків оповідали вони дуже гарно і вимовно: та самі божки були німі. Жертовні пісні були дуже милозвучні, але боги були на них глухі. Священні танці були дуже доладні, але боги були нерухомі. В їх святині все було величне, вражаюче, крім богів;

а розсудний поганин, як виходив із святині, то думав не про свою нікчемність, але про нікчемність того божества, якому поклонився. Так людина була вже висше свого божества; та звисисяючи саму себе, вона не могла піднести божества.

Хтож визнає нам Тебе, живий у світі неприступнім? Глянь на жертви, що приносяться Твоєму імені, а що їх крадуть у Тебе ідоли (божки); явися, Господи, і скасуй своєю появою марні божества. Твій престіл оточують тисячі тисячей і сила силенна ангелів: пішли хоч одного молодшого, хай скаже своє ім'я людям; вони забудуть всю свою мудрість, а слухатимуть пильно тільки того, що скаже він у Твоєм імені. Зумися, смертельний чоловіче! Щоб тебе повчити, приходить сам Божий Син. Той, що його мовчально слухає сила силенна ангелів, приходить освітити твою темноту. Збери всі свої сумніви, вигай нові, такі темні, як ніч: перед Ним і ніч як день. Ти не знав: Кому уподобити можна Бога і хто йому рівня? (Іс. 40, 18). Питай! Ось Той, що є сяєвом слави і образом його ества. Ти не знав, відки ти прийшов? Питайся! Ось Той, що йому твій Творець при сотворенні першого чоловіка сказав: „Сотворимо чоловіка в наш образ і в подобу“. Ти не знав, що буде з тобою по смерті? Питайся! Ось Той, що „в його руці, ключі смерті і пекла“. (Об'яв. 1, 8). Ти не знав, чи вічний є світ, що ти в нім живеш? Питайся! Ось Той, що на початку оснував землю і ділом його рук є небеса (Євр. 1, 10). Хай не застрашує тебе велич твого нового наставника. Щоб тебе навчити, він приходить не з синайськими громами, але із смирністю дитини; на місце навчання вибирає не гучне місто, а мовчазну стаєнку, а щоб ти не стидався стояти перед Ним із своїми звірячими нахилами, Він першу науку голосить до тебе з ясел; щоб переконати тебе про своє співчуття до твоєї немочі, Його проповідь починається сльозами. Який чудовий вид представляє увесь світ! Боги поган, один за другим, падають в порошок, що з нього зробила їх рука мистця. Народи, розділені способом почитання божків, що часто ворогують з собою, зєдинює віра в одного Владику світа; пізнаючи, що Вишній володіє людським царством, вчуться бути божими слугами; піддані, віруючи, що всяка власть від Бога походить, по слухом наказам навіть перекірливих володітелів виановують призначення Боже.

Служителі вівтарів перестають бути рабами особистої користи і не потребуючи лякатися немічних богів, відчують один страх, щоб не стати негідними величі вівтарів, що перед ними вони стоять. Фільософи, що в християнській науці знаходять зерна всіх правд, стараються тільки про їх зрість і без заздрости діляться їхніми овочами: знають бо,

що мудрість не переказана святокрадством. Простий чоловік не закидує філософови, бо він певний, що покланяється одному з ним Богови, має одного заступника, очікує одної вічності. Вся земля наповнюється видом Господа. А де початок сеї благотворної переміни? — В Вифлеємі.

Так, браття і сестри! Якби не вродився був Христос, то люди і тепер поклонялись би або чортам, або власним пристрастям. Філософи не могли би просвітити їх. Яку користь принесли сі мудрці грекам і римлянам? Більшість поганських філософів гадала лікувати суевірство невірством. Ліпші вбачали правду, та укрили туюж в неправді загальної думки, а всі заходи Платонів, Плятонів, Аристотелів не встигли збудувати вітваря незнайомому Богови. Що було би із нами, якби над нами не засіяло було вифлеємське світло? Замість того, що ми тепер присутні в святині живого Бога, можливо, були би ми присутні на якимсь безстиднім святкуванню ідола; замість того, що тепер слухаємо співу на славу Господа всього світа, ми, хто знає, чи не вимовляли би тепер мерзенних слів; замість того, що тепер молимося, можливо заколювали би других людей, чи навіть своїх родичів; замість того, що ми тепер тайно представляємо херувимів, тоді — на сором — ми видимо виображали би дияволів. Але чому я кажу: можливо? Що діється тепер з тими народами, що над ними із несвідомого нам Божого призначення не засіяло Христове світло? Вони мають розум, та не знають Бога; мають волю, та поклоняються ідолам; мають серце, та заколюють власні діти. Те саме, браття, було би і з нами. Тож радіймо, що ми увійшли в чудне світло народженого нині Спасителя! В його школі не вчимося, як злітати у воздух, але вчимося, як піднятися мислю і серцем до Бога; не проповідуються правди, як вглублюватися в середину гір або на дно моря, щоб добути звідти дорожнечинності: та проповідується певна наука, як вглублюватися у власне серце, щоб знайти в нім золоту чистої любови і перли святої молитви; в його школі не вчуть нас, як далеко від сонця земля, що ми її замешкуємо, але вчуть, як далеко є від Бога упавший в гріх чоловік; не навчають, як забезпечуватись від ударів грому, але навчають, як уникнути кари Божого суду. Знання коротке, та в нім містяться все. Мало треба часу, щоб навчитися його; та користь з нього сягає у вічність! О, щасливий ти, християнине, що йдеш за світлом вифлеємської звільди! Але щасливий ти тоді, як покористовуєшся сим світлом задля того, щоб одягтися заслугами народженого Спасителя!

Так, браття, і духовне світло в сім життю людини не тільки безкорисне для нього, але також шкідливе, як з ним не йдуть в парі другі добрі вчинки. Чи радів би сліпий з відзискання зору, якби знав, що в хвилину свою прозріння він

побачить, що ціле небо паде на його голову? Та чи не сеж повинен побачити чоловік, якому отвираються духові очі? Ще більше! Яким бо він бачить себе по прозорінню? Бачить себе злочинцем, переступником найсвятішого заповіду, що повинен існувати між сотворінням і Творцем; значиться — бачить себе ворогом Бога, що перед його безприкладною величчю він не може не преклонятися. Щож значить в порівнянню падення цілого неба — одно ударення розгніваного Бога? Й сього ударення не обминути. Як то? каже грішникови його власна совість: ти уважаєш несправедливістю, як людський суд не покарає злочинця, а гадаєш, що не порушено би справедливості, якби його обминула кара Божого суду? Невже ти гадаєш, що правдивий і справедливий Бог любить менше правду, ніж марні і облесні люди? Або, по твоєму розумінню, Божа правда не подібна людській правді? Та вона не подібна тільки в тім, що людська змінється, як вигляд землі, а Божа — вічна, як небо. Або надієшся на доброту Сотворителя? Та не забудь, що і правосуддя є також добротою, тільки зрадженою твоїми гріхами. А чи кладу я на тобі — каже совість — печати відкинення по кожнім злочині? Що значить стыд? Звідки внутрішній неспокій? Чому гдишся самим собою? Або кажи, що нема Бога, що є — совість — тільки омана, або будь певний, що тебе чекають кари відповідні до твоїх злочинів. Таке голосить людині совість!

Голос — невиразний серед гамору світа, та страшний серед душевної самоти! Де і коли не утискав він людини? В мирні часи патріархального життя і в грізні дні володіння греків і римлян, під пекучим небом полудня і під холодним сонцем півночі — всюди і все почувала себе людина ворогом Бога, Сотворителя і Добродія. Одягнений в багрянцю і покритий лахманами однаково говорив: я грішний. Укривали люди з найбільшою старанністю різні свої хиби, але явно визнавали провину перед небом. Так, серед загальної переміни людських законів, Божі права і закони над людиною оставали неодмінні і Провидіння Боже, як каже Ап. Павло „замкнуло всіх у невірстві, щоб всіх помилувати“ (Рим. 11, 32). Але людина, не дождаючи помилування від Бога, силкувалася милувати сама себе. Приклад прародичів, що гадали прикрити свою наготу фіговим листком, поширився в потомстві. Заколювали телята... Палили товщ ягнят... Сповняли обмивання... і гадали бути через те чистими від гріха. Мовби то товщ ягнят могла зм'якшити сухість серця, розбитого гріхом. Начеб то кров тварини могла вибілити совість, обчорнену гріхами! Начеб то крики жертв могли заглушити голосіння беззаконній, що кличуть до неба о пімсту! Всевишній!

Ти бачив нікчемність жертв, що їх приносили грішники; ти бачив нездатність злочинної людини дістатись до неба, щоб зеднати собі заступника, і тому Ти потайки сам приготував для неї лік; але сей лік був довго невідомий. Ти казав устами своїх пророків: „Я знаю мої задуми про вас — задуми на добро, а не на лихо“ (Єр. 29, 11); але сі добрі задуми оставали запечатані в скарбниці Твого милосердя. Як повний благодати, Ти задумував добре, а тимчасом всюди показувалися тільки сліди твоєї справедливости.

Нині, нині, браття, відчинилась скарбниця Божої любови; нині бо в особі народженого Спасителя з'явилася Божа благодать спасительна. Тому Господь не каже: Я задумую, я раджу; але каже: Я виконую, я сповняю. А як сповняє! Слухайте пильно і дивуйтеся.

Початком всіх наших гріхів і — значиться — нашої ворожнечі з Богом було те, що ми забажали з нашими прародичами бути подібними Богови, що ми зважились на крадіж Божої слави; а тут наш заступник, Бог зі своєї природи, відрікається Божої слави, приймає вид слуги і перебуває між нами як людина. Ми від самого народження вганяємо за світовими втіхами: наш заступник з матірньої утроби кидається в безодню злиднів, дуже тяжких для тіла. Для нас користь, як не єдиним, то улюбленим ідолом (божком), якому ми жертвуємо і тіло і душу: наш Заступник родиться в таких бідних станих, що не знаходить для себе пристановища в тім місці, де звичайно люди мають своє пристановище. Ми аж до гробу вганяємо за почеснями і, хоч ми земля і попіл, не терпимо тих, що висші від нас: наш Заступник, хоч він паном всього, від самої колиски вписується між останніх царських підданих. Чи не досить і сього, грішна душе, щоб зродити в тобі надію на спасення? Народжена бо Дитина є предвічним Богом; Його одної сльози досить, щоб обмити гріхи усього світа.

Але Його любов до нас сим не обмежується. Небавом побачимо Його обрізаного, потім хрещеного в Йордані, як одного з нечистих; наслідок побачимо Його висячого на хресті нагого. За кождої се все? За тебе, грішна душе; він дається обрізати, щоб вигладити необрізання твого запеклого серця; він увійде в Йорданські води, щоб обмити тебе сплямнену нечистотою тілесного життя; він принесе себе в жертву, щоб спокутувати жертви, що ти їх приносила марному світові; він простер свої руки на хресті тому, що ти простягала свої руки за обманюючими тебе втіхами. Він увінчається терням тому, що ти любила украшувати себе рожками; Він питиме одет тому, що ти любила впиватися „з чаші гідоти і нечистоти земської розпусти“ (Об'яв. 17, 4—5).

Події — самі собою смутні, а однак вони можуть і по-

винні стати для кожного христіянина жерелом невичерпаних утіх і повсякчасної науки, якщо він стане вглиблюватись в них вірою і любов'ю! Божий Син терпить за мої гріхи; отже що ж удержить мене в гріхах? Розкоші світа! Але тепер ви видаєтесь мені їддю гадини, як Спаситель мусів заплатити за вас страстями і смертю. Коли Господь не пощадив свого єдинородного Сина, що прийнявся відпокутувати за моє беззаконне уживання вас, то чи може Він пошадити мене, як я, погордивши Його відкупленням, стану знову беззаконно уживати вас? Сило гріха! і ти не можеш відвести мене від рішучої волі йти до небесного Вітця. Нехай прийду я до Нього обтяжений різними беззаконнями: чи ж може Він не прийняти за гріх тої ціни, що Він сам її назначив? Чи може не признати мені заслуг Свого Сина? А чи Син, що віддав за мене своє життя, відмовиться заступатися за мною? Ні, його сльози є моїми слізами, Його терпіння є моїм терпінням, Його смерть є моєю смертю. Чого ж мені страхатися? Ангели! Ви не согрішили, та ви не є більш праведні як я, бо я покритий праведністю самого Бога.

Мудрче, багатий власною праведністю, Ти не розумієш сього голосу віруючого серця! Ти не розумієш його блаженства. І справедливо! Бог наповнює своїми дарами спрагнені душі. Оскількиж кров Його Сина є найвисший з Його дарів, то чи може наповнити твою душу, що наповнена сама собою? Але горе тим, що кажуть: „Я збогатився і нічого не потребую“ (Об'яв. 3, 6.). Горе тим, що топчуть кров вічного заповіту! Єгова сказав своєму Синови: „Ти священик по віки, по чину Мелхиседековім і не розкаєшся“ (Євр. 10, 29). Може ти покаєшся: коли покаєшся, то відкриються твої духовні очі, ти побачиш свою духовну наготу; не дай Боже, щоб очі відкрились тоді, коли світло в тілесних очах затемниться.

Христіянине! Слухай добре власної совісти; вона вияснить тобі радісну тайну ясел і хреста. Не даремно Павли, Золотоусті, Григорії, Василії падали на землю перед Дитиною в яслах. Вони бачили в ній великого Архієрея, що прийшов з неба. І ти побачиш колись Його, стоячого по правиці престола Вседержителя, і дванадцять старців, складаючих свої вінки у Його ніг. О щасливий будеш, як зможеш покласти і свій вінок перед Ним!

Але чи скоро се буде? Ой, довга, довга дорога, що веде з Єгипту до небесного Ханаану! Кілько ворогів, кілько небезпек чекає нас на сій дорозі! Лютий фараон — бог сього віку — утискає нас зі всіми духами піднебесної злоби. Ворожі амаликити — пристрасти чекають тільки на наше духовне лінивство, щоб розбити наші духовні сили. Пустиня світа наповнена змিয়াми, що згіршенням кусають нас. Навіть

невинні розривки, що ними гадаємо усолодити гіркість земського життя, можуть стати для нас гробами грішних бажань. Хтож має бути нашим провідником? Де огнений і облачний стовп? Хто поведе нас на святую гору?

„Яж поставлений від нього царем над Сіоном, горою святою Його“ (Пс. 2, 7) — відповідає нам народжений нині Спаситель — поведу вас крізь пустиню сього світа; я побю ворогів вашого спасення; я поставлю навколо вас вічний охоронний мур; я оселю вас на святій горі: „яж цар“...

„Чогож заворушилися народи й люди стали думати про непотрібне?“ (Пс. 2, 1) — кликав колись пророк, слухаючи сих слів нашого Царя. Господи! Я бачу, що при самій появі Твого царства на світі все кинулося розкрадати Твій благословенний спадок; і войовничий меч царів і хитрі філософи і забобонні жерці. Одні силуються втопити Його в крові Твоїх вибраних; другі думають побороти Його лестью; сі спокушуються понизити Його наклепом. Але пощо сі всі замахы? „Ти правити будеш ними жезлом залізним, як глиняну посудину поторошиш їх“ (Пс. 2, 9).

Християнине! Сі чуда могутности днесь народженого нашого Господа, здалека передбачені пророком, давно здійснилися перед лицем всіх людей на славу Божу. Цілі покоління царів, що ворогували на Бога і на Його Христа, здаздається, через те засідали на царськім троні, щоб їх як черепок розбив жезл небесного гніву. Де нині страшенний колюс царств, противних царству Божого Сина? Де золото і срібло Вавилонa і Персії? Де мідь і залізо, що їх обожав грек і римлянин? Де глина і черепок, маси — народи, що переслідували Христове ім'я? Де вони?

Камінь, що відірвався від гори без помочі рук, розбив все і сліду з них не осталось (Дан. 2, 31).

Хай отже нові мудрагелі, що заступили місця давних гонителів християнства, продовжують ворожнечу на благодатний плід жени; хай з їх уст, як ріки, течуть хули і зневаги на Христовий хрест: християнин не захищається; він знає, що чим більше вони вспівають, тим глибший буде їх упадок; він знає, що сей бурян лишають, щоб виринаючи його не вирвати і пшеницю, що в царстві Божого Сина, в царстві істини мусять бути й ереси, щоб випробовані явилися посеред вас (1 Кор. 11, 19).

Справді, каже один учитель Церкви, чи не любо було би глядіти на розбурхане море, на хвилі, що як гори бють одна о другу, на землю, як змагається з небом, будучи певними, що корабель, на яким сидимо, не виставлений на ніяку небезпеку? Християнин, продовжує тойже Отець Церкви, знаходиться точнісінько в такім стані. Кораблем — Церквою, що на ній він плаває, управляє Ісус Христос; чиж Той, що одною долонею держить небо і землю, може допустити, щоб

той корабель розбився? Та домашні вороги — пристрасти — можуть скинути нас з Христового корабля. О, бережімся, браття, сих ворогів, що тільки одні варті сього імені. А протє і сі вороги не є небезпечні для нас, як довго ми є під жезлом нашого небесного царя. Тут кожний найде відповідно до своїх потреб „і панцир правди і шолом надії і щит віри і меч Божого слова і стріли молитов, над всімиж сими находити Божу благодать“ (Євр. 14, 19), що може і потерпівших скріпити на дорозі до небесного царства. Треба тільки уживати сеї непоборної зброї з упованням на нашого Спасителя, а тоді спокуси, навіть дуже люті, будуть нападати на нас тільки тому, щоб сплести для нас побідний вінок. Як так, то ми не повинні боятися духових небезпек, а радіти на їх вид, так само, як радіє жовнір повстанням своїх ворогів, щоб в їх пониженню побачити мужність і славу свого царя.

Та у всіх сих випадках радість із могутності нашого небесного Царя лучиться з побоюванням з причини нашої немочі. Як бажаєте, христіяни, радуватись сяєвом царського вінка, не охмареного нашою невірністю до нього, то піднімімсь духом і вийдім думками поза межі царства благодати. Земські бо царства мають свій блиск в середині свого існування, а царство благодати при закінченні. Які чуда вражатимуть тоді наш духовий зір? Порядок природи зміниться; сонце і місяць потемніють; звізди, як листя, впадуть з облаків; змінять свій вигляд; мертві на всіх кінцях землі поспішно встануть з гробів; хори ангелів зійдуть на землю, багато людей зноситись буде до неба: світ зміниться... Когож то мовчаливо очікуватимуть всі племена й народи? Чийже то хрест на небі окружатиме безліч ангелів?

Браття! Се буде той самий цар, що Йому ви тепер поклоняєтеся як дитині, що лежить в яслах! І для кого Він потрясе небом і землею? Для відплати за тебе, що терпиш від злоби людей, та постійно гониш правду. Для кого збудує Він небесний Єрусалим? На мешкання для тебе, прогнаного із земської вітчизни, а постійно шукаючого небесної вітчизни. Для кого з нас насадить Він дерево життя? Для Тебе, щоб наситити Тебе, мореного голодом, та жадучого правди. Хто царствуватиме з Ним у вічність в небесних оселях? Браття! — ми, як будемо того достойні.

Така, браття, тайна сеї вифлеємської події. Заяснівши в Вифлеємі, вона повинна освітити всі кінці землі. „Тому, браття святі, учасники небесного покликання, глядіть на апостола і первосвященника нашого ісповідання“ — і майте Його за пропрока, що об'явив нам правдивого Бога і навчив поклонятися Йому духом і правдою; майте Його за священника, що приносить самого себе за вас в жертву Богови; майте за царя, що сповняє всі ваші бажання доброго; пізнавайте, навчайтесь, міркуйте. Ви ніколи не побачите

чите вповні представленої радості, що її приносить нам народжений Христос. Самі пророки, самі апостоли тільки дивувались, коли міркували про сю радісну подію.

Ми часто нарікаємо на гріх нашого праотця Адама. Та що стратили ми, чогоб не вернув нам народжений Спаситель? Що можна рівнати з чистотою світла, що осяює християнина? Чи є що вище від святости, що окриває Христового наслідувача? Що більше надійне і непорушне, ніж мир, що ним тішуться ученики Христові? Навпаки, чи не повинні ми вважати себе щасливими з тої причини, що ми согрешили в Адамі? Що були ми до гріха, а що ми тепер? Тоді ми були ми володітелями землі, сторожами раю; тоді ангели були нашими товаришами, тепер вони прислужниками нашого спасення; тоді ми вшановані були Божим образом, тепер сам Бог носить наш образ. О чоловіче! Ти впав, ти впав, якби так сказати, не долі, а горі, бо ти впав в глибину Божої любови.

Та, браття! — ми вивисшені так високо Божим Сином — не забуваймо, що Він став нашим пророком, священиком і царем, щоб нас зробити царями і священиками для Бога. В сім випадку небесний Отець, посилаючи в світ Свого Сина, каже нам те, що сказав колись Мойсееви: „Гляди, щоб ти робив на той спосіб, що я тобі показав“. Гляди, християнине! Твій Спаситель на се родився і на се прийшов у світ, щоб дати свідоцтво правді, а твоє існування на землі в плані Провидіння не має іншої цілі, крім сеї, щоб твоє світло засіяло перед людьми і щоб всі, що бачуть твої добрі діла, прославляли Вітця, що на небесах. Твій Спаситель прийшов дати свою душу за ціну відкуплення за гріхи усього світа; хай і в тебе не буде меншої любови, як віддати в разі потреби свою душу за своїх друзів. Твій Спаситель прийшов, щоб побідити всіх ворогів твого спасення, засіяти всюди радість і мир: хай і для тебе не буде більшої слави, як поконувати власні пристрасти, панувати над бажаннями свого серця.

Браття і сестри! Коли присвоїмо собі ці три прикмети особи Ісуса, тоді нинішня радість наша буде повна і ніхто не возьме її від нас; тоді сам Ісус, спричинник нашої радості, замешкає в нас. Амінь.

IV НАУКА

В навечеріє Нового Року або на Новий Рік

Роки, як хвилі, уносять наше життя в безмежне море вічності. Як подумати, що в сім морі не тільки безповоротно тонуть цілі віки життя всього людства, а що в коловороті дочасного життя пропадають без сліду і тисячі особних сотворінь, то мимохіть стає перед нами питання: нащо

існують ці сотворіння? і яке значіння має життя кожного з нас? Чи не одержуємо життя випадково і без цілі?

Чи міркували ви коли про се? Чи думали ви про се тоді, як ваше життя цвило силами духа й тіла і перед вами відкривалось його широке поле? Чи може думали ви про се тоді, коли ваше життя починало вже вянути і видно було вже недалекий його кінець? Чи думали ви в роки щастя чи в роки нещастя, в дні радості і безділля, чи в дні смутку і турбот, в години поважних думок і почувань, чи в години легонького погляду на світ; чи тоді, коли гляділи на себе, чи тоді, як на других? Чи думали ви вкінці сьогодні, як кінчиться старий, а починається новий рік?

А треба про се думати і все думати. Не кажу вже того, що жити без свідомости значіння свого життя і не здавати собі справи з його призначення, жити — оставляючи своє життя природному бігови і таким способом по власній волі робити його безхарактерним і безцільним, значило би вести життя не висше як ростинне, хоч на око може бути і цвітуче, та тільки звіряче, хоч може бути і вигідне, та вже ніяк не людське — розумне і християнське — моральне; ба що більше: вже не кажу того, як дуже сумно було би жити з переконанням, що не кожної людини життя має в світі значіння, що життя багатьох можна уважати за випадкове і за безцільне?

Поправді життя кожного з нас має своє призначення і вартість. Життя кожного з нас се капля в морі життя усього людства. Що значить капля в морі? Не скажу, що нічого не значить; усе бо море складається з капель; не було би капель, не було би й моря. І от так з капель життя окремих осіб зливається великий океан всесвітнього життя з його віковим бігом, з його бурунями і хуртовинами. Розслідіть склад сих бурунів, що розбурхують океан всесвітнього життя і зчиняють деколи таке сильне хвилювання і оглушучий шум в історії людства; придивіться сим хуртовинам, нераз дуже страшним і руйнучим — і ви побачите, що се все каплі, тільки повязані, зчіплені з собою в масі, що становить їх силу. А чи не дає нам історія і такі приклади, що дуже важні і потрясаючі події в житті народів зчинив деколи зміцнений рух тільки кількох капель, а деколи навіть одної і то зразу в невеличкім крузі життя? По правді, ні одно життя, якби й тісне воно само собою не було, не може бути і не можна рахувати його зовсім окремим і відлученим від загального життя людей. Життя кожного з нас має природні і моральні звязки з життям усіх других; ті звязки є більше або менше близькі або віддалені, явні або непомітні, впливові або страдальні, але все і невідмінно дійсні. Не буду говорити про прямі, явні, впливові звязки, що самі собою ясні. От ви гадаєте: який істотний звязок зі світом або яке

значіння може мати життя напр. — сього прошака, що його доля викинула з суспільства під поріг дому прошаків, де тільки милостиня других людей удержує яко-такто його життя; сього прошака, що сам відчуває тягар свого життя і нерозуміє, що з ним робити? Але знайте, браття, що і се бідолашне життя, при всій зверхній мізерії має якесь моральне значіння: і бідак має духа, значить — має свою моральну силу і свою долю участі в спільному житті людей; його думки, намірення, діла, все се іде від нього так, як і від других у спільну масу людських діл і він, як і всі другі, має свої моральні обов'язки супроти других, супроти загалу, супроти людства. Уже сього досить, щоб не відказувати життю такого прошака якогось значіння. А що, як внутрішнє життя такого бідака ще багатіше ніж багатих? Що, як під лахміттям і без кусника хліба криється душа, що більше спосібна, ніж другі, робити в світі добро? І ми знаємо, що зпоміж нуждарів, умираючих майже з голоду, виходили і не занадто рідко, великі діячі на ниві розумового, морального, релігійного або суспільного життя народів. Тут внутрішнє життя, його духовна сила вела відкриту боротьбу з зовнішнім життям, його гіркою долею, і або святкувала перемогу над тим і змінювала його на краще, або падала жертвою боротьби, але і в самій боротьбі виявляла все багатство і велич своїх внутрішніх сил.

А якеж значіння може мати життя тих, що їм доля відобрала всяку силу духа, сплотивши їх на світ немічними і зіставивши їх тільки в страдальнім положенні нещастя? Доля! Яка се доля? На се нема жадної долі. Небо дає кожному свою мірку фізичних і моральних сил, хоч нерозумно дуже маленьку; відповідний до сеї міри повинен бути і обсяг діяльності кожного, хочби отся діяльність обмежена була тільки на обробку землі, або на грубе ремесло. А як нема і на се сил і засобів, то хто тому винен? Чи винен сам нещасний, чи ті щасливі, що не хочуть допомогти йому? Тут тільки моральне зло підриває значіння життя; та чи і се можна сказати? Чи і само зло в життю не додає йому якогось значіння, хоч і сумного, тоді вслід за ним ідуть тяжкі не тільки для самих нещасних, але і для других людей, для загалу, нещастя? Презирство життя в собі або других, або життя, що з власної волі людини або через недостаток співчуття з боку других, доходить до такого приниження до людей, що втрачає, як здається — усяке загально людське значіння, чи не обертається наслідком в ганьбу самого людства, в ряд самих злочинів, в зло не тільки особисте, але і загальне, в зло, що відбирає людям, цілим суспільностям спокій, пристойність, добробут, обертається в заразу, що заражує їх моральним зіпсуттям.

(Продовження буде)

о. Йосиф Проць

IV НАУКА

в навечері Нового Року або на Новий Рік

(Докінчення)

А які кари приходять на людей за нехтування, а навіть тільки за незрозуміння життя навіть дуже незначними його діями.

Але є особлива сила в світі, що і дуже немічне життя може зробити вартісним і пожиточним в світі, хочби се життя було болюче, покалічене, сліпе, глухо-німе і т. п. Се — моральна сила християнства. Пригадайте собі, як то християнство кличе всіх і кожного з нас до моральної діяльності в світі, як дає всім до сеї діяльності потрібні духові засоби і сили, незалежно від зверхніх життєвих обставин, як і дуже убогого в світі чоловіка може воно зробити взором найвищих духових подвигів; усвідоміть собі, що за силу морального впливу може християнство надати найпростішим людям, коли наприклад кількох рибаків було всилі покорити християнській науці давний поганський світ, коли дух, життя, слово дуже непоказних — як глядіти на них по світовому — одиниць могли спонукати тисячі людей і цілі народи шанувати їх і йти за ними; пригадайте собі вкінці і те, що ця дивна сила християнства ніколи, при ніяких обставинах не вичерпується (виснажується) в світі і все може і готова є поставити на широке поле духового життя дуже високих подвижників, дуже енергічних діячів, дуже великих героїв християнських чеснот і моральні сили і то зпоміж усіх ставів у світі. При такім діланню християнства, яке життя, навіть само по собі тісне, нужденне і слабеньке, можна уважати непожиточним і безвартісним? Се з одного боку. З другого боку не забувайте і про те, як то християнство лучить нас в одну моральну цілість, в одну духовну сімю, в одно благодатне Боже царство, як воно від всіх і від кожного з нас вимагає перш усього і більш усього взаємної любови, без огляду на зовнішні обставини людей у світі, як воно вмовляє терпіти взаємні немочі і в сім бачить висше виконання Христового закона, як воно будить, оживляє, запліднює силу добра і людяність у людині, щоб вона не тільки помагала другій в стражданнях співчуттям і матеріяльно, але щоб вона, піднімаючи свого духа понад тіло, давала самій тілесній немочі, силу і засоби ділати щонебудь добре і корисне для себе і для других. Чи можна ж подумати, щоби

там, де живо дідає свідомість і християнський дух, чи не будь життя, хочби дуже немічне, могло бути безталанним і некорисним в світі? Ні! І християнська сила духа над тілом з одного боку і християнська любов до людей з другого боку, можуть зробити і зроблять се, що й сліпі можуть учитися і бути вченими людьми і корисними для других, що і глухонімі можуть брати участь в громадянській службі, що і безрукі можуть працювати.

А що ще, як не християнство видобуває з приниження в світі людей без особливих духових дарувань і небогатих внутрішніми силами в той спосіб, що тоді, коли вони не годні щось іншого вартісного зробити, зберігає в них силу чисто моральну, дає їм спромогу бути як не самостійними діячами в світі, то принайменше вірними і добрими виконавцями моральних обов'язків? І ми бачимо в родині, в громаді, між найпростішим народом життя, що не блищить великими ділами, не палахкотить сильним огнем духа, але ясно і тепло світить мирними, скромними чеснотами, життя правдиво християнське, в глибокій смирності високо повчаюче; буває, що се життя розливає навколо себе мир, відряду ближнім, тепло почувань, світло доброї дороги, приклад чистої обичайности. Хто відважиться сказати, що таке життя нічого або мало-що значить?

Що сказати тепер про значіння приватного, особистого життя? Я порівняв одиничне життя з каплею в морі, а тепер знову приходять на думку капля. Наука відкрила в кожній капелі води і в кожній течії цілий світ життя: тут містяться окремі роди невидимих для наших очей істт, котрі родяться, рухаються, плодяться, сповняють свій круг буття зі всіма природними ділами і проявами життя. Чи те, що се мікроскопічне життя непомітне для нашого ока, віднімає йому всяке значіння в світі? Без сумніву — ні! Так внутрі кожної людини, хтоби вона не була, існує, вправді не все явно і примітно для других, тим не менше цілий світ: світ думки і почування, бажання і страждань, добра і зла, радости і смутку. Чи гадаєте, що все це має значіння тільки там, де воно виявляється в більших розмірах; при широкій обстановці, серед шуму і тріску, з впливом на других? Ні! І той, що його життя обмежується тільки насущними потребами, і той, що його внутрішнього життя другі не знають і не хотять знати, і той, що в нього внутрішнє життя — як нам здається — так мало розвинене, що не можна надавати йому якое значіння, і він носить у своїй душі те, що і другі. Чого то й він не зазнає в самім собі, яких думок і почувань, якої боротьби, яких бур і мук не переживає в своїй душі? І як все це не має значіння для других, то дуже важне для нього самого: тут розвивається його внутрішній світ, вироблюється його особиста доля, його моральне зна-

чиння. А безсмертна душа з її невмираючими потребами? А Божий образ в людині, образ, що діляє її душу святиною, а її саму священником, що обов'язаний священодійствувати в ній піднесенням духа горі і принесенням серця в жертву Богові? А ласка відкуплення, що надає кожній християнській душі велику вартість, щоб не пропала, і вкладає таємничу заставу відродження в глибину її істоти? А все високе достоїнство, що його надає християнство істоті і особі кожної людини, коли піднімає духа людини понад все земське, коли усиновлює її Богові, коли відкриває кожному шлях моральної свободи до всього доброго, коли кожному дає спромогу досягнути найвисших ступнів внутрішньої досконалості, коли для всіх і для кожного переносить життєві цілі з дочасності у вічність? Які величаві види, якби там маленький і не був чоловік! І при таких видах і завданнях, котре життя в християнстві, хочби і маленьке, можна уважати випадковим і безвартісним?

Та бувають тяжкі хвилини в життю людини і хвилини душевного розладу. Душа боліє розчаруванням життя, сумнівами, журбою, виказується наріканням. Тоді життя тратить для людини всяке значіння; він самий питає себе: на віщо дане йому життя? Чи тільки на муку і на кару? Розум шарпаний заперечуванням усього, душа розхвилювана роздратуванням проти життя, серце з пустою в самім собі і холодне до всего доброго, воля ослаблена в своїх моральних змаганнях: який се страшний стан! Тоді отрута розпуки починає проникати в душу і загрожує людині найстрашнішою смертю подвійно — моральною і фізичною, що може тоді спасти людину? Пригадай собі тоді, що ти християнин; крізь мряку своїх думок зійди з поверхні життя в глиб своєї душі; там сховане є, забуте серед життєвої метушні, заслонене брехливими образами сего світа, пригнічене стражданнями, але ніколи не вгасаюче, мирне благодатне світло християнства. Внеси в се світло свої думки, свої почування, свої болі; тоді освітіться все: і душа життя; там помирися з життям і зрозумієш його високе значіння і признання.

Після сего, що скажете ви, як я представляю вам таку картину: уявіть собі гурток мертвих людей — не таких, що лежать у могилах, і не таких, що їх називають привидами, а людей дійсних, тільки не живих; мертвих, однак таких, що ходять по землі, їдять, пють і удержують всі свої звичайні взаємини між собою і з другими людьми, живими. Чи се може бути — скажете? Може бути — відповім вам — тому, що такі живомертві люди дуже добре видимі тим, що мають очи, щоб видіти. Се страшне! Правда?! Щож се за страшні істоти? і чим вони відрізняються від других, вповні живих людей? Такі саме люди, що у них є тільки вид життя,

є форма життя, але нема живого духа, нема внутрішнього істотного діяння правдивого життя; се люди, що у них нема ані мисли в головах, ані почування в серцях, ані діла в руках, ані самосвідомости в душі, ані переконань у характері, ані релігії в совісті, ані правил в обичайности, ані цілі в життю.

Якимже способом вони існують? Одним механічним діланням природних законів буття. Навіть сама смерть не є для них закінченням або зміною життя, якого — влиство сказавши — у них і не було, а тільки повне і остаточне відслонення на зверх їх внутрішньої мертвоти. Виходить те, що сказав Спаситель світа одному із своїх наслідувачів, що просив у Нього дозволу піти поховати вітця: „Нехай мертві ховають своїх мерців“. Ще страшнішим і огиднішим стає се завмерле життя, коли з недостатку оживляючого духа хоче насильно оживити його штука: і тоді можна бачити товпи прибраних, удаючих, без глузду клопотаючихся, в конкульсійних рухах обертаючихся мерців! Чи можна боз боязні і без здрігнення глядіти на таке видовище? І як його знести, коли таких мертво-живих людей або живих мерців немало, дуже багато в світі і вони занадто часто і всюди стрічаються? Та от і кінець сих дивних людей, кінець того гуртка, товариства, світа, котрий вони наповнюють: се відкриває нам слово суду. „Ти — говорить Божий суд одному представникови такого товариства — і додати треба товариства християнського — ти тільки ім'я маєш, що живеш, а ти мертвий. Будь обережний і утверджуй, що мало вмерти. Коли не будеш сторожити, прийду на тебе як злодій і не знати меш, в котрій годині прийду до тебе“. (Об'яв. 3, 3). До сих слів нема що додати. Амінь.

V НАУКА

на 32 неділю

Раз переходив Ісус через Єрихон. І се муж, на ім'я Закхей; а був він старший над митарями, і був багатий. І старався побачити Ісуса, хто він, та не міг ізза народу, бо ростом був малий.

Се було тоді, як Ісус уздоровив сліпого при вході до міста Єрихон. В Єрихоні Ісус навчав, переходячи через місто. Тут муж на ім'я Закхей, старший над митарями, багатий, бажав побачити Ісуса, щоб пізнати, хто він; та не міг ізза народу, бо ростом був малий. Євангелія умисно згадує про те, що Закхей був старшим між митарями, ц. є збірщиками податків, або начальником митарів і що був багатий. Сими обставинами підносить достоїнство Закхеєвого вчинку. Ані багатство, ані повага старшинства над митарями не пе-

решкоджували йому плекати позаочі в своїй душі поважання до Ісуса. Він чув без сумніву, що Ісус незвичайний Учитель, що Ісус творить багато чудес, що Ісус, щойно входячи в Єрихон, одним словом уздоровив сліпого. Закхей уважний був на те, що говорили про Ісуса. Слава Ісуса збудила в Закхей сильне бажання побачити сього учителя, він хоче тепер побачити Ісуса, але тіснота народу, який оточував Ісуса, перешкоджувала йому підійти до нього, а малий ріст перешкоджував йому бачити здалека божественного Учителя. Старався побачити Ісуса, хто він, та не міг ізза народу, бо ростом був малий. Щож зробив Закхей, багатий, старший над митарями?..

Побіг наперед і виліз на дерево побачити його, бо мав туди переходити.

Знову дивіться: яку запопадливість виявляє Закхей! Він був багатий і мав пошану між своїми, а проте показується дуже скромним; біжить наперед народу і спішить вилізти на дерево, як яка бідна дитина, що бігає по дорозі.

Бажання бачити Ісуса побідило в нім дрібні згляди. Сила здорового почуття підняла, приближила його до небесної правди. Не погано і багатому лізти на дерево, щоби побачити Владику неба і землі. Нестидно і старшому стати малою, жвавою дитиною, щоби пізнати найстаршого над усіма владиками, зродженого перед віками від Вітця. Запопадливість заплатить Господь великою ласкою.

І як Ісус прийшов на місце, поглянув в гору і сказав до нього: „Закхею, скоріше злази, бо сьогодні маю бути в твоїм домі. І скоро зліз, і радісно прийняв Його“. Ісус, знавець сердець, знав, що діялося перед Ним, знав, що Закхей хотів бачити його, а не міг ізза народу, який його оточував; чоловікови, що задля Нього відкинув усякі побоювання, поговіря і насмійки, і як дитина побіг наперед, виліз на дерево, щоби тільки побачити Спасителя світа, Ісус робить ласку. „Як Ісус прийшов на те місце, поглянув в гору і сказав до нього: „Закхею, скоріше злази, бо сьогодні маю бути в твоїм домі“. Ісус наказує Закхееви через те, що бачив його охоту послуhati. Ісус хоче бути в Закхеевому домі тому що Закхей, сердечно настроений до Ісуса, вже сим приготувався прийняти Його. Ісус іде до Закхея, тому що Закхей душею прямував до Ісуса. Закхей не міг і думати про таку ласку, а хотів здалека поглянути на Ісуса; але Господь смирним дає ласку. Як щиро бажав Закхей бачити Ісуса, так щиро слухає тепер Божого приказу. Почувши Божий наказ „Закхею скоріше злази, бо сьогодні маю бути в Твоїм домі“, Закхей, зліз скоро з дерева і радісно прийняв Ісуса в свій дім. Гадіть, яка покійність словам Божого Учителя? Можна гадати собі, мовби Закхей уже давно належав до вірних Господніх учеників, хоч до сього часу він

ніколи не бачив Ісуса; ніщо не перешкоджувало йому виявити охоту прийняти Господа, ані свідомість особистого недостойнства, ані побоювання нарікання книжників і фарисеїв, ані поговорка народу. Він радо спішить прийняти несподіваного, але бажаного Гостя, видвідувача душ, що прямують до Нього.

„А всі, що бачили, негодували, кажучи: До грішного чоловіка зайшов в гостину“. Закхея мали за грішника по народньому поняттю про митарів. Митарів або збірщиків податків уважали за грішників, через те, що сам обов'язок привчав їх до несправедливого або надмірного здирства; а надто і законний побір податків виконуваний по законах поганської римської влади, видавався несправедливим, бо, як гадаки ревні юдеї, Божий нарід повинен платити данину тільки Богови. А Закхея тимбільш можна було уважати за грішника через те, що він був старший над митарями. Юдеї, бачучи, що Ісус зайшов в дім старшого над митарями Закхея, негодували, кажучи, що Він зайшов у дім до грішного чоловіка. Се негодування ясно показує, що негодуючі на Ісуса були людьми, що по світовому думали і не розуміли Божого Духа через те, як каже Апостол, що тілесний чоловік не приймає того, що є Божого Духа (1 Кор. 2, 14); вони думали так, як думають люди прив'язані тільки до зовнішнього життя. А коли здорово розважати, то хто не зрозуміє, що юдеї негодували на лікаря через те, що зайшов в дім недужого? Хто не бачить, що таке негодування протилежно здоровому розумові? І це негодування людей, що нездорово міркували, виявляється самим ділом, що показало, який овоч принесло відвідання Господом Закхеєвого дому.

А Закхей ставши, сказав до Господа: Се половину мого маєтку, Господи, даю убогим; і коли кого в чім скривдив, зверну в четверо!

Тим, що негодували на Ісуса, відповідає перш не самий Ісус, а той грішний чоловік, якого уважали недостойним Ісусових відвідин. За лікаря говорить недужий, що його лікар чудесно уздоровлює. Щож каже він? „Закхей, ставши, сказав до Ісуса: Господи, половиною мого маєтку даю убогим і коли кого в чім скривдив, зверну в четверо“. Ось свідомство виликування з недуги. Закхей був багатий і своїм майном; та не був і він вільний від неправедних прибутків. Перед великим гостем він не оправдується з того, мовби то дуже несправедливо думали про нього негодуючі, але накладає на себе перед Господом твердий намір поправитися. Начеб так говорив Закхей: „Господи! дійсно, я негідний Твоїх відвідин: я грішник, я грішний пристрастю до багатства, що ним володію без кривди других; я грішний і в несправедливим набуттю багатства; є у мене частина такого багатства. Та від нині не буду таким: не буду пристрастний до багатств і не дозволю собі набувати несправедливо

богатство. А щоби затерти мої попередні гріхи, ось я половину свого майна роздам бідним; а з другої половини у четверо зверну тому, кого скривдив у чімнебудь. Закхей рішається зробити більше, як наказував Мойсеїв закон; по закону в четверо обов'язаний був звернути тільки той, хто вкрав теля або вівцю і зарізавши зів їх, а опісля на суді був виявлений. А хто сам признався до свого гріха, той обов'язаний був до вкраденого додати тільки п'яту часть за свій гріх. Закхей же і половину власного маєтку роздає бідним, і хоч йому не доказали гріха, а з щирости, бажаючи загладити свої гріхи, обіцяє в четверо заплатити тим, що їх в чім скривдив. Таким робиться тепер Закхей, що на нього як на старшого над митарями, з погордою гляділи юдеї! Обітниця Закхея не була тільки обіцянкою; але це був дійсний овоч навернення Закхея до віри в Ісуса Христа; це був овоч Христової благодати, що осінила Закхея. Правду навернення Закхея посвідчив Господь перед усіма присутними в домі.

Сказав до нього Ісус: „Сьогодні спасення зійшло на сей дім, бо і сей є сином Авраама“. Сі Ісусові слова є також його відповіддю негодуючим на Нього жидам. „Ісус сказав до нього: Сьогодні спасення зійшло на сей дім, бо і сей є сином Авраама“. Сьогодні спасення зійшло на сей дім, це зн. сьогодні сей дім пізнав шлях до спасення, або пізнав свого Спасителя. З сього видно, що враз із Закхеем увірила в Ісуса і його сім'я.

Тим більше очевидний овоч Господніх відвідин Закхеевої домівки. Тим більше повинні були жиди освідомити собі несправедливість свого негодування на Ісуса за відвідини Закхеевого дому. А ще додає Господь: „бо і сей є сином Авраама“. Се знову оправдання ласки для Закхея. Значіння сих слів таке: і він є потомком Авраама, котрому враз із його потомством обіцяне було спасення, і він подібно із покорою та щирістю привняв мене у свій дім, як колись Авраам прийняв мене з двома ангелами у мамрійській дуброві; і Закхей так, як Авраам, являється милостивим і половину свого майна роздає бідним. Сьогодні спасення зійшло на сей дім, бо і сей є сином Авраама, і додає:

„Бо Син чоловічий прийшов шукати і спасти те, що загинуло“. Нове пояснення того, чому Ісус загостив в дім Закхея — дуже ясне і зрозуміле. Начав так говорити Господь: Я задля того і прийняв чоловічу природу, задля того і прийшов між людей як чоловік, щоби кликати на шлях правди і ратувати тих, що гинуть в невіжестві і в гріхах; чомуж ви негодуєте на мене за те, що я увійшов в дім грішного чоловіка? Євангельська повість про Закхея багато повчає. Хто багатий, кого свої вшановують як старшого, як висшого, той серед своїх обставин хай учиться у Закхея,

як уважливо треба шукати правди і свого спасення. Серед розкошей і приємностей багатства, або серед клопотів громадянської служби, що поставила тебе вище других, в поважанню у других, не забувай, що для тебе дуже потрібно знати Спасителя, зблизитися до Нього, слухати Його і йти за Його наукою, так само конечно, як і тому, що стоїть на низшій ступні суспільного життя. Хто живе в розсіянню і недбальстві і гадає, що він далеко від Христа, що йому тяжко прийти до Христа, і такими думками удержується в своїм недбальстві і безпеці, той хай глядить на приклад навернення Закхея, і хай учиться віри і надії на Боже милосердя. Господь близький усіх, що кличуть Його. Він хоче прийти до кожного, щоби лише двері душі відчинилися на прийняття Його з вірою і любов'ю. Як думка кому каже: Ти пропавший чоловік; відповідай собі: Прийде Господь шукати і спасти погібшого — і будь непохитний в упованні на безмежне милосердя Спасителя. Хто рішається йти шляхом спасення і хоче вгодити Спасителеві, щоби стати гідним Його ласкавих відвідин і замешкати в Його вічній оселі на небі, то хай вчиться у Закхея поправляти і злагоджувати свої попередні гріхи. Давним гріхам постав напроти чесноти, як Закхей поставив милосердя і винагороду кривди проти неправди і захланности. Хто багатий і прив'язаний до багатства, той най наслідую примір багатого старшини митарів, який пізнавши при Божій допомозі правду, негайно рішився скинути з себе пута гріховної пристрасти до багатства і вжити багатства на уласкавлення Господа.

Хто до сьогодні жив не по правді і любив присвоїти собі чуже, як се робили митарі, той хай пізнає чужде багатство: бути вдоволенням своїм і боятися чужого. Хто любив проводити нас на лівинстві і недбалости, той хай пізнає свою повинність працювати і трудитися на тім місці, де його Провидіння поставило і хай чесними трудами прославляє Того, хто дав нам сили і міць до праці. Кожний хай працює широко і побожно виконує заповіді Божі на спасення своєї душі. Господь Спаситель близько нас і кличе всіх до спасення, подаючи просячим ласку свого Духа, щоби ми досягли з нею спасення на славу Його імені з Отцем і св. Духом. Амінь.

IV НАУКА про нездержність

„Уважайте на себе, щоби часом не були обтяжені наші серця обжирством і пьянством і клопотоми сього життя і щоби не найшов на вас той день несподівано“. (Лук. XXI, 34).

Близький час посту кличе нас до здержности, а свята Церква приготує нас до неї ступнево; помаленьки від-

німає ситість страви, заставляє більше до молитви, щоби отак привести нас до досконалого посту і до постійних покаянних подвигів. Та буває, що в саме навечеріє посту, йдучи за нерозумним звичаєм роблять багато гріхів проти тілесної і духовної здержности і тверезости. Мені здається, що се не повинно бути; навпаки се повинно викликувати в нас жаль і таку ревність, як її виявив Спаситель до Божої святині в Єрусалимі, коли то бичем вигнав із передсінку святині продаючих і купців, що обернули були його на дім торгівлі і у вертеп розбійників. О, коби то Господь поміг мені малим бичем, сплетеним із слів правди і невинности (чесноти), як не зовсім вигнати, то хоч дещо вгамувати нездержність, що особливо по містах шаліє якраз перед святим постом, а надто часто пригнічує тіла, спустошує душі, вичерпує надбання, розкрадає чесноти, проковтує здатности.

Уважайте на себе, каже Господь, щоби часом не були обтяжені ваші серця обжирством і пиянством. Насувається мені боязлива гадка, що декому з вас зайвою видається тепер ся остерога, а можливо, що дехто почується й ображеним за саме підозріння в таких грубих провинах! Не маю наміру когось підозрівати, ані ображувати, але пригадую вам, браття, людям — на мою думку — досить уміркованим і тверезим, що сказану остерогу дав первісно Господь вибраним своїм ученикам. Наука, що її без образи слухали апостоли: Петро, Яків, Іван, Андрей, не може ображати і когонебудь з вас, таї очевидно не є зайвою.

Невже ви гадаєте, що обжирством грішать тільки той, що їсть так багато, що більше вже не годен їсти, бо тіло не приймає? Чи тільки той грішить пиянством, що його розум утоплений в горівці і що його тіло не може вже носити обтяженої голови? Як справжнє призначення їди і пиття — про що легко пересвідчитися можна — піддержує і відновлює наше тіло, яке непримітно і безперерви нищиться, то кожний кусочок їди, що його їмо звиш як для заспокоєння голоду, а для смаку, є ознакою обжирства; кожний ковток напою, що його уживаємо по уташенню спраги, можна зачислити до пиянства.

Щож сказати про гостини, що на них трудно перечислити всілякі страви, важко відгадати їх склад, важко і нагадати собі назви всіляких напиктів? Чи не викрутні се сіти, наставлені на інших, щоб їх привести до обжирства — хоч іноді малого — або до пиянства?

Навіть важко помітити, як при такій гостині переходять люди від їди до обжирства, як звичайне вжиття напиктку перемінюється в пиянство. Треба дуже пильнувати себе. Уважайте на себе.

Скільки всіляких штук, засобів, начинь уживає розумне єство — людина, щоб тільки наповнити нерозумне черево!

Як принижує розум, коли висилюється на винаходи, щоб щодня принести череву, як невблаганому панови, якнайкращу і найбільшу данину! І як лає череву такий рабський розум, що дає йому за всі піклування о смачну їду нечистоту і вонь?

Склонися, нещасний поклоннику черева, і як ти не можеш відразу піднести вище себе своїх очей, то стань прямо перед зеркалом і поглянь, а побачиш написаний на собі закон, що забороняє тобі упідлятися перед черевом. Ти побачиш, що вище черева є в тебе груди, де перебуває серце, схильне до добра і до любови; ти побачиш над грудьми ще голову, де царює розум, що зорить за правдою, що думає про те, що може бути; ти побачиш, що під головою і під грудьми, як під небом і землею ад, уміщене темне череву, що ні думає, ані бажає. Чи довго треба міркувати, щоб помітити, що не воно повинно володіти головою і серцем, але їм служити і їм підданим бути? Як навпаки ти стараєшся догоджувати більш усього череву в тім, чого воно сліпо домагається, то бережися, щоб воно не заволоділо твоєю головою і щоб своєю вагою не утіснило і не подавлювало благородних чинностей розуму і серця. „Уважайте на себе, щоб часом не були обтяжені ваші серця обжирством і пиянством“.

Під словом „серця“ розуміє Господь взагалі нутро людини, що можна пізнати з іншого висказу Господнього, в яким Він лучить ці слова, пояснюючи одно другим: „із нутра бо — каже Господь — із серця людини походять всі злі думки і бажання“. Значить, під словом „серця“, як нутра взагалі, у висказі Господнім треба розуміти духовні сили людини з усіма чинностями і досконаlostями, а особливо розум, силу хотіння і здатність пізнавати. Глядіть, на що вкінці звалитися може подавляюча вага пересиченого черева. „Уважайте на себе, щоб часом не були обтяжені ваші серця“. Ми не помічаємо — скаже дехто з вас, щоб люди, менше здержливі в їді і питтю, були опісля менше розумні і слабші волею. Не сперечаюся, що деякі з них бувають навіть розумніші, що вміють краще вигадати і поняти ніжні втіхи для уяви і почувань і сильніше, ніж інші, їх бажати. Дух таких людей уноситься, як пара над теплою стравою, або мало що висше. Та коли треба піднести думку і серце до гори, понад сі видані небеса, коли треба звернути бажання до Бога, тоді показується, що обтяжене пересиченням череву як вага висить під крилами духа і тягне його до землі, так що при всіх зусиллях він більше бється об землю, аніж злітає до неба. Звірята, що багато їдять і дуже ситі, не можуть бігати так скоро, як олень, що мало їсть. Отак і ненажера не може бути такий діяльний і поквапний до подвигів, як здергливий.

Ви знаєте, як упав перший чоловік. Та як? Чиж не череву обтяжене забороненим овочем скинуло його із щав-

сливого раю на нещасну землю? Обтяжуй і ти черево більше, то воно потягне тебе з землі в глибину пекла. Що саме спроварило на Содому таку жакливу кару? „Гордия, відповідає пророк Єзекиїл, — неуміренність в їді і питтю, дармування і нечистота, що її вона витворила і її доньки“ (Єзек. 16. 49). Подібною, але ще більш жакливою карою, грозить Господь жерунам. „Прийде — каже — на вас несподівано той день“. Який день? День, що його тільки маленький образ маємо у страшнім дні Содоми, день, що загрожує не одному, або кільком розкішним і похотливим містам, але усій вселенній, день, що заставить людей зі страху вмирати і очікувати того, що прийде; день, в який прийде Господь з великою силою своїх святих творити суд над всіми поганими людськими вчинками. Господь не раз пригадає нам, що сей страшний день особливо несподівано прийде на тих, що живуть нездержливо в розкошах, що дбають тільки про вигоди і приємности в життю. „Бо як було в дні перед потопом, що їли і пили, женились і віддавалися, аж до того дня, коли увійшов Ной в ковчег; і не помітили, поки не прийшов потоп і не забрав все; так буде і прихід Сина Чоловічого (Мат. XXIV, 38—39). І ще каже: „Так само, як було за днів Лота: їли, пили, купували, продавали, садили, будували; а того дня вийшов Лот з Содоми, впав огонь і сірка з неба і вигубив всіх. Якраз так буде в день, коли явиться Син Чоловічий“ (Лук. XVII, 28—30).

Поправді люди, що отвирають свою гортанку не на се, щоб голосити Божу славу, або сказати перед Богом бажання свого серця, але на те, щоб як той гріб проковтувати і повертати в нівець все, що красше жие і росте на землі, люди, що половину свого життя проводять серед труду над обтяженням свого черева, а другу половину серед труду тягти сей тягар, люди, що їм напийки хвилюють кров і заморочують голову, такі люди не спосібні думати про небесні діла, відкривати очі на таємні призначення Божі, входити в Божі пророцтва, помічати знаки часу, осторожно очікувати будучого царства Божого, як воно є не в їді і питтю!

Та от що ще особливо страшне: така надмірна розкіш, така неуміренність, що доводить до забуття Бога і себе, не тільки може бути ненадійно покарана Божим правосуддям, але вона й є, як каже Господь, обставиною, що попереджує сей страшний суд, є якби присінком його. „Обтяжають свої серця обжирством і пиянством, і найде на них несподівано той день“. Щож треба собі міркувати, як бачимо, що й багатий і убогий, вдомі і в шинку, рано і пізно, один наперед другого працюють для черева, що черево проковтує великі надбання і спадки; як бачимо, що навіть люди, які з трудом здобувають насущний хліб, уживають дещо із плодів свого труду і поту на зайве, на грубу або витончену нездержли-

вість, на непотрібні витребеньки, що їх природа не знає. Що думати, як оповістка про свято, навіть про піст, що по наміренню Церкви повинні бути засобами до піднесення побожності, стають засобами збільшення розкоші, так як святі начиння, що їх Вавилонці уживали до прикраси бенкетів? О, як небезпечно, щоб не найшов на них несподівано той день!

Подбаймо, браття, як би нам їсти і пити на славу Божу, а не на шкоду собі і на образу подавця всякого добра, Бога. Заспокоюйте голод і спрагу, та не піднімайте бунту проти уміркованости і посту. Хай насущний хліб скріплює серце людини, хай напитек в міру розвеселює серце засмученого або додає сили немічному; їжте, скажу, якщо вам угодно; їжте — скажу словами пророка Неемії — сите і пийте соловде, але на знак того, що сей день святий Господеві нашому (Неем. VIII, 10), та не невчасно і без міри на спосіб тих, що у них Бог — то їх череву. По всякий же час пильно слухайте Божого слова і уважайте на себе, щоб не були обтяжені ваші серця обжирством і пиянством і щоб не найшов на вас несподівано день суду, але най будуть ваші серця світильниками мудрих дів, повними олію благодати, що горіють любовію, світять вірою, щоб ви були готові стрітати Судію, як жениха, і веселитися з Ним в Його небесній світлиці во віки. Амінь.

VII НАУКА про страшний суд

Коли забуду тебе, Єрусалиме, нехай праву руку мою відніме від мене, нехай язик мій прилипне до гортані моєї, коли не згадаю тебе.
(Пс. 137, 5—6).

Се слова з тої зворушливої пісні, що нею жида, перебуваючи у вавилонській неволі, висказували свою тугу за вітчизною — слова, що показують, до якої міри любили вони свій рідний Єрусалим, як бажали пам'ятати про нього безустанно. І благодійна була для жидів ся пам'ять: вона то підбадьорувала їх духа в біді і смутку тяжкого полону; вона то заохочувала їх берегти віру батьків і побожність серед ідолопоклонства і вавилонської нечестивости і тим заслужити ласку Божу і поворот до вітчизни. О, браття-християни! якби ми так горячо любили нашу небесну вітчизну, так безустанно пам'ятали про небесний Єрусалим протягом всего нашого гріховного полону на землі!.. Без сумніву, що й для нас в високій мірі була би хосенна ся пам'ять. Многоскорбне наше земське життя. З плачем і сльозами приходимо на світ, неначе прочуваючи, що нас тут очікує. Ворожі впливи стихії окружаючої нас природи, багато недуг, різні потреби

і втрати, заведені надії, невдалі заходи, взаїмна зависть, ненависть, голосні наклепи, гнети, гонення — і чи можна вичислити всі лиха, які терпимо від колиски до гробу? А з другого боку, коли обернемося до себе самих і заглянемо глибше у власну душу, — що там побачимо? Побачимо в ній сили, помітимо потреби, що їх вдоволити в ми теперішнім життям даремне стараємося. Наш розум бажає правди, старасться пізнати, що таке є сі всі річі, з яких складається світ, що таке ми самі, відки все є і навіщо, а часто по довголітніх трудах і всіляких зусиллях приходиться тільки до гіркого переконання, що правда для нас майже недоступна. Наше серце бажає щастя і розкошів і ми миттю кидаємося на ті радощі, які представляє нам світ. Та ба, скоро приходиться розчарування: світові віти захоплюють нас тільки на мить, а опісля лишають ще більшу нудьгу та порожнечу, а в душу вливають гріховну отруту, відбирають їй останній спокій і бідне серце лишається обдуреним. Що ж нам робити під гнетом земських бід і серед незадоволення всіх висших потреб нашого духа? Де шукати для себе заохоти і підкріплення? Шукайте, а все знайдете їх у міркуванні про небесну вітчину. Памятайте неустанно, що земля для нас чужа сторона, місце вигнання, — що ми тут в моральній неволі, а з нею звязані неминучо різні внішні і внутрішні терпіння. Памятайте, що є другий світ, де ми вічно житимемо, де не буде ані біди, ані журби і де найдемо повне вдоволення для всіх наших високих бажань. Там наш розум побачить правду лице в лице, а серце насолоджуватися буде невичерпаними блаженствами. Освітуйте все своє мрачне земське життя ясною думкою про небесний Єрусалим і життя стане для вас менше тяжким і менше гірким.

Тяжко, іноді дуже тяжко нам заховати св. віру і Божі заповіді. Ми з природи своєї любимо добро і бажаємо його робити, та ми початі і роджені в гріхах, відчуваємо в собі недостаток моральних сил. З природи ми зла не любимо і не бажаємо, а мимо того ліземо до нього з вродженого зіснуття. Тоді саме стрічаємо кругом себе на кожному кроці якнайріжнородніші покуси і згіршення. Скільки треба боротьби із собою, скільки зусиль, самопожертвування, щоби при Божій допомозі лишитися вірним голосови совісти і євангелія. А однак були люди, що лишалися їм вірними, що досягали навіть висших ступнів християнського совершенства. Ми дивуємося св. апостолам, які покинули дім і все, що мали, та пішли вслід за Христом, не оглядаючися на ніякі передсказувані нещастя, обійшли з євангельською проповіддю увесь світ, перенесли безчисленні недостатки, труди, гонення, муки й припечатали свою проповідь власною кров'ю. Ми дивуємося св. мученикам різного віку і пола, яких ні конфіскація майна, ні принади з боку мучителів, ні катування і нелюд-

ські мордування, ані всі найстрашніші муки не могли відхилити від Христової науки. Ми побожно вшановуємо високих християнських подвижників, що йшли в глибину пустині і проживали там цілі десятки літ у безустанній пості, молитві, умиртовлюванні себе. Чимже руководились і як додавали собі охоти всі ці люди, що лишилися для нас взірцем прихильності до св. віри і побожності? Руководилися вони думкою про небесну вітчину, оживлялися любовю до неї. Твердо пам'ятали вони, що „ми не маємо тут постійного місця“ і тому шукали „будучого“ (Євр. 13, 14). Вони бажали освободитися з тяжкого морального полону, в якому ми тут мучимося, і не жалували ніяких жертв, ніяких трудів, щоб тільки вернути на батьківщину і досягти небесного Єрусалима. В тій то солодкій думці і пам'яті про небесну батьківщину та в любові до неї повинні і ми шукати для себе сил і запалу у всіх подвигах віри і побожності, яких домагається від нас євангелія. Тож повторім ту страшну, а zarazом святу клятву любові до вітчизни, що її голосили колись жиди у вавилонській неволі, линуци думками до свого престольного міста Єрусалима. Най кожний з нас скаже в глибині своєї душі, звертаючись думкою до неба: „Коли забуду тебе, Єрусалиме, нехай праву руку мою відніме від мене, нехай язик мій прилипне до гортані моєї, коли не згадаю тебе“. Амінь.

VIII НАУКА

про любов до життя

(На стрітіння Господнє)

Прочитана нині євангелія, оповідаючи нам про принесення Господа нашого до святині, як се наказував Мойсейв закон, звертає при сій нагоді нашу увагу на праведного Симеона. Сей праведний старець, боліючи над долею свого народу, нетерпеливо очікував потіхи Ізраїля, і не зважаючи на свій похилий вік, дуже бажав у душі своїй дожити до того щасливого часу, коли прийде на світ Той, що мав бути світлом для поган і славою вибраного народу, коли нещасний стан його співгромадян не буде більше турбувати його супокую. І святе бажання його душі не було даремне перед Богом. Йому прорік Св. Дух, що він не побачить смерті, поки не побачить Христа Господнього. Пророцтво справдилося. Колись за спонукою Св. Духа приходить він до єрусалимської церкви. Тоді родичі принесли маленького Ісуса в Єрусалим, щоби представити його Господеви. Симеон, як його сповістив Св. Дух, пізнав у Нім очікуваного всіми Христа, з появою котрого мали скінчитися обіцяні дні його життя. Симеон взяв Ісуса на свої руки, благословив Бога і голосно перед зібраними в святині сказав до Нього: „Нині

відпускаєш слугу свого, Господи, по слову Твому в мирі, бо очі мої бачили спасення Твоє, котре приготував еси перед лицем всіх людей: світло на обявлення поганам і славу Твого народу Ізраїля" (Лук. 2, 29—32).

Християни! Як життя і смерть кожної людини можуть бути повчаючі, то життя і смерть праведника все є гідні бути предметом нашого наслідування. Звернім всю нашу увагу на праведного Симеона, загляньмо думкою в саме святілище його душі, і в сій школі праведности навчимося його очима дивитися на життя і смерть. Його коротка історія, поміщена в євангелії, відкриває нам, що він любив життя і в дуже глибокій старості своїй бажав його продовження. Любив він життя не з якоїсь там пристрасти до земських утіх; ні — його свята душа вже давно пробувала в горішніх селищах і розкошувалася передсмаком небесних радощів. Він любив життя тому, що його життя могло бути ще більш добродійне для його ближніх, бажав продовження його, щоби через те могли побачити Спасителя світа, звернути на нього увагу і серця своїх співгромадян, і показати їм у Нім їх єдине щастя, їх славу, надію. Одначе він спокійно покидає се життя, коли сповнилися обіцяні йому дні життя. „Нині, каже він, відпускаєш свого слугу, Господи, по слову Твому в мирі“. Сі святі почування до життя і смерті, що їх мав праведний старець у своїй серці, повинен мати кожний правдивий християнин. Кожний християнин повинен любити життя і просити Господа о його продовження, але при тім всім спокійно покидати його, коли Господь і Владика життя покличе його з сеї долішньої країни в небесну. Утвердім сю правду в нинішній науці.

Любов до життя, бажання продовжити його впоєє нам сама природа. Добрий Сотворитель, що сотворив людину до безмірного щастя, і сю землю назначив місцем для її виховання і приготування до досконалішого світа, поклав у саму основу людського ества любов до життя. Але в зіпсованій людині ся любов, так як всі інші прикмети і сили душевні, приняла неправдивий напрям і будучи з початку святою, стала злочинною, беззаконною. Багато людей любить життя здебільша тому, що воно дає нагоду зазнавати тілесних розкошів — намножувати нечисленні скарби і дає нагоду заспокоїти широкі пляни честилюбивості. Та як тільки жерела тілесних розкошей висихають, то разом із ними счезає і любов до життя — і життя досі таке пожадане, стає невинесимим тягарем. Не таку любов до життя дає нам приклад праведного Симеона; не така любов до життя попереджала його спокійну смерть; не така любов повинна пробувати в серці правдивого християнина. Християнин повинен любити життя не тому, що воно всюди дає йому тілесні розкоші і втіхи. Тут, де Господь наш носив хрест, тут не місце думати про

радоші. Чоловік повинен любити життя, хочби воно було для нього не знати яке гірке, тому що воно є для нього призначеним часом, коли він обов'язаний виявити і освітити заховані в душі його безсмертні сили, згідно з тим високим призначенням, для якого Ісус покликав його до царства своєї ласки. Його призначення дуже велике. Він має колись бути громадянином неба, сином і наслідником блаженного безсмертя; має зединитися, як обіцяв се Ісус Христос, з Богом. Але до сего високого стану повинен він приготувати себе в гідний спосіб. Повинен просвітити свій ум світлом небесної мудрости, світлом пізнання одного правдивого Бога і післаного Ним Ісуса Христа, скріпити в своїм серці любов до чесноти і побожності, побідити всі тілесні пожадання, знищити в своїй душі всі нечисті мисли, бажання і заміри. З цього видно, яке дорогоцінне повинно бути для нього це життя! Яким пожаданим повинно бути продовження його. Немає одної днини, ані навіть одної хвилини, в котру не можна би придбати щось для вічної щасливости. В кожную хвилину можна вчитися нових правд, заховувати їх у серці, приноровлювати їх у своїм поведінню і безупинно дозрівати в моральній досконалости і праведности. Кожне явище в фізичнім світі, кожна подія в моральнім світі, кожний рух і зміна в його власнім серці відкриває все перед його духом-дослідником, нові спасительні і милі правди, що своїм світлом осяють ум, тим самим ogrівають і його серце, щоби родило солодкі овочі чеснот. А яка глибина мудрости і знання відкрита перед чоловіком у Божім слові! Християнине! Багатство, що ти можеш придбати в сім короткім життю для вічності, безмірно велике. Тому люби життя і дякуй Богови за кожний віддих його; люби життя і уважай його благодатним дарунком неба і в дні болісної старости і в дні жорстоких журб і напастей. Кожна свята твоя думка, кожне святе бажання і намір, до чого ти у всякий час спосібний, обернеться колись в богате жерело твого блаженства, і сійба серед сліз дасть тобі радісні жнива. Але горе тобі, як ти дорогоцінне життя, що його Господь дарував тобі для набуття вічних небесних дібр, уживаєш на збирання земських скарбів, що їх і міль зїдає і злодій підкопує і краде. Вони покинуть тебе назавжди в хвилі твоєї смерті, а вічне убожество буде твоїм майном в країні нагороди!

(Докінчення буде)

о. Йосиф Проць

VIII НАУКА

про любов до життя

(На Стрітіння Господнє — Докінчення)

Християнин повинен любити своє життя ще й тому, що його життя може бути все добродійним для других, що воно дає йому змогу і нагоду виконати повинність, яку наказує йому совість і віра, а це найсвятіший обов'язок — любити ближнього. Тут бо, де невинність нерас страждає, де блуди і хиби скрізь заставляють сіти для недосвідченої молоді, де біда і вороги зі всіх боків оточують людину, — тут християнин, в якому положенні він не був би, — має все широке поле вправлятися в сій святій любові. Бідне і низьке становище не може перешкодити йому, бути другом і добродієм своїх ближніх. Християнин не має сили і влади заступатися за невинних і безупинно відчиняти нові жерела суспільного щастя, не має багатств, щоби роздавати їх убогим і через те облекшувати їх долю: та його щира приятельська порада, його розсудливий досвід, його святе життя, все може бути добродійне для його побратимів. З цього погляду, яким благословенним дарунком неба повинно бути для нього життя! Які бо неісчислимі дочасні і вічні добра, дає йому воно. Обтерти слези нещасному, потішити засмученого, розважити плачущого, допомогти бідному, повернути на дорогу правди заблукавшого, направити грішника, — яка величезна вітха для правдивого приятеля людей. Сердешні благословенства підіймаються до престолу вічної любови із сердець тих, що він їм зробив багато добра, а в його душу вливають небесний мир і радість. Наслідуючи найбільшого добродія, того, що каже сонцю світити на злих і добрих, і що в зичливій діянню добра для всего сотворіння знаходить найвище своє блаженство, він і в сім марнім тілі засмаковує вже небесних розкошів. Але яке блаженство чекає його там, де буде заплата! Там враз зі всіма дійсними добродіями страждучого людства, почує він з Господніх уст радісні слова: Прийдіть до мене благословенні мого Отця, наслідуйте приготоване вам царство від основання світа. Бо я був голодний, а ви мені їсти дали; я був жадучий, а ви мене напоїли; я був подорожний, а ви прийняли мене; нагий і ви одягли мене; недужий і відвідали мене; у в'язниці був і ви прийшли до мене. Тоді відкажуть йому праведні: Господи, коли бачили ми Тебе голодного і накормили, жадучого і напоїли? Коли ми

бачили Тебе подорожного і прийняли, або нагим і одягли Тебе? Коли ми бачили тебе недужим, або у вязниці і прийшли до Тебе? А цар у відповідь скаже їм: Істинно кажу вам, о скільки ви се вчинили одному з сих моїх найменших братів, мені вчинили. (Мат. 25, 34, 41). О, хтож після цього може достойно оплакувати тих людей, котрі доручену їм могутність і власть уживають тільки на погибіль своїх ближніх, або своїм недбальством о їх добро, замість благословення збирають прокляття на свою голову. Посідаючи велике багатство, занедбують поділитися ним з своїми нещасними братами? Замикаючи своє серце для убогих і прошаків, тим самим замикають вони для себе нечисленні жерела невимовних радощів, котрі Господь враз із даруванням їм влади і земських дібр, перед ними відкриває. Замикають вони їх в дочасности і для вічности, стають убивниками свого особистого блаженства і вже в сім дочаснім житті ідуть на вічну муку. Оттой страшний присуд, що його Господь проголосить колись над ними в присутности всіх ангелів і людей, вони несуть уже тут в своїй власній совісті. Християнине! Подумай про той страшний день відплати, — і як твоє серце не зазнавало ще солодкості добродійства, то з кріпкою молитвою звернися до Подателя життя, благай його о продовження тогож, і твердо обіцяй посвятити решту твоїх днів для добра твоїх ближніх, щоби через те одержати колись ласку від праведного Судії і одідичити правдиві добродійства.

А в тім, маючи у своїм серці любов до життя і бажання продовжити його, християнин повинен спокійно покидати його і за прикладом праведного Симеона, без усякої боязні, з спокійною душею йти на стрічу смерті, коли небесний Отець, Пан життя і смерті, з невідомих, але все добродійних своїх замірів, покличе його із вандрівки по цій землі в небесну батьківщину. Смерть бо, яку світова людина вважає хижакom всего його щастя, є для християнина, що своїм оком глядить поза межі видимої природи, набутком. Правда, спокійно покидають се життя і такі люди, що або не по правді несуть ім'я християнина, або й зовсім не мають його. Честолюбивець, що не думає про будуче життя, без страху очікує смерті, як в сім життю не має вже більше нічого для його честолюбности і як його честь закриває стид і ганьба. Без страху чекає на смерть неситий багатством чоловік, як неправдиві його скарби, скажу словами св. письма „пороблять собі крила немов орел і зараз покидають його“ (Прим. 23, 5). Та не з таких нечистих жерел повинен плисти супокій християнина. Християнин повинен спокійно покидати життя і в дні лютої журби і в дні благословенного щастя. Спокійно тому, що надії, які носить він все у своїм серці, сягають поза межі смерті. Дивлячись на смерть

в світлі віри, чоловік не бачить в ній тих страхіть, перед якими все здригається привязане до землі серце. Смерть спинає його життя і діяльність в сім марнім і смертельнім тілі. Щож тут страшного для нього, як він певний, що по зруйнованню сеї марної хатини, там — в області вічного життя посяде безсмертний, нерукотворний, вічний дім. Смерть розлучає його з ріднею. Певно, що сумно батьківському серцю лишати малолітні діти, що потребують ще помочі і які без мудрого провідника в житті легко можуть стати нещасною жертвою розпусти. Та віра в Боже провидіння, потішає його, бо він вірить, що коли розлучається з ними, лишає їх такому Батькови, що має більше як він способів устроїти їх правдиве щастя і все певніше вести їх до щасливого вічного життя. Християнин вірить, що лишає дітям у спадку Боже благословення, яке придбав собі святим, трудящим життям і яке, як обіцяє Господь, продовжуватися буде над його домом до третього і четвертого покоління. Тільки одна думка про справедливого судію, що перед ним має стати колись увесь людський рід і здати рахунок із всіх своїх діл, думок і замірів, — тільки одна ся думка може завдати маленького страху християнинови в годині його смерті: звертаючи бо увагу на минувші дні життя, хто не побачить в них багато помилок і хиб? Але кріпка віра в безконечні заслуги Божественного Спасителя і щире покаяння, поконують страх його душі і вливають в неї солодку надію на щасливе безсмертя, що його Господь приготував тим, що його люблять.

І так будемо любити життя і в дуже глибокій старості просити будемо Бога о продовження його. Будемо любити життя не з якої небудь пристрасти до земних втіх, вигід, привілеїв; але тому, що його дав нам Господь як засіб, щоб набути вічну щасливість, та як Панові життя подобається покликати нас до себе, спокійно оставимо його, памятаючи все, що відходимо до свого небесного Батька і повторяти будемо слова св. Ап. Павла: „Христос мені життям, а смерть зиском“. (Филип. 1. 21). Амінь.

ІХ НАУКА

в сиропусну неділю

„Каже Господь: коли відпустите людям їх провини, відпустить і вам Отець ваш небесний; а коли не відпустите людям, то й ваш Отець не відпустить вам ваших провин“. (Мат. 6. 14—15).

Прочитана тепер в Євангелію наука Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа не здалека приготує нас на подвиг спасенного посту, але неначе вводить нас на саме поле

подвигу, показуючи з яким настроєм повинні ми починати піст, як його сповняти і завершувати. Ісус Христос взиває, щоб ми увіходили на поле святого посту без злоби; щоб ми сповнили піст без облуди, перед Богом, і завершували його добрими ділами милосердя і старалися придбати оттак небесні скарби.

Каже Господь: „Коли відпустите людям їх провини, відпустить і вам Отець ваш небесний“. Хто з нас не бажає собі відпущення гріхів від небесного Вітця? Хиба лиш той, що дійшов до глибини зла і попав у розпуку, не хоче у своїй згубній запеклости шукати і одержати відпущення своїх гріхів. Але гадаю, що такого безнадійного грішника нема між нами. Тому для всіх присутніх слухачів дорога повинна бути і тота конечна умова до одержання відпущення гріхів від небесного Вітця, що її вказує нам Господь Спаситель у своїм Євангелію. Якаж се умова? Прощення гріхів нашим ближнім, т. є. прощення образ і зневаг, яких би ми там не зазнали від других. Господь каже: „Коли відпустите людям їх провини, і Отець ваш небесний відпустить вам; а коли не відпустите людям, то й ваш Отець не відпустить вам ваших провин“. Божа заповідь виразно наказує забувати злобу. Чим би тебе, брате чи сестро, не образив твій ближній, прости йому, як хочеш одержати від Бога прощення своїх гріхів. Чи сказав тобі хто прикре або образливе слово: прости йому; чи розголосить хто про тебе некорисну поголоску на шкоду твоєї честі або зовнішнім вигодам: прости йому. Або кривдять тебе хто своїми поступками, утискає, позбавляє тебе твоєї власности, перешкоджує у виконанню твоїх заходів: все прости, не памятай зла, а остав діло Господеві, праведному Судії всіх або навіть, як хочеш наслідувати Спасителя Ісуса, (а ми всі повинні наслідувати Його), благай Господа, щоб Він простив провини тим, що тебе ображають і кривдять. Ось така повинна бути наша любов до ближніх, як каже Господь: „як хочете, аби вам чинили люди, і ви чиніть їм те саме“. А хто з нас не хоче, щоби ближні прощали йому його провини? Хто не бажає собі і того, щоб Господь милосерний був до него і дарував йому всі його провини?

Господь не прямо наказує сю заповідь; не каже: „відпускайте людям їх провини“, але каже умовно: „коли відпустите людям“. „Коли відпустите людям їх провини, відпустить і вам Отець ваш небесний“. Господь не силує нас до добрих діл, а кличе. В тім то і лежить вартість добрих діл, — як ми, пізнаючи Божу волю, не з примусу, а по своїй волі хечемо і стараємося виконувати Божі заповіді, з синівською любов'ю і покорою до Бога. Господь добрий і милосерний до всіх людей; не вважаючи на людські гріхи, Він не перестає виявляти свою ласку всім людям: своему сонцю

велить світити (сходити) на добрих і на злих і посилає дош на праведних і на неправедних (Мат. 5. 45); дає нам все, що є конечне для життя: їду, одяг, повітря, світло, тепло і таке інше. Він, безмежно добрий, хоче, щоб і ми, наслідуючи Його доброту, були не злобні, а добрі до наших ближніх і хоче цього не для себе, — бо як найдоскональший, не потребує нічого від нас — але для нашого добра, тому, щоб за нашу доброту для ближніх переллати на нас нові дари своєї доброти; щоб за нашу любов до ближніх, за наше потурання їх немочи і гріхам, за наше прощення їм, простити нам самим наші гріхи, котрими ми так часто Його святість ображаємо. А як ми не наслідуємо Господа, як не маємо в своїй душі любови до наших ближніх, тоді ми самі нашими гріхами загороджуємося від жерела Божої доброти; світло Божої ласки зачинається перед нами. „А коли не відпустите людям їх провин, каже Господь, то й ваш Отець не відпустить вам ваших провин“. Господь, як бачите, здається на наш суд, зоставляє нам свободу вибору — відпускати або не відпускати ближнім провини; але й тоді саме виявляє і наслідки прощення і непростення. Відпусти ближньому провини — і Бог відпустить тобі твої гріхи; а як не відпустиш, то і Бог не відпустить тобі. Розсуди і вибирай те, що ліпше. Божа премудрість зоставляє кожному вибирати самому те або друге і одержати або відпущення своїх провин за милосердя до ближніх або справедливий гнів за немилосердя, за неслухняність науці найдобротливішого Господа.

Се перше домагання, що його диктує Господь: почина-ти піст без злоби в серці до других людей.

Дальше каже Господь про піст: „Кожий постите, не будьте як лицеміри сумними, бо вони опоганюють свої лица, щоб показатися людям, що постять. Істинно говорю вам, що вони одержують свою нагороду“. Господь остерігає сими словами перед облудним, лицемірним постом. Лицемірний піст є тоді, як хто постить не тому, щоб уміркованістю в їді, питті і забаві служити Богові і спасати свою душу, але тому, щоб показатися другим людям побожним і постником. За перебування Господа на землі такими постниками між жидами любили показувати себе книжники і фарисеї, що потайки віддавалися грішним порокам, перед очима ж других старалися показати себе побожними і праведниками. Їх то мав на думці Ісус Христос, коли говорив: „не будьте як лицеміри сумними, бо вони опоганюють свої лица, щоб показатися людям, що постять“. (Мат. 17). Вони приймають сумний вид лица, що є властивістю тих, що строго постять і через те, що несуть тягар цього подвигу, мимохіть показують на своїм лиці зморення тіла і боротьбу душі з подвигом посту. Се не гріх, як так є від справжнього посту, що його приймаємо на себе задля вгамування тіла і усмирення

пристрастей. Але гріх — коли постом або удаваним видом посту, хоче хто придбати корисну думку про себе, щоби „показатися людьми, що постить“. З такого посту нема користі; чого таки облудні постники шукають, те й одержують, т. є. одержують або пусту славу людську, або нічого, і лишаються з суєтою, тому, що шукають суєти. „Істинно говорю вам, що вони одержують свою нагороду“.

Якже треба постити?

Послухаймо і вчімся від Господа. „А ти, коли постиш, намасти свою голову і умий своє лице, щоби не люди бачили тебе, коли постиш, а твій Отець, що в тайні; а твій Отець, що бачить в тайні, заплатить тобі явно“.

Як лік на недугу, наказує Спаситель робити зовсім противне тому, що люблять робити лицеміри, наказує таїти свій піст перед людськими очима, щоб постити не задля людей, а задля Бога, щоб постом не шукати людської слави, яка не приносить душі ніякої користі, але справді служити Богові, покоряючи тіло духові і слухаючи святого закону уміркованости, чистоти і побожної молитви перед Богом. „А твій Отець, що бачить в тайні, заплатить тобі явно“ — каже Господь. Що в тайні робиш для Бога, се не пропаде, сего не окраде гріх чванливости, а одержиш вічну нагороду від Господа в день останнього суду, явно перед всіми, перед лицем неба і землі, перед хорами Божих ангелів і всіх святих.

Такий мусить бути наш піст. Не тому треба нам постити, щоб показатися перед другими, що ми постимо. Хто так постить, той не одержить нагороди від Бога. Але задля того треба постити, щоб вгодити Богові; щоб стримати тіло від гріхів непоміркованости в їді і питті, а душу зберегти від нечистих думок і бажань, від пустої бесіди, від ненависти, ворожнечі, злости, і від усякої гріховної пристрасти; тому, що в сім лежить єство правдивого посту.

Щоби наш піст угодний був Богові і спасенний для душі, то для сего повинні з ним йти в парі добрі діла милосердя і старання збирати собі скарби на небі.

Як се робити, навчає нас також Божественний Спаситель.

Зараз по науці про піст Господь учить: „Не збирайте собі скарбів на землі, де ржа і міль нищить, і де злодії підкопують та крадуть. Збирайте собі скарби на небі, де ані ржа, ані міль не нищить, і де злодії не підкопують, ані крадуть; бо де є скарб твій, там буде і серце твоє“. Сими словами Спаситель доповнює свою науку про піст.

Подвиг посту не буде спасенний, як той що постить, не позбудеться замилювання в земських добрах і як враз з постом не дбатиме збирати скарби на небі. Тому Господь і наказує, щоб ми не збирали собі скарбів на землі, а збирали скарби на небі.

„Не збирайте собі скарбів на землі, де ржа і міль нищать і де злодії підкопують та крадуть“. Оттак виказує Господь марність турбот над збиранням скарбів на землі; виказує пристрасти до земських дібр, які є так нестійні і так не міцні, що і міль і ржа і злодії можуть нам їх одібрати. Не більше тривалі і ті добра, що, здається, не підпадають небезпеці знищення їх сими ворогами, наприклад: зовнішні достоїнства, різні першенства, почеси, слава. І ці добра мають свого рода міль і ржу, що непомітно підточують, що зїдають і добру славу і довіря і поважання. Є свого рода злодії, що потайки підходять і крадуть скарби доброго імені, заслуженої чести і других переваг, а крадуть обманом, обмовою і іншими способами. Так нетривкі на землі і найліпші скарби, що ними спокушуються деколи люди, самі собою по справедливості навіть гідні чести і слави.

От тому Спаситель навчає дальше так: „Збирайте собі скарби на небі, де ані ржа, ані міль не нищать, і де злодії не підкопують і не крадуть“. Якій же сокровища, що їх Господь веде нам збирати на небі? Кожне добре діло, що його робимо не задля користи, не задля чести або людської слави, а задля Бога, щоб виконати Його святу заповідь, є скарбом збираним для неба. Хто збирає і береже багатство з пристрасти до нього, або задля гонору, чи тому, аби віддаватися втіхам розкоши і лакомства, той збирає тлінні скарби на землі, що неминуcho загинуть. А хто своєю працею чесно набуває скарби з тим наміром, щоб (при їх помочи) ними чинити добро другим, хто маючи багатство, добро робить ближнім, помагає убогим, сиротам, недужим, тим, що попали в нещастя, уживає багатства на Божу славу, на будування і окрасу церков, на богоугодні установи, які корисні є для других людей, той збирає скарби для неба. Хто бажає набути освіту, хто шукає достоїнства, чести, слави, тому, щоб тільки уживати і втішатися сими добрами, тому, щоб тільки задоволити свою цікавість, властивість, честолюбство, славолюбство, той збирає нетривкі і марні скарби на землі; вони шезнуть як тінь і полишать людину ні з чим, як прийде година смерті. А хто шукає сих дібр для добрих цілей, покориюється ними з саможертвою і покорою, без привязаности до них; хто посідаючи ці добра, клопочеться робити вгодне Богові, виконувати Його заповіді, прославляти Боже ім'я перед людьми, той збирає справжні скарби для неба. Таких скарбів, що їх збираємо для неба, по словам Господа, ані ржа, ані міль не нищать і злодії не підкопують, ані крадуть. Хто робить добро задля Бога, у того ніхто і нічо не може відняти його скарбу. Хто до кінця життя старатиметься робити добро на славу Божу і збереже любов і віру в Господа до останньої години, той за всі добрі діла одержить від Господа велику нагороду на небі, у віч-

нім житті. А чим менше така добродійна людина одержує нагороди за свої діла на землі від людей, тим більш блискучий буде її вінець слави на небі. Та вона і тут не остає без нагороди з Божої доброти.

Спаситель мотивує се так: „Бо де є твій скарб, там буде й серце твоє“. Хто збирає скарби на землі, того й серце повзає по землі; його думки, бажання і турботи прихилиються до земських дібр. Обладований пристрастю до земських дібр не бачить, як він понижає себе і як карає себе, позбавляючи себе самовільно тих дібр, котрих шукає і прагне його безсмертна душа, сотворена на образ Божий і покликана до справжнього щастя в перебуванні з Богом. Але хто шукає скарбів для неба, старається виконувати свої обов'язки, як наказують Божі заповіді, і робити добро задля Бога, — того серце на небі; його думки, бажання і турботи линуць до небесних дібр. Він вірою оглядає Бога, любов'ю прямує до Бога, надією очікує нескінчених небесних благ. Серед всіх світових журб і нещасть має він жерело дійсної потіхи і заспокоєння в надії на Бога і в очікуванні небесних благ. Хто шукає тільки світових скарбів і своїм серцем прикований до землі, той не знає і не може зрозуміти, як велике се добро, яке се щастя, збирати скарби для неба, все линути серцем до неба і жити для Бога і в Бозі.

Постити і завершувати піст добрими ділами вчить нас Спаситель і Божі угодники, як Іван Хреститель, своїм прикладом.

Браття! Час посту кличе всіх до поважної застанови, час посту се догідний час, щоб пізнати себе, оглянути шлях, яким хто йде у сій земській країні; се час призначений на се, щоб в нім, пізнавши свою помилку, перейти на прямий шлях через щире покаяння і причастя Божественних дарів тіла і крови Господа Нашого Ісуса Христа; се час на те, щоб в нім щирою рішучістю уґрунтуватися на добрім шляху Божих заповідей, щоби все шукати небесних скарбів, і жити на землі, але для неба, як годиться людині, що сотворена до вічності і до життя в небі.

„Бо хто хоче любити життя — вчить апостол Петро — і бачити добрі дні, нехай повздержує свій язик від злого, і його уста нехай не говорять зради. Нехай ухиляється від злого, а робить добре, нехай шукає мира і стремить до него, в любові до Господа і в захованні Його заповідей“ (І Петро 3, 10—11), душею і тілом прославляючи все Бога Отця і Сина і св. Духа. Амінь.

Х НАУКА

в сиропусну неділю.

(Оголошення посту).

„Встань, котрий спиш, і воскресни з мертвих, а просвітить тебе Христос“.

(Еф. 5. 14.)

З Божої ласки ми знов станули на порозі св. посту і покути. Деяких зпосеред нас, що в минулому році враз з нами сповідалися і причащалися, забрав ангел смерті, вони стоять тепер перед престолом Божої правди, а мизнов стоїмо перед престолом милосердя!... За ними або перед ними двері неба вже зачинились, а перед нами ще отворені! Їх доля, можливо, рішена вже безповоротно, а наша ще в наших власних руках! Дякуймож Господеві, що не погубив нас з нашими беззаконнями і знов дарує нам усі засоби до покаяння.

Як і чим нам подякувати? Подякуймо негайним і вірним уживанням тих засобів до свого спасення. Коли я се кажу, то не гадаю, браття, щоб хтонебудь з вас проводив попередні великі пости зовсім не по християнськи, тим більше, щоби хтонебудь з вас навмисне ухилився від св. Тайн: навпаки, я гадаю, що кожний з вас, щороку приступав до св. сповіди, щоб одержати відпущення гріхів і тайнствено злучитися з Господом і своїм Спасителем через причастя Тіла і Крови Його; гадаю навіть, що се все кожний раз не оставало безкорисним для вашої душі а лишало добрий слід у всіх ваших житті. Та, браття, не вважаючи на те все, позвольте поставити вам нині одно питання: чи ви, що стільки разів приходили до духовної лікарні, тількиж разів відбували весь курс сердечного лікування і виходили так багато разів з Божого дому — здається — оправданими і виліченими, чи ви, питаюся вас, почували себе однак хоть один раз зовсім здоровими на душі? А як ви почували себе такими, то чи довго тривало се дорогоцінне почуття? І тепер не гадаю, щоб ви після 40 дневного говіння і здержання відразу стали зовсім безгрішними (се свята доля тих, що вже освободились з кайдан тіла і крові), але ви повинні були бути після того, як можливо вільнішими від гріха, у вас повинна була повстати рішуча переміна на ліпше; годилося, аби світло Божої ласки у вашій душі, так як ранішнє сонце, підіймаючись все вище і вище, щоб розганяло всі хмари помилок, висушувало всі претоки похоти, щоб наостанку породити повний день пізнання і почитання Бога. Чи так було з вами? Чи замічали ви в собі після подвигу посту і покаяння постійне віддалення від світа і на-

ближення до Бога, ослаблення і заникання колишніх поганих навичок і скріплення на їх місце добрих і християнських обичаїв? — Не трудно дати відповідь на це питання, як все те в вас діялося і діється. Людина, що подужала по тяжкій недужі, не буде вагатися сказати, чи здорова вона. Навіть той, що почав тільки видужувати, зараз скаже, що він видужує. А з нас браття — скажім правду — для багатьох дуже трудно булоби відповісти на питання: чи видужали вони духом і совістю? Богато навпаки мусять зі смутком признатися так, як колись Ізраїльтяни, що в них діється щось протилежне: „Ми дожидали ратунку, а нема нічого доброго: ми дожидали одужання, а перед очима погибель і страх. (Єр. 8. 15.) Перед кожним прощенням, сповідю і причастям, ми надіялися одержати через них душевне здоров'я і приймали радісно сі тайни, а тимчасом й досі остаємо такими, як були перше: наші душі холодні до доброго а схильні до злого, наші колишні пристрасті так же сильні, як і передтим, а може і сильніші; наша совість з тимиж болями, серце таксамо тяжке; все наше нутро ще мерте або над міру розслаблене.

„Ми дожидали ратунку, а нема нічо доброго: дожидали одужання, а перед очима погибель і страх“.

Чому се так? „Чиж то нема бальсаму в Галааді? Чиж нема там лікаря? Чому нема вилічення дочці народу мого“? (Єр. 8. 22), питав колись Божий пророк, як бачив продовження жалюгідного становища ізраїльського народу. Таксамо запитую і я вас, браття, маючи на увазі й досі триваючу недугу ваших душ: „Чиж то нема бальсаму в нашім духовнім Галааді? Чиж нема там лікаря? Невже Господня рука, що має ліки на всі недуги, вже вкоротилася, а тайнства церковні стратили свою силу? Чиж церковні пастирі, коли проказували прощення гріхів, проказували його не від серця? Ні! відпущене тут, відпущене буде і там, як лише ви самі не оживете його повторенням давних гріхів. Чиж Спаситель, коли віддавав вам тіло і кров, віддавав вам чуже а не своє власне тіло? Ні, він не відмовиться від свого тіла і своєї крові, як лише ви старалися зберегти сей дар. Богато людей оттаких як ви, а може ще більших грішників, користуючись симиж самими засобами покаяння всіпи обмитися зі всеї гріховної нечистоти, вилічитися зовсім від некольної прокази, стили святими, богоугодними і тепер приготуються скінчити спокійно свій земський шлях, або вже тішаться ласкою помилування в царстві слави, а ви браття, вживаючи стільки разів сихже самих засобів, й досі лежите на постелі духової смерті, або тягнете нужденні останки духовного життя в путях гріха!

Що се значить?... Ох, браття, чиж не те саме, на що скаржився колись тойже пророк, поглядаючи на безнадійне

положення Вавилон? Вавилон, говорив він, паде; день його суду і кари близький і неминучий. Але хто винен? Чи Вавилонові недоставало середників, щоб відвернути від себе лиху годину? Чи ж не було в него ліку і обв'язок на рану? Були і їх всі зужито для него, та без користі. „Гоїли ми Вавилон, та він не вигоївся“. (Єр. 51. 9.) Може бути, що вже давно говорять таксамо і про нас перед престолом Божої правди наші ангели хоронителі: „Твоя Господи, премудрість — кажуть вони — поставили нас наглядати їх душі і тіла, керувати і підкріпляти їх на шляху до неба. Сам гляди, чи залишили ми щонебудь, що могло б просвітити їх розум, збудити і загри́ти їх серце, здержати їх кроки на доро́зі до загибелі? Та що можуть зробити для них всі засоби до спасення, всі наші заходи і піклування, коли вони або відкидають їх гордо, або недбало вживають? Гоїли ми Вавилон, та він не вигоївся! Не вигоївся тому, що полююив свою гріховну рану, не перестає розятрувати її новими беззаконнями, рішився жити і вмирати в своїх гріхах.

Справді, як уживаємо ми, браття, духовного ліку, як приступаємо до найбільше рішучого з них — до сповіді і св. причастя? Майже всі приступаємо як до часового засобу, а ні як до рішучого; глядимо на святе таїнство, як на побожний обряд, корисний в деяких відносинах, а ні як на таїнство нового життя, що повинно переводити нас зовсім на все життя. І тому, хоч ми приступаємо й з приготуванням, то з поверховним, що не проникає до глибини нашого духа, до коріння зла, що є в нас; ми приймаємо Христове тіло і кров вправді з побожністю та ані трохи не думаємо про ті незвичайні перемени, що повинні dokonатися в нас; ми відходимо від престола благодати з добрими думками, та ні в яким разі не з твердою рішучістю змінити зовсім своє життя. Коротко сказати: ми говіємо, сповідаємося, причащаємося на відпущення минулих гріхів, не думаючи залишити грішити в будучому для щасливого, вічного життя на небі, не думаючи про чесне життя в часі на землі. А чи ж можна сподіватися рішучого uzдоровлення назавжди, коли зовсім і не думається про се uzдоровлення?

Та так поступають ще ліпші зпоміж нас. Що сказати про інших каяників і причасників? Залишення на кілька днів звичайних діл і занять, ходження протягом сего часу до церкви, потім кілька хвилин ужитих на сповідь, опісля кілька хвилин на причастя, відтак кілька побожних думок і сердечних зітхань — от все говіння, вся жертва Богу! А потім? Негайний поворот до попередних вчинків, знов той же спосіб життя, знов колишні забави, ті ж гріховні втіхи, та ж служба найбільше соромним пристрастям. Скажіть самі, чого можна надіятися по таких — так сказати би — скороминучім говінні? Хіба скороминучих плодів. І вони дійсно є такі:

кілька звірят вратується в той час від смерти, не задовольються в той час деякі погані привички, уста не вимовляють колишніх соромних слів, очі не блукають якийсь час за світовою красою і принадами, саме серце не душене клопотами починає спокійніше битися. Але потім зло на час стиснене ще більше розкривається і лютіє. З тими, що поверховно каються, буває те, що з недужими після хибного лічення; недуга більше і більше лютеє!...

Браття! Ви самі відчуваєте, що я не переінакшую річей, не збільшую вашої провини, а змальовую справу так, як воно є. Чому змальовую? Тому, що тепер знов починається час і пора духовного лікування. Як що ми підемо нерозсудно давним шляхом, то досягнемо і давної цілі, с. є. не досягнемо ніякої. Знов рани совісти закриються на час з тим, щоб опісля розкритися ще більше; знов скинемо тягар гріхів, щоб потім похилитися під ними глибше. Щож нарешті вийде з такого способу поступовання? Те, що ми, лікуючись усе життя, наостанку помремо в наших гріхах. Для других се нещастя — може бути — не таке близьке: вони матимуть ще кілька великих постів на лічення своєї душі; а для деяких суд уже написаний. (Пс. 149. 9) і суддя перед дверми (Як. 5. 9). Браття! Не багато нас тут тепер є, та без сумніву є між нами такі, що для них сей піст починається останній раз. Хтож є ті, призначені жертви смерти? Може бути, що той з нас, що тепер найменше про се думає; може бути — я, що звіщаю вам сю грізну але спасенну для нас всім правду...

Значить, браття, зєднаймося нині всі в щирім бажанні свого спасення; починаймо кожний сей піст — час св. покаяння так, якби він починався для нас перший і останній раз. І він точнісінько буде для нас першим і останнім, як скоро ми на протязі його змінимося зовсім і залишимо назавжди наше грішне життя. Бо скільки би хто поперед не каювся, але коли досі не вилічив своєї душі, то він вилічить її тепер пораз перший. А хто відзискав здоров'я, той, коли його не стратить, не мусітиме старатися о него пораз другий, а тільки берегти і зміцняти його.

Господи і Владико нашого життя! Лікарю наших душ і тіл! Ти, що знов відчинив перед нами недостойними двері покаяння! Сам виведи нас своєю всемогучою правицею з Єгипту духовної неволі і введи в пустиню св. посту! Щоб там не чекало нас в сій пустині, ми віддаємо тобі наші душі і серця: веди нас облачним стовпом або огненним, годуй манною, тільки введи нас в Ханаан небесної чистоти і зроби нас подібними Собі! Амінь.

ХІ НАУКА

про ціль земського життя людини.

„Нині відпускаєш слугу свого,
Господи, по слову Твому в мирі“.
(Лук. 2. 29).

Скільки віків протекло від початку світа до приходу Спасителя, а всі святі люди нічого тик пильно не бажали, як побачити бажаний його день! Ся надія побуджувала їх живо до чеснот, була для них невичерпаним жерелом радощів і одною з головних познать, що ними відзначалися правдиві діти Авраамові. Праведний та богобоязний, повний св. Духа, що очікував потіхи Ізраїля — се був повний образ дійсного сина старозавітної церкви. До сего то благословенного племені належить і Симеон, що стрінув Господа в святині. Він був дуже старий, однак не тратив ще надії побачити того, в кім ізраїльський нарід покладав свою славу і щастя, від кого мало розійтися світло на всі племена землі. Св. Дух утішив Симеона обітницею, що він не вмере, поки не побачить Христа Спасителя.

Прийшов час, коли Пречиста Діла Мати Предвічного мала сповнити обряд очищення, приписаний законом Мойсея. Св. Дух спонукав Симеона піти до церкви. Тудаж принесла тоді Прєблагословенна Діва Боже Дитя — Ісуса. Душі праведні! — ви, тільки ви одні, можете зрозуміти всю велич і красу сего видовища, всю радість, що наповнила тоді душу праведного. Захоплений огляданням свого Спасителя, старець з живою вірою і палкою любов'ю взяв його на свої руки і в повній вдячності молитві до Господа сказав: „Нині відпускаєш слугу свого, Господи, по слову Твому в мирі“. Досі не було ще повної радості і спокою в моїй душі, вона терпіла від великого бажання побачити Господа спокою і всякої втіхи. Досі смуток і туга зідали моє серце, бо я бачив, що Твій нарід страждає під тяжким ярмом чужинців, — сумував я, що самі уярмителі його блукають в темноті невідання, служать гріхові, діяволу і сотворінням, забувши про Сотворителя і Господа. Тепер мої очі побачили Спасителя світа, світло народів і славу Ізраїля. О що я все молився, чого бажав і надіявся, для чого жив і за що любив життя, все, все одержав я. Тепер умру спокійно з миром.

Наука побожного є наукою правдивої мудрости. Ми бачили, куди звертав Симеон понад усе свої мисли і бажання, яке добро вважав ціллю свого довгого життя. Він доти не міг бути спокійним, доки його душа не наситилась огляданням Спасителя. Досягнувши сего бажання, він об'явив перед Богом і людьми, що вже ніяке добро більше не привязує його до життя, і вслід за тим ціль його земського шляху осягнена. Так міркували і всі святі люди, а їх погляд на

річи бував все чистий і правильний! Всі вони, так як Симеон, і словами і ділами доказують ту невідмінну правду, що головна і одинока ціль земського життя людини є та, що побачити щастя, що його приготував їй Господь наш в Ісусі Христі.

Чи так думаємо і ми, християни, про сей важний для нас предмет? Чи назначуємо собі якісь другі цілі? Чи зовсім не думаємо про се, навіщо ми родилися і живемо на землі?

Хто не згодиться на се, що жити без знання означеної цілі свого життя, трудитися до виснаження сил, страждати і безперестанно очікувати нових змін своєї долі, нових клопотів і журб, не вбачаючи, який буде кінець сего важкого шляху — се стан з одного боку дуже тяжкий, а з другого дуже небезпечний. Із неувважливости до самих себе і до будучого свого призначення, люди впадають звичайно в дві крайности: або нізачо мають се земське життя, — життя, що його берегти як дорогоцінний Божий дар вчить сама природа, або назначують йому таку ціну, якої воно не варто, і вважають життя часом розкошів і утіх, єдиним часом, поза межами котрого нема для людини більше ніяких радощів і втіх, а навіть існування.

В тім і другім випадку так грубе розуміння життя веде до ще дальших, ще більше погубних наслідків. Премудрий цар Соломон каже, що в його часі був такий нерозумний чоловік, що ставив людину нарівні із нерозумними сотворіннями. „Доля людська — так думав той нерозумний чоловік — їй доля звіряча однака: як одні вмирають, так і сі вмирають; і що більше має людина, ніж звірина? нічо“. (Екл. 3. 18).

Се зн., як нерозумні сотворіння родяться, щоб зазнавати земських розкошів і знов повернути в нівець. Яка чесна душа не обидиться так нерозумним і безбожним мудруванням! Чи не побажає, щоб ліпше в нівець повернулася така думка разом з тим, що її вигадав? На жаль і на нещастя се дуже рідко справджується. Буває навіть так, що така брехня знаходить в зіпсованім людстві більше оборонців, ніж правда. Зло пускає глибше свої коріні, скорше росте і родить плід, ніж добро.

Відчиніть історію людського роду і ви побачите, як багато людей стало нещасною жертвою тогож легкомудства! Ось спільна прикмета, що по ній можна їх пізнати: коли хтонебудь квапиться натішитись земськими добрими і нічого так не боїться, як стратити їх, ясна річ, що така людина має ложне поняття про життя; діла такої людини говорять, що тільки його життя, тільки і щастя, що на землі. Після сего їй недивно, що їй цілі, до яких звернені всі його мисли, бажання і ділання, бувають також неправдиві, земські (світові). Ним управляють пристрасти, а пристрасти коли приводять до доброго?! От були колись такі люди, що все своє

життя клопоталися про набуття скарбів і не знали більшої радості як ту, щоб розібрати свої малі стодоли і збудувати більші (Лук. 12. 18). Другі, шукаючи свого щастя в небальстві і тілесних розкошах, кликали: їймо і пиймо, бо завтра помremo (1 Кор. 15. 32). Інші через помилкове розуміння чести і слави марнували всі свої сили, готові були жертвувати саме життя, щоб тільки піднятися кілька ступенів висше від собі рівних і лишити по собі імя, якому дивувалисьби як сучасні так і потомки, коротше сказати: жертвували саме життя задля людського суду про них. Історія минулих віків подає нам багато подібних прикладів. Лишаю кожному з вас стежити, чи і теперішній вік не подібний до минулих?

Так, як ми тепер обсервуємо самих себе і життя всякої людини, то шлях нашого земського життя представляє нам багато незрозумілого. Як бо розуміти нпр. се, що всі шукають радості, спокою, вдоволення, а тимчасом прямують до свого щастя різними, зовсім противними шляхами? Коли се незрозуміле — виясниться. Наступить останній час, коли счезнуть мрії, охолонуть пристрасти, неправда відкриється, совість прокинеться з довгого сну і тоді все, що нині видається нам принадним і приемним, представиться в найстрашнішій формі; той, що з ласкства був невольником земських дбів або своїх пристрастей, побачить тоді, що скарби покидають його, спомини про світові забави і грішні втіхи викликуватимуть тільки стид і жаль, земська слава счезатиме, як сонні мари. Він побачить, що світові скарби, що він їх шукав все своє життя, не є і не можуть бути засобом до досягнення правдивого щастя, тимбільше не можуть бути головною ціллю людських побажань. Ах! От тому нам заздалегідь слухати треба віри! Чи не теж вона все радить кожному?

А без сумніву є й тепер люди, що земські добра і світові втіхи вважають за головну ціль свого життя.

Щоб остерегти нас від помилок, щоб показати правдиву ціль, що для неї Божа доброта дарувала і підтримує наше життя, і щоб показати прямиий шлях, що веде до сеї цілі, — християнська віра бере від самого Господа таку науку: Вона каже, що любов Сотворителя нена се покликала нас з нічого, щоб ми по короткім, нещасливім житті знов обернулись в нічо; не на се обдарувала нашого духа благородними силами розуму і волі, щоб ми марнували їх на задоволення низьких побажань тіла; не на се підчинила нам всі видимі сотворіння і щедрою рукою роздає свої дари для нашої втіхи, щоб ми в них покладали своє щастя і, зробивши себе так невольниками замських дбів, забули Того, Хто дає і на що дає їх. Ні! — вона — себто любов Сотворителя —

призначила нас до чогось кращого, вартіснішого, до триваліших утіх і щастя, до безсмертя і нескінченної слави. Туди треба спрямувати всі мисли і бажання духа. Все земське призначене тільки для задоволення потреб тіла і земського життя. Дочасне життя не що інше є, як приготування до вічного життя. А ми що? Ми мандрівники і захожі. Раночі пізно вернемо в свою вітчину. Отче наш! До Тебе ми вернемо!

Правда! — земське мандрування для нас конче потрібне, Браття! Сего вимагає сама природа людини. Ми не ангели. Всі ми одержуємо життя через тілесне родження і не інакше можемо ввійти в небесну оселю, як пройшовши земський шлях. З сеїто причини дочасне життя і називається приготуванням до вічності.

В чім же повинно бути се приготування? В просвіщенні ума, в удосконаленні моральності, відповідає здоровий розум. В трудах, безпереривній боротьбі із своїми нахилами, в постійнім стремлінні до наслідування чеснот Ісуса Христа, що є, як каже євангеліє, вічною правдою і святістю; інакше ніхто не досягне спокою і радощів і слави неба. Тут ми повинні шукати блаженства, щоб там його знайти; тут годувати, щоб там насититися ангельською їдою; тут ми повинні страдати з Христом, щоб там ділитися з Ним славою.

Спитаєтє: „Чому такі тверді умови? Невже всемогуча Божа любов не може зробити нас щасливими на землі? Якже се супротивне Божій премудрости, то пощо дано нам серце з такими бажаннями, що їх заспокоїти не можна?“

О! не нарікайте на Господа, християни! Він знає, що робить. Він вказує нам вузьку дорогу до досягнення ціли свого буття тому, що нема іншої дороги, вірнішої і певнішої. Всі ми родимось грішниками, а в сім стані людина неспосібна зазнавати правдивого блаженства ні на землі, ні на небі. Дайте людині квітуче здоров'ля, обсипте її дорогоцінними скарбами, прикрасіть всіми почестями, заспокійте всі її бажання, — її душа не знайде в сім ніякої для себе радості, як довго буде гріх над нею панувати. Та і в небі, в домі Отця нашого небесного той тільки зазнає радості, хто любить правду: „перед Ним — каже псалмодієць — нема місця для лукавого“, (Пс. 5. 4), а люди більше схильні до неправди. Там в небі живуть тільки чесні, а люди від молодости своєї роздумують більше про зло (Буття. 8. 21). І так нам лишається вибрати одно із двох: або все життя шукати надармо земського щастя, а тимсамим зречися своєї спадщини в небі, або дочасними трудами купувати собі вічний спокій — щастя в небі. Людина, що здорово думає, не буде довго міркувати, що тут вибрати. Тільки рішучість в сім випадку повинна бути тверда, незмінна.

(Продовження судє).

о. Йосиф Проць

ХІ НАУКА про ціль земського життя людини

(Докінчення)

Поставмо собі за правило щодня позбутися хоч одної грішної похоти, ні за що не братися, ні робити, не спитавши себе перше, чи се помагає спасенню нашої душі? Таким способом кожна перемога над самим собою збуджуватиме в нас більшу ревність до доброго і погорду до грішного життя; кожна хвилинка, посвячена побожним заняттям, наблизити буде до правдивої цілі.

Коли хтонебудь з вас, християни, вступив уже на сей шлях, і коли відчуває, що йому значно легше, ніж було поперед, побіджувати гнів добротою, гордість смирістю, ненависть любовю — коли даліше ще відчуває, що його ум став ясніший, бажання більше умірковані, серце більше спокійне, то ся легкість, ся ясність, сей лагідний подих благодати є найвірнішою ознакою, що він уже близький до Господа. Іди даліше, благословенний сину неба, іди, не зупиняючись: твоя душа скоро побачить Спасителя. Обійми Його всею своєю вірою і любовю. Се вершок людського щастя і найвища ціль, яку ми, як євангеліє навчає, досягти повинні.

Ціль правдива. До неї стреміли всі святі люди. Ціле їх життя не було нічим іншим, як боротьбою з ворогами нашого спасення. Вся їх діяльність прямувала до того, щоб очистити своє серце від грішних схильностей і заслужити на оглядання Господньої слави. Побожний труд не остає перед Богом без нагороди. Сам Ісус Христос приходить до того, хто Його любить. Тому праведники ще на землі заслужили собі споглядання відкритим лицем на славу Господню (2 Кор. 3, 18).

Ціль їх життя досягнення. О, колиб і ми могли її досягнути!

Ціль дійсно блаженна. Деж ще знайдемо ми втіху, як не в Тім, що весь є світлом, весь радістю, увесь любовю, весь блаженством? „Ми можемо мріяти про втіхи і розкоші — говорить один поважний учитель Церкви — але поправді ні одна людина не знайде їх, доки не наблизиться до Господа, не відчує Його любови, не одержить

Його небесної ласки і не začне жити разом з Ним". Пощож віддаємося безкорисним мріям, тратимо дорогий час на марне шукання хвилевих утіх, крутимосся в різноманітності, якій бракує і тривалої радості і спокою? Чому не стремимо до саодинокі, правдивої, блаженної цілі? Її легко всім досягнути. Євангеліє не робить ріжниць ні осіб, ні пола, ні становищ, коли кличе нас до Господа.

Хтоб ти не був: великий пан, чи вояк, суддя чи наймит, раб, тільки будь вірний своїм обов'язкам, сповняй їх з переконанням, що Христос їх на тебе вложив, твердо держи в пам'яті, що всеснауючий є при кожнім ділі, бачить всі мисли і намірення, чує тайні порушення серця і готовий все допомогти тобі. Під проводом сеї мисли не трудно буде в кожнім разі сповнити ті умови, що конечні до осягнення цілі нашого буття. Бажаєш просвітити свій ум світлом правди? Шукай її в Христі; Він є правдою (Йоан. 14. 6). Бажаєш святости? Шукай взірця для неї в Христі; Він є правдива святість. Прямуюєш до блаженства? Ніде не шукай його, лише в Христі, бо Він є жерелом усякого блаженства. Виходить, що прямування до Христа і перебування з Ним то така ціль нашого життя, що відповідає всім істотним потребам наших душ, а через те вона найголовніша, єдина.

Тут шукаймо Господа, щоб ми побачили Його, як є (1 Йоан 3, 2). Ані на землі, ані на небі, ані для людей, ані для Ангелів — нема більшого, як се блаженство. Амінь.

ХІІ НАУКА

на третю неділю великого посту

Каже Господь: „Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе, і візьме свій хрест і за мною йде“.
(Марк. 8, 34)

В середині великого посту ставить нам св. Церква образ Господнього хреста перед очі, щоби ми побожно гляділи на нього і поклонялися йому. Се робить вона тому, щоби ми, поглядаючи на хрест Господній, роздумували побожно про велич і славу того хреста, що на нім розп'ято Ісуса Христа для нашого спасення і сим міркуванням одушевлялись проводити нужно час спасенного для наших душ посту. А одночасно подається нам Божа наука про той хрест, що його треба нести кожному християнинові; голосять же ся наука задля того, щоби ми пам'ятали, який конечний сей хрест для нашого спасення, і вчилися нести його

мужно, з надією великої, вічної нагороди за короткий по-
двиг у теперішності. Повторім прочитане євангеліє і вчімся
з нього.

Каже Господь: „Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе“. Ісус голосить сю науку не тільки вибраним своїм ученикам, але всьому народови, разом з учениками. Євангелист Марко каже: „і покликавши нарід зі своїми учениками, сказав їм: Коли хто хоче за мною йти ітд.“ На звертаю вашу увагу тому, що дехто думає, нібито євангельська наука про хрест відноситься не до всіх, а тільки до деяких. Вона обов'язує всіх, що вірують в Ісуса Христа, всіх християн, тому нехай ніхто не гадає, що він не обов'язаний сповняти Христові заповіді про самовідречення, про несення свого хреста. Хто хоче бути правдивим християнином, той необхідно повинен сповняти заповідь Ісуса: „Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе і візьме свій хрест і за мною йде“. Христос домагається тут від християн, щоб його наслідували. Наслідування Ісуса має бути не з примусу; воно має бути добровільною службою Господеви. Людина не може одержати спасення з примусу, але спасається лише з доброї волі, через особисте бажання. Тому Господь і каже: „Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе“.

„Нехай відречеться себе“. А що значать ці слова Христові? Відректися себе, значить — згідно з наукою Господа — відкинути все, що в нас заражене гріхом: відкинути нечисті мисли і почування, ганебні бажання і діла, і щиро каючися своїх гріхів мати тверду і постійну волю не грішити. Відректися себе, значить — по думці Апостола Павла — скинути з себе давного чоловіка з його злими ділами. (Кол. 3, 9).

„Нехай візьме свій хрест“. Христос взяв на себе дуже тяжкий хрест, той великий хрест, що його ніхто не міг підняти, тільки Божий Син: Він пострадав і вмер за гріхи всіх людей. Сим придбав великі заслуги. Та щоб ми могли засвоїти собі Христові заслуги, задля сього мусимо і ми нести свій хрест. Він необхідний нам задля того, щоб ним начеби прикріпитися до великого хреста Господнього і силою хреста Господнього прийняти спасення. У кожного, хто хоче йти за Господом, є, або повинен бути свій хрест. Сей хрест конечний для кожного, то є: всі труднощі, клопоти і терпіння, що їх мусить перемагати християнин за прикладом Христа. Трудно навіть почислити всі частини сього хреста, що його треба нести кожному з нас по приказу Христа. Є труднощі, клопоти і терпіння, що їх нам завдають ближні, а саме: зависть, ненависть, погорда, обиди, зневаги, утиски і т. ін. Є жури і недуги, що походять з немочі нашої природи, оттакі як: турботи серця, прикrostи, грішні побажання і пристрасти, що потребують вгамування; — внутрішня боротьба духового чоловіка із тілесним чолові-

ком, або боротьба духа з тілом. Сюди треба зачислити і тілесні недуги. Є клопоти і терпіння, що виникають з різних наших обставин, напр.: всілякі нещастя, потреби, труднощі суспільного становища. Є печалі і труднощі, що походять від невидимих ворогів, від таких ворогів, що про них говорить Апостол: „Одягніться в зброю Божу, щоб ви могли стати проти затій діавола — проти небесних духів злоби“. (Єф. 6, 11—12).

Все се повинні ми рішитися зносити і перемагати без нарікання і з твердим бажанням бути вірними Господеви.

Та Христос не кінчить на сім свою науку.

Він каже дальше: „І за мною йди!..“ І йди за мною! Ось близша ціль, для якої ми повинні відректися себе і взяти свій хрест. Не можна йти за Ісусом, як не відречемося себе, як не возьмемо свого хреста. Йти за Ісусом Христом — значить поступати так, як Він поступав, або, що є теж саме, виконувати науку Ісуса Христа. Щоб виконувати, як належить, Христову науку, конечно є відректися своєї грішної волі і рішитися терпіти різні печалі і болі за імя Ісуса Христа; бо хто хоче жити побожно так, як навчає Ісус, той матиме багато горя. Сам Спаситель каже своїм ученикам: „Горе матимете“ (Йоа. 16, 33). Євангелист Лука вчить: „Що через многі муки треба нам увійти в царство Боже“ (Діян. 14, 22). І по словах Господа: „Хто витриває аж до кінця, той буде спасений“ (Мат. 10, 22).

Треба так поступати, „бо хто хоче свою душу спасти, погубить її, а хто погубить свою душу задля мене і євангелія, спасе її“, говорить дальше Спаситель. Спаси або заховати свою душу, значить зберегти похитливе, грішне життя з його вигодами. В сім розумінні той спасає свою душу, хто старається вдоволити (вгодити) усім своїм побажанням і пристрастям; хто піклується найбільше про вигоди похитливого життя, а втрату похитливих утіх вважає занпашенням або втратою життя. Така людина, по словах Господа занпастить — погубить свою душу, т. з. позбавить свою душу правдивого благодатного життя і вічної щасливості. Бо хто служить своїм похотям, той не служить Хвистови, той і не одержить спасення від Христа Спасителя.

„А хто погубить свою душу задля мене і євангелія, спасе її“ (Марк. 8, 35).

А хто погубить — занпастить свою душу, т. зн. хто зречеться грішних утіх і беззаконних вигод тілесного, зовнішнього життя, що заспокоюють його похоти, хто, як того вимагає служба Ісусови, погубить і саме фізичне життя задля Ісуса, щоб тільки заховати Його заповіді, той по словах Господа, спасає свою душу, той зберігає її для правдивого життя і на землі, як довго тут житиме, і в небі — в без-

межну вічність. Всі, що страдають задля Ісуса Христа, з Ним і прославляться в небі. Любителям світа здається, нібито ті, що відрікаються себе і по заповідях Христових ревно виконують євангельську науку, занепащують свою душу: їм здається, що строгі подвижники Христові гублять своє життя, а по правді, маючи на тямці слова Господні, вони повинні вірити і знати, що лише в такий спосіб можна зберегти дійсне духове життя, життя з Христом, життя благодатне на землі, і набути щасливе, нескінчене життя в небі.

„Бо що за хосен для чоловіка позискати весь світ, а занепастити свою душу?“ (Мар. 8, 31).

Що за хосен для чоловіка, як він позискає весь світ, а занепастить свою душу, т. зн. занепасти її для правдиво благодатного життя на землі, для вічного щастя в небі. Нема хісна для чоловіка, хочби він, якщо се можливе, булоби, позискав увесь світ зі всіми його богатствами, зі всіми його втіхами, зі всіми його радощами, а в тойже час відвернув свою душу від Христа, що в нім однім наше спасення. Який хосен для нас з цілого сього світа зі всім, що є в нім дорогоцінного і принадного, як ми тут являємося лише на короткий час, як все земське так скоро покине нас, коли притім наша безсмертна душа з своєї духовної природи шукає та прагне неземського, скороминучого, а небесного, вічного добра, прагне злуки з Богом і Господом Спасителем? Посідання світа, зі всіми його добрими, нічого не значить в порівнянню з сим добром; безсмертна, на образ Божий сотворена душа людська, лине до безсмертного, вічного Бога. В злуці з Богом — її справжнє щастя і блаженство.

„Або що дасть чоловік в заміну за свою душу?“ Який викуп дасть чоловік за свою душу? (Мар. 8. 37). Значіння сих слів таке: хто не спасає своєї душі захоуванням євангельської науки, той неминучо погублює свою душу; погублює, бо нічим не може визволити її від пекла. Псалмопівець каже: „На здоліє чоловік спасти свого брата і не зможедати викуп! Бог спасе мою душу з рук ада“ (Пс. 4, 9—8). Як чоловік не придбає спасення через Ісуса Христа, а погубить свою душу через віддалення від Нього, то нема для нього більше способу спасти свою душу; „нема іншого імени під небом, учить Євангелист Лука, даного людям, в котрім ми мали би спасення“ (Діян. 4, 12), крім імени Ісуса Христа. Який викуп дасть чоловік за свою душу? Про отсю правду повинні ми все памятати. Як багато вона навчає нас! Ніякі богатства, ні скорби всього світа, не можуть спасти людської душі, що відвернулася від Христа Спасителя. З сього бачите, який то великий обов'язок для кожної людини — дбати про спасення душі, і яке цінне то добро — спасення душі. Се таке добро, що з ним не може рівнятися навіть посідання всього світа, зі всіми його добрими. З сього бачимо, як дуже

повинні ми піклуватися про спасення своєї душі. Ми не повинні боятися ніяких трудів, ніяких втрат, ніяких печалів ні мук, як се необхідне на шляху до спасення; ми все повинні дбати понад усе про те, щоб спасти свою душу для вічного життя, щоб при Божій ласці позискати се добро, що більшого від нього і дорожшого для нас нема в цілм світі.

„Бо хто постигається мене і моїх слів в сім чужоложнім і грішнім роді, і Син Чоловічий постигається його, як прийде в славі свого Вітця зі святими Ангелами“. Звичайна се річ, що недбалі християни, які не дбають про своє спасення, думають оправдувати себе існуючими звичаями, або примірами тих людей, що живуть незгідно з наукою Христа. Чи не знаєте ви сього з власного досвіду? Та вважайте на слова Господа, єдиного Учителя і Спасителя всіх людей. Він каже: „хто постигається мене і моїх слів в сім чужоложнім і грішнім роді, і Син Чоловічий постигається його, як прийде в славі свого Вітця з Ангелами святими“. Розсудіть тепер, браття, чого більше треба боятися? — Людських пересудів, чи Божого суду? Що значать неприємні поголоски, або образлива для нас говірка тих людей, що в своїй легкодушности і відданости похотям сами не дбають про спасення і хочать, щоб і другі були такими недбалими; сьогож бажають звичайно тому, щоби чесноти других не виявляли їх недбалого або грішного життя? Чи варті сі люди того, щоб їх стидатися? Щоб через них занедбувати своє спасення? Слабим і малодушним серед спокус показує Господь і спосіб, як набути твердість і великодушність. Се пам'ять про останній суд, що на нього прийде Він Сам не в виді раба, як приходив для спасення світа, а в славі свого Вітця, окружений хорами святих Ангелів. Хто постигається Христа і його слів, того і Христос постигається на останнім суді, т. зн. позбавить своєї ласки і відкине від свого лица. Тоді скаже таким: „Не знаю вас. Відступіть від мене всі, що творили неправду“ (Лук. 13, 27). „І підуть сі на вічну муку, а праведники в життя вічне“ (Мат. 25, 46). Пам'ять про останній суд вдує в нас твердість і постійність в службі Господеви. Що значить людський суд перед Божим судом? Тому для нас не повинно бути нічого важнішого і необхіднішого, як правдива побожність по науці Ісуса Христа.

„І сказав їм: Істинно говорю вам, що є деякі між стоячими тут, котрі не вкусять смерти, поки не побачать царства Божого, що прийде в силі“ (Мар. 9, 1). Святі Отці пояснюють, що сі слова відносяться до преображення Господнього на горі Таворській, що відбулося після шести днів в присутности учеників Христових: Петра, Якова і Йоана.

„Не вкусять смерти, поки не побачать царства Божого, що прийде в силі“. Своє славне преображення називає Ісус царством Божим, що прийде в силі. Інакше преображення

Господне можна назвати проявою сили Його царства, або Його божественним прославленням. В таворським преображенні бачили вибрані ученики Ісуса не таким, яким звичайно являвся Він своїм ученикам і народови на протязі свого життя на землі. На горі преображення відкрилась їм Його Божя велич; вони бачили Його славу, як пана неба і землі, славу, як єдинородного Сина Божого.

Хто відрікається себе, постійно і твердо несе свій хрест і йде за Господом, старається виконувати Його Божу науку, той скоштує в собі появи Божого царства в силі. Сам Господь говорив: „Царство Боже є у вас у нутрі“ (Лук. 17, 2). Апостол учить: „Бо царство Боже се не їда і пиття, а справедливість і мир і радість в Дусі святим“ (Рим. 14, 17). Хто побожно почитає Христа перед людьми і, не вважаючи ні на приклади тих, що не дбають про спасення, ні на згіршення і світові принади, несе свій хрест і йде за Христом наслідуючи Його приклад, тому показується Спаситель в щедрості своєї ласки; той і в сім життю бачить іноді або часто силу і славу будучого царства Христового; той підчас земського життя засмаковує в своїй душі частенько задатків будучого щастя приготованого всім, що люблять Господа Ісуса і заховують Його заповіді.

Христос Спаситель і Бог наш, що за нас всіх пострадав на хресті і всіх нас кличе до спасення, силою свого хреста нехай утвердить нас в наслідуванні Його і дасть нам бути учасниками Його царства і на землі і на небі, на Його славу з Вітцем і св. Духом. Амінь.

ХІІІ НАУКА

про найбільше правдиві засоби до лікування й освячення наших сердець

По самій вашій присутності тут виджу, браття і сестри, що маєте добрий намір посвятити сей час св. посту на приготування себе до сповіди і причастя св. Тайн. Тоді, коли чимало з наших ближніх ще спить, або стогне по нерозсуднім догоджуванню своїй похоти вчорашнього дня, ви поспішили раненько на богослуження. Поздоровляю вас з сим подвигом запопадливості і любови. Хто може (а чи багато є таких, що не моглиби), сей нехай зачинає св. говіння нині разом з Церквою тому, що богослуження сього тижня особливо приновлене до діл св. покаяння і богате в предметі, що збуджують ширий жаль. Маючи се на увазі, міг би я лише візвати вас дати позір на те, що діятися буде тут протягом сього тижня, а опісля лишити вас вашій власній пильності в ділі вашого спасення. Але що і при достатку

засобів лікування і при знанню способів їх уживання живий голос і навчання лікаря ніколи не зайві, то позвольте, що я з обов'язку свого звання, як духовного лікаря, подам вам кілька добрих рад. Буду говорити, як можна просто і не штучно, щоб з самого мого слова було видно, що говорю в часі посту, тому пригожі не квіти красномовства, а слюзи і потім покаяння.

Церква протягом сього тижня вперше сама пропонує вам, браття, найпевніші засоби до уздоровлення душ і освячення ваших сердець, а ви повинні доложити всіх старань, щоб засвоїти собі ці засоби і покористовуватися ними, як треба. Се перший, головний і невідмінний ваш обов'язок! Та покористовуючись св. Тайнами і спасительними установами церковними, ви не залишите вживати і з свого боку від вас зависимих засобів, що ведуть до тої ж цілі. Се другий, також святий ваш обов'язок! Побалакаємо зокрема про те, як ліпше сповнити ваш сей і другий обов'язок. Вперше розглянемо ті засоби до спасення, що знаходяться у ваших власних руках а котрі тому, що їх не означила Церква, але оставила вам кожному, потребують скорше навчання, як їх уживати.

Які се засоби? Для всіх і для кожного — се: побожні міркування, побожні розмови, деякі побожні діла і особливо молитва; для декого читання святих і спасених книжок. Не нудьгуйте, браття, коли стану подрібно, докладніше говорити про кожне з сих занять. Ради щодо сих занять можуть придатися не тільки на сей піст, але і на цілий рік, навсе життя. Якщо ви схильні (що і повинно бути) шукати через покаяння спасення не часового, а вічного, то все ваше життя в будучому повинно бути для вас приготуванням до святкування вічної пасхи в домі небесного Вітця.

Одним із головних засобів до духовного лікування себе, із засобів, що є в наших власних руках, се, як я сказав, побожне і покаянне міркування.

Про щож належить міркувати?

Про три предмети належить міркувати в дусі покаянним в часі посту з собою: перше про себе самих, що ви наміряєте приступити до сповіди і св. Причастя; друге про ці самі тайни; третє про те, як вам поводитися по прийняттю тайн до кінця вашого життя.

Перше, браття, ви повинні якнайскоріше основно занятися самими собою, зібрати свої мисли і повернути їх на свою совість, своє життя і свої відносини. Ліпшого і кориснішого заняття трудно знайти, а надто воно на всякий час і на тепер необхідне. Інакше без пізнання самих себе, як вам приступити до сповіди і просити ліку, не знаючи в чім ваша недуга? Такий іспит самого себе можна робити в ріжний спосіб, відповідно до хисту кожного. Та найліпше, коли зачнемо його від загального огляду свого життя, коли пі-

дете думкою слідами свого життя від свого народження до нині. Не зайвим буде, коли при сім звернете увагу і на те, від кого ви походите, коли і де побачили ви світ, в яким стані судилося вам жити і працювати. В сих перших обставинах вашого життя виявляються передовсім наміри Божої мудрости про кожного з вас; бо сі обставини ані трохи не залежуть від вас, тимчасом як від них залежить все ваше життя. Пізнавши отак Божу волю про себе, ви пригадаєте собі потім, як пробудилася ваша душа до пізнання самої себе, які предмети і особи вражали вашу першу увагу, куди зверталися перші бажання, що вам особливо подобалося, а що відтручувало від себе, як ви пізналися з світом, як улаждали свої взаємини з Богом, з людьми, як пізнали, що добре, а що зле, як се і те друге ділало на ваше серце, як після того одно і друге виявлялося у ваших схильностях і поступках. Се покаже вам улюблений образ вашого первісного чоловічого, а і без сумніву вашого першого упадку. Бо хоч ми всі приходимо на світ уже з Адамовим гріхом, з нахилом до злого і — значить — вже попсовані, але і у власнім життю кожного з нас є нещасний пункт часу, від якого починається ряд його власних, добровільних упадків і в котру то хвилину над кожним з нас повторюється те саме, що було з Адамом в часі його упадку. Від дитинячих літ звернете потім свою увагу на свою молодість і, не зважаючи на пустотливість свого віку, постарайтеся воскресити в своїй пам'яті хоч головні черти своєї молодости; бо молодість се такий вік, що в ній уже ми сами кладемо основу під все своє будуче життя, формуємо наш характер, рішаємо перше питання: чим будемо для Бога, для самих себе і для наших ближніх? Тут пригадуються вам ті наставники і провідники, що на вас особливо впливали, ті заняття і труди, що вам подобалися і займали вас собою, ті особи і предмети, до котрих зверталось серце, ті надії і побоювання, що хвилювали вашу грудь, ті відомі і невідомі гріхи, нагальности і сумування, що їх так повно в молодости кожної людини, ті кари і нагороди, що побуджували ваші перші кроки на дорогу обов'язку, або здержували від упадку в глибину вільнодумства і гріхів. Сей розгляд доріг вашої молодости вияснить вам багато з вашого життя, бо тут здебільша криється причина, чому ми такі, або не такі, як повинні бути з погляду на Божий закон. По сім ваша думка природно звернеться до мужеських літ, до того звання, що його вам доля судила, до того способу життя, яким припало жити. Тут ви пильно розглядайте своє становище в світі і круг своєї діяльности, відношення вашого характеру до звання і способу життя, хто ті люди, що мають вплив на вашу долю, і хто ті, що на їх долю ви маєте вплив. Дальше пильно помічайте, від чого залежали ваші успіхи і невдачі досі, в які нещастя ви

попадали, які недуги терпіли, яких шкід зазнавали, в яких взаєминах ви з суспільством і з своєю ріднею, хто вам значливий і приятель, хто ворог і неприятель і чому вони в таких, а не в інших взаєминах з вами. Все се треба розглянути не поверховно, як се роблять чужинці і мандрівники в чужій землі, а як хазяї дому, що хочуть знати стан своїх діл і хати.

Але се все лише вступна робота, лише початок діла. Зібравши знову всі сили ума, узброївшись безсторонністю, ви возьметесь до головної праці над собою, постараетесь пізнати, як стоїть справа з вашим спасенням. Тут треба мати на увазі над усе три справи: 1) Куди належимо ми — чи до числа людей навернених, що почали вже діло спасення, чи до числа людей, котрі досі зовсім не думали про спасення, оставали в стані гріха і духової нечужості? 2) Коли ми не мали ще щастя переступити перегороду, що відділює мале число людей дбаючих про своє спасення від товпи людей погибаючих, то в чім особливо є наша гріховність і нечистота, яка пристрасть найбільше володіє нами і що особливо годує і скріплює її. 3) Коли навпаки з Божої ласки ми зробили початок духової обнови, то як йдемо ми по новій дорозі життя ласки, чи з тою силою, з тим посіхом, як треба? Колиж не так, то що перешкоджує нашому духовому зростові і плодності? Ось три питання, що ми їх повинні мати все на тямці, коли хочемо знати, як стоїть справа нашого спасення. Хто розв'яже їх, як належить, той побачить образ свого морального буття, той буде знати, хто і що він є для неба і вічності.

Щоби сю роботу всім улекшити, премудрий і милосердний Господь лишив кілька прикладів, в котрих, як у зеркалі, може кожний побачити себе зі всіма своїми хибами. Таким зеркалом є десять заповідей Божих, де вказані всі головні наші обов'язки до Бога і ближнього. Таким зеркалом є нагорна проповідь Спасителя про блаженства, де так зворушливо означені чесноти правдивого християнина. Таким зеркалом є багато місць з листів Апостола Павла, що в них змальовує він діла духових людей і тілесних людей, нпр. дванадцята і тринадцята глава листа до Римлян і цілий лист до Филиппан. Уживайте з сих зеркал, що тобї до вподоби; а ліпше, як уживатимете їх всіх, хоч не всіх відразу. Притім, як перед зеркалом обертаємося до нього лицем з усіх боків, щоб ліпше бачити себе, так корисно поступати і тоді, як глянемо в зеркало Божого закону. Старайтеся обертатись до него на переміну всіми боками своєї істоти — не лише духом з його розумом і совістю, а і душею з її бажаннями і склонностями й самим тілом з його будовою, привичками, потребами і неміччю, а наслідок самим зверхним станом, з його вигодами і невигодами з погляду на справу нашого спасення. Належить поставити перед зеркалом Божого слова свій розум,

щоб виявилось, які в нім мисли, які його переконання, чи є в нім світло віри, чи все воно світить і освічує достаточну дорогу життя? Належить поставити перед зеркалом свою волю, щоб виявилось, до якої мети вона постійно прямує, чи на небі вона чи на землі; щоб виявилось, які спонукання порушують її, чи чисті вони і достойні християнина. Належить поставити перед зеркалом свою волю, щоб виявилися правила, за якими ми йдемо; щоб виявилось, чи вони взяті з євангелія і совісті, чи зі світових звичаїв і вимог життєвої гордості? Треба поставити перед зеркалом Божого слова своє серце з його почуваннями, щоби бачити, чим воно живе і для чого бється, що найбільше нас радує, а що засмучує: поступ в чесноті, чи успіх в земських заняттях. Можна з успіхом уживати і інших способів для порівняння себе із взором правдивого християнина, що в різних видах малює нам його Боже слово. Нпр. можна розглядати себе у своїх відносинах, як члена родини, як члена громади, як члена якогось народу, як члена держави; можна порівнювати образ своїх мислей, правил і життя людей праведних, або людей грішних, змальовуваних в євангелію, особливо людей такогож стану, як ми. Для заохоти до сього святого діла належить сказати, що, хто займається ним не поверховно, не знудиться і не покине його по перших невдачах, що можуть походити з недостатку досвіду, той без сумніву досягне мети, побачить себе, який він є, і буде міг сказати, чого йому бракує і що треба робити.

В світлі Божої благодати, до котрої постійно треба звертати свій розум і серце, може скоро виявитися, чи в нас почалося до сього часу діло нашого спасення? І покажеться, що воно почалося, як що при всіх випадкових ухилах і невольних (примусових) задержках на шляху до спасення головною метою нашого ділання і правилом поведінки, головною спонукою на труди і почином одушевлення є думка про Бога і вічне спасення. Покажеться, що діло спасення почалося в тобі, як ти, вважаючи себе нещасним грішником, перенятий вірою в Божого Сина, в Його хрестну жертву за нас, старася, скільки можна, більше, застосовуватися до Його науки, освятчуватися благодаттю Його Пресвятого Духа. Навпаки, коли почином твоїх думок, почувань, ділань є себелюбство, коли тобою володіє яканебудь пристрасть, то, хоч у твоїй грішній поведінці, як між терням, і появилися деколи квіти світових чеснот, ти не можеш рахувати себе до людей навернених. шлях твого життя не є шляхом правдивого християнина.

Подібно легко пізнати і те, яка особливо пристрасть володіє нами і що скріплює її, як на наше нещастя ми знаходимося в числі ненавернених грішників. Бо, хоч коріння пристрасти, що володіє нами, буває сховане в темпераменті, в способі виховання і зверхних наших відношеннях, то її віти (галузи) покривають звичайно весь круг нашого дома-

шого і суспільного буття; смертний смрід від її пекольних квітів розходить ся на всі боки, її нещасні овечі бувають розсіяні по всіх наших входах і виходах. В таких разі одна навіть поверховна про нас думка других иудей часто може бути досить вірною вказівкою недуги нашої душі; бо люди навіть не дуже здібні оцінювати наші чесноти, все майже вірно відгадують наші найбільші хиби. Пізнатиж можна свою найбільшу хибу і через те, що з нічим так трудно не розстатися, як з нею, до нічого доторкнутися, так не болісно, як до неї: одна думка — викинути — її коштує немалих трудів.

Що відноситься до останнього питання, чи ми вступили на шлях побожності, йдемо, як належить, то той, що йому треба би се знати, легко пізнає, як зверне увагу хоч на ось що: чи зменшується і чи слабне в нім зло, що досі в нім є? Чи рідше підпадає він під ті напади, що від них терпів поперед і що його приводить до них? Чи легше йому стає виконати ті чесноти, що видавалися йому такі трудні? Чи зміцнюється в нім християнська покора і віра в Божого Сина? Як совість відповість хоч на одно із сих питань: ні! — нема що більше сумніватися і думати; треба слішити знову із цілковитим покаанням, щоб в наші душі не погас зовсім небесний огонь. А в противнім разі не відразу належить вдовольятися потакуючою відповіддю совісти, а належить глядіти, чи ми позбувшись одної хиби не поповнюємо другої, чи супротиленої, чи не попадаємо в другу крайність, нпр. чи з холодних у вірі людей не стаємо мрійниками, ревнителями та нерозумними. Керуючись сими і подібними почуваннями, старайтеся, браття, пізнати підчас сих днів, як можна найвірніше, себе і свій духовний стан. Кожний хай займеться собою! Бо як тепер не займешся сим ділом, то коли зробите се? Байдуже, що ти вчений і знаєш людську природу і себе самого по вченому: тут треба не наукового себепізнання, а християнського себедослідження. Чи нема людей, що слисали цілі наукові книги про душу, а ні раз не розсліджували своєї душі з погляду на спасення душі? Ніхто нехай не оправдується своєю простотою і невмінням роздумувати. Як? Числити свої гроші вмієш, хочби їх було тисячі, а розглянути свої обовязки, зчислити свої гріхи і хиби не можеш? Заболить тебе якийсь член тіла, зараз се чуєш, а де недуга душі, не відчуваєш? Легко може трапитися, що, роздумуючи над самим собою, ти з привички не можеш се довго робити. В таких разі роби се частіше і тоді ти привикнеш приглядатися собі в зеркалі Божого слова і совісти. Задля уступку в сім старанню покинь на час всі інші справи, віддались від людей і життєвого гамору, а особливо уживай на се нічну тишину. Так поступав колись і Давид.

В противнім же разі, т. є. як не можеш зайнятися, як належить, пізнанням самого себе тепер, то ліпше лиши сповідь на другий день; слухай, що каже не якийнебудь там звичайний проповідник, а Апостол Христа Спасителя св. Павло: „Нехай досвідчає себе самого чоловік і нехай так їсть сей хліб і п'є сю чашу; бо хто їсть і п'є недостойно, суд собі їсть і п'є, не розрізняючи тіла Господнього“. (1 Кор. 11, 28). Амінь.

XIV НАУКА про сповідь

По днях посту і молитви прийшов день на каєння. Вже пора стати на духовий суд, щоб там висповідатися зі своїх гріхів. Перед світські суди стають люди, щоб оправдати себе; перед духовий суд приходимо з тим, щоб обвинити себе. Перед світським судом найбільше свобідним вважається той, що зумів найкраще доказати свою невинність; перед духовим судом найбільшої ласки надіятися може той, що найбільше признається до вини. Чому воно так? Чи в небі люблять менше правду, як на землі? Ні! на небесім суді навіть Ангел не може встояти перед Божими очима. Як каже пророк, саме сонце нечисте. Якщож ми слабі і до долу похилені, можемо стояти на сім суді і не впасти, якщо ми опоганені і нечисті, можемо показатися перед сі очі і не счезнути, то тому, що з нами поводяться не по строгости правди і закона, а лише по чистому милосердю. А чому не поводяться по строгости правди? Тому, що по сій правді вже поступлено; тому, що закон заспокоєний вже за нас у всій його силі; тому, що всі наші довги вже вповні сплачені, тому вкінці, що сама кара, якій ми підпадали за бунт проти небесного Царя, вже понесена за нас. Браття! Ви знаєте, хто зробив нам сю неоцінену і безприкладну прислугу? Спаситель і Господь наш — Ісус Христос. Вам відомо і те, як Він перемінив для нас небесний гнів на ласку? Се зробив Він своїми муками і хрестною смертю за нас. Знаючи се, ви браття, коли будете приступати до сповіди, постарайтеся перше всього одягти себе живою вірою в заслуги нашого Спасителя. Без сього тайна сповіди буде не відпущенням, а лише виявленням гріхів. Як можна відважитися визнавати гріхи в ухо небесного Судії, коли око віри не буде глядіти в країну Його заступника? Як і священник відважиться сказати вам слова: „іди в мирі“, коли не буде у вас самих знаку мира, всепримиряючої крові Агнця? Слова сповіди, висказані так вами, як і священником без віри, не дійдуть до неба, а розсіються у воздуху і впадуть на землю. Без віри в сповіди не почує ані вас Господь, ані ви не почувете Господа.

Таким способом одушевіться найперше вірою, а опісля старайтеся, браття, увільнитися через сповідь від усього тягару гріхів, як можна повно, зовсім і без повороту до них. Нащо укривати свою духову мізерію (бідність)? Тут хто більше відкриє свою бідність, той більше і прийме від Господа. Нащо закривати (таїти) рани совісті? Тут хто повніше їх виявить, той певніше одержить лік. І перед ким таїтися? Перед Спасителем?! — таж наш Спаситель і суддя — всезнаючий; він давно знає не тільки всі діла, але і всі наші думки; не тільки все минуле, але і все наше будуче. Тому то для Нього зовсім не потрібна наша сповідь. Вона потрібна конче для нас тому, щоб ми мали причину вглянути глибше в своє я, твердше пізнати себе, своє життя і свою неміч, щоб ми мали нагоду зненавидіти сильніше гріх, пізнавши, як то тяжко виявляти його. Сповідь потрібна для нас, щоб шляхом устної сповіді начеб скинути всю погань беззаконня із нутра душі і серця. Нехіть виявити гріх є сильною ознакою, що ти полюбив гріх і не хочеш розстатися з ним. Якби ти, брате, побачив за пазухою в себе гадину, то чи ти брався би ховати її? Чи не зараз ужив би ти всієї сили, щоб відкинути її від себе якнайдалше, хоч би було се перед лицем усього світа? А якби ти сам не міг сього зробити, то чи не став би ти кричати і кликати всіх на поміч? А гріх є для душі тимже, що гадина для тіла. Тимто, хто пізнав отруйність його, той готовий визнати його перед лицем неба і землі, аби лише скорше визволитися від нього. Так і поступали давні християни: вони каюлися не перед одним священиком, а перед цілою Церквою; сповідалися не один раз, а впродовж цілих місяців, а навіть років.

Отак повно треба сповідатися з усіх своїх провин — гріхів.

Не треба також стидатися священика сповідника. І хтож є ми священики, щоб стидатися нас? Чи не подібні до вас грішники? Стидайтеся своїх Ангелів-Хоровителів, а не нас священиків. Ми священики готові самі визнавати перед вами свої гріхи і просити вас молитися не лише за себе, а і за нас, щоб ми могли сами стояти без стиду і заступатися за вами перед престолом Господнім.

За сповідь своїх гріхів одержите, браття, прощення гріхів во імя Господа нашого Ісуса Христа. Се діється, на око, так легко, так скоро, що світова людина навіть в надмірі сеї ласки може бачити причину до байдужности і безкарности, може гадати, що гріх се щось неважне, коли треба тільки признатись до нього, щоб одержати прощення його. Така думка небезпечна. Щоб її від себе прогнати, ви згадайте, що, аби сповідь зробити такою простою і легкою, сама Божа премудрість мусіла вигадати спосіб (плян) спа-

сення людей, найбільший об'ємом, нескінчений протягом, незбагнений початком і засновинами; що, аби легко було примирити грішника з Богом, сама Божа всемогутність мусіла взяти на себе великий подвиг — що, аби зробити се прощення скорим, треба було зосередити всі невольні муки в очищаючій жертві, яку приніс Ісус за гріхи світа на Голгофті. По сім, що сказано, гадаю, не будете мати причини гіршитися і уважати гріх безкарним і чимсь малозначучим. Хоч така проста і неукрашена сповідальниця, що ви при ній сповідатися будете перед священиком, то все при ній стоятимете, як Ізраїльтяне стояли під горою Синай; хоч такий маленький буде хрест, що його зробить над вами свщеник проголошуючи вам помилування, ви відійдете від нього, як апостоли сходили з Голгофти.

Так, браття, якщо ви гадаєте широко покаятися (а нешироко каятись і не варта), то покаєння, що відбувається в короткім часі, матиме силу на всю вічність. Як ви, скажу, гадаєте помиритися з Богом не на одних словах, а справді, то ви відійдете від сповідальниці не з розсіяною думкою, хто і як вас сповідав, — не з одним холодним признанням, що ви сповнили повинність Церкви і совісти, не з одною тільки поверховною рішучістю бути від сеї пори ліпшим і уникати грубих провин. Ні, ви вернете з Божого дому так, як вертали би з царського дому злочинці, що прийшли були туди почути присуд на смерть, а раптом почули помилування і прощення їх проступків; ви вернете з глибоким почуванням вдячності до Спасителя наших душ, з твердою рішучістю віддати Йому і Його правді решту життя, з вічним, твердим відверненням від давних гріхів, зі скорим, невинним змаганням винагородити і вирівнати все, що можна і що треба.

Браття! Дай Боже, щоб справдилися сі ради і побажання над всіма вами! Най дасть вам Господь духа жалю і скрухи за всі ваші гріхи! Про се молимося і не перестанемо молитися Його всемогутній доброті. Амінь.

XV НАУКА про св. причастя

Коли Ізраїльтяни в часі перебування на пустині побачили пораз перший манну, що її зіслав їм Господь з неба, то вже тому, що досі її не бачили, питали один другого: „Що се є?“ Тоді Мойсей голосно відповів: „Се хліб, що його дав вам Господь їсти“ (Вихід 16, 15). Нам зсилав Господь також манну — Найсв. Евхаристію. Хоч вона також з неба походить і стократно чудесніша ніж жидівська манна, то нема потреби питати: що се є? Ми всі від малого до великого добре знаємо, що в Евхаристії під видом

хліба приймаємо пречисте Тіло, а під видом вина, найсвятішу Кров Господа нашого Ісуса Христа. А від кого се знаємо? Не від Мойсея, ані від Павла або Йоана (хоч і їх слова Божі), а від самого Господа і Спасителя нашого. Він сам, що дає нам на корм своє Тіло і свою Кров, Він сам сказав нам про се дуже ясно. А Він же хіба знає своє тіло і кров і вміє їх ясно назвати?

Якби ще хтось сумнівався про се через велич дару, той най згадає про велич і любов до нас Того, що дав нам той дар. Його дар великий, та Давший його нам без порівняння більший. Справді, чи трудно тому, що сотворив хліб і вино, тіло і кров, дати під видом хліба — тіло, а під видом вина — кров? З другого боку, чи дивно, що Той, що віддав за нас не тільки тіло, але й душу на страшні муки на Голгофі, дає нам ще своє Тіло і свою Кров без жадної нової муки і терпіння для себе, а з новою великою користю для нас? І не перший раз Він се робить: чи ж не наситив Він пятьма хлібами пять тисячів народу, так що остало ще дванацять кошів окрушин, т. є. більше, як було їди? — А вода не перемінялася в кров в Єгипті на слово Мойсея, в вино на слово Спасителя в Кані Галилейській? Гляньмо в кінці на себе самих і побачимо в собі дещо подібне: таж різнородна їда і напій, що їх приймаємо, щодня перемінюються в наше тіло і кров. Навіть можна сказати, що силою закона подібної переміни, або переісточення, удержується в своїм існуванні увесь органічний світ; в нім один рід сотворінь безперервно переходить в другий, з низшого у вищий і навідворіт. Щож дивного, що Сам Творець в тайні Евхаристії справляє — розуміється багато висшим способом — те, що під деякими умовами діється і в найменшим Його сотворінню?

Але скаже дехто, яка була конечна потреба переміни хліба в тіло, а вина в кров? Та, що й у всіх других чудях. Чудо перетворення хліба і вина в Тіло і Кров Ісуса Христа dokonується, щоб допомогти нам немічним. Бо хто з нас, не вважаючи навіть на божественість дарів, був би всилі спожити Тіло і Кров Спасителя, якби вони подавались нам в своїм власнім виді? Церковні літописи посвідчають, що бувало Агнець — або для скріплення віри, або з других незаних нам причин — приймав на святім вівтарі деколи вид молодця, а хліб і вино перемінялись у видиме тіло і кров, та священники замість радіти чудом із страхом відступали від престолу і Церква мусіла укладати успокоючі на такий випадок правила молитви. З уваги на се Божа премудрість постановила кормити нас небесним хлібом тільки під видом земського хліба.

(Продовження буде)

о. Йосиф Проць

XV НАУКА

про св. Причастя

(Докінчення)

Спитає хтось з вас: яким способом прославлене тіло Спасителя, що враз з душею сидить по правій руді Отця, може бути на кожнім вівтарі, хоч тіло не є всюди присутнє; або як се є, що се Тіло й Кров постійно роздаване не уменшується? Дорогий брате! А як світить сонце? Чи воно є всюди присутнє? Ні! Чи воно покидає коли своє місце на небі? Ніколи! А проте світло й тепло соняшне є всюди, всюди пливе від нього життя і радість. І коли почало воно так світити, вчора чи позавчора? Ні! Від того часу упило багато тисяч літ. А сонце не вичерпується в своїй силі. От така тобі відповідь, — так сказатиб з неба! Що можна сонцю, то трудно малоби бути Тому, що Йому лекше засвітити нове сонце на небі, ніж мені і тобі засвітити свічку? Сей приклад сонця може вияснити і те, як то Тіло Христове остає цілим, хоч хліб у тайні Евхаристії роздроблюється і без переривно розділюється. Ось другий приклад: Возьми зеркало і постав його проти сонця, то в нім відібеться цілий кружок сонця; розбий зеркало і возьми — який хочеш — кусник з нього, постав його проти сонця, а знову побачиш у нім цілий кружок сонця.

Та досить вже сумнівів і відповідей. Поміркуємо ліпше про те, яка є ціль такого великого тайнства? Ціль дуже велика, бже! „Хто їсть мое тіло й пє мою кров, в мені перебуває, а я в нім“ (Йоан 6. 56). Творити одно з Господом вселенної — се вершок досконалости для нас і от на сей вершок досконалости виходимо через тайнство Причастя. Хто причащається Тіла і Крови Христової, той зединюється якнайтісніше з Христом. Правда, з Христом можна і треба зединитися особливо духом. Св. письмо каже: „Хто лучиться з Господом, є одним духом з Господом“ (І Кор. 6. 17). Але людина складається не тільки з духа, а і з тіла. Сам Господь прийняв з нашої природи не тільки душу, а й тіло. Тому то для повної і досконалої злуки з Ним потрібна злука не тільки духом, а й тілом. Як же перевести її? Тілесно злучився з нами Господь тим, що прийняв, так ска-

Тіла і Крови Христової? Чи не належиться воно всім умираючим, як се й каже св. Письмо словами: „що йде година, коли мертві почують донос Сина Божого, а котрі почують, оживуть“ (Йоан 5. 25 26)? Так, всі воскреснуть, та не однаково: одні воскреснуть на муку, а другі на вічну щасливість; одні воскреснуть тільки силою Божої всемогучости, що ділатиме на них, а другі силою сеї всемогучости, а разом силою внутрішнього розположення до воскресення і вічного життя. Через се в словах Спасителя „я воскрешу його“, хоч вони сказані на око ясно і загально, треба додумуватися особливої сили і особливої думки. „Я воскрешу його“, с. зн. „я сам, а не труба архангела, воскрешу його; воскрешу його як живий член мого власного тіла, з яким я нерозривно злучений, з якими я досі жив, і котрий істотно ніколи й не вмирав, бо він перебував у мені, а я в нім. Я воскрешу, або радше збуджу його, як будять зі сну: тільки явлюся світові, а він сам прокинеться і звернеться до мене нестримно; бо в нім — Тіло Моє і Кров, бо я і він — одно!“ З сього боку належить глядіти на причастя Тіла і Крови Христової, як на якесь особливе приготування нас до будучого нашого воскресення. Тіло й Кров Христові через те, що самі є нетлінні і життєдайні, вносять із собою і в наше тліане тіло насіння безсмерття і помагають усунути з нього те страшне насіння гнилі, що його засіяв заборонений овоч. Тому то св. Ігнатій Богоносець називав Евхаристію ліком безсмертя.

Отжеж, подумає собі дехто, треба без перестанку приймати св. Причастя, щоб вилічитися для безсмертя, подібно як недужий, що хоче вилічитися від недуги, не опускає ліків. Ні, мій любий, і ще раз кажу — ні! Не кожде припинання лічить недугу. Нехай сей приклад лікарства й тебе не смутить; ти приглянься йому краще, а сам побачиш, що нераз буває навпаки. Постійне приймання ліків ділає сильно, але чи все? Ні, а тільки в тих випадках, коли ліки, що їх приймають наші уста, приймають також наші внутрішні кормові проводи і розсилають їх правильно по всім тілі, а найбільше в ті часті тіла, що особливо терплять від недуги і є її огнищем. В противному випадку, т. є. тоді, коли наше нутро не приймає ліків, коли вони не проникають в нашу кров, то і найліпші ліки, що їх прийматимеш, брате, не допоможуть твою здоровлю, а навпаки ще її пошкодять. Подібно ділає й найсвятіша Евхаристія. Щоб Тіло і Кров Христові були для тебе ліком, не вистарчає, щоб ти приймав їх тілесними устами, а треба ще, щоб ти приймав їх устами каючогося і покірного серце; треба, щоб вони через живу віру ввійшли в середину нашого ества, щоб злучитися з силами нашого духа і тіла, щоб за ласкою св. Духа перемінились у нашу кров. Без сього не принесе тобі найсвятіша

Евхаристія ніякої користі, хочби ти безпереривно причащався Тіла і Крови Христової. Не принесе тобі користі задля того, що ти її не засвоїв собі.

Щож потрібне до цього засвоєння? Тесаме, нащо я вказав перед хвилею. До цього потрібна вперше шира свідомість свого недостоїнства, живе почуття свого душевного і тілесного убожества. З нього походить голод і жадоба Тіла і Крови Христової, як самотньої їди, що може наситити нас, як самотнього ліку, що може вилічити наші недуги. Сім почуттям смирності наше єство звільняється від всього, що противне Божому лікарству, наше нутро приготується, щоб прийняти сей лік. Потрібна вдруге жива віра в Господа Ісуса Христа, в Його заслуги, в дійсність Його Тіла і Крови в Евхаристії і в благодатну силу їх на освячення нашої душі і нашого тіла. Сею вірою, як духовними устами, приймається небесна манна і засвоюється всім силам нашого єства. Потрібна в третє жива любов до Спасителя; вона зрошуючи, так сказати, своїм теплом наше тіло і кров з Його Тілом і Кров'ю, засвоює нам їх і перемінює в нашу власність. Потрібна вкінці свята рішучість (охота) лишитись по таїнственній злучі з Христом на все живим Його членом, стерегтись від всякої погані тіла й духа і перейматись своїм високим званням. Сею рішучістю виявляється сила Божого ліку і усувається можливість повороту недуги.

Се домагання Тіла і Крови Христової! Чи можна сказати, що котресь із них не потрібне, або трудне до виконання? Отже з покорю, з вірою, з любов'ю і твердою постановою стерегтись гріха, приступаймо, дорогі, до Причастя, щоб ми стали і причасниками вічного життя! Амінь!

XVI НАУКА по св. Причастю

Спаситель і Господь наш, як подав на послідній вечері апостолам своє Тіло і свою Кров, не додав до цього ніякої науки. Зділане було висше людського слова, а таїнство говорило само за себе.

Я вірю, що і нині не треба поучувати тих з вас, що не одними устами причащалися, бо пречисте Тіло Господа вчить вас, сама найсвятіша Кров говорить вам важну науку. Чогож вчить Тіло і що говорить Кров Його? Вони говорять одно: чоловіче, не забувай про смерть, що її поніс Твій Господь, і не зраджуй Його своїм життям; думай і поступай так, як думав і поступав Він; шукай у всім слави небесного Вітця; працуй пильно для добра ближніх; борись з похотями і нещастям, поборюй мужно спокуси і біди; будь готовий з любови до правди нести хрест, а, як буде треба,

й піти на хрест. Се слово Тіла і Крови Христової до нас! З тайної вечері шлях прямо в Гетсиманію і на Голгофту.

Так, браття, не один Він — Спаситель наш — родився на те, щоб дати свідоцтво правді (Йоан 18. 37). Виконувати повсякчасно волю небесного Вітця, жити і вмирати свято се обов'язок всіх нас: ми всі саме й на се приходимо на сей світ. Не Йому одному годилося через муки увійти в славу: „всі, що хочуть жити побожно в Христі Ісусі, будуть переслідувані“. (2. Тим. 3. 12). Все можуть бути Юди, що за гроші готові все продати, — Каяфи, що мудрують „що ліпше, щоб один чоловік умер за нарід“ (Йоан 11. 50), і думають, що утискаючи невинних „службу приносять Богу“ (Йоан. 16, 2); все можуть бути і Пилати, що осмілюються ставити під знак запитання правду, як Пилат словами: „Що таке правда?“ (Йоан. 17. 28), і вмиваєть руки, щоб показати себе невинним за пролиття крові праведних; можуть бути й Іроди, що бажають бачити й чуда, а насміхаються з чудотворців; можуть буту оттакі люди, бо князь темноти, діявол, противник нашого Господа, непримирений в собі, невичерпаний в хитрощах, невтомний у нападі. І тому правдивий наслідувач Ісуса все може і все повинен брати участь в терпіннях свого Господа, боротися за правду, вести війну з похотями, приносити себе в жертву Богови і ближнім. На сей безпереривний і великий подвиг одержуємо зміцнення в Божій страві Тіла і Крови Христової; саме в сім лежить суть Нового Завіта, що його заповів нам своєю смертю Спаситель. Жертва за жертву! Життя за життя! Кров за кров! Ми їли Його Тіло; нехай і наше тіло належить Йому, нехай буде воно посудиною чистоти, Церквою Св. Духа; ми причащалися Його Кровю, за нас пролятою; не вагаймося і самим дати кров за Його ім'я, за добро людства, за правду і віру; ми прийняли в себе цілковито Його Самого і зробилися одно з Ним; віддаймож і ми самих себе, один за одного і все наше життя Йому — Христові і Богови нашому. Хто так поступатиме, той не тільки зі слуху знати буде, як Христос є в нім, а він у Христі: Той все буде на Тайній вечері і не тільки сам насититься „скритою манною“ (Об'яв. Йоан 2. 17), але й стане кормителем других спрагнених душ. А хто приступати буде до св. Причастя, не досвідчивши (1 Кор. 11. 28) себе вперед, і відійде від нього, не поміркувавши, чого і чому причащався, той хочби тисячу разів причащався Тіла і Крови Христової, хочби він нічого, крім сеї Божої страви, не вживав, не матиме в собі Христа. В такій людині Тіло і Кров Христові замкнені, як у гробі: життєдайне Тіло колись воскресне, а гріб лишиться гробом. Амінь.

XVII НАУКА

в велику п'ятницю

Знову Голгофти і хрест! Знову гріб і плащениця! Значить, є ще фарисеї і книжники, які думають, що вбиттям невинних приносять службу Богови (Йоан 16. 2), є ще і Юди, що цілують устами, а зраджують руками; є ще Пилати й Іроди, що мають правду, і обмивають руки в крові праведників! Але чи є ще, браття, між нами вірні і відважні Іоани, що готові прийняти торжественне синівство з хреста? Чи є ще розсудливі сотники, достойні стояти на варті коло гробу Божого Сина? Чи є ще Йосифи і Нікодими, що мають відвагу увійти до Пилата, і просити тіла Христового? Чи є ще Сальомії і Магдалини, щоби прийняти першу вістку про воскресення? Господь, як каже псалміст, споглянув колись з неба на людських дітей, щоби побачити, чи є де який розумний, що шукає Бога, і не побачив ні одного: всі відвернулися, всі зледащіли, нема нікого, хтоб робив добро, нема ні одного (Пс. 13. 2. 3). Тепер Господь, щоб ближше видіти, споглядає не з неба, не з престола слави, а з хреста, з гробу; споглядає, щоб бачити вже не чоловічих синів, а синів своєї благодати: чи є такий, що розуміє силу Його смерті, що розпинається з ним у душі? Щож бачиш, Господи, Ти тепер поміж нами? Чи ліпше є, ніж перше? Бачиш багато поклонів, численні величання: та Ти бачив і на Голгофті кивання головами і в передсінку Пилата Ти чув: радуйся царю юдейський! Бачиш в очах деяких сльози; чуєш з деяких уст зітхання; та багато з тих, що вертали з Голгофти, билося в груди (Лк. 23, 28): а не зважали на те, Твоє тіло остало на хресті, щоби копії пробило Його.

Ні, браття! Не сьогодні треба Господеви і Спасителеви на-щому; Господь показується нам розп'ятим на хресті і лежить у гробі не тому, щоб ми зітхали і проливали сльози та били поклони й величали Його. При гробі Його повинно бути щось більше: суд всього світа (Йоан 12. 31), суд над нашими думками, обичаями і ділами. Тут в сю пору повинен відбутися розрахунок Пана світа з слугами Спасителя, з душами відкупленими Його кровю. „Прийдіть, говорить Господь устами пророка, прийдіть і розсудимося“ (Іса. 1, 18). Глядіть, що я зробив для вас! У мене була ваша голова, і вона в терневому вінку; у мене були ваші руки і ноги, і вони пробиті; у мене було ваше серце, і воно отворене для вас копієм; у мене було ваше тіло і кров, і я віддав їх за всіх, і досі годую вас ними в Причастю. Лише одного духа свого не віддав я вам з хреста — бо в тій хвилині, не вмілив би берегти Його — а Вітцеві; та по вознесенню моїм на небо я зіслав вам і Св. Духа від Вітця. От що я зробив

для вас: Я увесь ваш! Скажіть, що ви зробили для мене, або властиво для себе; все моє для вас: „прийдіть і розсудимось!“

Чи можна ухилитися від сього призвання? Тому ти, слуго божий — священику, стань коло сього гробу і здай рахунок. Щоби роздерти церковну завісу, яка заслонює перед тобою найсвятіше, і щоби зробити для тебе доступ до престолоа благодати свободнішим, Спаситель твій пішов на хрест. Як ти покористовуєшся дорогоцінним правом і як стоїш перед престолом благодати? Чи заслугуєш собі і другим благословення? Чи показуєш їм дорогу життя? Чи приміром доброго життя ведеш? Коли ти по правді орудуєш словом правди і спасення, коли ти не маєш більшої радості, як бачити і чути, що твої духовні діти ходять у правді (Йоан. 1. 4) Христовій, коли ти в разі потреби, ідучи за прикладом великого пастиря, готовий віддати за свої вівці і свою душу, то добре тобі: ти священик по званню Ісуса, приступай до сього гробу відважно, цілуй сі рани і вдихуй з них духа можности і любови до новиг подвигів. По скінченню черги служби на землі, ти увійдеш в нерукотворену скинію на небі, куди увійшов, як предтеча, за нас Ісус! (Євр. 6. 20). Та коли твої руки підноси́тимеш в гору, а серце постійно вертиться в низу, коли кадило підноситься в гору, а думки все блукають по землі, коли ти стоїш перед престолом Господнім і ломиш хліб життя для других, а ти сам голодний духом і місто мання шукаєш єгипетського мяса, то іди від сього гробу; тут земля свята; твоє місце не тут, а в дворі Каяфи.

І ти, що володієш долею ближніх, що маєш право вязати і розвязувати, стань коло гробу і здай рахунок. І ти не мавби ніякої власти, якби тобі не дано згори (Йоан. 19. 11) і ти твориш Божий суд. Чи памятаєш ти про се і чи з страхом Божим держиш вагу правди? Щоби не боявся втратити в разі потреби навіть імя приятеля, цісаря, приязнь сильних сього світа — Христос придбав для тебе імя приятеля Божого, щоби ти вмів все відрізнити невинність від злочину, неміч від злого наміру — він дав на поміч твою сумлінню світло свого слова; чи покористовуєшся ти сим засобом на добро ближніх і чи твердо йдеш шляхом закона і повинности? Коли ти не дивився на лице, заступаєшся за правду, хоч другі її зневажили, коли твоє крісло судейське не сплямлене ні кровю, ні слезами несправедливо засуджених, то приступай до свого судії і Пана, цілуй його рани, і вдихуй з них нові сили до побіди над неправдою і лукавством, до бою з покусами і згіршенням. Там, на загальнім суді і ти станеш по правіці, одержиш ласку і вінець правди. Але коли ти, маючи власть пустити невинного, і знаючи його невинність, готовий віддати його в руки ворогів, щоби

не вразити їх пихи, коли ти, місто суду і оборони невинності, глумишся над нещасним і заставляєш волочитися з одного суду до другого, коли ти правду розумієш так, щоб тільки обмити свої руки перед народом, то відійди від сього гробу, твоє місце не тут, а в сінях Пилата!

А ти, любителю мудрости, що все життя проводиш в шуканню правди, в пізнанню тайн природи, стань коло сього гробу і здай рахунок. Щоби ти не мусів блукати даремне в надмірі людських помилок і пропадати в марних думках про початок і кінець сотворінь і людини — задля сього сам Єдинородний Син Божий, що в лоні Вітця (Йоан. I. 18), прийшов на світ і дав нам світло і розум, щоб ми пізнали правдивого Бога, і щоби ми були в правдивім Сині Його Ісусі Христі (I Йоан. 20). Чи скористав ти з тої ласки і проводу? Чи ти упевнився, що правди нема ні на землі, ні на небі, як лише в тім, хто є правдою і жерелом всякої правди, в Єдинороднім Сині і Слові Божім? Упевнившись в тім, чи пам'ятаєш ти, що правда є в Ісусі (Єф. 4. 21), що вона є не в переконуючих словах мудрости, а в явленню духа і сили (I Кор. 2. 4); не в зарозумілих сприйнятих правда, а в тім, щоби відложити давного чоловіка, котрий винищується в наслідок блудних похотей, і одягнутися в нового чоловіка, що сотворений по Богу в справедливості і святості правди (Єф. 4. 22—24), коли ти по правді орудуєш словом правди, не укриваєш її в неправді (Рим. I. 18), ні своєї, ні суспільної думки; коли ти дивишся на службу правді, як на службу самому Богови, коли слава Божа і добро ближніх, а не самолюбство і користь, порушують і кермують тобою в твоїх слідженнях, то приступай сміло до гробу сього найбільшого Свідка і Творця правди: цілуй рани, які потерпів за правду, і черпай мужности на нові подвиги для правди. Люблячи її тут, ти приймеш за неї і від неї все на небі; перейдеш туди, де одна правда, одно світло, одна радість. Але коли свята правда в твоїх заняттях є лише засобом, щоби досягнути інші земські цілі, коли ти з такою самою пильністю готовий обороняти неправду, як вигідну для тебе, коли овочем твоїх дослідів були одні сумніви, перевернення умів, баламучення сумнів, стурбування, коли ти готовий підіймати на глум правду, тому що вона, як Ісус перед Іродом, видається дивною, то відійти від сього гробу: свята мудрість (I Кор. 1. 2. 3) хреста не для тебе; твоє місце не тут, а в домі Ірода!

Чи треба називати всіх по імені? Кожний, що носить ім'я християнина, хай стане коло сього гробу і здасть рахунок. Ти хрестився в ім'я Ісуса; ти одягся в білу одіж Христових заслуг, ти прийняв дар Св. Духа, ти злучився на віки з Христом, відрікся світа, диявола і всього. Як сповняєш се все? Де певність і дух? Де віра і вірність? Вияви тепер,

коло сього гробу, хто ти, ученик чи зрадник, приятель чи заговорник? Коли ти все життя проводиш так, якби ти не приймав ніяких обов'язків до свого Спасителя, коли ти у всіх випадках поступаєш, якби для тебе не було ні суду, ні вічності, то чого прийшов тепер сюди? На що колотиш смертний сунукій Божого Страдальника? Що спільне має сей гріб і твоя мамона? В тебе є інші божества; йди поклоняйся їм; в тебе інші рани, йди цілуй їх.

Так, браття! Коло Христового гробу місце лише для невинності або покаяння. Душі, вірні Господеви, ви Йосифи, ви Нікодими, ви Сальомії, ви Магдалини, приходіть. Се ваше місце, ваш час! Божому Страдальникови потрібна плашениця: одягніть Його вашими святими думками; Йому потрібна смирна; представте ваші молитви. Божі ангели, явітьсь і змініть нас недостойних стерегти сього великого гробу.

Та земські ангели так, як небесні, все на божественій сторожі, вони все носять рани свого Господа (Гал. 6. 17). Саме їх життя погребане з Христом у Бозі (Гал. 6. 17). Що скажемо про себе самих? Як погодимо нашу нечистоту з неприступністю сього святого місця? Чи відважимося приступити до сього гробу Дателя життя? А цілування нечистими устами чи не буде новою раною для Його пречистого тіла? Чи відважимося, переслідувані іншими неправдами, лишити лежачого в гробі Господа? Та до кого підемо? (Йоан 6. 68). Нема іншого імени під небом даного людям, в котрім ми малиби спасення (Діян. 4. 12), крім Його найсвятішою імени. Щож зробимо, браття? Зробім те, що зробив Петро, що був відрікся Господа. Вийшовши із сеї святині, відійшовши від сього гробу, денебудь на самоті обмиймо гіркими сльозами зовні наші провини, і обідаймо на даліше не відрікатися Господа і Його св. правд. По таких покаянню Господь не відвернеться і від нас і коли не віддасть нам, як покайному Апостолови Петрови ключів, то не замкне перед нами принайменше дверей царства свого небесного. Амінь.

ХVІІІ НАУКА У ВЕЛИКУ ПЯТНИЦЮ

начерк

Коли діти зберуться коло домовини батька, або вірні коло домовини свого владики, то по плачу і наріканню першим їх старанням є пізнати останню волю помершого.

В минулі дні й ми жаліли, зітхали і молились, згадуючи терпіння і смерть Господа нашого Ісуса Христа. Тепер, коли стоїмо над Його гробом, пора пізнати Його останню волю про нас. Не можливо, щоб Він відійшов від нас до Вітця, не оставивши нам якогось заповіту. Сей заповіт і книжка, де списаний той заповіт, лежить ось на Його гробі.

Отворім сю святу книжку і читаймо в ній і послухаймо, „що Господь Бог скаже“ (Пс. 84). Господь, браття, „скаже мир народові своєму“ (Пс. 84).

„Мир оставляю вам, мій мир даю вам: не як світ дає, я даю вам, я завітую вам, як завітував мені мій Отець, царство“ (Лук. 22, 29).

Господи Боже! То Ти завітуєш се нам? То Ти завітуєш нам те царство, що його завітував Тобі Отець небесний? Нехайже буде твоя воля! Без Тебе ми всі ніщо, з Тобою кождий з нас є всім! Не даремно Ти знісся на хрест: по сім чуді — нема чуд, все природне. Твоя воля, щоб де Ти є, щоб там був і Твій слуга (Ів. 12. 26). Не слугам перечити Твоїй святій волі. Ми готові ділитися з Тобою славою твого царства. Але скажи нам, що треба робити, щоб найти те царство?

„Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе і візьме свій хрест і за мною йде“ (Мар. 8. 34). „Хто не візьме свого хреста і не піде за мною, не є мене достойний“ (Мат. 10. 38).

Не легке берло для царства, та берло! Не золотий — терновий вінок, та вінок! Хто промовляє з гробу, Той може вимагати життя. Хто віддав за нас свою душу, Той не дасть нам, замість хліба, каменя. Ми, Господи, готові прийняти з Твоїх рук і смерть. Та що маємо робити, як знеможемося під сим хрестом? Ти самий знаєш, що „дух бодрий, та тіло немічне“ (Мар. 14. 38). Ти сам кликав о поміч, як був опущений на хресті. Кудиж і до кого звернутися нам, як знеможемося під хрестом на шляху до царства, що нам Ти його обіцяв?

„Нехай не тривожиться ваше серце: вірте в Бога і в мене вірте“ (Ів. 14. 1) — відповідає наш Господь.

„Без мене не можете нічого робити“ (Ів. 15. 5).

„Коли в мені перебуватимете і мої слова у вас перебуватимуть, чого захочете, попросите, і станеться вам“ (Ів. 15. 7).

„Направду, направду говорю вам: хто вірить у мене, діла, що я творю, і він творитиме, і більші від них творитиме, бо я іду до мого Вітця“ (Ів. 14. 12).

„Направду, направду говорю вам: коли попросите чого Вітця, дасть вам в ім'я моє. Досі ви не просили нічого в моє ім'я; просіть, а дістанете. І чого небудь попросите в моє ім'я, те зроблю, щоб Отець прославився в Сині“. (Ів. 16, 23, 24; 14, 13).

„Се сказав я вам, щоб ви мали в мені мир; в світі горематимете; та бодріться, я побідив світ“. (Ів. 16. 33).

Після таких обітниць не маємо ми чого побоюватися і сумніватися. Заповіт певний: він скріплений кров'ю, свідком його небо і земля; його прийняв і затвердив небесний Отець. По таким заповіті нема місця на балаканину. І до людських

заповітів не можна нічого додавати; хтож відважиться додавати щось до Божого заповіту. Кождий з вас чув останню волю нашого Господа і Спасителя: Хочете царства, беріть на себе хрест; знеможетесь під хрестом, звертайтеся о поміч до Отця Небесного. „Будь тільки вірний і ревний“ (Апок.), то хтєб ти не був, будеш сидіти на престолі, що його Спаситель обіцяв. „Небо і земля минуться, а слово сього умершого Христа не минеться“ (Мат. 24. 35).

Лишається ще одно: вручити комусь на сховок сей надто дорогий заповіт. Хтож може бути найпевнішим ручителем його, як не один Христос, той „посередник між Богом і людьми“ (1 Рим. 2. 5). Тож вручим (передаймо) сей заповіт на сховок. Він обіцяв, Він і нехай сповнить Його. Амінь.

ХІХ НАУКА НА ВЕЛИКДЕНЬ

воскресення Христа — докази Його божества

„Радуйтеся завсіди в Господі!
Ще раз кажу: радуйтеся!“ (Фил. 4. 4)

Христос воскрес!

Скільки віків пройшло вже, браття, як Ісус Христос воскрес із мертвих, і скільки разів чули ми про Його славне воскресення, а проте при кожній згадці про сю дивну подію, серця вірних мимохіть тремтять з радости. От і нині, як тільки я відозвався до вас словами „Христос воскрес“ — ви зараз радісно відповіли: „Воїстину воскрес“.

Від чого таке захоплення, браття, від чого така радість? Від того, що воскресення Ісуса з мертвих є очевидним доказом важніших правд нашої віри, а разом заставою найбільших добродійств, що їх зділав Спаситель людському роду. Сі правди і добродійства такі важні для християнина, так тісно звязані з його судьбою і призначенням, такі необхідні для його земського й вічного щастя, що, коли він має про них хоч слабоньке поняття, то не може уявити їх собі без захоплення; а тому воскресення Христове, в яким вони, як у зеркалі, проявляються, повинно бути для нього невичерпаним жералом духової радости.

Щоб вам се ліпше пояснити і щоби наше свято зробити для всіх вас ще більше радісним, хочу, браття, представити вам тепер всі ті правди, що проявляються у воскресенні Христовім. Та коли сих правд так багато, що не можна обчислити їх в одній проповіді без умучення вашої уваги обширністю, а важність сих правд така велика, що на кожду з них вказане звернути особливу і повну увагу, томуто я обясню нині тільки одну, важнішу з тих, а обяснення дру-

гих лишу на другі проповіді, що їх матиму в наступні дні світлого воскресення.

Перша і важніша правда, що проявляється у воскресенні Ісусовім із мертвих, а zarazом і головна причина, що задля неї ми повинні все радіти Христовим воскресенням, міститься в тім, що Ісус Христос — скажу словами апостола Павла — „через воскресення з мертвих в силі об'явився Сином Божим“ (Рим. 1. 4). І справді — із всіх доказів, що їх богослови наводять на potwierдження божества Ісуса Христа, нема ні одного такого, що доказував би його так очевидно і сильно, як його воскресення з мертвих.

Ісус Христос, коли думати про нього, як про людину, був найбільше праведний і святий чоловік.

Як свідчить апостол Петро, його невідлучний і найближший ученик, Він „не вчинив гріха, ані не знайдено зради в його устах“ (1 Петр. 2. 22). Його невинність у всім було така велика, що Він міг сміло запитати своїх ворогів: „Хто з вас докаже мені гріхи?“ (Йоан 8, 46). А його вороги при всім бажанню обвинити його, не могли знайти в Нім нічого злого. Шукав у Нім гріха Пилат, римський намісник, і торжественно признався, що не знаходить в Нім „ніякої вини“ (Йоан 18. 38); шукав в Нім гріха жидівський князь Ірод, і не знайшов нічого, за що можна би було його осудити (Лук. 23. 11); шукав у нім гріха весь жидівський суд і, не знайшовши його, мусів шукати ложного свідoctва (Мат. 26. 59-60). Така дивна святість Ісуса, якої не мала і не може мати ні одна інша людина, ясно доказує, що Ісус був істотою вищою, ніж людина — був богоподібною істотою, але вона не доказує ще беззаперечно, що Він був правдивим Богом; віруючі можуть відповісти нам, що і між звичайними людьми було багато великих праведників, що, хоч не рівняються святістю з Ісусом Христом, то принайменше уподібнюються йому нею.

Ісус Христос був найбільшим учителем правди, якого ніколи не було і не буде на землі. Його наука своєю високістю, чистотою і благодієністю без міри перевищає все, що колинебудь гарного сказали земські мудрі; а із сього можна вивести, що вона не походить від людського розуму, а сказала її божя премудрість. Се ствердив сам Ісус Христос, коли без вагання говорив перед всіми: „що я чув від Бога, це говорю в світі“. „Я говорю, що бачив у мого Вітця“. „Я правду Вам говорив, котру чув від Бога“ (Йоан. 8. 26, 38, 40). Се посвідчили навіть його вороги; вони дивувалися премудрості його науки і мимоволі признавалися, що „ніколи так не говорив чоловік, як сей чоловік“ (Йоан. 7. 46). Проте дивна і спасенна наука Ісусова, хоч ясно показує, що його устами говорить Бог, не доказує ще без сумніву, що Він сам був праведний Бог; невіруючі можуть відпо-

вісти нам, що і між звичайними людьми було багато, як нпр. пророки і апостоли, що голосили Божу мудрість, що є укрита в тайні, і голосили мудрість не сього світа, а наче натхнені святим духом промовляли.

Ісус Христос був найбільшим чудотворцем. Він зробив багато дивних діл, що очевидно перевищують силу природи і людську умілість (штуку); одним словом давав Він прозріння сліпим від уродження, отворяв уста німим і слух глухим, уздоровляв калік і кровоточивих, утихомирював бурі, виганяв бісів, а навіть воскрешав мертвих. Такі чуда, на котрі Спаситель вказував торжественно як на доказ свого божественного післанництва і, вказуючи на них сміло, говорив жидам: „Коли мені не вірите, то ділам моїм вірте“. „Ті діла, що я гворю, свідчать про мене, що Отець мене післав“ (Йоан. 10. 38, 5. 36). Такі чуда творив Ісус, що їх найлютіші вороги Ісуса не могли ні відкинути, ні вияснити якиминбудь природними причинами, тому примушені були клеветати, мовби Господь ділав їх силою діавола (Мат. 12. 24). Такі чуда — скажім — ясно показують, що в Ісусі Христі і через Нього ділала Божа сила, котра перемагає природні закони. Однак з сього не можна ще рішучо вивести, щоб Він сам був правдивим Богом, бо невіруючі можуть відповісти нам, що й поміж людьми були чудотворці, що силою даної їм Божої благодати робили також дивні діла, нпр. Мойсей перемінив палицю в змію, перевів Ізраїльтян через море, як по суші, добув воду із каміння, а інші воскрешали і мертвих.

Але се Ісус воскрес з мертвих і ми сміло можемо ствердити перед цілим світом, що Він правдивий Бог, єдинородний Божий Син. Що можуть відповісти нам на се невіруючі? Чи можуть вказати нам на якогонебудь другого чоловіка, що воскрес би із мертвих так, як Ісус Христос? Справді були такі, що воскресали по своїй смерті, нпр. син вдовиці із Сарепти, Тавита, Лазар, та як відміняє їх воскресення від воскресення Христового! Всі вони воскресали не самі собою, а силою молитв і силою других св. людей; сина вдовиці із Сарепти воскресив пророк Ілія (з Цар. 17. 20-12), Тавиту воскресив апостол Петро (Діян. 9. 36-41), Лазаря воскресив Ісус Христос (Йоан 11. 43. 44). А який праведник, який Ілія або Петро молився за воскресення Христове? Який другий Ісус викликав Його з гробу, як Лазаря? Всі, всі покинули Ісуса при смерті! Навіть найвірніші Його ученики відреклись і повтікали від Нього (Мат. 26. 56, 69-74). А з сього видно, що Він воскрес без усякої людської підмоги, лише силою Божества, що в нім мешкало (Кол. 2. 9), або — скажім словами апостола Петра — ожив своїм духом (1 Петр. 3. 18). Згадані воскресші люди зовсім не знали про те, що вони воскреснуть по смерті, а тому й не говорили про се наперед; навпаки Ісус Христос ясно і багато разів

говорив, що воскресне третього дня по своїй смерті (Мат. 16. 21). Люди, що були воскресли, по своїм воскресенню знову скоро вмерли, а Ісус вознісся на небо і уже більше не вмирає (Рим. 6. 9). Бачите, яка велика різниця між воскресенням людей і Ісуса! Там у всім видно неміч воскреслих, властиву людській природі, а тут навпаки у всім видно таку могутність Воскресшого, яку може мати тільки Бог.

Скажу більше: якби Ісус Христос був тільки людиною, то сам Він ніяк не міг би воскресити себе, а Бог навіть за молитви всіх праведників у світі ніколи не воскресив би Його. Ісус не міг би сам себе воскресити, бо як звичайна людина не може сама собі дати життя перед народженням, так і не може вернути собі життя по смерті. А чи була в світі хоч одна людина, що родилася сама із себе? Ніколи не воскресив би Ісуса й Бог, бо се було би противне Божим совершенствам. Як? Господь воскресив би того, що будучи сином теслі, називав себе Сином Божим? Господь воскресив би того, хто, будучи звичайною людиною, називав себе рівним Богови і домагався Божого почитання (Йоан. 5. 23). За таку сміливість, за таке богохульство і по людському правосуддю належало би позбавити людину життя, а не вертати їй його, коли вона вже вмерла. Воскресити таку людину, до того тоді, як вона обіцяла воскреснути в доказ свого божества (Йоан 2. 16-21) — значило би піддержувати гидке ошуканство і вводити людей в згубний блуд. Деж тоді була би Божа правда і Божа святість? Де доброта Його до людей?.. Так отже, коли Бог допустив Ісусови воскреснути, а навіть сам Його воскресив, як каже апостол Лука (Діян. 2. 24), то з того необхідно доміркуватися мусимо, що Він дійсно той, за кого себе при життю мав, що Він справді Божий Син, рівний божеством небесному Вітцю.

От тому ходіть всі вірні, поклонімся святому Христовому воскресенню, через котре ми пізнали, що начальник і законодавець нашої віри є правдивим Богом. Нехай тепер жиди в своїм засліпленню уважають нашу віру в розп'ятого Ісуса згіршенням, а погани — безумом; тепер кождий з нас може сміло сказати їм з Апостолом¹², „знаю, в кого я увірив“ (2 Тим. 1. 12), — знаю, в кого я вірю, — знаю, що Він розп'ятий, як чоловік, воскрес як Бог! Сміло будемо, браття, казати ze всім ворогам Христового хреста, а разом радуватися воскресенням давшогося за нас розп'яти Господа. Ах, що було би з нами, якби так Господеви невгодно було воскреснути? Тоді ми не були би переконані про Його божество і через те одні, як жиди, досі томилась би очікуванням Месії і можливо замість Христови покланялись би антихристови, а другі, як погани, досі служили би не живому Богови, а бездумним божкам. От від якого згіршення і блуду охоронив нас Господь своїм воскресенням! От тому благословім Його

за се, а будемо вічно радуватись Його воскресенням. Радуйтеся завжди в Господі! Ще раз кажу: радуйтеся! Амінь.

XX НАУКА

воскресення Христа є запорукою Його божого промислу про нас

„Радуйтеся завжди в Господі. Ще раз кажу: радуйтеся“ (Фил. 4, 4).

Христос воскрес!

Браття і сестри! Ви знаєте, чому я радісно звіщаю вам про Христове воскресення. Ви знаєте, що ми радіємо і повинні все радіти Христовим воскресенням тому, що воно є очевидним доказом важніших правд нашої віри, а zarazом заставом великих добродійств, що їх здійснив Спаситель для людей. На деякі з цих правд я звернув вашу увагу в попередніх святочних науках; я пояснив вам, що Христове воскресення з мертвих се ясний доказ Його божества і знак нашого примирення з Богом, а zarazом визволення нас від гріхів і вічної кари. Тепер відслоню вам інші правди. Нині говоритиму про те, що Христове воскресення є запорукою Його божого промислу про нас, що віруємо в Нього. Се видно із цих слів Апостола: „На се Христос умер і ожив, щоб і над мертвими і над живими панувати. Хто винуватиме Божих вибраних? Бог є тим, що оправдує. Хто є тим що осуджує? Христос Ісус, що вмер, тай воскрес; Він є по правиці Божій і заступається за нас“ (Рим. 14, 9-8; 33-34).

Ми віруємо і повинні вірити, що Ісус Христос, як Бог, від віків був і до кінця віків буде нашим Господом і опікуном. Та колиб Він умерши як людина задля нашого спасення, опісля не воскрес силою свого божества, то марна була би наша віра в Нього, говорить ап. Павло (1 Кор. 15. 17),

І справді, що могли би ми тоді відповісти недовіркам на їх питання: „Де ваш Бог Спаситель?“. „В гробі, в землі“ — сказали би ми. „Коли ваш Спаситель не міг спасти себе від смерті, то чи може він спасти вас і опікуватись вами?“ — могли би сказати нам противники нашої віри. Та й ми самі не вірили би через те, що обіцявши воскресити третього дня по своїй смерті, лежав би досі в землі. І ми гадали би, що Ісус, який називав себе Богом, був тільки людиною. Отже марна була би наша віра в Нього.

(Далі буде)

о. Йосиф Проць

XX НАУКА

воскресення Христа є запорукою Його божого промислу про нас

(Докінчення)

Але коли ми знаємо, що Ісус воскрес із мертвих, то всякий сумнів про Його божество і спасенний Його промисл про нас мусить щезнути. Він воскрес, як обіцяв: значить, говорив правду, що має власть, „покласти свою душу“ і „знову взяти її“ по своїй волі; (Ів. 10, 18); значить, Він має „життя сам у собі“ (Ів. 5, 26), є всемогучим Богом.

Він воскрес силою свого божества як правдивий чоловік, вийшов з гробу з нашою душею й тілом. Колиб Він міг і забути тепер людей, то пречисте Його тіло, яке Він носить на собі, як яку багрянцю, повинно нагадувати Йому про них. А колиж Він загнівається на нас грішних, то сеж тіло повинно будити в нім жалісне співчуття до нас бідних по чоловіцтву Йогож братів. „Хто сам спокушуваний був, говорить ап. Павло, той може і спокушуваним допомогти і мати співчуття у наших немочах“ (Євр. 2, 18; 4, 15); „у наших“ каже апостол, т. є. у немочах всіх людей, а особливо христіян. Задля христіян переважно Христос терпів, умер і воскрес (Ів. 17, 9; 19, 20; Євр. 2, 13); вониж Його „вибраний рід“ (1 Петра 2, 9); вони одні називають Його своїм Господом і Спасителем: про когож Йому найбільше піклуватись, як не про них?

І справді Ісус виявив зворушливу дбайливість, дивну опіку над віруючими зараз по своїм воскресенню. Як тільки воскрес, то перша Його думка була про учеників. Знаючи, що вони засмучені Його смертю, Він зараз посилає до них ангела, щоб потішив їх вісткою про Його воскресення і щоб покликав їх до Галилеї оглядати там Ісуса. Щоб ученики не томились чеканням, люблячий Ісус сам спішить їм на стрічу, сам являється їм. А які знаменні, а які потішаючі Його явлення. Господь являється своїм ученикам і окремо і всім разом зібраним (Лук. 24, 15; 34, 36). Се вказує, що Він опікується не тільки цілою Церквою взагалі, але і кожним вірним і кожним з нас. Господь являється своїм ученикам не раз, не два, а багато разів і в різних місцях. Се вказує, що Він ніколи, де ми не були би, не тратить нас зі своїх

Божих очей, але все за нами наглядає, всюди є з нами. Господь являється своїм ученикам тоді, коли вони чогонебудь потребували; се вказує, що Він готовий все і саме вчас подати нам свою поміч. Ось Марія стоїть коло Його гробу і плаче: оглянулась, а Ісус за нею, щоб її сумуючу потішити. (Ів. 20, 15 і 16). Ось два ученики йдуть до Ємауса у великій непевності щодо Ісуса: нагло Він коло них, щоб їх на розум навести. Апостоли бояться юдеїв і зі страху замкнулися в хаті: поглянули, а Христос серед них, щоб їх успокоїти (Ів. 20, 19). Апостоли не мають що їсти, вони цілу ніч ловили рибу і не зловили нічого: знову з'являється Спаситель, показує їм, де мають закинути сіті, і як закинули, то вже не могли їх витягнути ізза множества риби (Ів. 21, 6). Тома не вірить; що Христос воскрес: щоб його переконати, являється Спаситель і дозволяє йому диткнутися своїх ран і вложити свої руки в Його бік (Ів. 20, 26—28). Ось таку зворушливу дбайливість, тику дивну опіку над своїми учениками виявив Господь по своїм воскресенню. Та так само дбає й опікується Ісус і всіма вірними по всі часи: бо Христос — каже апостол — вчора і сьогодні той самий і на віки (Євр. 13, 8). Він той самий і для нас, як був і для своїх перших учеників, т. зн. чуйний опікун, щедрий добродій, скорий і сильний помічник у всіх потребах. Ріжниця тільки в тім, що в перших днях по воскресенню Він являвся своїм ученикам деколи і видимо, а тепер, начеб задля того, щоб ще скоріше нам помагати, безперестанно і невидимо перебуває з нами своїм духом. Про се нема сумніву; бо Він самий при вознесенню на небо сказав до апостолів, а через них до всіх віруючих: „І се я з вами по всі дні, до кінця віків“ (Мат. 28, 20).

Любі і солодкі се слова! Ними обіцяв нам Спаситель бути вічно з нами. Отже нема тепер чого нам боятися, коли Спаситель наш з нами. Він визволить нас від всіх бід, Він і pomoже перенести всі нещастя. Він певно оберне кожде зло в добро для нас. Правда, Він, щоб випробувати нашу віру або укарати нас за невірство, може дозволити нам довго боротися з покусами, як допустив, щоб апостоли даремно ловили цілу ніч рибу; однак ніколи не допустить, щоб покуси взяли верх над нашими силами і все пішло нам своєю благодать „для угодної помочі“ (Євр. 4, 16). Про се будемо переконані і ніхто не повинен сумніватись: „Він бо по правді обіцяв бути з нами до кінця світа“.

Нехайже благословений буде Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що по своїм милосерддю відродив нас до живої надії воскресенням з мертвих Ісуса Христа (Петра 1, 3). Нехай благословене буде й воскресення Христове, що дає нам запоруку Божого промислу про нас. Памятаючи про сей радісний для нас промисл, радуйтеся, браття, завсіди в Господі; ще раз кажу, радуйтеся! Амінь.

XXI НАУКА

на вечірні в перший день Великодня

Христос воскрес!

Євангельське оповідання Йоана, що я його вам прочитаю, зрозуміле само по собі і не потребує широких пояснень. Але воно є й у євангелиста Луки і то з деякими дуже повчальними додатками. Надто, щоб добре зрозуміти прочитану подію, корисно знати й те, що її попередило і що за нею слідувало. Тому ви, браття, не нудіться, коли я оповім вам сю подію зі всіми обставинами. На сеж і призначений нинішній день, щоб про сю подію говорити. Спаситель цілий вечір до своїм воскресенню говорив з учениками. Поговорім і ми, Його ученики, хоч у сю хвилину про Нього самого.

Коли Ісус обіцяв бути присутнім там, де буде двоє або троє зібраних в Його ім'я, то тим більше буде Він тепер між нами, так численно зібраними. Через те буду говорити так, якби Воскресний Спаситель сам споглядав тут невидимо і на мене, проповідуючого, і на вас слухаючих; себто буду говорити в душі живої віри і любови до Нашого Спасителя і Господа.

Я сказав, що, аби зрозуміти появу Ісуса апостолам, треба знати попереджаючі обставини. Щож попередило її? По перше дворазова поява Господа зрана жінкам мироносицям: перший раз у городі коло гробу, а другий раз дальше від нього. По друге попередила її поява Господа ап. Петрови в Єрусалимі (Лук. 24, 34); вкінці попередила її поява Господа тогож дня двом ученикам в дорозі до Емаус. Та всі ті появи не багато причинились до скріплення віри в воскресення Христове в загалу апостолів. Про вістку побожних жінок про воскресення євангелист виразно каже, що вона здавалась їм видумкою жінок (Лук 24, 11). Зворушені слізки Магдалини пішли Йоан і Петро до гробу Господа; не найшовши там тіла Учителя, ще більше здивувались, побачивши дивне положення Його одежі. Сей вид викликав у них ріжні почування: у Петра здивування, а у Йоана віру (Лук. 24, 12); (Йоа. 20, 8). Колиж Петро сам побачив воскресшого Учителя, то в нього зник сумнів; але інші ученики ще хитались між страхом і радістю. Навіть як прийшли поміж апостолів два ученики з Емаус і сказали, що бачили Учителя, то не всі повірили їм: одні з них признали, що „справді встав Господь і явився Симонови“ (Лук. 24, 34); іншіж, як посвідчає євангелист Марко, „не повірили їм“ (Марк. 16, 13). Дивно мала віра навіть у тих, що — здавалось би — скоріше, ніж інші повинні були повірити радісній вістці про воскресення. Та не треба забувати, браття, що маловірство може похо-

дити з неприхильности і байдужности, а може походити також з любови і радости. Чого люди дуже бажають, у то вірять деколи занадто скоро, а деколи дуже довго ні, залежно від того, як вони уявляють собі сподіване — чи як трудне, чи як легке до осягнення. А що ж могло здаватися труднішим, як не повстання з гробу Ісуса і то по таких великих Його терпіннях і по такій смерті? Ми нині жиємо в обставинах багато лекших, як жили перші Христові ученики, а яка слаба деколи наша віра, як мало у нас надії! Через те нам не нарікати, а радуватись, коли бачимо у апостолів повільність у вірі в воскресення Учителя. Чому? Тому, щоб повільність замикає тепер уста ворогам нашої віри, показуючи, що в перших її оповісників не було ні тіни легковірности.

Тепер міркуймо далше про подію воскресення. Серед усіх сумнівів і перешкод радісна вістка про воскресення Учителя вспіла дійти продовж дня до відома кожного ученика, і по мимо того, що апостоли були розпорошені по Єрусалимі, під вечір зібрала їх всіх, крім одного Томи, разом. Власне серце говорило кождому з них, що любий Учитель не забарить вradувати їх всіх своєю появою, або новою, несумнівною вісткою про своє воскресення. І справді Христос нагло прийшов і станув поміж ними. Двері були зачинені зі страху перед юдеями, а однак Він станув поміж ними. Погляд на любого Учителя, що два дні тому висів на хресті серед розбійників перед лицем цілого Єрусалиму, а тепер з'явився живий, зараз наповнив всіх небесною радістю. Вradувались ученики, побачивши Господа! Але ся радість мимохить об'явилась почуванням, похожим на страх. Тіло Господа було таке одуховлене, а Його вид такий небесний, що ученикам мимохить прийшла думка: Чи се дійсно воскресший їх Учитель у своїм тілі? Чи може тільки якась духовна з'ява? А при думці про появу Його з другого світа серце мимоволі тремтіло від страху. „Налякавшись та перестрашившись, думали, що духа бачать“ (Лук. 24, 37). „Мир вам“ сказав Господь, не так по звичаю привитання, як щоб успокоїти учеників. Та апостоли в непевности не знали, що відповісти на сей мир і мовчали. „Мир вам“ повторив Ісус, бажаючи утихомирити їх душевну тривогу. „Чому стривожилися ви і чому думки повстають у ваших серцях?“ (Лук. 24, 38). Отся їх тривога була така велика, що одним словом годі було розігнати її. „Дивіться на мої руки і на мої ноги, що се я сам продовжував говорити Господь; дотикайтесь і пригляньтесь, бо дух тіла і костей не має, як бачите, що я маю“. Сказавши се показав Господь ученикам руки і ноги з ранами, що остались на воскресшій тілі, як знаки побіди над смертю.

Такий доказ був понад усі сумніви. Та людське серце нераз іде не за розсудком, а за іншими законами; воно де-

коли упереджує розум у вірі, а деколи відстає від нього, хвилюючись, наче море, і тоді, коли вже нема вітру сумнівів. Апостоли не могли тепер не вірити, та не мали й повної, спокійної певності — перше зі смутку, а тепер з радості. Дотикались тіла Господнього не мали відваги, а з другого боку погляд переконував їх, що се дійсно сам Ісус Христос. Воскреслий Христос найшов спосіб розвіяти се вагання апостолів: „А коли вони ще не вірили з радості і дивувалися, сказав їм: Маєте тут що їсти?“ (Лук. 24, 41). Се мало бути рішучою ознакою, що видиме тіло Учителя не якийсь привид, а те саме, що висіло на хресті і лежало в гробі. Ученики дали кусник печеної риби, правдоподібно останок власної вечері. „Господь, взявши, їв перед ними“.

По сім страх і непевність учеників скінчилися, та сим цілй появи була осягнена тільки на половину. Треба було переконати учеників не тільки про дійсність воскресення, але і розігнати понурі їх думки про минулі події, відвернути перед ними згіршення із смерті на хресті. Се робить Ісус у дальшій розмові з учениками.

Головно треба було, як я сказав, ухилити згіршення. Були до того два способи: перший — виявити ученикам ті причини і цілі, що задля них терпів Господь, і вказати на потребу викуплення гріхів світа кровю Божого Сина. Сього способу, хоч який він твердий, не міг Христос тепер вибрати. Тайну відкуплення могли апостоли зрозуміти і заховати аж по зісланні на них св. Духа, коли вони, покинувши давні упередження, сталися в повнім розумінні органами правди, посудинами всемогучої благодати. Тепер, щоб успокоїти хвилюючі уми і серця, вистарчало вказати на пророків: що все минуле, хоч яке жахливе воно було, сталося докладно так, як колись предсказували пророки; значить, все сталося не з примхи якогось там Каяфи, а з волі небесного Вітця.

Сього способу й ужив тепер Ісус.

„Се слова, що я говорив до вас, будучи ще з вами“ — так почав навчати учеників Господь. Що таке сталося, про що ви не зналиб наперед? Чи ж я не говорив до вас, „що мусить сповнитися все, що написане про мене в законі Мойсея і в пророків та в псалмах?“.

Така розмова мусіла бути дуже повчаюча. Бо хтож міг краще навчати про конечність хреста, як не сам великий хрестоносець?

Вже саме схування такого Учителя і в таку хвилину вводило апостолів в правду старозавітних пророцтв про страждання Сина Божого і в духа самих страждань. Та Господь, щоб учеників ще більше навчити, ужив ще одного способу, а саме: отворив ученикам розум, щоб розуміли св. письмо. Христова сила невидимо зділала, що уми учеників стали спосібними бачити в св. письмі те, чого вони передтим

не бачили, розуміти ясно те, що передтим видавалося їм неясне.

Ученики по розмові з Ісусом ясно побачили і зрозуміли „що було написано в письмі“ і що „так годилося Христові терпіти і воскреснути з мертвих“; враз із сим зрозуміли й другу, так само важну правду, що „годиться в ім'я воскреслого голосити покаяння і відпущення гріхів“ не тільки в Юдеї, а між усіма народами.

Ви — сказав Господь ученикам наприкінці своєї бесіди з ними — маєте бути свідками і оповісниками сих подій і правд. „Як мене післав Отець, і я посилаю вас“ наводити усіх людей на шлях спасення. При сих важних словах Господь дунув на апостолів і сказав: „Прийміть Св. Духа; кому відпустите гріхи, відпустяться їм, а кому задержите, задержаться“. Впродовж страшних днів смерти улюбленого Учителя віяло на апостолів стільки духів злоби і сумнівів, що необхідним було, щоб Господь завчасу натхнув апостолів подихом із власних уст.

Євангелисти не кажуть, як по сім відійшов Господь зпоміж апостолів. Правдоподібно так, як і при других появах, т. зн. зник їм з очей. Самі бачите, браття, що слова й діла, які представляють сю появу Господа, такі, що можна було вважати її за останнє побачення з учениками. Призначення і служба (уряд) вказані; предмет праці і проповідання назначений; дари й сили дані й прийняті; оставалось, очевидно, тільки почати працювати в ім'я Розп'ятого. Тимчасом апостолів чекали нові явлення в Єрусалимі і Галилеї, чекали їх довші розмови про царство Боже (Діян. 1, 3); вони мали ще прийняти Духа в огненних язиках, і аж тоді мали розійтись по світі проповідати слово Боже. Церковні отці догадуються, що таку непевність положення допустив Господь тому, щоб апостоли, не маючи перед собою учителя в земській виді і без Його давнього проводу, самі почали завчасу працювати своїм умом і як можна скоро розвинули в своїх поступках і житті ту науку і ті правди, що їх мали голосити опісля усьому світові.

Поява Учителя врадувала дуже апостолів; ніч зробилася для них яснішою, ніж день. Один тільки Тома сумував. В хвилину появи Господа ученикам Тома не було поміж ними і тому він не бачив Його. Чому Його не було, євангеліє не каже. Але, коли врадовані ученики сповістили Його, що бачили Господа, він рішучо відповів: „Коли не побачу на його руках знаків від цвяхів і не вложу своєї руки в Його бік, не повірю“. (Йоа. 20, 25). Сими словами не хотів Тома виявляти недовіря словам учеників, бо не було розумної причини сумніватись в правдивості їх свідцтва, він бажав тільки міцніше упевнитися в правдивості появи Ісуса. Особливо бажав він упевнитися в тім, що тіло явившогося Учителя не було привидом. Привід до сього могло дати саме оповідання

учеників про те, як то вони думали зразу, що явившийся Ісус був духом і що Ісус тому радив їм дотикатись Його. Томі, який не бачив явившогося Ісуса, здавалося, що се саме належало зробити, щоб вповні переконатись; а що апостоли сього не зробили, то явлення по його думці не мало ще усеї певности. Тимчасом Тома в глибині свого серця відчував смуток, що втратив щастя бути свідком появи Учителя. Сей смуток тривав кілька днів, аж поки Спаситель 8 дня не явився йому і сим явленням не розігнав його смуток і не-певність.

Таким способом вже при першій явленню Ісуса справились Його слова, що ними остерігав учеників ще при розлучі з ними — перед духом темноти, а саме, що сей дух темноти зажадав позволення просівати їх, як пшеницю (Лук. 22, 31). Тома через свої сумніви мало що не вийшов із числа учеників Христових і мало що не став предметом тої страшної діявольської „сійби“. Тільки мудра любов Учителя знайшла спосіб відвернути сю небезпеку: вона дала Томі нагоду бачити знаки від двяхів, вона дала йому можливість нагородити його холодні слова „як не побачу, як не вложу руки в його бік“ пламенним окликом: „Господь мій і Бог мій. (Йоа. 20, 28;) вона дала йому нагоду змінити своє коротке невірство в непохитну певність не лише Христового воскресення, але усеї християнської віри. Так виглядає євангельське оповідання, що його нам Церква нині пригадує. Можливо, що не всі подробиці його цікавили вас, та помимо сього вони повинні бути дорогі вашому серцю. Ми нераз читаємо багато видуманих оповідань і не нудимось їх подробицями, хоч предмет тих оповідань не стоїть в ніякім відношенню до нашого добра, ба часто шкодить душевній чистоті. Невжеж оповідання про явлення воскресшого Спасителя не варта того, щоб його знати ціле й докладно? Що булоб з нами, якби апостоли не пішли були у світ з проповіддю? Та вони не булиб пішли на сей труд, колиб були не упевнились у воскресенню свого Учителя; вони знов не булиб упевнились, колиб Ісус не явився був їм в такий спосіб, що його ми перед хвилиною пізнали. Через те історія явлення Ісуса се історія нашого спасення: її треба нам уважно слухати і про неї думати.

Щож заслугує в ній на особливу увагу? Все, коли думати будемо про неї так, як належить. Глядіть, як пильно заходить ся Господь коло нашого спасення! Тільки вийшов з гробу, а вже являється кілька разів одного дня. Рано два рази жінкам мироносинцям, потім Петрови, під вечір двома ученикам в дозозі до Ємаус, вкінці нічю десятьма учениками в Єрусалимі. Тільки велика любов до своїх могла склонити Того, що йому дана була всяка власть на небі і на землі, провести майже увесь день в убогій городі, на дорозі і в убогій.

хатині непізнаним. Хто так поступає, той мав право сказати: „Мій Отець досі ділає, і я ділаю“. (Йоа. 5, 17).

Зважте даліше, які тверді основи нашої віри! Апостоли не кидаються на першу вістку про воскресення; не вірять щодо сього один другому; не відразу вірять навіть своїм власним очам. Але, коли побачили, коли переконалися, то вже ніщо не могло їх ні засмутити, ні застрашити. Вони пішли тоді спокійно у світ і за весь світ: вони радо умерли за Того, що умер і воскрес за всіх.

Зважте вкінці, які безпідставні і небезпечні сумніви в вірі. Тома міг ще сумніватись, коли йому говорило про воскресення кількох апостолів; можна було сумніватись, коли ще на Голгофті стояв облитий кров'ю хрест, а в городі лежав надгробний камінь, коли християнська віра містилась в одній хатині, а невірство огортало всю Юдею і весь світ; та чи можна сумніватись в правдах християнської віри нині, коли вона побідила світ, коли вона зробила з людей ангелів, поширила всюди і на все благословена і благодать, коли все наше єство зрослося з вірою так, що ми мимохіть віруємо душею й тоді, як уста перечуть? А в тім, якби хто й тепер попав в нещастя і як Тома непокоївся сумнівом у вірі (се можливе, бо діавол ніколи не спить, все сіє кукіль), той нехай не тратить надії: рани Христові цілі, ціла й любов Його до всіх грішників. Нехай лише безсторонно вдумається в діла Господні, нехай вдумається в духа Його науки, а найбільше в Його любов до людей, в Його смерть за нас всіх на хресті, то його холодне серце напевно огріється огнем святої любови до Розп'ятого і признає правдивого Спасителя світа в Тім, що обіцяє спасення не гарними словами, а що дав доказ своєю смертю і кров'ю.

Стільки думок насувається нам, браття, коли уважно слушаємо оповідання про воскресення Спасителя. Ще більше глибоких думок зродиться у ваших серцях при читанню сеї історії. Навмисно говорю „при читанню“; бо гадаю, що найкрасше закінчу сю науку, коли візвув вас всіх, що вмієте читати, до того, щоб ви підчас тих свят самі прочитували собі євангельське оповідання про воскресення Господа і про Його явлення апостолам. Бо скільки разів говорив би я вам з сього місця, то ніколи не зможу сказати вам всього, що міститься в євангелії. Що людські слова? Малі потічки, а там у євангелії море. Тому треба читати самим, хто вміє. Добре прикликати своїх домашніх і читати при них: нехай і вони почують з твоїх уст — брате — про воскресення спільного нам усім Владики й Господа. Таким способом ти станеш для них ангелом благовісником, а твоя хата стане подібною до тої хати, що в ній явився Господь своїм ученикам. Видячи твою щирість, Він сам невидимо стане серед твоєї сім'ї, поблагословить її своїми пречистими руками, промовить

до тебе „мир тобі“ і подасть благодать Духа, чого дай, Боже, всім вам. Амінь.

XXII НАУКА

про безсмертність душі і воскресення мертвих

„Петро встав, побіг до гробу і, нахилившись, побачив одні покривала“ (Лук. 24, 12).

Євангеліє, оповідаючи про воскресення Господа Ісуса, зазначає між іншими сі обставини, що камінь від гроба відвалив був ангел, який серед трясення землі зійшов з неба; що жінки мироносиці найшли гріб відкритий; що Петро, а по нім Йоан, заглянувши в гріб, побачили лежачі ризи Господні, а саме: плащаницю, що нею обвите було тіло Його, хустину, що була на Його голові, і правдоподібно пояс, що був на нім, як Його розпинали. „Петро ж встав, побіг до гробу і, нахилившись, побачив одні покривала“.

Що се значить, що євангеліє так докладно оповідає про ризи Господа, які вже не потрібні воскресшому? Що се значить, що і воскреслий оставив і заховав свої ризи в гробі, щоб їх бачили люди? Се значить, що і ризи Господа мали бути свідками Його воскресення. Як юдеї скажуть, що ученики вкрали тіло Ісуса, як самі ученики думають би так, як думала якийсь час Магдалина, що тіло Господа взяв хтось, тоді Його ризи голоситимуть проти обмовців і наведуть на розум тих, що помилялися.

Невже мав час крадучий тіло розвивати з нього плащаницю і ручник і знов звивати їх і складати окремо в порядку? Якаж бала потреба тому, що переносив погребане тіло, обнажувати Його, коли навпаки і обнажене належало одягнути, щоб вигідніше перенести і згідно з поглядом юдеїв про дотикання мерців? Таким способом і мертві ризи Господа проповідали Його воскресення.

Мовчазні ризи Господа, що звіщали Його воскресення, нагадують нам наше будуче воскресення, пригадують нам велику правду, що і наша душа не вмирає по смерті, а жие дальше і колись злучиться знову з воскреслим тілом.

Про сю безсмертність душі і про се будуче воскресення буду нині говорити.

Щоб виробити собі поняття про безсмертність, треба звернути увагу на саму суть і природу того, що жие в людині, а що умирає. Се, що умирає в людині, є видиме, грубе тіло, а се що жие в людині, є невидима, тонка сила, що її звичайно називаємо душею. Тіло само виявлює свою смертність тим, що очевидно ділиться на часті і нівечиться; душа не тільки не показує в собі ніяких позначок подільності, зни-

щимости, але виявляє цілком противну цьому властивість в здатности думання. Ся здатність думання представляє розділені поняття про річі в неподільній і незлітій єдності, що незгідне є з властивостями подільної матерії. Тіло ще впродовж життя умирає і без сумніву кілька разів, почасти, щоденно відділюючи від себе мертву частину своєї матерії: тимчасом душа впродовж усього життя відчуває в собі одно постійне буття. Тіло бере участь в життю, наче по неволі, порушуване силою душі і все більше або менше обнижуючи його своїм ледарством; душа продовжує своє, незалежне від тіла, життя і діяльність і в той час, коли діяльність тіла перешкоджена сном або недугою.

Свідками безсмертя людської душі можна би поставити ліпшу і найбільшу частину людського роду і цілі народи від найбільше до найменше просвічених так, що в сім випадку навіть помилки можуть деяким способом свідчити про правду. Як не похотливі поняття про будуче життя в ісповідників Магомета, як не грубі оповідання про нього у поган, як не дивоглядна власть духа темноти і злоби між деякими з тих, що уважають чесною віддати себе живцем на спалення задля помершого, але і в сім перекрученню та змішанню понять і почувань не згасла ще, як іскра в купі попелу, правда — та правда, що по сім життю є для людини будуче життя. Як давні або нові садукеї силкуються відкинути сю правду, то тільки тому, що вона перешкоджує їм бути садукеями, т. є. безпечно уживати похотливих розкошів, тому що гадка про безсмертне життя домагається і смертного життя згідного з будучим безсмертним.

Про будуче життя людини говорять навіть німа і мертва природа. В цілім світі не можна знайти жадного прикладу, жадної познаки, жадного доказу, щоб можна було знищити яку там не булоб маловажну річ; нема минулого, щоб не приготівляло до будучого; нема кінця, що не вів би до початку; всяке окремішне життя, коли йде до свого властивого гробу, лишає в нім тільки колишній, постарілий одяг тілесний, а саме входить у велику, невидиму країну життя, щоб знову явитися в новім, буває красшим і досконалішим одязі. Сонце заходить, щоб знову зійти; зізди раненько вмирають для земського глядача, а вечером воскресають; роки кінчаються і починаються; замираючі звуки оживають у відгомонах; ріки ховаються у морі і воскресають в жерелах; цілий світ земських рослин умирає в осени, а весною оживає; умирає в землі зерно, а воскресає з нею трава або дерево; умирає червак, а воскресає крилатий метелик; життя птиці ховається в мертвім яйці і знову з нею воскресає. Коли сотворіння низших ступнів руйнуються задля відбудування, гинуть, щоб наново жити, то чи людина, вінець землі і зеркало неба, паде в гріб задля того

тільки, щоб розсипатися в порошок, більш безнадійно ніж червак, гірше ніж зерно гірчиці?

Від зовнішніх річей звернім свій зір в глибину серця і там дасться відчуття передчуття життя по смерті. Все живе на землі, крім людини, з природи дбає тільки про теперішнє життя, а тільки одна людина навіть тоді, як забуває про власне будуче життя, ділає нпр. багато — так би сказати— задля безсмертя в потомстві. Чи сей потяг людського серця не є галуззю від кореня правдивого безсмертя, — галуззю не-правильною та виявляючою силу кореня? Також кожде людське серце пізнає, а чим воно благородніше, то і сильніше любить добро і правду, не вважаючи на те, що в сім життю добро і правда страждають від зла і неправди. Відки бєбереться в натурі людини се глибоке признання достоїнства добра і правди, або совість, як не від глибокого, таємного відчування царства добра і правди, що через гріб межує з теперішнім життям?

Та може я грішу в тім, що мимохіть говорю се перед христіянами, для яких будуче воскресення не потребує жадних доказів і посвідок, як діло вірного і признаного досвіду. „Бо коли віримо, каже ап. Павло, що Христос умер і воскрес, так і Бог тих, що послухали в Ісусі, приведе з ним“ (1 Сол. IV. 14). „Христос воскрес з мертвих, первісток між помершими“ (1 Кор. 15, 20). Як хтось, маючи сей доказ воскресення, ще сумнівається про можливість воскресення, тому апостол Павло дає на се його міркування відповідь, основану на природі знаних річей, а притім ремствує за сумнів; бо сумнів — по словах апостола — і віру обиджає і розумови, що його зродив, чести не приносить. „Безумний! Те, що ти сієш, не ожие, коли вперед не вмере. А що сієш, не сієш тіло, котре має бути, але голе зерно, приміром пшениці, або якесь інше. А Бог дає йому тіло, як хоче, і кождому насінню власне тіло“ (1 Кор. 15, 36).

Гадаю, що не треба вяснювати або доказувати безсмертність, воскресення і життя в другім світі, але пригадувати про сі важні справи, бо є багато людей, що їх сі справи менше займають, ніж самі дрібниці.

Апостоли називають себе „свідками воскресення“ (Діян. II 32) Христового, хоч їх повинністю було свідчити не тільки про воскресення, але й про всю науку Його. Такою важною вони вважають правду воскресення.

І справді, як тільки стверджена є ся правда, то тим самим стверджена є правда всього, що діяв, чого навчав наш Господь. Але важна правда Христового воскресення, така важна і правда нашого воскресення, для життя. Як певна є ся правда, то тим самим непохитно певні є і всі правила святого богоугодного життя.

„Ідймо і пиймо, бо завтра помремо“ (1 Кор. 15, 32). Се

правило проголосив апостол в імені і в наругу тих, що не знають або не хочать знати воскресення мертвих. Воно годилося би бути правилом моральної філософії дітей, якби вони мали першенство у філософуванні. Воно справді становило би і у людей всю моральність, всі закони, якби відобрали їм думки про будуче життя. Тоді — не в гнів нехай вам се буде — і ви, браття і сестри, можете стати стравою людей, що люблять їсти і пити. Бо як не варта трудитися, щоб добре уладнати особисте життя через те, що завтра помremo, то також не варта трудитися, щоб шадити життя другого, життя, що його завтра без сліду проковтне могила. Так забуття про будуче життя веде до забуття про всі чесноти і повинности і обертає людину в худобу або звірину.

О, людина без сумніву безсмертна, щоб забуття про безсмертність не стало смертоносною отруєю і для смертного твого життя і щоб забута тобою безсмертність не вбила тебе на віки, коли нагло явиться тобі тоді, як ти не будеш сподіватися його і не будеш приготований на нього.

Не кажи очайдушно: завтра помremo, щоб через те нестримно кинутись за розкошами смертного життя. Кажи з надією і зі страхом: завтра помremo на землі, а вродимось або на небесах, або в пеклі. Виходить, що треба спішитися, треба трудитися, щоб покласти, щоб удержати і скріпляти в собі основу до небесного, а не до пекольного народження.

Що ж є основою до небесного народження? Слово і дух і сила воскресшого Христа, що є нашим воскресенням і життям. Приймай се боже сімя вічного життя вірою; засівай його в серце любовю; вкопуй покорою; огрівай молитвою і думкою про Бога, годуй і напоюй слізьми жалю; зміцнюй подвигами чесноти.

Щоб знищити в собі бурянове сімя пекольного життя і жити нарешті повним життям Воскресшого, умирай для всього, крім для його життя, с. зн. не ділай нічого, що йому противне; не жий для світа і тіла, для пристрастей і похоти; не привязуйся серцем до багатства; не гордуй. З ап. Павлом „май все за сміття, щоб získати Христа, т. є. „що з віри Христа Ісуса, котра є справедливістю від Бога, щоб пізнати його і силу його воскресення і спільність його мук, уподоблюючись його смерті, щоб досягнути воскресення мертвих“ (Фил. III, 8—11). Коли так жити і вмиратимеш, то і ти, оставивши в гробі постарілі земські ризи, одержиш у небі нові, вибілені в крові Агнця і в день його весілля „одагнешся в світлий і чистий виссон: бо виссон се оправдання святих“ (Од. Йоан. 19 8). Амінь.

XXIII НАУКА

про конечну потребу божої ласки до духовного життя

„Бог мира... нехай]способить вас до всього доброго сповняти його волю, ділаючи в вас, що йому подобається через Ісуса Христа“ (Євр. 13. 20—21).

Сим зичливим бажанням, що я його ось сказав, висказує апостол Павло одну найбільше знаменну християнську правду, що виявляє його погляд на духове життя людини. Наша душа має свої сили і здатности, що ними мусить жити і ділати. Як усяка істота в знанім нам світі, крім своїх власних сил і засобів, що є в її природі, потребує ще зовнішньої підтримки у зовнішніх стихіях життя, напр. в теплоті сонця, воздуху, їді і питтю, так і наша душа, крім власних сил і засобів, потребує ще зовнішніх елементів життя, котрі заміняли би їй і теплоту сонця і воздух і їду і пиття. Такими то життєвими елементами, як взагалі для створених духів, так і для нашої душі, є все, що до життя і побожності подарувала нам Божя сила (2 Петр. 1, 3), що в євангелію діянням Божим в нас, ласкою Господа нашого Ісуса Христа і спільністю святого Духа з нами — називається. (Фил. 2, 12; 2; Кор. 13 13).

Як християнська віра навчає, ми лиш тоді можемо сповнити правильно, повно і успішно обовязки нашого духового життя, коли сповнятимемо їх своїми власними силами і якщо їх оживляти і підкріпляти буде Божя ласка.

Найвисший і основний обовязок нашого духового життя є віра в правдивого — значить — християнського Бога: „Се є життя вічне“, сказав наш Спаситель в молитві до свого Отця небесного, „щоб пізнали тебе єдиного правдивого Бога і того, що ти післав, Ісуса Христа“ (Йоан 17, 3). Чи є Бог, хто він по своїй природі, яке його відношення до світа і до нас і яке повинно бути наше відношення до Нього — се перші і найважливіші питання для всіх моральних істот, а зокрема для людини. Такими представляє їх і християнство і враз засвідчує, що в сій цілі Бог об'явився людям двоюким способом: в природнім об'явленню або в створенні світа (Рим. 1 20), а ще ясніше і певніше в об'явленню надприроднім. (Євр. 1 1). Та хоч які досконалі самі собою оба ці зовнішні об'явлення, особливо останнє т. є. надприродне, конче потрібне ще є, як се навчає Христова наука, внутрішнє Боже об'явлення в душі людини, щоб вона могла правильно розуміти предложені в обох об'явленнях правди, засвоїти їх із ширим переконанням, держати і ви-

знавати твердо і постійно; необхідно було, щоб сам Бог своєю ласкою отворив наше серце, щоб воно уважало на слова зовнішнього обявлення (Діян. 16 19); кінче треба було, щоб сам Бог отворив нам розум розуміти св. письмо, старого і нового завіта (Лук. 24, 45) і щоб так дано нам для Христа вірити в Нього (Фил. 1 29). Коли раз наш Спаситель навчав між юдеями про своє походження з неба і багато з них не вірували в Нього, а навіть нарікали, Він сказав їм: „Не відказуйте між собою; ніхто не може прийти до мене, коли Отець, що послав мене, не притягне його“ (Йоа. 6, 44). Колиж іншим часом Господь спитав своїх учеників, за кого вони його мають, і коли Петро в імені всіх відповів: „Ти є Ісус, Син Бога живого“, Ісус відповів: „Блажений еси, Симоне, сину Йони, бо не тіло і кров обявили тобі, а мій Отець, що на небесах“ (Мат. 16, 17). Святі апостоли, проповідуючи скрізь віру, приписували свої успіхи не лише своєму проповіданню, а переважно Божому діланню в душах віруючих: „Ми, писав апостол Павло до Коринтіян, тільки слуги, що через них ви увірили, і як кождому дав Господь; я посадив, Аполлос поливав, але Бог дав зріст. Тому ані той, хто садить, є чимсь, ані той, хто поливає, але Бог, що дає зріст“ (1 Кор. 3, 5—7). Тому то апостоли проповідали самі та враз не переставали просити Бога, щоб він дав бажаним спастися духа мудрости й обявлення для пізнання Його і щоб просвітив очі їх серця, щоб вони знали, яка надія Його покликання (Єф. 1, 17—18). Віруючим же апостоли вмовляли, що ніхто не може навіть сказати: Господь Ісус, тільки Святим Духом (1 Кор. 12, 3). З сього то й пояснюється, чому деякі при всім, як здається, бажанню вірувати в Бога і в Ісуса, мучаться однак маловірством, сумнівами, або навіть невірством. Думають пізнати Бога і набути глибоке переконання про Його буття і діла з одної тільки книги природи і лише власним розумом; надіються пізнати Бога і вірити в Нього всім серцем, читаючи тільки св. біблію і покористовуючись висліджуванням історії і власними міркуваннями, а забувають найголовніше і необхідне. Забувають, або не хотять звернутися з теплою молитвою до Бога о Його внутрішню поміч в сій святій справі, своєю самонадійністю замикають свою душу перед всіми благодатними впливами, а своєю гордістю відкидають всяку поміч з неба. І дуже природно не досягають або не зовсім досягають того, до чого прямують: бо віра се не тільки плід наших власних зусиль, але і в своєму початку і в продовженні zarazem Божий дар (Єф. 2, 8).

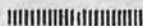
Другим головним і істотним обов'язком нашого духового життя, що ґрунтується безпосередно на вірі в правдивого Бога, є сповнення морального закону, що написаний в нашій совісті і що його пояснює нам св. євангеліє. Або

точніше: в сім то виконанні морального закону у всіх його точках і подробицях й проявляється якраз духове життя, а віра в Бога є тільки основою його і необхідною умовиною: „Праведний живе віри“ (Рим. 1, 7) і все, що не з віри, є гріх — (Рим. 14, 23); з другого боку і віра, коли не має діл, с. зн. не йде в парі з захованням євангельських заповідей, є мертва сама в собі (Як. 2, 17), і тільки хто їх виповнить, ними житиме. (Гал. 3, 12). Щож? Як християнська віра навчає, без благодатної Божої помочі ми самі собою не всіли виконати і морального закону, не можемо вдіяти ні одного правдиво доброго діла, тому що „хотіння доброго є в нас, та виконання доброго — ні“ (Рим. 7, 18); аж Бог розбуджує в нас і хотіння і виконання по уподобанню (Фил. 2, 14) і Дух Святий допомагає нам у наших немочах (Рим. 8, 26). Для пояснення сеї правди Ісус Спаситель уподібнює себе до виноградної лози, а віруючих у Нього — до її вітей і каже: „Перебувайте в мені, а я в вас; як вітка не може приносити плоду сама зі себе, коли не позістане на виноградні, так і ви, коли не будете перебувати в мені“.

„Я виноградина, ви віти; хто перебуває в мені а я в нім, той приносить много плоду; бо без мене не можете нічого робити“ (Іоан 15, 45). Чи треба ще доказувати комусь із вас те, що кожному знане є з власного досвіду? Ось ви, наприклад, задумали якісь добро підприємство, обмірковували його зі всіх боків, рішилися приступити до його здійснення і відразу зустрічаєте в самих собі першу перешкоду до того; будяться пристрасти, починається внутрішня боротьба в вас і ви уступаєте. Другий раз ви не відчуваєте в собі ніякого упору вашим добрим намірам, зате в середовищу, що вас окружає, в тім громадянстві, де ви повинні діяти, стрічаєте на кождім кроці спокуси і всякого роду перешкоди — і знову уступаєте, або робите не те, чого бажали, і не так, як бажали. Трапляється, що й ми робимо якенебудь добре діло — таким воно нам представляється, таким видається і нашим ближнім. Але якщо ви по совісті розсудите ваше добре діло, ввійдете в побудки до нього, в обставини виконання його, то ви станете свідомі, що се діло не зовсім свободне від впливу вашого тайного себелюбства, користюлюбності і других пристрастей, що воно не зовсім чисте і моральне. Се все явища найприродніші. Якщо якась рослина могла би говорити — і сказати: мені не треба сонця з його світлом і теплом, не треба воздуха, ні вогкості, ні їди, я сама з себе, тільки своїми силами буду рости і родити овочі; якщоб слідом за тим вона могла і дійсно усунути від себе всі вичислені життєві елементи, то можна подумати, який був би її зріст і які плоди. То само було би і з людиною, що, відкидаючи від себе всі божественні сили щодо життя і побожності, зрікаючися всіх оживляючих і скріплюючих душу впли-

вів благодати — надіється сама собою, лише своїм розумом і своєю волею зростати в духовім житті і духові плоди приносити.

Браття по роду і по вірі! Чи бажаєте ви щиро вірити в Бога і в Христа, вірити твердо і непохитно? Чи хочете ви жити тим висшим життям духа, чисто моральним, яке наказує нам совість і євангеліє? Покористовуйтеся задля сього всіми засобами, що Іх дарував нам Господь, а не тільки деякими: ділайте і самі своїми силами, але не зрікайтесь і сили Христової, що усовершується в нашій немочі (2 Кор. 12, 5). Нехай ваша душа постійно освічується, огрівається, напоюється, насичується і віддыхає Божою ласкою і укріплюється нею. Якби там не обширний і багато знаючий ваш розум, якби там не сильною здавалася бути ваша воля, не надійтесь ніколи тільки на самих себе, а все моліться Господеви о Його всесильну поміч, моліться щиро, покірно, без усякої гордині, памятаючи, що Господь гордим противиться, а покірним дає ласку (Як. 4. 6). Не очікуйте всього від самої науки. Сама наука не всилі дати вам ні живої і сердечної віри, ні чистої і високої моральности — се висше її засобів. Тільки наука в сполученні з християнством, або вірніше сказати — тільки наші власні зусилля і старання в злуці з постійною поміччю Божої ласки, без котрої християнство немислиме, можуть сформувати з нас людей і християн правдиво віруючих і правдиво чесних. Амінь.

о. Йосиф Проць

XXIV НАУКА

про потребу продовжувати добрі постанови з чотиро- десятиці

З Божої ласки скінчили ми, браття, ще один великий піст. Не малий се набуток для тих, що провели його, як годиться. Так само і не мала втрата для тих, що провели його не так, як треба. Церква не силує нікого виконувати уставу, та ті, що їх не виконують, самі карають себе. Коли ті, що добре потрудилися в часі посту, ввійдуть тепер у радість свого Господа, то слабі й неслухняні сини Церкви з konieczности повинні відчувати злидні і журу. Добре, як Господь велить їм дожити знову св. посту і поправити сьогорічне недбалство (хоч вернути вповні те, що страчено, вже неможливо). Хтож не одержить сеї ласки від Бога, для того великий піст страчений назавсиди. Щож бо перешкоджувало йому бути слухняним, сіяти разом з другими, щоб тепер разом з другими і жати?

Коли трудимося, все буває більше або менше тяжко, але тим приємніше, як труд скінчиться. Гадаю, що і нинішній день дуже радісний для тих, що добре потрудилися в часі великого посту. Нехай же такі впадуть в покорі перед лицем Господа і нехай дякують за це Господеви! Без Його бо ласки, браття, ми не тільки не доконали би, але й не почали би цього святого подвигу.

Та радіючи з довершеного подвигу не належить радіти радістю вязня, що виходить з вязниці; се значило би не пізнати ціни і солодости посту. Хто їх пізнав, той і по скінченню чотиродесятици не розстанеться з постом. І як розстатися?

Чи можна без втрати для душі залишити внутрішній піст, що лежить в здержанню від догоджування пристрастям? Конець сього посту був би і кінцем нашої чесноти. Пости установлені, щоб здержуватися від страв. Та і здержування від страв не добре обмежувати одним, якимнебудь часом. Всяка шкідлива для душі страва заказана по всяк час, і кождий, що їсть її на шкоду душі, колиб і не їв, нарушує заповідь про піст. Таким способом і з тілесним постом не треба розставатися цілком, як се багато робить. Цілковите залишення посту було би знаком, що ти не полюбив посту. Або чи можна лишити на довго те,

що ми полюбили сердечно? І чи не можна полюбити сердечно те, чим ми вилікували свою душу? Як ти залишиш піст зовсім, то тим покажеш, що ти постив з конечности, а не з переконання, що ти носив кайдани, як раб і полонений. Досвід повинен був показати тобі, що піст це повсякчасний предтеча і супутник молитви, родитель побожних міркувань, вихователь добрих заходів, підпора трудних подвигів віри і любови. Тому ти негайно покличеш його до себе у всіх таких же випадках: бо така властивість випробуваних і добре діючих ліків, що до них звертаються в першій потребі. А найліпше буде, як піст стане тобі супутником на все життя. Не жахайся сеї ради: через виконання її твоє життя не стане, як се тобі може здаватися, ані скучним, ані тяжким. Навпаки полегчиться від неодного зла, від багатьох мук і печалів. Ти сам пристанеш на се, як пізнаєш, що се є повсякчасний піст. Повсякчасний піст се — не саме неуживання страв, а таке уживання, щоб воно ніколи не було догодженням тілу, щоб ти вставав від їди все з якимсь почуттям голоду, а не з переситом, як се звичайно буває.

Чи се тяжкий подвиг? Чи не радять заховувати його й лікарі? І чи не здоровля тіла обіцяють за нього? А Церква обіцяє тобі за нього здоровля душі. Треба признати і признатися, що душа ні від чого так багато не страждає, як від тіла; тіло ж ні від чого так не терпить, як від неумірнености в їді і в питті.

Що я сказав про піст, теж сказати треба і про покаяння і про сповідь, тому то і з ними не повинні ми розлучатися по скінченню посту. Якби ми грішили і падали в звичний час, то можна би видкладати на означений час і покаяння. Та ми грішимо повсякчас, то і каятися і сповідатися повинні повсякчас. Чи ми чекаємо означеного часу, як рана стане небезпечна? Навпаки, як лише зробиться рана, зараз стараємося гоїти її. Так само повинні ми поступати і з душевними ранами — з гріхами. Через те і отворена є все духовна лічниця, щоби все можна було приходити до неї лікуватися.

Як тілесну рану небезпечно є занедбувати, то тим більше душевну. Нам здається нічим носити довго гріх в душі, та се жалюгідна омана! Гріх се страшення отрута: як не спинити її ділання скорим покаянням, то вона проникає всю душу і псує її надовго. Через те ми й стаємося жалюгідними рабами пристрастей, що їх ми не придушимо в самім початку. Потім і каємося і бачимо своє рабство, та часто не маємо вже сили розірвати кайдани.

Щодо причастя Пресвятої Євхаристії, то я не знаю, як правдивий християнин може не вживати сеї небесної їди цілий рік. Ті, що це роблять, видно, не знають ціни тіла і крові Господньої; а таке незнання рівне незнанню свого

спасення. Не так поступали давні християни. Вони причащалися кожний раз, як були на Службі Божій. Доказом сього є поклик, що його повторюється і нині на Службі Божій: „со страхом Божієм і со вірою приступіте“. Сей поклик показує, що всі присутні на Службі Божій повинні приступити до св. Причастя.

Свідомість нечистоти і негідности і бажання ліпше приготувитися до сеї великої тайни створили звичай причащатися не все, а в деякі дні і в деякий час. Та сей звичай ніяк не повинен бути понукою до нашого ледарства. Що було би, якби так оповіщено, що в таким то і таким місті роздаватимуть щодня манну? Гадаю, що багато людей щодня приходило би по ту манну; а якби до сього треба було якогонебудь приготування, то багато булоб таких, що приготівлювалися би щодня до того. А Церква предкладає щодня тіло і кров Господню, а як мало приходять по них! Чи добра се ознака? Чи се ознака здоровля душі, що вона відвертається від небесної їди? Нехай би деякі не встигли приготувитися, але як ніхто не приходять до св. Причастя, се знак, що всі недостойні. А як всі недостойні, то що сказати про наше християнство? Що сказав би цар про царедворця, що кликаній щодня обідати враз з царем, приходив би до нього тільки раз в рік?

Таким способом, браття, розстаючися з великим постом, не розставаймось з тими засобами спасення, з яких він складається. Церква зосереджує їх всіх разом і на один час з причини нашої немочі і розривок в інші часи. Церква наказує вживати їх хоч раз в рік під її особливим наглядом, щоб і найбільше недосвідчені в уживанню уживали їх, як належить, а не тому, щоб зробити їх зайвими в іншій порі року. Як зрештою і в інший час конечно потрібний нам поклик і нагляд Церкви, то і в сім нема хиби. В Церкві є не один, а чотири пости. Кожний з них буде великий, як не зменшиш його своєю нездержливістю; по кождім прийде світлий день воскресення, як ти через покаяння воскреснеш від гріхів.

Такі ради дати вам нині при кінці великого посту уважав я своїм обов'язком. Не забувайте, дорогі, що все наше життя на землі повинно бути для нас чотиродесятницею. Без сього ми не досягнемо пасхи „в невечернім дні царствія“, не ввійдемо в радість воскресення.

Що сказати тим з вас, що провели св. піст без усякої уваги на нього і ні трішки не вживали його на гоєння ран своєї совісті? Не може бути, щоб вони не відчували тепер деякої нудьги з несповнення церковних приписів; найімовірніше і те, що вони не сповнили їх ні в яким разі з погорди до церковної влади (бо чи можуть діти погорджувати матір'ю, що журиться і дбає про їх вічне щастя)? Ні, їх обняла

їх похотливість; вона заглушила їх слух, не дала їм іти тим святим шляхом, котрим хотіла вести їх Церква. Похотливість і діявол: бо де є нездержність, там і сей ворог Бога і чесноти. Він, чоловікоубійник, невидимо держить їх у своїм полоні і тепер без сумніву радіє і посміхується над ними, як над своєю здобичею.

Але, браття і сестри, невже схочете бути повсякчасним посміховищем діавола? Доволі він насміявся над вами, пора насміятися і над ним! Пора, кажу, бо він ніколи не буває такий слабкий, як в сі дні терпіння і смерті Г. Н. Ісуса Христа. В сім часі найспосібніше вимотатися з його сітей тим, за життя він їх увязнив був у свою волю (Тим. 2, 26). І ви вимотаєтесь, як відкинувши упертість і запеклість, поспішите до духовної лічниці, як по приміру Петра станете плакати гірко над своїми гріхами. Він зрадив Учителя, а однак за своє покаяння один з перших побачив Його по воскресенню. Так буде і з вами, коли навернетесь так само, як сей апостол. Амінь.

XXV НАУКА

на неділю про розслабленого

„Потім був празник у юдеїв і прибув Ісус до Єрусалиму“ (Іоан 5, 1).

В нинішнім євангелію чули ви, браття, як то Ісус Христос уздоровив недужого, що 38 літ лежав спараліжований. Пригадаймо собі уважно се євангеліє. Слово Боже належить не тільки слухати, але й міркувати про прочитане і не забувати про се для добра власної душі.

„Потім був празник у юдеїв — каже євангелист — і прибув Ісус до Єрусалиму“. Ісус прибув до Єрусалиму, бо Ісус ходив часто до Єрусалиму на свята; навіть ще замолоду, як мав 12 літ, ходив до Єрусалиму враз зі своїми родичами (Лук. 2, 41—46).

„А в Єрусалимі при овечій брамі купіль, що зветься по єврейськи Витезда, котра має п'ять притворів. В них лежало велике множество недужих, сліпих, кривих, сухих, що ожидали порушення води“.

В Єрусалимі була купіль при овечій брамі. Вона називалася так тому, що в ній звичайно купали вівці, призначені на жертву. Ся купіль називалася по жидівськи „Витезда“, що значить „дім милосердя“. Чому вона так називалася, се бачимо із оповідання про уздоровлення спараліжованого, т. є тому, що в ній виявляв Господь свою любов до терплячих і уздоровляв їх часом. Коло сеї купелі було п'ять крихтих присінок, а в сих присінках лежало багате хорих, сліпих, кривих, сухих, що ожидали порушення води. Щож ро-

били тут сі недужі? Якого порушення води вони тут очікали? Се пояснює нам євангелист Йоан.

„Бо ангел сховався від часу до часу в купіль і порушав воду, а хто перший вступив у купіль після порушення води, одужував, якою не мучився би недугою“.

Ось причина, чому в присінках лежало багато недужих. Вони очікали тут уздоровлення від своїх недуг. Від когож надіялись вони уздоровлення? Не від якогось там звичайного лікаря, а від Господнього ангела. Якжеж ангел уздоровляв? Він — каже євангелист — порушував воду, а хто перший по порушенні води входив у воду, той одужував. Се не людське було діло і не діло природи, а діло особливого Божого провидіння, діло надприродне, або чудо.

Багато разів давно робив Господь чуда, щоб укріпити вибраний нарід у вірі і побожності, або щоб потішити його і піддержати серед жури і нещастя. Так робив Господь багато чудес через своїх пророків Мойсея, Ілію, Єлісея, Ісаїю, Даниїла. Деякі чуда тривали довгі роки, як нпр. охорона жидів серед пустині, вказування їм дороги облачним стовпом і кормлення їх манною. Так і в нинішнім євангелію описане таке чудо, що повторялось щороку. Так премудро вів Господь синів старозавітної Церкви до прийняття новозавітної ласки!

Старозавітні жертви були прообразом одної великої жертви, що її приніс Ісус Христос за гріхи всіх людей на хресті як на жертівнику-вівтарі. А вода сеї овечої купилі була прообразом води новозавітної купелі, в котрій віруючі в Ісуса і приймаючі св. хрещення в ім'я св. Тройці очищуються від всіх гріхів. Щоби образ новозавітного таїнства, що подає лік від всіх гріхів, був виразніший і більше повчальний, Господь уладив так, що воду сеї купилі порушував від часу до часу ангел, і тоді вона чудесно діяла на всякі недуги. Ангел порушував воду, щоб невидиме Боже ділання стало видимим для людей тілесних. Не все і не кождий, що входив у воду, одужував, а тільки деколи, або раз в рік, і одужував саме той, що вступав перший у воду після порушення її. І в сім очевидна Божя премудрість: образ новозавітної купелі зображував тільки почасті саме таїнство. В хрещенні одержують все і всі вилічення від гріхів, а його прообраз давав подужання тільки деколи, або раз в рік, і не багатом, а тільки одному, першому, що вступав у купіль. Та як у купелі хрещення віруючий одержує уздоровлення від всіх гріхів, так і в купелі, що була тільки прообразом хрещення, одержував перший, що входив у купіль після порушення води, уздоровлення від всякої недуги, на якуб там не хорував. Се було так тому, щоб бути прообразом великої благодатної сили тайни хрещення.

Дальше каже євангелист: „А був там один чоловік, що

трицять і вісім літ був у своїй недужі. Сього побачивши Ісус лежачого і знаючи, що вже багато літ терпить, сказав йому: Хочеш бути здоровий? Відповів йому недужий: Господи, не маю чоловіка, щоб, як порушиться вода, вкинув мене в купіль; бо коли я входжу, інший поперед мене вступає. Сказав йому Ісус: Встань, візьми свою постіль і ходи. І зараз одужав чоловік і взяв свою постіль і ходив: а була субота в той день“.

Христос Спаситель між багатьома недужими звертає свій зір на такого, що вже лежав у недужі 38 літ. Господь ласкаво виявляє свою любов і всемогутність тому недужому, що можливо своїм терпінням і покаанням в гріхах заслужив на Його милосердя, а через довгу недугу найменше давав надії на uzдоровлення, щоб так очевидніше було чудо і ясніше виявилась Божя велич Чудотворця. Ісус питає недужого: Хочеш бути здоровий? Без сумніву не тому, щоб Він, всезнаючий, не знав бажання недужого, але тому, щоб так недужий, як і інші недужі ліпше бачили чудо, пізнали Чудотворця і увірили в Нього. Недужий своєю відповіддю відслонює своє положення: він каже, що бажає бути здоровий: але не може подужати через свою неміч. „Я, Господи, не маю чоловіка, щоби, як порушиться вода, вкинув мене в купіль; бо коли я приходжу, інший поперед мене вступає“. Видно, що недужий вже давно лежав коло купелі і очікував uzдоровлення; видно, що він не зовсім був спараліжований, а міг переходити з місця на місце тільки помалу і з трудом; видно також, що він вірив в чудодійну силу купелі і був терпеливий; бо хоч нераз уже надармо ходив до води, то не тратив надії, не покидав купелі. І от вкінці подужав, то не так, як думав, не в купелі а на слово одного дієсного лікаря душ і тіл наших. Ісус каже йому: „Встань, візьми свою постіль і ходи“. Спараліжований зараз одужав, взяв свою постіль і пішов. Се було в суботу. Кожда здорово думаюча людина зрозуміє, що таке діло міг зробити тільки Бог або Божий посол. Чиж уздоровив якийсь чоловік сам собою одним словом безнадійно недужого, що нездужав уже двадцять або трицять літ? Кожний розуміє, що таке чудо може зділати чудотворець тільки з Божої волі, тільки при допомозі надприродної сили.

Щож говорили на се чудо жиди?

„Субота є, не вільно тобі носити своєї постелі“ — говорили вони uzдоровленому. Так говорили, бо держалися букви закону і не розуміли його духа. Глядіть, яке противне се здоровому розсудкови. Бачуть незвичайне діло, якого без наприродної помочі ніхто не може зробити; се діло зробив Учитель Божої науки і вони не глядять на чудо, не подивляють Чудотворця, не вважають на те, чого Він учив їх і хотів би навчити, а щож роблять? Не спостерігаючи своїх грі-

хів, хочуть виказувати гріхи других; не стараючись зрозуміти духа закону, вони хочуть поправляти поступок того, хто послухав слів небесного Учителя, і говорять йому: „Субота є і не вільно тобі носити своєї постелі“.

Щож відповів уздоровлений?

„Він відповів їм: Хто мене уздоровив, той сказав мені: Візьми свою постіль і ходи“.

Розумна відповідь! В кількох словах, а сказано багато. Уздоровлений немовби так говорив: Що ви дорікаєте мені за те, що я взяв в суботу свою постіль і несу її? Чи міг я не зробити сього? Бачите, я трицятьвісім років був недужий, а тепер я здоров; я тільки з трудом міг пересуватись з місця на місце, а тепер я ходжу свobodно і несу свою постіль. Спитаєте, як се сталося? Дивний чоловік уздоровив мене одним словом, з розслабленого зділав мене таким, як бачите. Він то сказав мені: „Візьми свою постіль і ходи“. Міг би я не послухати Його? Коли він одним словом уздоровив мене, то очевидно, що Він від Бога і треба Його слухати і Йому коритись. На таку розумну відповідь жиди не могли нічого сказати; отимто вони, як свого роду сліпці, переходять з одного гріха в другий і хочуть обвиняти і напастувати самого Чудотворця, що привернув здоровля недужому.

Вони питають уздоровленого: „Хто той чоловік, що сказав тобі: Візьми і ходи?“

Вони питали Його про се не тому, щоб пізнати і вшанувати добродія Його, а до чого спонукували їх Його діла; ні, вони хотіли довідатися про те, щоб напастувати Чудотворця, що Він робить такі діла в суботу. Вони не хотіли бачити, що робить, як робить, чому робить, до чого кличе людей, а сліпо обстоювали за тим, що не належить убити таких діл в суботу, і задумували вбити Його.

„Уздоровлений же не знав, хто є той чоловік; бо Ісус ухилився від народу, що був на місці“. Так поступав Спаситель і в інших випадках — робив чуда і ухилився (Йоан 6, 15) — або, зробивши чудо, нпр. уздоровивши прокаженного, каже йому: „Гляди, не кажи нікому“. Спаситель ухилився іноді, щоб не віддати Себе в руки противників, поки не прийшов Його час; іноді ухилився тому, щоб видючі бачили славу Його чудес, а невидючі не бачили через свою нездатність бачити. Цим лишив Він нам повчаючий приклад, що добро належить робити не тому, щоб нас бачили і хвалили, а тому, щоб сповнити Божу волю, служити одному Богови і від Нього очікувати нагороди в небі, а не від людей в сім короткім життю.

„Опісля знайшов Його Ісус в храмі і сказав йому: Се ти став здоров; вже не гріши, щоб тобі що гіршого не сталося“.

З тих слів Спасителя можна догадуватися, що розслаблений нездужав через свої гріхи. „Се ти став здоров; вже не гріши, щоб тобі що гіршого не сталося“. Ісус немов навчає uzдоровленого: ти грішив і своїми гріхами стягнув на себе кару, таку довгу недугу. А ось тепер ти здоровий, завдячую Господеві і сповняй Його заповіді. Не гріши також, щоб за кару за нові гріхи не прийшла на тебе ще тяжша недуга, щоб на тебе не прийшло ще більше нещастя.

Якжеж поступив собі по сім uzдоровленню? „Відійшов і оповістав Юдеям, що се Ісус, котрий його уздоровив“.

Він так хотів прославити свого добродія; тому то, як довідався, хто його уздоровив, пішов сказати тим, що його питали: „Хто є той чоловік, що сказав тобі: Візьми свою постіль і ходи“? Він не знав, до чого се послужить нечесним юдеям; що юдеї для того переслідувати будуть Ісуса і старатися будуть його убити, що не тільки нарушував суботу“.

Зупинімся на тім. Зберім разом науку, що її дає нам оповість про уздоровлення розслабленого. Купіль Виезда, прообраз св. хрещення, нагадує нам те чудесне уздоровлення, якого ми удостоїлися в тайні хрещення. Ми в сім хрещенню силою Христової благодати очистились від всіх гріхів і визволились від первородного гріха і вічного осудження. Ся купіль нагадує нам обов'язок стерегтися гріха й жити свято, як наказують Божі заповіді, і прославляти Господа Спасителя, що виявив нам таку велику любов. Більша частина з нас, а можливо й всі удостоїлись сеї ласки перше, ніж стали розуміти важність тайнства, та тим не менше, а ще більше обов'язані ми дякувати Господеві, що перше, ніж ми Його просили, зіслав Він на нас щедроти своєї ласки.

Ви чули про розслабленого, що трицятьвісім літ був недужий, а не переставав надіятися на Бога й очікував Його ласки, не вважаючи на те, що багато разів не вдавалось йому одержати дар подужання. Чого вчить нас сей приклад? Сей приклад учить того, що й нам треба терпеливо зносити недуги й злидні і твердо надіятись на Боже милосердя. Коли ти тепер нездужаєш, то молися Господеві, щоб дарував тобі здоров'я. Як недуга довго не покидає тебе, то не переставай молитися, не попадай в зневіру, а май надію, що Господь має силу уздоровити тебе, хочби прийшлося тобі терпіти довго чи від недуги тілесної, чи від якогось іншого нещастя, не ослабай у терпінню, в любови до Господа Бога і в надії на Нього. Памятай на слова Господа Спасителя: „Вашим терпінням здобувайте ваші душі“ (Лук. 21, 16). „Хто витриває аж до кінця, той буде спасений“ (Мат. 10, 22).

А міркування про уздоровлення недужого через 38 літ і про уздоровлення одним Божим словом, повинно скріпляти нашу віру в Божу всемогутність. Серед тяжкої недуги або трудних і безнадійних, здавалось би, обставин, свого життя, нехай ніхто не думає і не каже собі: я стратив надію, моя недуга невилічима, моє життя не поправиться, обставини мого життя дуже невідрадні. Я вже не маю жадної надії.

Не так, брате! Який би там не був твій душевний стан, чи тілесний, які там не були би зовнішні обставини, то ти не повинен попадати в зневіру, не повинен сумувати, не тратити надії, а більше відчувати свою негідність, своє безсилля і нікчемність і тим ширіше молитись Господу й просити Його о поміч. Він всемогутний, Він все може. Ми не знаємо, як вилічиться тяжка недуга, як смуток влагодиться або як поправляться невідрадні обставини; коли ми будемо достойні і се Господу подобається, Він одним рухом своєї волі вилічить недугу, потішить сумуючу душу, виведе із трудних обставин. Для Нього все можливе, для Нього нема нічого трудного, нічого, чогоб не можна виконати.

Юдеї говорили уздоровленому: „Субота є і не годиться нести свою постіль“. Бачите, що робить зависть і ненависть. Що робить недостача здорового розуму і неухважність до духа Божого закону! Замість того, щоб дивуватись Чудотворцєви і слухати пильно Його Божої науки, вони хочуть обвиняти того, що йому Він чудесно поміг. А як довідалися, хто уздоровив недужого, юдеї стали переслідувати Ісуса, шукали вбити Його. Сей поганий приклад учить нас, щоб стерегтись зависти і ненависти, не піддаватися упередженню, слухати правдивої науки Божого слова і св. вітців, шукати правдивого розуміння Божої науки. „Тіло немагає нічого“, учить Господь, а „дух є, що оживляє“ (Йоан. 6, 63). Книжники і фарисєї переслідували Ісуса із зависти і ненависти. Сі пороки осліпили були уми юдеїв так, що вони не знали, що ділають. Вони дійшли вкінді до того, що обвинили найсвятішого Праведника і як злодія віддали на смерть свого Господа і Спасителя.

Чогож учить нас приклад Ісуса, що в суботу уздоровив недужого? Того, що й ми, виконуючи Божу заповідь, повинні добрими ділами осяячувати неділі і святочні дні; в ці дні ми повинні відвідувати недужих, потішати сумуючих, улекшувати, як можна, нужду ближніх на славу Того, що цілого себе виснажив на хресті для нашого спасення.

Ісус, стрівши уздоровленого в святині, сказав йому: „Се ти став здоров; вже не гріши, щоб тобі що гіршого не стялося“. Ці слова сказані і до нас і ми повинні пам'ятати про се Боже поучення.

Вже в св. хрещенню одержали ми благодатне уздоровлення від гріха, прокляття і вічної смерті і обов'язались жити

побожно й свято, виконуючи Божі заповіді. По уздоровленню в тайні хрещення Христос навчає кожного з нас словами: Се ти став здоровий, вже не гріши. Опісля в тайні покаяння одержуємо знову уздоровлення від гріхів, в які кождий з нас зі своєї немочі паде. І знову Христос говорить нам: „Се ти став здоров, вже не гріши“.

Кождий раз, як в душевних або тілесних недугах звертаємося з молитвою до Бога і одержуємо лік на смуток і журу, або уздоровлення в недугі, ласка Духа Христового говорить тайно кождому: Се ти став здоровий, вже не гріши, щоб тобі не було гірше.

Не всі наші терпіння є карою за наші гріхи; але всі вони походять з гріха і дуже багато терпінь і жури, що їх переносимо тепер, є наслідками наших гріхів. Часто ми сумуємо, зневірюємося, журимось через те, що мало молимося Богови, мало любимо Його, замало надіємось і замало віримо Божому промислови про нас.

Як часто приходять на нас і тілесні недуги через нашу нездержливість і через різні гріхи! Хто якимнебудь гріхом стягнув на себе недугу, а опісля подужав, тому й сама недуга, як кара за гріх, і уздоровлення, як Божий дар, нагадують слова Господні: „Се ти здоров, вже не гріши, щоб тобі не було гірше“.

Хтож не відчуває, за який особливий гріх попав в недугу, а опісля подужав з недуги, той нехай з більшою ревністю уникає гріхів; недугу ж нехай вважає за провідника, що кличе його до покаяння і поправи життя або до висшої досконалости на дорозі спасення. Бог посилає нам злидні і терпіння тому, щоб ми не привязувались до землі, а все шукали царства небесного, душеюж і тілом прославляли пресвяте ім'я Отця і Сина і св. Духа. Амінь.

XXVI НАУКА

чому Св. Дух тепер не творить чудес

Дух Святий бі присно, єсть і будет.
(Стихира на день Пятидесятниці).

Хоч який радісний, браття, нинішній день, хоч яке велике свято святкує нині Церква, то як порівняти нинішнє святкування з колишньою апостольською пятидесятницею, в серці родиться якесь сумне почування. Там Утішитель виявляє свою присутність видимо і торжественно: вихор і вогонь є Його вістунами і в маленькій сіонській світлиці повторюються чуда Синаї; тут наші слабкі молитви до Нього-Всемогучого повинні пройти через сю кривлю, все замкнену над нашими головами і ми не маючи з неба ніякого

видимого знаку, приневолені вірити, що Він-Найліпший чує нас і є між нами. Тоді проповідники Євангелія, скріплені силою з неба, вмить стали способні розуміти і проповідати перед цілим світом премудрість, затаєну в Бозі і їх коротка, проста, але повна сили і духа, проповідь на вернула до Христа цілі племена і народи, заставила їх відвернутися від неправдивих богів, відкинути пересуди, перемагати навички і пристрасти; нині учителі Божого слова мусять тяжкою і довгою наукою набувати знання, щоб можна інших вчити віри. Та не вважаючи на всі засоби штуки, на всі зусилля ревности — їх дуже довгі й гарні промови часто не можуть зробити правдивими християнами навіть тих, що родились і виховувалися в лоні християнства.

Ся протиположність не здавалась би такою сумною, якби в давні часи тільки одні апостоли і їх помічники і наслідники одержали були так надзвичайно багато духовних дарувань. Призначені до незвичайної, всесвітньої, важкої праці, вони потребували і незвичайних дарувань, незвичайної помочі. Але в Апостольській Церкві всі — від першого до останнього — мали повноту чудесних дарувань. „В кожному являється Дух йому на користь“ — каже ап. Павло про Церкву коринтійську — „одному дається Духом слово мудрости“ — здібність висловлювати словом високі правди християнської мудрости; „другому слово знання“ — дар чинного розуміння правд віри і їх застосування в життю; „іншому віра“ — тверда віра в певність невидимих будучих дібр і походяче з того терпіння і мужність; „іншому ласка до uzдоровлень“ — тілесних і душевних недуг; „іншому творення чудес“ — дар творити такі діла, що перевищують всі людські сили; „іншому пророцтво“ — дар віщування будучого, вияснювання правд віри через порівняння теперішнього з минулим і і будучим; „іншому розізнавання духів“ — правдивих від неправдивих і їх об'явлень; „іншому ріжні мови“ — здібність говорити ріжними мовами, хоч їх передтим не вчилися; „іншому виклад бесід“ — дар вияснити знану мовою те, що хтось сказав незнаною мовою (1 Кор. 12, 5-11). Тому то, коли перші християни сходились до церкви на молитву, то — як посвідчає ап. Павло — кождий з них творив новий псалм при помочі Св. Духа, кождому давав Св. Дух нову науку, або нову мову, або нове об'явлення, або вияснення давніших об'явлень. Подібно було і по всіх інших християнських церковних громадах. В Ефезі, як туди прийшов перший раз Павло, найшлося було кілька учеників, що називали себе християнами, а не мали духовних дарувань, але зараз виявилось, що вони хрещені тільки Йоановим хрещенням, а не Христовим, і зараз доповнено сей недостаток положенням на них рук св. ап. Павлом. Після того вони так, як інші християни, стали говорити мо-

вами і пророкувати. (Діян. 19, 1—7). Так вірно сповнялася радісна обітниця сказана пророком Йоїлем: „І буде в останні дні, виллю мого Духа на всяке тіло“.

А нині? Осмілююся думати, що і нині ся обітниця дійствує над деякими христіянами, як дійствувала давно. Хто може знати, що діється в цілій Христовій Церкві, що розсіяна по всьому світі, гуртує в собі всі народи і племена, а в своїх вибраних членах, в їх ділах і даруваннях відома одному Богови? Та з другого боку повсякчасний і загальний досвід спонукує визнати правду, що, як і нині існують ще донебудь чудесні дарування, то в малій мірі, не такі видимі, загальні і повні, як се було в початковій Церкві.

Що се значить? Чому перші христіяни були такі богаті чудесними даруваннями Св. Духа, а ми їх не маємо? Чи се не знак, що Св. Дух значно менше розділяє нині ласк у Христовій Церкві? А може Він навіть покинув її за гріхи і нечесть христіян?

Сі питання такі близькі сьому празвикуви і такі важні собою, що не можна оставити їх без розв'язки, без відповіді. Але хто в силі відповісти на них, як належить? Щоб упевнити других про дійсну присутність Св. Духа в Церкві, треба перш самому вчути Його присутність у своїм серці; а таке вчування скорше може виявитись мовчанням, ніж балаканиною. Щоб зовсім в'яснити, чому Св. Дух, що і тепер управляє Христовою Церквою і в ній пробуває, а не надає її членам своїх чудесних дарів, на се треба мати один з тих горіючих язиків, що з'явилися над апостолами. Таким способом, хоч які важні є вище згадані питання, ми ізза неможливості розуміти духовні речі повинні би оставити їх без відповіді, якби ми не мали в сім випадку досвідченого — такби сказати, самим Св. Духом післаного провідника святого Золотоустого, котрий у свій час розв'язав тіж питання для поучення своїх слухачів. Підемо за Його проводом.

На думку Золотоустого не треба сумувати і плакати над тим, що в Церкві нема більше видимих і почувальних чудесних знаків Св. Духа; навіть можна радіти тим, що вони припинились і вважати се за честь для Церкви. Не треба сумувати тому, що чудесні дарування, що були в давні часи, не давали людям спасення, але добре життя спасало їх, і може й нині спасати людей без них. Треба радіти тому, що видимі, почувальні знаки існували між іншим ізза неможливості і духовного дитинства багатьох із перших христіян, а їх припинення є познакою сили і духового повноліття Христової Церкви і подає їй членам нагоду до більших заслуг ізза віри.

Справді, як з чого повинно зачинатися міркування про важність або неважність посідання виразних чудесних знаків, то саме з того, чи вони багато помагали до спасення? Се єдине справедливе правило. Значить, чи залежала

щонебудь справа спасення від видимих чудесних знаків, як знаку пророкування, видіння, уздоровлень, знання мов?

Ані трохи!

І спершу, як завважає Золотоустий, були великі святі, що не робили ніяких чудес, або принайменше стали великими праведниками перш, ніж стали чудотворцями. „Яке чудо зробив (питається Золотоустий) св. Іван Євангелист, що принадив до себе стільки людей? Св. Іван — каже Золотоустий не зробив ні одного знаку — чуда. Через що предивний був і Ілія? Чи не через свою відвагу супроти безбожного царя Ахава? Чи не через ревність Богови? Чи не через свою некористолюбність? Чи не через перебування в печерах і по горах? Чуда робив Ілія по сім всім. А Йов? Яким чудом, настрашив діавола? Ні одним чудом, але сяючим життям і терпеливістю твердшою, ніж діамант. Який же знак — чудо зробив ще в своїй молодості Давид, що Господь каже про нього: „Я знайшов Давида, Єсеевого сина, мужа мені по серцю“? Авраам же, Ізаак, Яків кого воскресили, кого прокаженого очистили? Вони всі стали дивними не через чуда, але через те, що були нехачиві на гріхи і земські добра, що були покірні і через те, що вміли освободитись від всіх світових річей. Якби вони не мали сих чеснот, якби були слугами пристрастей, то, хочби воскресили і дуже багато мертвих, не тільки були би безкорисні, але уходили би за зводителів.

З другого боку буває, що багато з тих, що мали дар робити чуда, не вміли вивести з того для себе ніякої душевної користі, а деякі з них і зовсім загинули. Страшний приклад з сього дає Юда. Без сумніву він, як і інші апостоли, робив чуда: уздоровляв прокажених, виганяв бісів, можливо, що воскресшав і мертвих; а однак стратив не тільки апостольство, але і саму душу! Чуда не спасли його. Тому, що він дозволив, щоб ним опанував божок користолюбства, став він злодієм і зрадив свого вчителя. А що не один Юда погіб, а можливо погине багато тих з чудами, бачимо з того, що на страшнім суді — по словах Спасителя — безліч буде казати найвищому Судії: „Господи, Господи, чи не в Твоєж ім'я ми пророкували? Й не Твоїм ім'ям біси виганяли? Й не Твоїм ім'ям, великі чудеса робили?“ Скільки чудес!? Які знаки! А однак що скаже їм Господь? „Ніколи я вас не знав, ідіть від мене ви, що чините беззаконня“ (Мат. 7. 22) Слова зовсім несподівані. Засуд страшний, та зовсім справедливий.

Виходить, що, як були великі святі, хоч не посідали дару творити чуда, і що, як деякі навіть з посідаючих сей дар погинули, то чи не ясно, браття, що наше спасення ані трошки не зависить від посідання сили творення чудес? А як так, то нема розумної причини сумувати, що між христия-

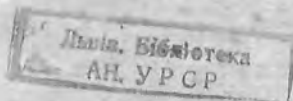
нами нема більше чудотворців. Є тільки одно чудо достойне смутку, як воно не dokonується над нами: се поправа нашого з природи злого серця, оновлення нашого життя, духове відродження. Та для доконання сього чуда кінцевого для кожного з нас провидіння зробило зі свого боку все, що потрібно, так, що се зовсім від нас залежить, щоб воно над нами сталося. „Головні блага — пояснює святий Золотоустий — це є — ті дари Святого Духа, що без них не можливе наше спасення, ми маємо хрещення: всі ми прийняли відпущення гріхів, освячення, причастя Св. Духа, всиновлення, наслідство вічного життя. Що хочеш більше? Знаків? Та вони проминули. Не шукай того, чого нема, користуйся тим, що є. „Май віру, надію, любов. Сих шукай: ці більші, ніж знаки“. (Наука на Діян 40). Справді більші. Всі чудесні дарування не можуть замінити одної чесноти; навпаки, одна яканебудь чеснота може нагородити собою всі чудесні знаки. „Колиб я говорив язиками людськими і ангельськими, пише про себе ап. Павло, хочби я мав дар пророцтва і знав усі тайни і все знання, і хочби я мав усю віру, щоб гори переносити, а любови не мав, ніщо мені не поможе“ (1 Кор. 13. 1, 2).

От що значить одна — любов! Про неї питатимуть нас і на страшнім суді, де відбудеться остаточний порашунок з Божих дарувань нам даних і з того, що ми робили з ними; про любов — кажу — питатимуть тоді кожного з нас, а не про чуда, ані про знаки. „Прийдіть благословені мого Вітця — скаже праведний Суддя — наслідуйте приготоване вам царство від оснування світа“. (Мат. 25. 34). За що приготоване? Чи за те, що мертвих воскресшали, бісів виганяли, пророкували, чуда творили? Ні, а за те, що, бачучи свого Спасителя, бідуючого в особі менших свої братаів, послужили Йому: голодного нагого одягли, хорого відвідали, подорожного в дім прийняли. Ні слова про чуда, а все про діла, про життя, про любов. Отже не знаків і ти шукай, а здоровля душі. Як ти від нелюдності до добродійства навернувся, ти суху руку простяг; як ти покинувши видовище, прийдеш в церкву, то ти кульгаючому ногу спростував; як ти відвернеш свої очі від чужого добра, то ти отворив очі сліпого; як ти замість діявольських пісень вивчаш духовних псалмів, то ти, якби був німий, промовиш. Це найбільші чуда. Це предивні знаки..! (Наука на Мат. 32).

„Але давні знаки“ — скаже дехто — були дуже корисні для навертання невірних, а тому все остає причина сумувати, що вони скінчилися; є причина сумувати, як не за себе, то за других. Ревність о добро ближніх похвальна! Смуток достойний християнина! Ти знаєш що? Якби сей смуток і та ревність не виявлялися тільки одними сло-

а все виявлялися ділами, то і без чудес давно вже —
 рути — не осталось би ні одного поганина. „Поган —
 слова святого Золотоустого — приводять до віри не
 знаки, як наше життя“. „Тих бо, що творили чуда —
 ще далше Золотоустий — називали вони часто баламу-
 ами, чистогож життя укрити не можуть. Отже ми винні —
 а не брак чудес — у тім, що вони перебувають у блуді.
 Бо хоч вони починають нехтувати своїми давними віруван-
 нями, то наше життя перешкоджує їм прийняти нашу віру.
 Мудрувати гарно словами — легко (багато зпоміж них
 се робило), вони шукають виявлення правди в ділах.

І справедливо. Коли поганин побачить, що християнин, що
 йому наказано і ворогів любити, бере хабарі, краде, а з од-
 ноплемениками поводить ся, як із звіриною, то гадає, що
 той християнин лож каже. Покажи мені, говорить, віру
 своїми ділами, та сього у нього нема. Він навпаки бачить
 у нас лютість звірини, а бачучи, що ми лютіше, ніж звірі,
 мучимо ближніх, слушно називає нас пошестю світа. Се
 здержує поган і не допускає їх пристати до нас; через се
 й ми за них кару приймемо (Наук. на Йоан. 72). Над тим
 то — виходить — упадком обичаїв між християнами, над
 упадком, що згіршує невірних, треба і нам сумувати, а не
 над тим, що у нас нема чудесних знаків для їх навернення.
 Робім для їх спасення те, що залежить від нас, а Бог певно
 зробить те, що залежить від Нього, а без сумніву, що Він
 се зробить, хоч ми і не знаємо, через кого і яким спо-
 собом.

ЗМІСТ

Проповідничого додатку до „Ниви“ за р. 1936.

	Стор.
о. Михайло Кравчук: Приповіді Ісуса Христа	1—64
о. Йосиф Проць: Збірка проповідей:	
I Наука: Про конечність пізнання і розуміння християнської віри	65—67
II Наука: Про таїнство вочлочення Божого Сина	67—69
III Наука: Про блага, що їх приніс народжений Спаситель	69—78
IV Наука: В навечері Нового Року	78—84
V Наука: На 32 неділю	84—88
VI Наука: Про нездержність	88—92
VII Наука: Про страшний суд	92—94
VIII Наука: Про любов до життя	94—99
IX Наука: В сиропустну неділю	99—104
X Наука: В сиропустну неділю	105—108
XI Наука: Про ціль земського життя	109—114
XII Наука: На 3 неділю вел. посту	114—119
XIII Наука: Про засоби до лікування й освячення наших сердець	119—125
XIV Наука: Про сповідь	125—127
XV Наука: Про св. Причастя	127—149
XVI Наука: По св. Причастю	149—150
XVII Наука: В велику п'ятницю	150—154
XVIII Наука: В велику п'ятницю	154—156
XIX Наука: Про воскресення Христа	156—160
XX Наука: Воскресення Христа є заporукою божого промислу про нас	160—163
XXI Наука: На вечірні в I день Великодня	163—169
XXII Наука: Про безсмертність душі і воскресення мертвих	169—172
XXIII Наука: Про конечну потребу божої ласки	173—176
XXIV Наука: Про потребу продовжувати добрі постанови з чотиродесятниці	177—180
XXV Наука: На неділю про розслабленого	180—186
XXVI Наука: Чому Св. Дух тепер не творить чудес	186—191